F.C.B.

1941:1011

Ch. Salmon Eisenstadt

ספר

אמונת חכמים

חברו כמהר"ר אביעד שר שלום
בכמהר"ר שמשון באזילא נר"ו.

נדפס מקדש

בעיר **פאדוא** שנת תפ"ט

ומאז ועד עתה נעלם הספר מעוד יקרו ומציאתו נעקר הספרים
ולא יקולה בכסף רב.

לכן עלתני לבבי להוליא הספר הנחמד לבי עבכו בהנהה מדויקת
ומעולה הדפוס. גם העתקתי הלע"ז בצולי הספר ללשון משכנו
בציורי נכון למען יכון הקורא בו.

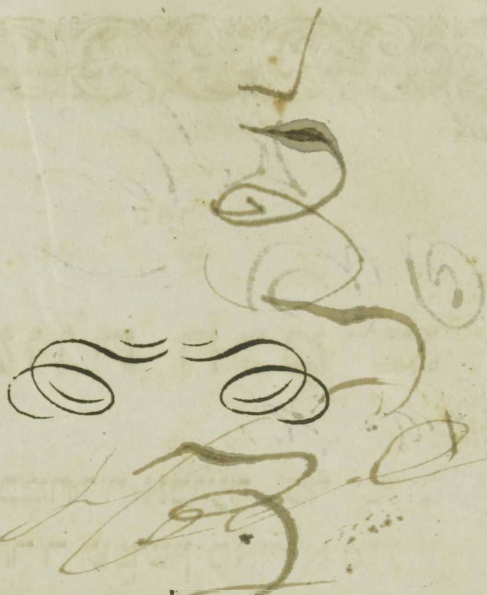

אמר המחבר מחלוקת היא בין הפילוסופים אם הנשמה הולכת מנוף לנוף
ולפי שאפשר שלא באה דעתי בחבור הזה מבוארת ככל הצורך אומר אני
באמת ויושר שלא מצאתי בפילוסופיאה שום מופת חותך וראיה מכרחת לשום
אחת מן הסברות ולבן כל אחד יבחר בפילוסופיאה הסברא אשר תישר בעיניו

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
1941: 10011

4-VII A
3841

Nel triangolo a d e è noto l' arco a e complimento dell' elevazione Polare di Lisbona gr. 50. 22., l' arco d e complimento di quella di Gerusalemme gr. 58. o, e l' angolo d e a distanza de' Meridiani gr. 54. 20.

Il lato maggiore e d gr. 58.
Il minore a e gr. 50. 22.

somma 108. 22.
semisomma 54. 11. tom. 1023270

la differenza de lati gr. 7. 38.
semidiferenza gr. 3. 49. log. 2. 999930

Angolo verticale gr. 54. 20.
semiangolo 27. 10. mes. 2. 1028972

Semisomma degl' Angoli alla base gr. 73. 16. Mes. 1052172

Semisomma de' lati gr. 54. 11. tom. 2. 1009104
Semidiferenza de medesimi gr. 3. 49. log. 882324
Semiangolo verticale gr. 27. 10. mes. 2. 1028972

Semidiferenza degl' Angoli alla base gr. 9. 12. m. 920400

Semisomma gr. 73. 16.
Semidiferenza gr. 9. 12.

L' Angolo maggiore d gr. 82. 29.

E però Gerusalemme sarà Settentrionale rispetto a Lisbona.

RITROVARE

Se una Regione sia Settentrionale, o Meridionale, rispetto ad altra Regione, data la longitudine, e latitudine d' ambedue, e che questa sia Settentrionale.

Dico dato quella Regione dove si trova l' Osservatore, e ricercata quella, di cui si ricerca la situazione, e l' habitudine.

Negli Horizonti obliqui il verticale primario distingue la parte Settentrionale dalla Meridionale, e sega il Meridiano ad angoli retti, e l' Horizonte nel punto della sezione dell' Equatore.

Quando le due Regioni siano sotto uno stesso Meridiano, se la ricercata avrà maggior latitudine sarà Settentrionale, se minore Meridionale.

Quando sotto diversi Meridiani, se la ricercata avrà il Zenith nell' Horizonte della data sempre sarà Settentrionale, quantunque di minima latitudine.

In altri casi poi tirisi un arco tra il vertice delle due Regioni, il quale se formerà col Meridiano della data angolo acuto verso l' Artico sarà Settentrionale, se ottuso Meridionale.

Essempio ricercasi se Gerusalemme sia Settentrionale, o Meridionale rispetto a Lisbona.

Lisbona ha di longitudine gr. 9. 10., di latitudine gr. 39. 38. Gerusalemme di longitudine gr. 63. 30. di latitudine gr. 32.

In questa figura sia il circolo b a e c il Meridiano di Lisbona, in cui a il Zenith, b c il suo Horizonte, e il Polo Artico. d il vertice di Gerusalemme, d e porzione del suo Meridiano, a d arco tirato tra li due vertici, che fa col Meridiano di Lisbona l'angolo d a e, che si ricerca.

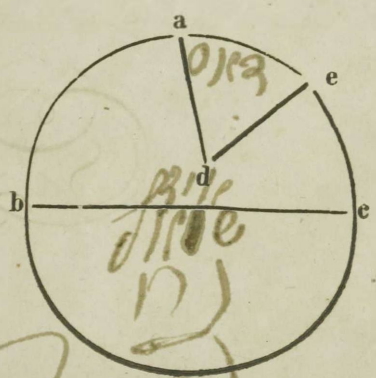

לוח הפסוקים

אשר נתבארו בספר אמונת חכמים

דף עמוד		דף עמוד	
נעשה אדם בצלמנו כדמותנו	מה א	כאשר צוה ה' את משה כמו בפקודי	מה ב
וירא חם אבי כנען את ערות אביו	כד ב	והשיב את הגזלה אשר גזל	נא א
הבט נא השמימה וספור הכוכבים	ו ב	ביאור טומאת כלי חרס	נג ב
במה אדע כי אירשנה	שם	למה עזוה בלשון רבים נאמר עריות	ס ב
אד' אם נא מצאתי חן בעיניך	מה א	רגום ירגמו בו כל העדה	נ א
ויקם שדה עפרון אשר במכפלה	כ א	אלה תולדות אהרן ומשה בסוף הקדמה	
שמות אברהם יצחק יעקב ויוסף	כו ב	טעם הערכים	מט א
ויאמר יעקב כאשר ראם	מה א	זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו	ח ב
ויבן שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל	מד ב	ותמונת ה' יביט	נא ב
ויסע ישראל ויט אהלו	לה א	ביאור עון משה במי מריבה	נב ב
וינם החוצה וינס ויצא החוצה	כא ב	והביט אל נחש הנחשת	נא ב
ויספר פרעה להם את חלומו	כב א	פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן בהקדמה	
אחרי הודיע אלדים אותך	שם	וישב בה עד מות הכהן הגדול	מה א
חלוק בין אין נבון וחכם כמוך לספוק		ואשברם לעיניכם	מט א
רק עם חכם ונבון	לה א	והיה אם שמוע תשמעו וגו'	ז א
מרגלים אתם לראות ערות הארץ באתם כא	ב	והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא	נ א
את שני בני תמית	נא ב	על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים	יט ב
ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים	כא א	ולא אבה ה' אלדיך לשמוע אל בלעם	יט ב
ויחזק ה' את לב פרעה	כ ב	למה בקללות של משנה תורה לא נאמר ה' אלהיך אלא בספוקים מיוחדים	מז א
וירא פרעה כי חדל המטר	שם	למה בס' כי תבא נאמרו י"א ארורים ולא נאמרו הברכות	מה ב
למה לא יצאו ישראל ממצרים בעל כרחו של פרעה	שם	טעם התחלת הספוקים בס' האזינו	מז א
הפרש בין פרשת קדש לפרשת והיה כי יביאך	מז א	ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול	מט ב
ימינך ה' נאדרי בכח	מג א	ביאור רות ומחלון אם ניירה או לאו	שם
כי יפתח איש בור או כי יכרה	יח ב	ופרשת כנפיך על אמתך	לט ב
וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים	מט א	מה יתרון העושה באשר הוא עמל	מה ב
למה בס' ויקהל לא נאמר בכל דבר			

לוח הפסוקים אשר נתבארו בספר אמונת חכמים

	דף	עמוד
חלוק בין ושתי המלכה למלכה ושתי לח	ב	
חלוק בין פסוק לא הגידה אסתר את		לז א
עמה ואת מולדתה לפי אין אסתר		טו ב
מגדת מולדתה ואת עמה	שם	
ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו	לט	א
טעם למה אסתר לא היתה רוצה לסכן		שם ב
עצמה להצלת ישראל	לח	ב
ורבים מעמי הארץ מתיהדים	לט	ב
ומרדכי יצא מלפני המלך	שם	
תמות נפשי עם פלשתים	נא	א
וישב אלהֵ ומאה הכסף לאמו	מ	ב
בנה בניתי בית זבול לך	נא	א
בעניין עגלי ירבעם	מ	ב
כזה וכזה תדבר אליה	מא	א
למה לא נכתבו במלכים עון יואש		נב א
ותשובו מנשה	לו	ב
וילך בבית אחת הנה ואחת הנה	יג	ב
חלוק בין פי איזה ספר כריתות אמכם		לז א
אשר שלחתיה לפסוק שלחתיה ואתן		כב א
ספר כריתותיה אליה	יז	ב
גדול העצה ורב העליליה	יח	א
במראה אדם עליו מלמעלה	מד	ב
וירא אלדים את מעשיהם כי		יז א
שבו וגו׳	יט	א
מזמור אל באפך תוכיחני	נ	א
להשבית אויב ומתנקם	כד	א

	דף	עמוד
טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים		
בדרך		לז א
מזמור לדוד אל תתחר במרעים		טו ב
חטאתי אודיעך		נ ב
עורה למה תישן ה׳		מב א
אלדים יחננו ויברכנו		שם ב
אבא בגבורות ה׳ אלדים		שפ
הרב כבסני מעוני		נ ב
הן בעון חוללתי		לח ב
אלדים מושיב יחידים ביתה		נא א
ויחי ויתן לו מזהב שבא		שם ב
הרנינו לאלדים עוזנו		נג ב
אשכילה בדרך תמים		יג א
כגבוה שמים מעל הארץ		י ב
מזמור יאמרו נאולי ה׳		נב א
למה יאמרו הגוים איה נא אלדיהם		יז ב
יבושו זדים כי שקר עותוני		ט ב
למען תלך בדרך טובים		לז א
לקרא לעוברי דרך		כב א
נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו		
סיהו		לא א
פלם ומאזני משפט לה׳		כא ב
תחת עבד כי ימלוך		יז א
רוטפש בשרו מנוער		לא א
וישתון בחון מלכא ורברבנוהי		יז א
גם בחליו לא דרש את ה׳		ט א

לוח המאמרים

המתבארים בספר אמונת חכמים

משמרה ראשונה חמור נוער שניה	אלמלא אני חי והוא מת	סא א
כלבים צועקים כד ב	לנקוט זקפא דידא דימיניה וכו׳	מג ב
הרי אני כבן שבעים שנה לא ב	למה נמשלו ישראל לתפוח	יג א
ולא אשא פנים לישראל מב א	אשר שברת יישר כחך ששברת	מט א
הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך	ביאור על טעם חג השבועות	מא ב
שמא לא תשכח לי מעשה העגל ח ב	גלגל קבוע ומזל חוזר	ה ב

לוח המאמרים המתבארים בספר אמונת חכמים

דף עמוד		דף עמוד	
ירושלם באמצעה של עולם	ו ב	זרע לבטלה כאלו עע"ז	מח א
ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב	ז א	מאמר ארוך על אחז מנשה אמון יהויקים	לט ב
ראיתם פלוני שלמד תורה כמה מכועדים מעשיו	לז א	דורשי רשומות אמרו כולם באים לעה"ב	מא א
ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב	י א	הרגו אינן נהרגין כשחלה ר' יוסי בן קסמא הלך ר'	מד ב
אתם אפילו שונגים מזידים מוטעים	מא ב	חנינא בן תרדיון לבקרו אותיות פורחות וגוילין נשרפים	לט א
הני עשרה פסוקים כנגד מי בהקדמה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם		משא ומתן בסוגיא פרק אין מעמידין	מט א
ובזמן הזה	מא ב	על ביאת הנכרית	נט ב
מן הארץ לרקיע וממזרח למערב חד שעורא הוי	י א	אך במי נדה יתחטא מים שנדה עילה בהן	לט א
רקיע שבו חמה ולבנה	ו א	חלוני שקופים אטומים שקופים מבחוץ	
בשלמא מה למעלה ומה למטה	יט א	ואטומים מבפנים	ו ב
אדה"ר מן הארץ עד לרקיע היה	מד ב	אמרה ירח לפני הקב"ה א"א לב' מלכים	
אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות	נג ב	שישתמשו בכתר אחד	יב א
כל מי שיש בו גסות הרוח כאלו		נר דלוק על ראשו וצופה ומביט	לא א
כופר בעקר	ז א	הקיף שחין לשתיהן או לאחד מהם	נג ב
כל המלעיג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת	יח ב	אלא שהטומאה והטהרה ביד כהן עלית למרום שבית שבי שלא שלטה	שם
עשרה דברים קשים נבראו בעולם	נא ב	בריה כלמעלה כשם ששלט משה	מט ב
צד צפון פרוץ	ו ב	תנוק העולה לחדשיו הרי זה מכלה	
מאי לא כהלין כתבא דנא למקרי אמר		עורם	יח ב
רב בגימטר' כתב להון	יז א	בא לו אצל יצחק א"ל ברא דעלובתא	כו ב
חבל על שמש גדול שאבד מן העולם	כא א	לא אמרתי שחטתו אלא העלהו אסקיניי' אהתיניה	שם
אדה"ר מה"ש צולין לו בשר	שם	הקב"ה קראו ליעקב אל	מד ב
מזרעו נתן למולך ולא כל זרעו	מד ב	ויושכב אותה כדרכה ויענה שלא כדרכה	כו א
כל בי עשרה שכינתא אתיא כמה שכינתא איכא	מב ב	אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף	כא ב
צא מחיצתי שכן כתוב דובר שקרים		יין ישן שרעת זקנים נוח הימנו ורויל	
לא יכון לנגד עיני	יג א	דרשו נריסין של פול	כא א
למשפחותיהם יצאו מן התיבה		משל לבן מלך שלבו גם עליו	מז א
למשפחותיהם ולא הם	כד ב	פרי עץ הדר זה הקב"ה	מו ב
נשמה מאימתי נתנה באדם	לא א	יברכך ה' בממון וישמרך מן המזיקים	כו א
ר' יצחק ור' אמי אמר המוציא שכבת		אוי לי שהרגתי בת ישראל	נב א

לוח המאמרים

דף עמוד

אם נקבצו כל חרטומי עולם להסוך בקר לערב מד ב
מהו חרש מלמד שעשו עצמם קדרים נג א
משל לבן טובים שנגנב כלים מביתו המרחץ מד ב
ויגר מואב לשון יראה שהיו מתיראין יט ב
אדם מישראל שיש לו מנורה עשויה סרקים סרקים מה א
הלל שהיה הולך לגמול חסד עם אכסניא שהיה לו בביתו מב א
חותם של מיט או של דם בנזירת דורו של מרדכי לט א
זהר ס' חקת חק התורה מבעי ליה טו א
זהר ס' שלח ואלמלא רגלוי וכו' נד א
ביאור דברי התוס' בערובין ר"ה מתן ארבע בנתנין מתן אחת מה ב
ביאור דברי התוס' שהביא הרא"ם

דף עמוד

בריש ס' ראה וקושיתו עליהם" יד א
באור דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' אסורי ביאה הבא על הקטנה אשת גדול נאסרה על בעלה מז א
ביאור דברי הרמב"ם פרק י"ב מהלכות שאר אבות הטומאות נג ב
ביאור דברי הרמב"ם פרק י"ז מהלכות סנהדרין מז ב
השגת על הרב בעל הלבושים בענין צר מזרח מו ב
טעם נר שנתגייר בקטן שנולד דאמי וביאה המעוברת ויבום הזקנה והיתר כהן פצוע דכא בגיורת וממזרת ואלמנה נזונת מנכסי יתומים ולא יבמה ואסור העראה מח א
תשובה כמהר"ר מנחם שמשון באזילה על מים חיים הנעשים מסתם יינם סב ב

פה מסיק מרגליות אש דתו מגיה לצרף צרופי הויות ולתרץ קשיות ובעיות ועל כל שכיות יושר מחשבות לבו הנקיות רק ליראת ה' בנויות איש אהוב לשמים ולבריות האלוף התורני הרב תחכמוני הוא עדינו העצני הפילוסוף האלהי כמוהר"ר אביעד שר שלום יהי ה' עמו ויצו את שלומו . אכי"ר :

אורו עיני והאותיות צהלוני על פני ונפשי תגיל בה' אלהים כי הגיע חשקי ותאותי אלי כאשר נכסף נכספתי למתי תבא לידי עת ושעת הכושר להתעלם בסתק ודשן עדיו ולהשתעשע בצחות שיחותיו המצוחצחות ונועם נאומיו הנעימים כי מוקדו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר שאת . ויותר כי קרבני המקום לעת הזאת . עת שירה היא ליעקב ומשנכנס אדר בהדר להרבות בשמחה טובה כפולה ומכופלת עלינו כי הוציא האדון חכמה מנרתקה הוא שפר זיהר תעלומות חכמתו בזיהורי קן קולמוסו שרשם וכתב נותן ככוד לשמו שלו שר שלום שלם בתורתו שלם בבינתו ומיושר בסילסולו סיפו נעוץ בתחילתו מלא ברכת ה' אין ריקות נמצא בו תמציתו מעץ הדעת הלולים לה' אור צדיקים חכו ממתקים וכלו מחמדים כונתו ומגמתו ומחשבתו רצויה ללמד אל בני ישראל מוסר השכל להנהיגם בשבילי דשמיא והרי הדעת ותבונה ארחות צדיקים וישרים ילכו בם להרים מכשול מדרך עם ה' ופי כמוהו ברורנו מורה צדק ומניר מישרים ומפרש מוסרים . עליו יאמרו המשכילים והמהודרים בראות ספרו אשרי העם שככה לו בעולמו וכי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה המוחש לא יכחש כי יד ה' נגעה בו ויאצל מרוחו ברוחו להחזיק סס ידו די רשים תקל ופרשין פרשן דתא דמהימנותא רוממות אל בגרונו וחרב פיפיות בידו קסת סופרים לעשות נקמה במינים ותוכחות בסטופקים ולחלושים ללמדם להחקם ולהבדילם מאשה רעה נכריה אמריה החליקה היא הפילוסופיא מתעת מדרך השכל מי שלא מילא כרסו מלחם חמודות ויין משומר בענביו ענבם ענבי הראש הוא תלמודנו מגן ישענו ולמי כמהו לצאת כי אם חבוש בגדי תפארה מזה בן מזה הוריין בר הוריין גדול מרבן שפו בשחקים מנוהתו שם מקומו בן חכם ישמח אב ואף כי ספו לי מן אליה וקוץ בה בראותי שמי וזכרוני רשום בכתבו בין בני עליה והנם הנאותים ונקראים בשם התאר והיחס והמעלה ראויים ליכתב בשפר דברי שלמה כי הנה מדתו של שלומו ישישים וישרים סביב לו חכמי ישראל מזכיר דבריהם כל אחד ואחד בטעמו ואומר דבר בשם אומרו ושמא דמריה על כל שאנ' אריה בקול שהכל פונים בו הוא ר"מ ר"ם זלה"ה על פ' למשפחותיהם דבר בנתינתו מסיני מעמו ונימוקו עמו יעלזו חסידים במשכבותם שפתותיהם דובבות בקבר . ובתוכם גם שמי רצה האדון לזכותו ולתוארו בלתי ערך אל איכותי כי כבר נודע דלותי וקטני כתר ככוד אשר אם יבקש להולמו לא הולמתו אם שכבדוני בשביל אבא כי שיחת ת"ח צריכה תלמוד וכל מיפת דיו שיוצא מפרסמת מקור חוצבתו כי לא דבר רק הוא בכמות ואיכות ניכר שפה מסיק מרגליות הוא רוח ה' נופפה בו ניבא וידע מה ניבא כחכם עדיף מנביא ואם דברה תורה ודברו נביאים וחכמים בלשון הבאי הוא לשומע ואין מבין כי דברי חכמים כדרבונות הדר בונות מספר פרקי ספרו שלשים אות ל מנדל הפורח באויר הבינה חופפת במדת התפארת מדת לימודי ה' המלומדים ומושפעים ללימוד ונבואה תיבת שלשים נוטריקון שי שלם נקרא כנסת ישראל ושמא דמרא עליה ציץ ופרח לעריך מנחה חדשה ערוכה לעמו יחידו ללמדו בינה והשכל דבש וחלב תחת לשונו ככושים לבושו הם ככשונו של מקום אחת דבר אלהים שתים זו שמענו וכפטיש יפוצץ סלע לכמה ניצוצות מינים ממינים שונים פשט רמז וסודות נפלאים כי לו יד ושם ולו ניתנו ליכתב כי אם ברמיזה למי שזכה בבינה . ולבר בי רב דיתיב בתענוגי דתא אשר הותרה הרצועה לשנות בדיבורו לתוך השלום ולשקר במלת אמת . כך סוריה נקט ואזיל במגילת ספרו הסתר הסתיר סודות הקבלה מלובשת לבוש נכרי נגדיי אל מראיתה מדו בר תנורה ותחתיה תעמוד האורה הוא מצנפת מיוחד לשרפים המיוחדים כאיש גבריאל לבוש הבדים לרמז

אור היקר בחשך נסתר המזה בנבזה הצנוע בנקלה כל טוב בהסכו טמון ומוצנע ומשוער כן ארחות דרכי אל אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ככה מפעלות הטבע נוצרו וכל אבן יקר טמוני חול וצור חוצרו בלבב התהום נטסרו ומתחתיות ארץ ותהומות ים נגזרו ונסתרו וכל פרי עץ הדר באילנות בין החוחים וקליפות נתונים ואדם ביקר בל ילין נוצר ומתוך שליה מלאת דם וחלאה משם יוצא לאורה ולתפארת ומכלי מלא שניאה תופע נהרה ולא נמשכה מלכות בית שאול אלא לפי שלא היה בו דופי וכל פרנס אין ממנין על הציבור אלא א"כ קופת שרצים תלויה בצווארו ומלכות בית דוד נתהדר מגרעונו ונשמר במעונו והכרת פני משיחנו כי יבא זכור ושמור כי טב מלגו ולבושי דיליה ביש דא איהו עני ורוכב על חמור הן כל אלה חברו אל עומק החסדים מחכמ"ז תמים דעים הרב המחבר שפר אלו התקינים ללמד דברי חכמים וחדודם אל כל אשר יקרב אל בית מדרשו להבין ספרו ולשמור תלמודו ולזכו' בסמ"כתו כי יתן הרב מרוחו עליו להללו ולפארו . ועלי ישים עין השקפתו והשגחתו לטובה לפארני בתואר נאמן אהבתו מקדם ולא כתוארים בלתי נערכין אל נדר איכותי פן יאמרו המושלים עלי בראותם אותם בטגילת ספר כתוב עלי כי האומר תכשיטין הם לו וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי ולכן בלא תעשה שנית' לעשה יקיים בי מקרא שכתוב חדל נא יעקב כי קטן הוא . ועתה כי לו חן וכבוד נתן אלדים לכן כן יגבר חסדו עליו לברכו ובכל אשר יעשה יצליח . ואני עם כל המשתתפים עמנו נצפה מתי יצאו לאור העולם חדושיו להאיר על הארץ ארשת שפתיו כי נעמו כי מי הוא אשר לא יערב לבו לגשת אליו ולחבק בברכא דכולה ביה פרי חדש אסף המזכיר אס"א דמנן וצנה שויא להציל לקוחים ממות הסילוסופיאה אשר טעמה ארס של עכנא שמץ מינות נזרקה בה אשר ברפואתו יציל משחת נפשו כאשר באר היטב כאיש הנכר ברישומו כן עומד בו טעמו במעשיו ובמקומו קנה שם טוב קנה לעצמו כן יאמר ה' להטיבו ולרוממו ולהעשירו ממגד אסמיו ומיניה דמר תסתיים מלתא דהאי זכותא ואנא עם אחי במותב תלתא עם הבן יקיר לנו כמרגליתא טבא בצלותא לעילת עילתא יפקה עליה דמר עינא דאשגחות' בכל שעתא ושעתא ויקיימיניה לטב ויקר ולריש קהילתא כנקי בכל מדע וחכמתא יחדי בחדוותא בחגא דעצרתא ולעילא מכל ברכתא בהצלחותא כנפשו ונשמתו וכנפש הכותב במספר בני ישראל כחו"ל הים ש' בטוב תכין לפ"ק סדר בן עמ"י הו"ד .

עבדי דהימנותא דלית כויותיה לעיל מכל בחביבותא

יעקב בכמוהר"ר שמואל אבוהב זלה"ה .

יפה נוף וחורש מצל , לשמע חכמתו כל אזן תצל , שיף עייל שיף נסיק , על כל דבר ודבר מרגליות מפיק , מסיר שפה לנאמנים , ויקח טעם זקנים , חכו ממתקים , שפתותיו שושנים , לשונו לשון הזהב ורוב פנינים , מושלי משלים לפניו יכרעו ונבעו מצמונים , בוני ערי מסכנות משל ומליצה כפיתום ורעמסס ראשון ראשון מתרוצץ ושוא עמלן בונים , ה"ה אלופנו ועטרת ראשינו נר ישראל עמוד הימני פטיש החזק כבוד מע' הרב המובהק אביעד שר שלום באזילה נר"ו לא ידעך עוד רבות בשנים כי"ר .

אנכי הדל באלפי"י מאלף ועד תיו לא ידעתי דבר עודני בוכה לסוג העיתים ולקשת יומיא כי ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו עוזבת אלוף נעוריה ואת ברית אלדיה וחובקת חק נכריה האומרים בלבם האח נפשנו כל חון יקר נמצא נמלא בתינו שלל

שלל ולא ידעו כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה . ידי על חלצי על חללי בת עמי ואני בתוך הגולה על כן דברי לעו לא בהשכל כי אמללה יולדת השבעה ועזבה מקור מים חיים לחצוב לה בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים נכספה וגם כלתה נפשי כמה בשרי כארץ ציה ועף בלי מים מי יאכילני פת נקיה ובשרה שמינא אסתורא דדהבא ומי ישקני מים מבאר בית לחם ויין ישן עתיק עתיקי בנוה טוב ובמרעה שמן ירעני . והנה יד נגעה בי ותניעני על ברכי ותעירני כאיש אשר יעור משנתו ותאמר לי קנה חכמה קנה בינה קום אכול פירות ופירי פירות מגן רוה מעם עצו ופריו שוה הנה לך צנצנת המן צפחת מים חיים אשר לא יכזבו מימיה רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד :

אנכי תולעת ולא איש בראותי את החזון משתכל הויתי מראות אלדים זה הים גדול ורחב ידים איש אחד מן הרמתיים . ראו הביא לנו ספר תורה כתב אחד ענק מן הנפילים האיר ממזרח כשרגא דנפיש זהוריה . תורה תחימה נתנה מפי עליון במגילת ספר בפלגי מים בציון אשקיין מייא בכסי חוורי כותבה דורשה ומגיהה בחכמה בתבונה אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא הנוטף מעצ״י הכת״ב כתבא למיקרי . עייפינהו וסדרינהו כמה הילכתא גברוותא כמאן דמנחן בכיסתיה דמיין ויצא ונלחם מלחמות ה׳ באמונת אומן עצות ממרחק הביא לחמו ולא לפניו חנף יבא דחוי מעיקרו אף מספר וזורה ברחת ובמזרה . מי כהחכם סופר ככבים מספילותם עין גדי כמר מדל״י וכשחיק מאונים ואבתולה קאי דקאי בתרי עברי . הוא גילה עמיקתא ומסתרתא באשר דבר מלך בסתום חכמה עומקא ורומא עד צית שמייא ושיחתו קלה בעיא דעתא צליתא במיני תרגימא כי יצא כנוגה צדקו פטיר ועשיר מכל ערורי . הסליא עצה הגדיל תושיה האי ספרא דבי רב כרכא דכולא ביה הגבר הוקם על דיינא דפקיע ציפה ומביט באצטגנינות שלו נסתרות שמבראשית עד לעיני כל ישראל מגיד מראשית ביכורי . נותנים לו את השבח בכל מדות טובות שמנו חכמים זה כלל גדול בתורה אם למקרא ואם למסור׳ דהבא פריכא דחשיב ועביד פירי . דרך גדילתו לפניו שני דרכים האחת אהובה והא׳ שנואה ופורץ לעשות לו דרך ולא איתי איניש דימחא בידיה והני איסוריית׳ שרי׳ ליה מרי . שמים ל״ו זכ״ו זכייה מדאורייתא ללמוד וללמד ביראת ה׳ כל היום לא הניח דבר קטון וגדול כל דתקין רבנן עשור סופרים כתיבן ולא קריין אתין וגטין ריבויי ומיעוטי ספרא וספרי . זה האיש מרגיז הארץ התנין הגדול צלל במים אדירים ובחקר תהום כל תלך בו אני שיט וצי אדיר לא יעברנו מילא בסלע ומשתוקא כתרי . אשר הביא אלוד בידו החכמה והמדע בסתר אהלו כלהו תנויי תנו בס׳ נזיקין מ״ר ואהלו״ת וכל הנגעים בקי בהם ובשמותיהם אוצר בלום במשנה ובגמ׳ הכל צריכים למרי חיטייא גם ברכות יעשה מורה :

אנכי היום רך כי ישאלוני מחר לאמר מה זו סמיכה טי אתה כי תצא כי תבוא בהר סיני בשער הגבוה אליבא ריקנייא מי אתה ומי ביתך כי הביאוך עד הלום תולעת נבער מדעת ולא בינת אדם לך שה אובד צבי שבור ונדכה איך תתחרה את הסוסים פליאה דעת ממך נשגבה לא תוכל לה סיימתינו לשבחי דמרך מאי בעי קטיל קני בהאי ארעא ומאי שיאטיה . נאלמתי דומיה ושערי תשובה להשיב חרפי דבר נגעלו בי באתר דזקוקין דנור ובעורין דאשא מאן דעייל להתם אימור תונבא נקטיה . ומה אעשה כי אחרי שמרוב הענוה ידו פרש שר על הספר ויושט לי את שרביט הזהב ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לבך שמור מצותי וחיה לא יכולתי להתאפק לכל הנצבים עלי גם אנכי ידעתי ערכי עלי כנני לייא מה אני לבא בקהל קטן שנולד אפרוח שלא נפתחו עיניו בדא כד חטי לא מוקמי מינאי לא רישי נהרי ולא נזירתי . איכו השתא אמרינן הואיל ובמקום שמצינו גדולתו מצינו ענותנותו פשט העני את ידו לפני כבודו הני מילי דכדי נינהו דברים בעלמא לא שרירין ולא קיימין מעשה פטיש שכן עושין פטפוטי׳ :

אנכי להי אנכי אשירה ברוך ה' אשר לא השבית לנו גואל ורבנא אבי"ע חש
לתארנו פתח לה פת"חא על ספר תקה צור תעודה חמדה נגוזה בי גזא דרחמנא
ותאלמנה שפתי שקר סקע איסורא ונסל תלחי תלחי. הן הן גבורותיו ש"ר צבאות ה'
חצי גבור שנונים חזו מאי רקטן משים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים תורתו
מעידה עליו בעיד"י עדים בראש הומיות תקרא בפתחי. אוירו מר"אש בו"ציץ בו"ציץ
מכ"תפיה והשביע בצחצחות מפאת פניו יש בו צחצוחי. רבא אילנא ותקיף ובצ"ל צ"ח
חכמתו ותבונתו נכנס ויוצא באוכלסא של תורה ובענפוהי נייחן כל בריחי:

אנכי להי קראתי בכל לב עיני לשמיא נטלי' קדם מרי עלמא דדר בקש"טא בעי"ליתא
יוחקו אטרותיו המהורות בעט ברזל ועופרת יהי אלדיו עמו ויעל על גפי מרומי
קרת ישפה צדיק כי חזה פועל ידיו לפניו תרוץ דאבה פעולת צדיק לחיים גם עד
זקנה ושיבה שנים כשני אליהו דשנים ורעננים ממלי להו באיספרמקי לעיליה ב"י
בנ"י בר"א כרעותי"ה גם בניהם ישבו עדי עד ישבו לכסא קטיר להו ארבע מאה
תכתקי אכי"ר.

קטינא קטינא דלית דכותיה מלרע

נחמיה בכ"מר יעקב הכהן ז"ל.

סיראדא יום ב' ח' לחדש חשון התי"ץ

על הכתב

לתפארת וניר ראשים נבון לחש וחבם חרשים בתבונה ודעת קדושים
ה"ה ראש השלישים כמוהר"ר אביעד שר שלום באזילה נר"ו
מאיר לכל האנשים.

הקדמה

אמר אביעד שר שלום בכמהר"ר מנחם שמשין באזילה זצ"ל.

בך ימי גדלתי בין החכמים ה"ה כבוד מע' אבא מארי זצ"ל וכמהר"ר משה זכות וכמהר"ר יהודה בריאל הוא היה רבי מובהק וכמהר"ר בנימן הכהן המה בצדקתם הורוני ויאמרו לי זאת הדרך אשר תלך בה השמר אל תפן אל און הם דברי א"ה המכנים לעצמם לחכמים אל ישש אל דרכיהם לבך ואל תתע בנתיבותם כי רגלי חכמתם יורדות מות שאול צעדיה יתמוכו לא יועילו ולא יצילו כי תהו המה זכור תזכור דברי החכם במשליו ולמה תשגה בני בזרה ותחבק חיק נכריה. ויהי היום נקרא נקראתי לדבר עם קצת אנשים מבני עמנו המבלים ימיהם בספרי אומות העולם ואעט כמעיל קנאה בראותי כי דברי חכמינו חכמי הגמ' והאגדה בעלי רוח הקדש היו לנו לעינים אשר דבר ה' בפיהם אמת בעיני האנשים האלה לא נחשבו צרעת המינות פרחה במצחם כחשו בסתרי התורה ויאמרו לא הם וכה היו דבריהם בדברי חכמינו נמצא דגן הרבה ותבן הרבה שומו שמים על זאת כי נטו האנשים האלה ממענלי יושר המירו כבודם בלא יועיל פנו אל דברי חכמי תורתנו הקדושה עורף ולא פנים הנה הנם מינים ממינים שונים. ואם היתה להם הפילוסופיאה להכמה כדעתם ידעתי גם אני כי יודע כל שער עמי כי ביתי חרפי למדתי חכמת הטבע, וחכמת הכוכבים עד שיצא לי שם בין הגוים בגלילות האלה ואז מצאתי ראיתי מה בין עובד אלדים לאשר לא עבדו ברוך אלדינו שבראנו לכבודו. ובפרש אחרי שזכיתי לספרי המאורות הגדולים כמהר"ר מנחם עזרי' פאנו וכמה"ר משה זכות שמה ראיתי והוכחתי לעיני עמי כי גדלה מאד חכמת רבותינו בידיעת מבעי הדברים אשר בעולם השפל יותר מכל מחקר אומות העולם כי לא נמצא בדבריהם לרוות צמאון המשכילים ואפילו בדברים אשר לא שמו עליהם חכמי הטבע עיניהם לפי שהיו בעיניהם קטני הערך הוכחתי לכל כמה גדלו מעשי הש"י ולכן בסתרי תורתנו הוכחתי מדוע רוב התרנגולים שחורות והלבנות אינן מולידות כ"כ ביצים כמו השחורות מדוע האווזות רובן לבנות ואם אינן ככה אינן מובחרות מדוע כל החמורים כרסן לבן ורובם פניהם סמיך לפיהם הוא לבן וגבם שחור ודברים רבים כאלה סוף דבר לא היה דבר בסתרי התורה שלא מצאתי ראיתי אותו מסכים מאד אל השכל ואל הפילוסופיאה האמתית הרחק מאד מאנשים מבני עמנו אשר עזבו תורתנו הקדושה בלכתם אחרי אנשים רקים מכל חכמה ויגבה רוחם עליהם בדברי תהו כאלו להם לבדם נתנה חכמת המחקר. ואל תחוש לדברי הבדרשי אשר כתב אל הרשב"א ז"ל כי מתועלות הפילוסופיא"ה הוא להוכיח כי אין הנפש מתגלגלת כי שקר דברו שפתיו הבל ואין בם מועיל וכל דבריו הם יוצאים משרש פורה ראש ולענה הוא דעת אלכסנדר אפרודי"סי היוני הסובר כי כל האנשים בלתי הפילוסיפים כבהמות המה במות גופם תמות נפשם או מדעת אחרת המכחשת קבלת כל חכמי ישראל במ"ש בגמרא אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף ומ"ש בתנחומא פ' פקודי כל הנשמו'

שהיו

הקדמה

שהיו מן אדה"ר ושיהיו עד סוף העולם כלם נבראו בששת ימי בראשית וכלם היו בג"ע וכלם היו במתן תורה שנ' כי את אשר ישנופה וכו' ובב"ר פ"ח עם המלך במלאכתו ישבו שמה עם מלך מלכי המלכים ישבי נפשותיהם של צדיקים שבהם נמלך וברא העולם עוד אמרו אחור וקדם צרתני אחור למעשה יום אחרון וקדם למעשה בראשית והמה כחשו ויאמרו לא הו' לפי שלא הבין שכלם הדל טעם רדת הנשמה בע"הז ולא הבינו כי אם רק הוא מכם . אבל אין לתמוה בזה כי גם ידיעת ה' בפרטים כחשו ויאמרו איכה ידע אל ויש דעה לעליון וכה היו דבריהם הצדיקים יודעים דעת אמת שיש אלוד נשגב מדעת אדם והוא חכם לב שידע הכללים שהם עומדים והחלקים שהם הפרטים הם משתנים בכל עת על כן לא ידעם השם כי אינם עומדים ועין לקמן פרק ששי וזהו א' מן המקומות בחבוריהם שהם חייבים שריפה והקורא בהם נקורא בספרים והחצונים שאין לו חלק לעה"ב אוי המעמיקים מה' לסתיר עצה .

והנה פלאטון הפילוסוף הגדול וכל תלמידיו כתבו כי סברת הגלגול מסכמת מאד אל השכל ואל הפילוסופיאה וכמו כן הוכיחו הגדולים והמופלאים שבתלמידי אריסטו שכן היא דעתו בכך מכל והביא ראיותיהם ייו"אן קוטונייו בספרו המבונה על שלשה מצבי הנשמה בלשונם ד"י טרי"פליצי סטא"טי אני"מי ותחלת דברי פלאטון ברור מללו כי הנפש היא עצם נבדל עומד בעצמו נברא' קודם המוף יורדת מלמעלה ובאה לגוף . והוא פשט הכתוב וייצר ה' אלדים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים . ואריסטו כתב בספרו מתולדותיו בעלי חיים ספר ב' פ"ג שהשכל הוא דבר אלדי בא מבחוץ מה שאין כן נפש הצומחת והמרגשת שהיא בזרע האדם . וכבר הייתי בקבוצת חכמיה' מלומדי מלחמת הפילוסופיאה ואען ואומר שרוצה אני להוכיח כי הגלגול הוא מספי' אל השכל בפי טבע הנשמה ושאשיב אל קושיות המנגדים אמנם שאיני רוצה לדבר בסבת וטעם הגלגול להיותו מסתרי ההשגחה ואל יתמהו מזה שכן בפי' כתב חכם גדול ביניהם שמו יוליו ציסאר"י לאגאל"ה והוא הפליא עצה הגדיל תושיה על כל קודמיו להוכיח שדעת אריסטו היא שהנשמות נבראו קודם הגופות ושהן הולכות מגוף אל גוף ובספר השלישי מחבורו פ"י כתב שבכל מה ששייך אל הנשמה כשהיא חוץ מהגוף כיון שאי אפשר להבינו מצד שכלנו אין לפילוסוף להשיב לזה והבאתי דברי קוטונייו ודברי לגאל"ה הנזכרים והמתקתי אותם ואח"כ אמרתי מי שרוצה להשיב ישיב ולא היה פוצה פה ומצפצף . ואמנם אל מה שכתב הבדרשי בענין תחיית המתים איני נזקק להשי' כי לפי פשוטי הדברים יפה השיב ודבר על זה הרי' אברבניל בפ' כי תצא ואדרבא עם זה יתורץ יותר בריוח מה ששאל רבינו סעדיה גאון בספר האמונות במאמר השביעי בשאלה השלישית אם תכיל הארץ כל האנשים אשר יחיו בתחיית המתים וחשבונותיו שם אינם כהוגן כי אינו מחשיב כמה תינוקות שמתו בקטנם ואפשר שהם גדולי המנין מאשר נשארו בחייהם ועוד חסידי א"ה יש להם חלק לעה"ב אבל במה שכתב אברבניל והן פשוטם של דברים בגלגול יתורץ הכל בריוח וכהוגן אלא שעוד לאלוד מלין בענין זה תראה אותם בזוהר פ' משפטים סוף דבר בין בפשוטן בין בהעלמן של דברים אזלה לה הקושיא מעיקרא וכן אבתוב פרפרת אחת ששמעתי על מה שאמרו בזוהר שנשמות נדב ואביהוא נתעברו בפינחס כדי לסייעו במעשה שטי' והוא ראשי תיבות הפסוק פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן פרחה יצאה נשמתו חזרה סמוכה בנפשות

נדב

הקדמה

נדב אביהוא לכהונת עולם זכה רומח בקהתו נקרא אליהו הנביא רצח נביאי הבעל ומלאכי השרת נדמה . ואמנם כמהר"ר משה זכות זצ"ל ביאר הפסוקים הבאים אחריו כהאי דאמרינן בס' הדר על התורה הלכה בפני רבו דאזיל לשאול בלא ולד וחייב מיתה ומורידין אותו מגדולתו ולפי שהיה נראה שפינחס הורה הלכה בפני משה עד שהיו השבטים מבזים אותו ואומרים בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל לכך בא הכתוב להגדיל שכרו בכל שלשה דברים הללו ולעומת מה שאמרו שחייב מיתה אמר הנני נותן לו את בריתי שלום ופירושו שלא ימות לעולם שפינחס הוא אליהו . ולעומת דאזיל לשאול בלא ולד אמר ולזרעו אחריו ולעומת מה שאמרו מורידין אותו מגדולתו אמר ברית כהונת עולם . ובבר ידוע מה שכתב הרב אברבניל בס' שופטים ז"ל כבר ידעת כונת הרב המורה בחלק ג' פ' ל"ז בכל מעשה הכשוף ויתר הדברים והוא שהם כלם דברי תהו והבל ושנמשכו אחריהם חסרי הדעת והם כלם מסיעל הדמיון ואינם שיהיה בהם שום ממשות ומציאות החליטי כי היא לא יסבור במציאות השדים ולכן יחשוב שהמעשים האלה כלם מעשה תעתועים אבל הדעת הזה התורה האלדית מכזיבתו שהניחה מציאות השדים באמרו יזבחו לשדים לא אלוד וקבלת חכמינו סותרת לזה כי הם קבלו מציאות השדים ומעשה הכשפים וכו' ע"ש וכפי דעת בעל ספר אלים זו היא דעת ראב"ע לפי שכתב שנקראים שעירים לפי שנראים למטורפי הדעת על דמיון שעירים ותישים עכ"ל ע"ש בדף פ"ג והייתי יכול להוכיח שכן הוא דעתו לפי שכתהילים על פסוק ויזבחו את בניהם ואת בנותיהם לשדים כתב ז"ל כמו מחשבותם כמו חנניה הנביא פירוש דבריו כשם שהכתוב קראו חנניה הנביא אעפ"י שלא היה נביא לפי שכפי מחשבת עובדי הבעל היה נביא או אפילו לפי מחשבת ישראל שהיו מחשיבים אותו לנביא אמת כך אע"פ שאין שדים בעולם אמר הכתוב יזבחו לשדים לפי שהם חושבים שנמצאו שדים ואם כך דעתו הוא בפי' נגד תורה שבכתב שמה הוא שאמר הכתוב לא אלוד אם כפי מחשבותם הרי הם חושבים שהם אלוד ואם כפי האמת אם אינם במציאות מה צורך לומר שאינם אלוד . וממה שכתב בס' אחרי מות על שעיר עזאזל שהוא דורון לסמאל וכתב בהיותך בן שלשים ושכש תדענו ופ' כשתגיע אל פסוק ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים וכמו שכתב הרמב"ן שם אפשר לומר שאינו מכחיש מציאות השדים או שמחלק בין סמאל ושר המדבר לשדים ומכחיש וסובר שאין לשדים שום כח לפעול וכן סובר שאין ראוי להם שם שדים שהוא מלשון ישוד צהרים וזהו מה שאמר כמו מחשבותם והנה בעלי הדעת הזאת חושבים רבותינו לרשעים מספרי שקרים לפי מה שבא בגמרא בס' ערבי פסחים ובמקומות אחרים ובמקום אחד ממדינת מונפי"ראטו לשנים שעברו היה פילוסוף א' מבני עמנו שהיה נוטה מאד אל הדעת הזאת ועוד היה מספק בפעולת השמות ואולי לא היה מאמין בהם ויקר מקרהו כי אדם אחד ממדינת פיימונט"י בקץ ימיו כפאו שד והפילוסוף הזה היה מלעיג לדברי האומרים ששד כפאו ומחזק אותם לפתאים מאטיגים לכל דבר והיה אומר חולי טבעי הוא' מחולי הנכפי' ואנחנו כדי להעמידו על האמת אמרנו לו הלא תראה דבר מפליא וישימו ביד האדם הלזה והוא היה מוטל על מטתו בלי שום הרגשה דברים רבים וכתבים שונים ולא זע ולא הרגיש כלל וישימו בידו נייר אחד ובו שם הויה ואדנות משולב יחד והוא שם בלתי ידוע לבעלי הפשט כי אינם מכירים רק העשרה שמות שאינם נמחקים ויהמה האדם בקול גדול

וישלך

הקדמה

וישלך מידיו השם בכח גדול ועיניו היו סנורות ולא ראה מאומה וישימו בידו עשב איזוב נקרא בלעז אורינאנ"ו וישליכהו מידיו בכח ונשמע קולו אבל לא כבראשונה ויעשו הניסיון הזה לעיני הפילוסוף כמה פעמים ביותר מעשרה ימים הן בשם זה הן בשמות אחרים הן בעשבים ובדברים אחרים שבהם לא התנועע כלל. והיה זה בסני כמה וכמה אנשים ויודה הפילוסוף ולא בוש אבל בעצמא שירש המינות מכאן יצא וכמו שאמרו בגמ' אלמלא לא ראית לא האמנת ושרש הטפשות ג"כ מכאן יצא כי אי אפשר שאדם אחד יראה הכל ואם לא יאמין לדברי חכמינו המפורים הדברים לאמתן וכתבו אותן בתלמודנו הקדוש אין תרופה למכתו ועל זה היה מבאר כמהר"ר יהודה בריאל מ"ש בגמ' שכל מי שיש בו גסות הרוח כאלו כופר בעיקר לפי שגסות הרוח גדולה היא זו להאמין לשכלו לבד עד שיכחיש קבלת חכמינו וספרי אנשי צדיקים בעלי התורה שבע"פ כל עוד שהדבר לא יהיה נאות לשכלו ולכן מי שיש בו גסות הרוח ואינו מאמין אלא לשכלו בנקל יבא לכפור בעיקר. ולהיות שקצת מפילוסופי עמנו נתיכחו עמי על הדבר הזה אמרתי להעלות על ספר תשובותי אליהם והן על הרוב לקוחות מהקדמות חכמית אנושיות או מדברי הפילוסופים שבעמנו כי אין שבחה של מצוינא בשעה שמתקלסת מקרובותיה אלא בשעה שמתקלסת מצרותיה. ולמען שיהיה ספרי זה דבר השוה לכל נפש אפי' למאמינים בני מאמינים כתבתי בו ג"כ הרבה פירושים ופשטים הן שחנני ה' וכפי מה שלמדני מע' אבא מארי זצ"ל הן ששמעתי מרבותי זכותם ינן עלי כי הם נדלוני כאב וכבר אמרו רז"ל כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ועל זה פירש הרמ"ז פסוקי ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני ואלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן ויפרש איתם (עם מעט מזער שהוספתי משלי) במה שאמרו ואם היה אביו תלמיד חכם אביו קידם לרבו והנה שלש בחינות נמצאו בהם. ראשונה היותם תלמידי מרע"ה שניה היותם בני אהרן שלישית היותם כהנים. ובבחינה הראשונה היו בני משה ובני אהרן לפי שמשה למד אותם תורה וזה היה ביום שקבל משה את התורה שאז נעשה רבותם של נדב ואביהו ואמנם לפי שאהרן היה ת"ח וגם הוא למדם תורה אעפ"י שמשה היה רבם מוכתק לפיכך אהרן היה קודם אמנם בבחינה זו אין הפרש ביניהם שכולם היו תלמידים בשוה וזה פי' הכתוב ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. ובבחינה שנית אינם בני משה ויש הפרש ביניהם כי נדב היה בכור וזה הוא שאמר ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר. ובבחינה השלישית אינם בני משה לפי שמשה לא היה כהן ולא היה הפרש ביניהם שכולם נתכהנו ביום אחד וזהו שאמר אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן. וקיימתי בעצמי בזה בן יכבד אב ועבד אהניו. אמת שיש מהם מיוסדים על רזי התורה ולא יבינם כי אם הבקי בהם אבל גם הפרק הראשון לא יבינו כי אם מי שלמד דברי הפילוסופים והאצטגנינים. המקום ברחמיו הרבים ימע אהבתו ויראתו בלב כל עמו ישראל לעשות רצונו ולעבדו בלב שלם ויאר עינינו בתורתו אכי"ר:

אמונת חכמים

פרק א

רוב החכמות האנושיות הן מסופקות והתחלותיהן לא הוכרחו אצל האנשים בשום מופת אלא ברו אותן האנשים הקדמונים מלבם כדי לבאר סבת הדברים שבעולם השפל ומציאותן א"כ אפשרי לא מוכרח אדרבא על הרוב לפי שהסיבה ההיא אינה אמיתית ואינה מספקת הכניסו הפילוסופים עצמם בדזחקים גמורים שמבואר גנלה שהם נמנעים אצל השכל ומזה ג"כ נהיה שלא כוונו הפילוסופים לדעת אחת אלא כל כת וכת לקחה לעצמה ההתחלות אשר בדה מלבו ראש הכת ההיא ומהן הולידו תולדות אך אם סבת הדברים הללו תוכל להתבאר בדרך אחרת ויותר מרווחת כל התולדות ההן בטלות לגמרי וכדי שתבין נפרש אחת מן ההתחלות הללו. הסכימו הפילוסופים שממה שאינו לא יתהוה שום דבר וששום דבר לא יבוטל לגמרי עד שישוב ללא דבר וראו שהדברים מתהפכים לדברים אחרים ולא ידעו סבתו על דרך משל אם יכבה איש הנר ותבוטל השלהבת ויבא עשן תחתיה איך נתהוה העשן והיכן הלכה השלהבת ואם יאכל איש להם ויתהפך מזונו לדם ובשר איך היה זה ולבאר סבת זה בדו מלבם דברים רבים. יש מי שאמר שאפשר שכל הדברים נעשים מן היסודות והם אינם נפסדים לעולם ולפי שאנו רואים שהאש כבה נדהקו ואמרו שטועים אנו ואין האש כבה אלא נחלק לכמה חלקים ומתעלם באויר ונראה כאילו אינו ויש מי שאמר שכל הדברים נעשים מנוסים קטנים שאינם יכולים ליחלק וקראום בלשון יון אטומ"י. ויש מי שאמר שאפשר שנמצא בעולם דבר אחד לא ראה אותו שום אדם בעולם ונקרא חומר ראשון ודבר אחר נקרא צורה עצמית וכשהנר כבה וגולד העשן הוא זה החומר שפושט צורת האש ולובש צורת האויר וכן הוא במזון האדם ובדברים אחרים ואמרו גם כן שהבעלי חיים והאנשים הם מורכבים מחמר זה ומצורה זו והצורה היא נשמתם ואין להם אלא חמר ראשון והנשמה וכשם שכאשר המזון נהפך לבשר ולדם והאש לעשן והעצים לגחלים הלכו להם צורת המזון והאש והעצים שהיא עצמותם ובאה צורת הבשר והאויר והאש שהוא דבר חדש כן כשנשחוט הבהמה וכשמת האדם אע"פ שאנו רואים בעינינו שהבהמה והבשר והעור והצבע והשחיטה היא אותה בעצמה שהיתה בידינו קודם שנשחוט אותה או קורם שתמות וכן הוא האדם בעצמו שהיה בחיים עם כל זה ברגע המיתה פרחו הלכו להם אותה הבהמה ואותו האדם ובאה כאן בהמה חדשה ואדם חדש ובשר ובני מעים ועצמות הדשים ואעפ"י שאנו רואים שאין זה אמת טועים אנחנו שהרי אין בבעל חי אלא חומר ראשון וצורתו היא הנשמה וכאן באה צורה חדשה קראוה פורמ"ה קדוריק"ה וזו היא דעת אריסטו לפי דעת גדולי תלמידיו וכמו כן הכניס עצמו אריסטו בדוחקים אחרים כדי לקיים סברתו ואמר שהאויר הוא לח יותר מן המים והשמש אינו חם כלל אלא שמוליד החום בעולם הזה. עוד הוציאו תלמידיו מן דבריו שהמנין והאורך והרוחב הוא דבר נבדל מדבר המנוי והמדוד כמו דב' מדב' וכשנמצאו כאן שני אנשים דרך משל יש כאן שני דברים האנשים והמנין והם שני דברים נבדלים זה מזה באופן שיוכל הקב"ה להכרית האנשים ולהשאיר כאן מנינם וכן אם יש כאן שלחן דרך משל יוכל המקום ב"ה להכרית השלחן ולקיים כמותו ויישאר כאן ארכו ורחבו בעין בלתי השלחן ומה שיותר מתמיה הוא מה שאמרו שכשיש כאן דרך משל שלחן אחד ונעשה שלחן אחר דומה לו בעשותנו שלחן אחר מיד נוסף על השלחן הראשון דבר אמתי ומקרה כמו הלבנינות והשחרות שהם דברים אמתיים נוספים על הדבר וזהו הדמיון שהוא דומה אל שלחן אחר וקראוהו הצטרפות והזהירו ואמרו שאין זה פועל השכל

שמדמת זה לזה נקרא בלשונם אי"נם רציונלי"ש אלא דבר אמתי ומקרה עומד בו נקרא בלשונם אי"נם רי"אלי אף על פי שאין אנו רואים בו שום דבר ואלו לא נודע לנו שיש שלהן אחר כמותו אין כאן שום דבר לעינינו ושכלנו וכיוצא בזה היא חכמת כל הפילוסופים. אמנם לאותם הפילוסופים שאומרים שהכל נעשה מגופים קטנים כל הדברים הללו הם שקר גמור וכן כתב בעל ספר אלים בדף מ"א זה לשונו והנה כל אלו החכמות שיקראום אלקיות הן בנויות על יסודות רעועות שאם ההיולי הוא דמיון ורעיון רוח ואם אינם גלגלים ומרורות שהרי ביאר במופת מורי שזה האויר המתפשט ועולה ושם נקרא איתי"ר לדקותו וספיריותו ושהכוכבים הם מתנועעי' בטבעם בסבוב נגד היסודות שטבעם לנוח וכשהם חוץ למקומם יתנועעו כלם תנועה ישרה זה למעלה וזה למטה עד בואם אל מקומם ואין צורך למניעים ולשכלים נפרדים אם כן אזלה לה החכמה הזאת כלה וכמה קולמוסים נשברים וכמה דיותים נשפכים על אלו הויכוחים וקוראים לעוסקים בכמו אלו חכמים אלקיים ומורי הרב היה כועס על הקוראים אותו כן ואמר הלואי שנזכה לשם פילוסופים טבעיים כי האלהים בשמים וכו' ומה לנו לבנות האמונות על הדעות המשתנות בכל פנות ועונות ע"ל. ואחרים בדו להם דרך אחרת ואין זה מן התימה כי כל ההתחלות הן בדויות והחכמות הן בדרך אם כן ס"ו אם ההתחלות הן אמיתיות ובהן דוחקים גדולים אפילו אצל בעליהן ואם ימצא מי שיבדה דרך אחרת שבנקל נפרש סבת הדברים הטבעיים נלך אחריו אך בדרך אפשר ואפשר ג"כ שאחרינו יבאו אנשים שיוכיחו שכל התחלותינו וחכמתנו אין בם מועיל וכבר בא חכם א' מן א"ה שמו רי"נאשו די קארט"ס ואמר שכל הדברים האלה הם דברי שקר וביאר הפילוסופיאה באופן אחר והלכו אחריו חכמים גדולים ורבים וראיה עוד ש"ן רשד ון' ס"נא ורוב מפרשי אריסטו בין מן היונים בין מן הערביים בדו מלאך אחד וקראוהו שכל הפועל ולא נמצא בזה מי שחולק בדבר והלכו אחריהם פילוסופי היהודים שבימים ההם כמו שתראה במורה בח"ב פ"ד והרלב"ג במלחמותיו כתב על זה דברים שאסור לשמען יעויינו דברי הרב מוסקאטו בפירושו לכוזרי מאמר א' בתחלתו אמנם בדור הזה כל חכמי א"ה מורים ובאים שכל זה שקר וששכל הפועל א"נו אלא כח מכחות השכל. ובענין הצבעים והגוונים הסכימו בדור הזה שאין שום גוון בעולם שיהיה דבר אמתי אלא הכל נראה לעין ועוד הסכימו שאין גלגל האש במציאות וכן כמה דברים אחרים שבדורות הללו חלקו לגמרי על אריסטו ונלאיתי לכתבן והטיב אשר דבר החבר במאמר ה' ס"י י"ד ובפרט במה שכתב זה לשונו וכמעט שאין החכמה בין שני אנשים כמה שנחלקו בו אחי"כ מהדעות במה שאחר שהטבע גם בהרבה מהטבע ואם נמצא כת אחת מסכמת על דעת אחת הנה אין זה לחקירה ותולדה שעמדה עליהם דעתם אבל סיעה אחת מהמדברים קבלו ממנו יע"ש. ובזה נהיה גם כן בחכמת התכונה שהכל בדוי כדי לתת טעם למה שהוו רואים ולא היו מבינים. ראו הכוכבים הולכים ממזרח למערב בכל יום וכל ככב וככב הולך ממערב למזרח בזמן משינה מחברו. הירח בכ"ז ימים השמש בשנה אחת וכו' ועוד לפעמים הם נראים קטנים לפעמים גדולים לפעמים בנחת לפעמים במרוצה ומהירות ובטהלך הראשון ממזרח למערב הכוכבים הסמוכים לקוטב העולם עושים בכ"ד שעות מהלך יותר קצר הרבה ממה שהם בעצמם עושים כשהם רחוקים מהקוטב והכוכבים הקיימים הסמוכים לקוטב ממש כמו אותם הכוכבים שקראום רוב הקטן תנין וחבריהם עושים מהלך קצר מאד בכ"ד שעות ובמהלך השני ממערב למזרח כל עוד שהכוכבים יהיו יותר סמוכים לקוטב מסלול השמש עושים מהלך יותר קצר ממה שעושים הרחוקים מאותו מסלול אמנם התנועות הללו הם נערכות ונסדרות כפי קרבתם ורחוקם מן אותו הקוטב ולבאר סבת זה בדו מלכם דברים רבים. כל הקדמונים אמרו שהרבה גלגלים יש והעלו מספרם לשמנה עשר כמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי תורה ובפרט שלכל כוכב נמצא גלגל הנושא ומוליך אותו ממערב למזרח וגלגל אחר עליון על כלם המניע כלם ממזרח למערב וגלגל חוזר ומזל קבוע. ובדורנו העלו התוכנים שאין שום גלגל עליון המניע והכוכבים ההולכים שצ"ם הניכל אין להם שום גלגל קשה אלא הכל גלגל א' זך כמו האויר ויותר זך ממנו וכמו שכתבתי למעלה בשם ס' אלים וגלגל קבוע ומזל חוזר והוא ממש מה שכתבו רבותינו במסכת חגיגה

דקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות ולא נתגלה אמתת דברי רז"ל אל א"ה אלא אחר שנתגלה להם שפוסרת הזכוכית בלע"ז קנוקי"אלי הרי לך כמה גדולה חכמת רז"ל וצריך להתישב במה שכתוב חזקים כראי מוצק ועל שאר הדברים שאמרנו למעלה בדו דברים אחרים יש מי שאמר שהארץ היא יוצאת ממרכז גלגל השמש ויש מי שאומר שנמצא גלגל קטן בתוך גלגל גדול קראוהו בלשון יון אפיצי"קלום ועל שאר החלופים ובפרט על תנועות הירח (שבחכמה גדולה אמרו רבותינו במסכת ראש השנה ירח לא ידע מבואו) בדו דברים כל כך זרים שהם בעצמם אמרו שאינם אמתיים אלא שאמרום כדי לבאר איזו סבה לתנועותיהם ולכן קראום בלשון יון איפוטי"סים וכן כתב בפירוש פראנצי"סקו פיקולומי"ני בטיאורי"אי שלו וכיוצא בזה כתב קרטי"סיו בענין הדברים הטבעיים ורובא דמנכר מן התוכנים בכמות ואיכות הסכימו עם נקו"לו קופי"רניקו ועם כמה מתלמידי פיטא"גורה שהשמש אינו הוא המתנועע אלא הארץ מתנועעת בכל יום ממערב למזרח אלא שקרה לנו כמו שאירע ליושבים בספינה והיא מהלכת ונראה להם שהארץ היא מהלכת ולכן הטיב מאד פלא"טון במה שאמר שמה שהאנשים קורים אותם חכמות אינם אלא סברות ואפשר שהן אמת ואפשר שהן שקר ואין החכמה אלא למלאכים היודעים שרש הדברים בשמים שמהם ישתלשלו כח הנמצאים בעולם השפל והשרשים הללו קראם בלשון יון אידיא"י פירוש צורות והוא האמת בעצמו כאשר נוכיח בפרקים הבאים:

פרק שני

אשר על כן יפלא האיש התורני איך נמצאו אנשים אשר חפו דברים אשר לא כן על ה' אלריהם בלכתם אחרי הקדמות הפילוסיטיאה וכבר הכה על קרקדם הרב בעל העקדה בהרבה מקומות ובפרט בס' חזות קשה והרשב"א בחבוריו וחכמים אחרים ואנשים אחרים חכמים בעיניהם כפרו בהרבה דברים מדברי רז"ל בלכתם אחרי דברי א"ה אעפ"י שהוכחתי שכל חכמתם בדויה מדעתם ואצלם גם כן במחלוקת שנויה והוא מן התימה שהרבה יותר כבדו הפילוסופים את אריסטו ממה שעשו אנשים הללו את חכמי ישראל שהרי כתב הרמב"ם במורה ח"ב פ' ט"ו שרוב האנשי' החושבים שהתפלספו ירחיקו לחלוק עליו או לחשוב בו שנעלמה ממנו תעלומה או ששגג בדבר מן הדברים ע"ל וזה אפילו בדברים הזרים מאד הנזכרים בפ"א ולא עוד אלא אפילו בדברים שנראה בברור שטעה כמו בככבים שיש להם זנב בלע"ז קומי"טי ובעגול הלבן הנראה בכל לילה בשמים נקרא בלשון יון גלקסי"אה פירוש עגול של חלב והם ככבים קטנים מאד נמצאו קצת מן הפילוסופים שרצו לקיים דבריו והאנשים הללו כל עוד שמצאו בדברי רז"ל דבר אשר אינו נראה לעיני שכלם המשובש כחשו לגמרי ומעיד אני עלי שמים וארץ שהרב' פעמים הבאתי להם ראיות מדברי רז"ל ועקמו שפתותיהי ואמרו אמת שחכמים אמרו כך אבל איני מאמין ואינו מעקרי הדת ואחרים אמרו אמת שחכמים אמרו כך אבל כפי הפשט אינו. אי שמים ולא תהיה תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה של אריסטו ושאר הפילוסופים ראשי הכתות וכל דבריהם וכיון שלא נמצא על הרוב בחכמות דבר ודאי למה נכחיש דברי רבותינו שרוב דבריהם דברי קבלה ודעתם רחבה מדעתנו, וכי אי אפשר להיות במציאות אלא מה שיבין שכלם הדל יתפאר נא הרא"בע במזמור ק"ז על מה שכתב שבראיות גמורות נודע שתחת משוה היום אי אפשר שימצא שום יישוב ז"ל שם ולא הזכיר דרום בעבור חום השמש אין שם ישוב בראיות גמורות ע"כ ועכשיו הכל יודעים שהוא מיושב בכל חלקיו ונמצאו שם מדינות רבות וגדולות אמנם אם נעיין בדברי רז"ל נדע כי האמת הוא רק אתם ולמען תבין דע כי כאשר נחלוק העולם כלו לשני חצאים צפון ודרום העגול החולק העולם נקרא משוה היום והתוכנים חלקו כל חלק וחלק מצפון ודרום לתשעים חלקים ונדבר עתה מן החצי לצד צפון שבו אנחנו יושבים. העשרים וארבעה חלקים הראשונים אחר משוה היום השמש הולך עליהם מתקופת ניסן עד תקופת תמוז ומתקופת תמוז עד תקופת תשרי א"כ נמצא השמש על ראשם ממש שני פעמים בשנה ובשאר הימים השמש הוא סמוך לראשם

מאד מאד והארבעים ישנים חלקים האחרים אין השמש הולך על ראשם כלל אבל בקיץ הוא סמוך להם ובחורף רחוק מהם והכ"ד חלקים האחרונים השמש הוא רחוק מהם מאד ובחורף יש להם לילה תמידי חברה חדשים עד שגדל הקור מאד והיונים לא ראו המדינות תחת משוה היום אלא היו יושבים במ"ב חלקים האמצעיים וראו קצת מהארצות מהחלקים האחרונים ובראותם שבחלקים האחרונים האנשים אינם יכולים לישב בהם בכולם בחורף מחמת רוב הקור כמו בארץ נרואינלאנדי"אה ובני אולנ"דה שהיו רוצים לעמוד שם בעת החורף ספו תמו (והוא מה שאמרו רז"ל שצר צפון פרוץ) קראו למקום ההוא חלק הקר ולחלק האמצעי חלק הבינוני ולפי שידיע' ההפכים אחת הסכימו שתחת משוה היום וסמוך לו לא נמצא ישוב כחמת רוב החום וקראו אותו חלק הצלוי שאלו היו יושבים שם האנשים היו נצלים מחמת רוב החום אבל רז"ל לא אמרו אלא שצר צפון פרוץ ועוד אמרו שירושלם היא בטבורו של עולם ומזה נראה שאותן המדינות החמות הן מיושבות ומעתה חלק המישב הוא ששים וששה חלקים ואמצעיתם הם שלשים ושלישה ושם בקירוב עומדת ירושלם שהרי היא רחוקה מן משוה היום ל"ב חלקים והראב"ע לא שת לבו לדברי רז"ל אמנם בדורות האחרונים הבינו כל חכמי א"ה שהאמת עם רז"ל ואיך אם כן נסמוך על שכלנו הרל אפילו במה שנראה לנו ברור ונכחיש דברי חכמינו ובפרט שראינו בנסיון כמה פעמים טעו חכמי האומות אפילו במה שהיה נראה ברור אליהם כגון מה שאמרו שבודאי לא נמצאו אלא אלף וכ"ב כוכבים ועל זה פילוסיפי עמנו דחקו עצמם בפ' מונה מספר לכוכבים ובפ' הבט נא השמימה וספור את הכוכבים ואמרו דברים שאין להעלותם בכתב הנה בדורות הללו באמצעות השופר' של זכוכית ראו שנמצאו אלף אלפים ורבי רבבות כוכבים שא"א למנותם ובפרט באותו העגול הלבן הנקרא בל' יון גלקסי"אה שלא נודעו לקדמונים ועל זה היה מפרש כמה"ר משה זכות פסיק הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ואמר שאברהם אסטרולוגוס גדול היה כמו שארז"ל והיה מכיר הכוכבים הנראים בשבתנו בארץ והם אינם אלא אלף וכ"ב מזני שמחמת רוחק השמים מעל הארץ אי אפשר לראות איתם הכוכבים היותר קטנים שמספרם הוא כמעט לאין קץ מה עשה הקב"ה הגביהו למעלה מכפת הרקיע כמו שארז"ל ובהיותו קרוב לכוכבים ראה אותם שבתחלה לא היה מבירם ואז ראה בבירור שאי אפשר לספור הכוכבים . ואמנם במה שאמר אברהם במה אדע כי אירשנה וגרם חסרון אמנה פירשתי בו כי מן הגמ' נראה שהמתינה נקל לבטלה וכמו שאמרו הלכה כר"ש בן מנסיא דאזלינן בתר אומדנא ויכול אדם להתנות בה כל מה שירצה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה אמנם בירושה אינו כן כי ירושה אין לה הפסק ולא שייך בה שום תנאי כלל ואסור להעביר הירושה אפילו מברא בישא לברא טבא . וכבר ידוע שיראו הצדיקים שלא תתקיים הבטחתם מפני שחששו שמא ינרום החטא כמו שאמרו בגמ' על פ' לולא האמנתי לראות בטוב ה' ונקוד על לולא ואמרו ראוים ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כשם שנעשה להם בימי יהושע אלא שגרם החטא עיין בברכות והנה המקום ב"ה מתחלה נתן א"י לאברהם בתורת מתנה שכך כתוב וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ואם כן בנקל יפסידו המתנה שכן נעשית על תנאי ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו נצורו ולכן שאל אברהם שמא ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אבל לבסוף נתנה לו בתורת ירושה שכן כתוב אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשרים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה אז אמר אברהם במה אדע כי אירשנה פ' שאפילו יחטאו ישראל לא יפסידו א"י להיותה ירושה אז אמר לו המקום בזכות הקרבנות ובזכות אמירת פרשיות הקרבנות בזמן שאין בה"מ קיים ואמנם אע"פ שנורשנו מארץ הקדושה עכ"ז לא נתנה לאחרים שכך כתוב ושממו עליה אויביכם היושבים בה עוד אמרתי שאפילו בשאר הטובות שנתן הקב"ה לישראל על מנת שישמרו המצות עכ"ז נמצא חלוק גדול בין פרשת והיה אם שמוע והיא הגדולה והמאומתת שכן הושמה בתפילין ובמזוזה ובין פ' הברכות והקללות שלא נאמרו אלא לגזום בעלמא וכמו שאמרו המפרשים עיין בפ' בינה לעיתים להר"ר עזריה פ"ג והוא שנפרשת בחקותי כתוב אם בחקותי תלכו ואם לא תשמעו

תשמעו לי וכן בפ׳ כי תבא אבל בפ׳ והיה אם שמוע לא כתב כן לפי שהתחיל והיה אם שמוע תשמעו אל מציותי ונתתי מטר ארצכם בעתו אבל לא טיים ואם לא תשמעו וחרה אף ה׳ בכם אלא כתב השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו׳ ועצר את השמים ולא יהיה מטר הרי שתנאי זה לא נעשה כהלכתו בהין קודם ללאו וקי״ל שהתנאי בטל והמעשה קיים ולכן אפילו לא ישמעו ישראל למצות ה׳ בחסדו הגדול נותן להם המטר בעתו ואוספים דגן תירוש ויצהר׃

אמנם לפי שבהכחישם דברי רז״ל התנצלו באמרם שזהו כפי הפשט צריך אני להשיבם כאולתם וכפי שטותם . שנים אלה היו בעוכרנו הטבע והפשט הטבע יען כי הפילוסופים והאפיקורוסים אמרו כי כל מה שנראה מן הפלאים המתמידים בעולם המורים על מציאותו יתברך הוא מן הטבע עד ששאל להם החבר במאמר א׳ מהו הטבע והפשט לפי שמצאה יד קטני אמנה לפרש דברי תורתנו הקדושה בדברי שקר באמרם כי זה הוא כפי הפשט וכבר אמרו רז״ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואני אביא קצת ראיה לטעותם ממה שראינו שרש״י פירש הרבה פעמים כדברי יחיד בגמ׳ אע״פ שאינו לפי המסקנא לפי שהפי׳ ההוא נאות בל׳ הכתוב וכמו שתראה בפסוק אשר יאמר כי הוא זה ובפסוק והשקה את האש׳ ובמקומות אחרים ובפסוק ואת השני יעשה עולה כמשפט פירש כדת האמורה בעולת העוף של נדבה דלא כת״ק דר׳ ישמעאל ודלא כר׳ ישמעאל בפ״ק דחולין ועל פסוק והנה כהה הנגע פי׳ דלא כמאן ולכן כתב הרא״ם ז״ל בפ׳ משפטים שהמפרשים כלם לא יכוונו בפי׳ התורה רק ליישב המקרא יהיה כהלכה או לא יהיה כהלכה עכ״ל והרב בעל תי״ט במ׳ נזיר כתב ז״ל אע״פ שבגמ׳ לא פי׳ כן הואיל ולענין דינא לא נפקא מניה ולא מדי הרשות נתונה לפרי שאיני רואה שום הפרש בין פי׳ המשנה לפי המקרא שהרשו׳ נתונה במקראות כאשר עינינו רואות חכורי המפרשים שמימות הגמ׳ אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין נגד דעת בעלי הגמ״א . אבל אין כל זה כלום לפי שדברי רש״י בפי׳ התורה כאשר הם כיחיד אינם נגד התורה שבע״פ שכבר ידוע שאלו ואלו דברי אלהים חיים וכמ״ש במר׳ שיר השירים על פסוק ודגילו עלי אהבה והובא ג״כ בבמדבר רבה פ״ב ולהבין טעם הדבר צריך לעיין בפ׳ שני לוחות הברית ורמז אותו הריטב״א הובא לשונו בעין יעקב אלא שלהיותו מנסתרי התור׳ צריך ללמדו מפי סופרים ולא מפי ספרים ומעתה אין לנו ראיה מרש״י ולא לערער עליו אם פירש כפי אותו התנא שהכתוב נאות לפירושו וכמ״ש כדת האמורה בעולת העוף של נדבה הדין הוא אמת אלא שבגמ׳ פירשוהו באופן אחר ללמד ממנו דין אחר ופי׳ הרמב״ן על שלשה אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף בשש הוא פי׳ אמתי אלא שבגמ׳ למדו דין אחר ופי׳ רש״י בפי׳ והנה כהה הנגע שגגה היתה בידו לפי דעת הרמב״ן ואחרים ובעל קרבן אהרן נדחק לישבו ופי׳ הרמב״ם בנזיר הוא מכוון אל הדין אלא שפי׳ הל׳ באופן אחר נאות מאד והוא כמו אוקמתא שעושים בגמ׳. אבל כבר ידוע מ״ש בגמ׳ פ׳ חלק ואפילו אמר כל התורה כלה מן השמים חוץ מדקדוק זה מקו״ז זה מג״ש זו זהו כי דבר ה׳ בזה ואין לו חלק לעה״ב והנה למדנו מרע״ה מפי הגבורה שמותר להלחם בשבת ובפי׳ אמרו עד רדתה אפי׳ בשבת ויריחו בשבת נכבשה א״כ אם ימצא מי שיכחיש זה ויאמר שהנכון בעיניו שיום ז׳ להקפת יריחו הוא להקפה ולא לשבוע כדי שלא יאמר שמותר להלחם בשבת הו׳ מכחיש גמו׳ ובפרט אם יכחיש קבלת רז״ל בתנוכ׳ המשכן ביום ז׳ ובחנוכת הבית בעבור ענוי נפש שהרי כך קבלו אבותינו בלי שום חולק במועד קטן ואינה דברי יחיד כמ״ש וכמו כן למד אותנו מרע״ה מפי הגבורה שפרי׳ הנשרפים ביוה״כ דמן טעון הזאה על מזבח הזהב ולא על מזבח העולה וחכמי המשנה היו הרבה מהם בזמן בית שני וראו בעיניהם מה היו עושין בו והלל שמעון גמליאל שמעון הנהיגו נשיאותם בפני הבית ק׳ שנה ור׳ ישמעאל בן אלישע היה כ״ג ור״א ור״י הוציאו ריב״ז מירושלם בזמן החרבן וכן שנינו ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ זה מזבח הזהב ופי׳ מלא הוא וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים מצורף לזה כי בפי׳ ויקרא בפר כהן משיח כתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטורת הסמים לפני ה׳ אשר באהל מועד ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד הרי לך בברור שמזבח

הזהב נקרא מזבח לפני ה' וכן בפר העלם דבר של צבור כתוב ומן הדם יתן על קרנות המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד אמנם בחטאת נשיא ובכשבה ושעירה של חטאת יחיד כתוב ונתן על קרנות מזבח העולה מכל זה נראה בברור שמזבח העולה אינו נקרא מזבח אשר לפני ה' אלא מזבח הזהב הוא נקרא כך ומעתה אם יבא אחד ויכחיש כל זה ויפרש ויצא אל המזבח אשר לפני ה' על מזבח העולה ויאמר שצריך להזות מדם פרים הנשרפים על מזבח העולה ויחדש עבודות וזריקות נגד התורה וכדי לקיים דעתו המשובשת יפרש וכן יעשה לאהל מועד על הזאות מזבח הזהב נגד דברי הס' ופשטן ויכחיש כל מה שאמרו בגמ' הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה ועליו נאמר כי דבר ה' בזה וכמו כן אמר הכתוב לגד אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי ובאה הקבלה המפורשת שגר תושב מותר לאכול נבלות ולעשות מלאכה לעצמו בשבת אבל לא בשבילנו ומעתה אם יבא א' ויכחיש כל זה וגנד תורה שבכתב ותורה שבע"פ יאמר כי גר תושב לא נניחנו לאכול נבלות בארצנו ולא לעשות מלאכה ביה"כ אין ספק כי דבר ה' בזה ובפרט אם יאמר מלבו בלי ששמע או קבל אותו משום אדם כי תורתנו הקדושה אינה כלה מפי מרע"ה שכתב אותה מפי הגבורה אלא שאנשים אחרים בדורות שאחרי מרע"ה הוסיפו בה דברים שלא כתבם משה כגון והכנעני אז בארץ וס' אחד עשר יום ואחרי' ועשהו סוד ואמר כי המשכיל ידום הוא מין גמור ואין להביא ראיה מח' פסוקים שבתורה שהרי שם כתיב וימת שם משה והיה נראה כותב שקר וא"א בלאו הכי והם פסוקים אחרונים דומיא דפסוקים אחרונים דס' יהושע מלבד מה שהקשו עליו שא"א שס"ת חסר אפי' אות אחת אבל מי יזיד לומר מדעתו ס' זה לא כתבו משה בפ' זה הוסיפו התיכות הללו שמשה לא כתבם וכחיי ראשי שאפי' בא"ה לא ראיתי ולא שמעתי מי שהזיד לומר כאלה ובפרט אם יאמר כי טעם החסרות והיתרות שבתורה הם טובים לתינוקות כי הכותב פעם יכתוב המלה מבוארת ופעם יחסר אות נעלם לאחוז דרך קצרה ומשה כתב בלא ויי"ו ימלך ומעתיק משלי כתב בויי"ו תחת עבד כי ימלוך וביניהם שנים רבות אוי לעינים שכך רואות וכמו כן בפי' דבר הכתוב בענין שאול עם בעל' אוב שהאשה ראתה שמואל וזעקה בקול גדול ושאול לא ראהו ושאל לבעלת אוב מה ראתה ושמואל אמר אל שאול כל אותם הדברים ובגמ' פירשו בו עמי במחיצתי ואמרו בו פי הדבר נאות ומסכים מאד בפשטי הכתובים ואמרו שלשה דברים נאמרו בהמעלה המת בזכורו המעלה רואהו ואינו שומע קולו הצריך לו שומע קולו ואינו רואהו ומי שאין צריך לו אינו רואהו ואין שומע קולו ולא כמו שעולה להדיוט עולה למלך ולפיכך התורה תעניש סקילה לבעלת אוב לפי שהוא כשוף גמור ומעתה אם ימצא מי שיאמר שכל זה שקר ושמעולם לא היה ולא נברא ועניין האוב הבל ותוהו ודברי כזב והתול כי לא דבר שמואל ולא עלה מקברו וכדי להוסיף פשע על פשע יבדה מלבו כי דרך בעלת אוב להביא אדם שמדבר במחבואה בקול נמוך וסוף דבריו אעפ"י שמשמעות דברי חזיל בגמ' כי אמת הוא שהחית' האשה את שמואל לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל הרי הוא בזה כופר גמור יעויינו דברי הרב לנייאדו שכתב מרורות על זה ודברי הרב לונזאנו בדרך חיים שלו וכבר נתרעם מאד הרי ערמה על הרלב"ג שכחש גם עמידת השמש ליהושע נגד המקרא ונגד הגמרא ומצאתי כדבריו מה שראוי לכתבו כאן והוא כי יונתן ב"ע בפ' ויעש לבית חלוני שקופים אטומים תרגם פתיחן מלגיו וסתימן מלברא ורז"ל פי' בהפך שהיו רחבים מבחוץ וצרים מבפנים להורות שאינו צריך לאורה ואם כן נחלקו רבותינו בדבר זה אבל הרלב"ג כתב על דברי רז"ל כי זה דרך דרש כי כבר התנאר במופתים הנדסיים כי מפני היות רחבות מבחוץ והולכות בשפוע ירבה יותר האור בבית עכ"ל ואמת הוא שמופתים הנדסיים הם ודאים בתכלית הודאות אבל א"א שהרלב"ג יהיה חכם גדול יותר מרז"ל וכן מ"ש הוא דרך דרש לא ידעתי אם אצלו דברי דרש הם דברי שקר ודברי חכמי א"ה הם אמת לפי שת"ל אני מאמין שהם אמת ודבריהם אמת והמחלוקת ליונתן בן עוזיאל עם חכמי המדרש לא היה על אור החלונות לפי שבזה לא שייך מחלוקת אלא לראות אם עשו החלונות באופן שיראו הכל כי לאורה הוא צריך ועיינתי בעקרי חכמה הלמודית ומצאתי ראיתי כי האמת

עם רז"ל ורלב"ג אעפ"י שחכם גדול היה בחכמה הלמודית לא ירד לעומק הדבר וחז"ל היו חכמים ממנו כי כל דבריהם דברי קבלה והראיתי דברי אלה אל המופלאים בחכמה הזאת והודו לדברי וכפרט הרב הכולל סיני ועוקר הרים בקי מאד בחדרי הגמ' והפוסקים וחכם גדול בחכמה הלמודית אין כמהו בינינו בגלילות האלה הוא כמהר"ר יעקב בן החסיד כמהר"ר שמואל אבוהב ואשר דברי ולמען תבין ותשכיל יצאתי להשכילך בינה דע כי נצוצי האור הם משני פנים הראשון אור ישר והשני אור חוזר ונצוצי אור חוזר הם רבים מאד א"א לעמוד עליהם כי מכי' וחוזרים ומכים ממקום למקום מה שאין כן בנצוצי האור הישר וכלל גדול הוא בחכמה זו כי זוית חזרת האור שוה לזוית הנפילה וא"כ אע"פ שכשהחלון הוא רחב מבחוץ האור הישר הוא מרובה ונצוצי האור הבאים מצד הרחב חותכים זה את זה וחוזרים ומתרחבים בחדר וע"כ האור יותר חזק עכ"ז נצוצי חזרת האור הם מועטים לפי שניצוצי האור המכים בצדי החלון ובעובי הכותל אינם יכולים ליכנס בחדר אבל כשהחלון רחב מבפנים הוא להפך שנצוצי אור הישר הם מועטים וסוגשים וחותכים זה את זה רחוק מן החדר יותר ממה שבחלון הראשון אבל נצוצי האור החוזר הם רבים שכל נצוצי האור המכים בחלון חוזרים ומכי' בחדר ואם קורא דברי אלה אינו בקי בחכמ' הראיה יעשה הנסיון הזה יעשה כמן אפרכסת רחב מבפנים כרוחב החלון וכפי ערך רוחב החלון יהי' צר הרבה מבחוץ באופן שנצוצי האור החוזרי' יחזרו ויכו בחדר וילך בחדר גדול שיהיה בו חלון באמצעו ויסגור כל שאר החלונות באופן שהאור יכנס דרך ההלון האמצעי וישים אפרכסת הנזכר בחלון החלק הרחב מבפנים ואח"כ יהפוך האפרכסת וישים צד הצר בפנים וסתום יפה כל הניתר מהחלון וירא בברור כי האור גדול בכמות כשהאפרכסת צרה בחוץ והחדר יותר מאיר אעפ"י שהאור יותר גדול באיכות באופן האחר אכל הוא במקום מועט ושאר החדר הוא חשוך יותר:

פרק שלישי

זאת ועוד אחרת שכאשר האנשים הללו קורים איזה דבר בדברי הימים של א"ה מאמינים אותו וכשקורים איזה דבר בדברי רז"ל מכחישים ואומרים ששקר דברו ואצלם אינם אפי' כגוי מסית לפי תומו והרי הראב"ע כתב במזמור ע"ח ז"ל אשר שמענו זה מפי אנשים רבים וצדיקים שחייב אדם לקבל מה שהעתיקו היתה הקבלה כמו דעה וזהו ונדעם וטעם המספרים כי המספרים אוהבנו היו והם אבותינו שאין להם חפץ להכשילנו ע"כ עוד כתב בתחילת ס' דניאל על מהבר ספרדי ז"ל ואאומר זה מן המשוגעים הוא נחשב וכבר פירשתי בלם וטוב לו לומר לא ידעתי משיהפוך דברי אלהים חיים ע"כ וכן אני אומר שהיה להם לומר שאינם מבינים ולא להפוך דברי אלהים חיים ולומר שחסידים עליונים יספרו שקרים הנה אבותינו ספרו לנו הנס הגדול שעשה המקום ב"ה לא"א ע"ה שהצילו מכבשן האש ועתה בא אחד מן האנשים הללו ולא הבין הטעם למה לא נכתב בתורה ולפי שלא רצה לחשוד שכלו לבלתי מבין חשד רבותינו למספרי שקרים יעויין רמב"ן בפ' נח שנתן טעם נאות למה לא נכתב בתורה עוד העידו לנו רבותינו שיוכבד בת ק"ל שנה היתה כשהולידה מרע"ה ועתה בא לא' מאלו צער גדול ואמר שכל זה אינו אמת ובדה שקרים מלבו כדי לבאר כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש ונתן טעם לדברו לפי שאינו מבין למה לא נכתב נם זה בתורה כיון שנכתב נם שרה בתורה הבת תשעים שנה תלד וחרמב"ן הוכיח בברור מן התורה אמתת דברי רבותינו ונתן טעם ברור למה לא נכתב בתורה והוכיח כי אפילו המכחיש יוכרח להודות כי הנשים ההנה היו מולידות לתשעים שנה יעויינו דבריו בפ' ויגש כי הם נאותים מאד להקהות שני המכחישים ותמצית דבריו כי שלמה בועז עובד ישי היו קרובים לצ' שנה כשהולידו ועוד לוי היה בן מ"ג שנה כשירד למצרים שהרי יוסף אז היה בן ל"ט שני' ומשה נולד שמונים שנה קודם יציאת מצרים וחנה אם לוי הוליד יוכבד תיקף שירד למצרים או קרוב לו היתה יוכבד זקנה מאד כדברי רבותינו או סמוך לו וא"ת שהוליד אותה אחר רדתו למצרים שנים רבות דוד משל נ"ז שנה אחר רדתו למצרים יהיה הוא בן ק' שנה

כמו אברהם והיתה היא בת ע"ג שנה קרובה לשרה והרי כאן ב' פלאים ומצאתי להראב"ע בסוף רות שגם הוא מודה בזה בענין בועז עובד ישי ואם כן גם שרה שבת תשעים שנה ילדה היה מצד מה שפי' הרמב"ן והוא פשוט ואני הצעיר אומר שבזמן שנכתב ספר מלכים נכתב בו שיואש הלך בדרכי ה' ואפילו אחרי מותו אמר הכתוב על בנו ויעש הישר בעיני ה' רק לא כדוד אביו ככל אשר עשה יואש אביו עשה ואפי' אחרי מות מנשה הזכירו מרשעתו הגדולה כמו שכתוב אך לא שב ה' מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה וכתוב אך על פי ה' היתה ביהודה להסירו מעל פניו בחטאת מנשה בכל אשר עשה וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה ה' לסלוח ולא נכתב בו נס גדול שנעשה לאסא במלחמת הכושים ורבותינו שבימים ההם היו מספרים לבניהם שיואש עשה עצמו ע"ז ומנשה עשה תשובה גדולה ותוקף נס שנעשה לאסא יבא נא צער אל מכחיש דברי רז"ל ויאמר שהוא תימה איך לא נכתב זה במקרא שהרי לא נכתבו ספרי דברי הימים עד עזרא בסוף ימיו האם יאמר כפי הפשט של פסוקי מלכים לא עשה מנשה תשובה ויואש לא חטא ולא צוה שירגמו בנו של יהוידע בבה"מ וכפי קבלת רז"ל הכל בהפך כמו שמפרש אחד מאוהבי הפילוסופיאה אחרי שהביא דברי רז"ל בעוצם תשובת יכניה כתב והאמת יורה דרכו ומה יאמר במ"ש הכתוב כה אמר ה' אל אנשי ענתות הבחורים ימותו בחרב בניהם ובנותיהם ימותו ברעב ושארית לא תהי' להם כי אביא רעה אל אנשי ענתות שנת פקדתם וכתיב בעזרא אנשי ענתות מאה עשרים ושמנה והראב"ע כאן הורה וכתב מהקבלה ידענו ששבו לאל מרם יום הפקידה ובטלה הגזרה מעליהם עכ"ל וכיון שהאמת הוא כמוזכר בדברי הימים המפרש הכתובים בדברי שקר ואומר שהוא פשט עתיד ליתן את הדין וכן האומר שכפי הפשט לא ניצול אברהם ויוכבד לא היתה בת קיל שנה ולא עלה שמואל והתורה תעניש סקילה על התול האיש המדבר במחבואה וכפי התורה שבע"פ וקבלת רז"ל הכל בהפך אין קץ לענשו ומה שאמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא כמו שאמרו רז"ל בפ' הסוקל אם משים אדם עצמו כעיר הזה שמהלך אחר שיחה נאה ובפרק אין עומדין שמא תשכח לי מעשה סיני ואנכי לא אשכחך רק את זאת אומר שאיני שכן רע הרואה הנכנסים ואינו רואה היוצאים ולכן צדקו מאד מאד דברי הראב"ע ז"ל בהקדמתו לפירוש התורה להוכיח אמתת דברי רבותינו שפתים ישק ועם המכחישים דבריהם לא אתוכח כי כבר אמרו רז"ל הם אפיקורוס נכרי אבל אפקורוס ישראל כיש דפקר לכן יעשו שביל לעצמם ויצאו ממהיצתינו אלבג יבנה במה סרסא יבנה מזבח ונרבוני יעלה עולות לשכל השועל ויכפרו כלם ויאמרו אין לנו חלק באלהי ישראל ובתורתו שבע"פ ובחכמיה. ותנוכת המשכן הואיל ובאה לידינו אכתוב כאן מה שפירשתי במה שחזר הפסוק לבנות כל נדבת הנשיאים קערות כסף שתים עשרה וגו' וקשה מנינא למה לי ואמרתי שסגולת הדברים הרוחניים כשהם ביחד היא גדולה יותר מסגולת כל דבר בעצמו וכשם שבדברים הטבעיים אלו נקח המים בפני עצמם והקמח בפני עצמו אין דומה סגולתם כלל לסגולת הלחם הנעשה משניהם וכן הוא בסמים שמהם נעשה התריאק"ה עד שעל זה ביאר הרב בעל יד יוסף שבכל מעשה בראשית נאמר כי טוב אמנם בסוף אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד כך אינו דומה סגולת כל קרבן בפני עצמו כסגולת כל הקרבנות ביחד וכמשל האורולוגי"ו שאביא בפ' כ"ד ולכן חזר הכתוב ומנה כל הקרבנות ביחד שסגולתם גדולה מאוד ואינו דומה לסגולת כל קרבן לבדו ובזה אני מדייק שבתחילה אמר זאת תנוכת המזבח ביום המשח אותו וזהו סגולת כל קרבן לבדו ואחר כך אמר זאת תנוכת המזבח אחרי המשח אותו והוא סגולה העולה מכל הקרבנות יחד אחרי שנעשה כולם שאינה דומה כלל לסגולת כל קרבן בפני עצמו וכמו כן אכתוב כאן מה שפירש הרמ"ז על מאמר הנז' הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני א"ל ואנוכי לא אשכחך וביארו במה שאמרו ברבה פ' כי תשא אמר משה רבון העולם כך אמרת בסיני אנכי ה' אלהיך אלהים לא נאמר לא לי אמרת שמא להם אמרת ע"כ ופי' הדבר שמשה היה אומר שסברת ישראל היתה שמשה שחוא קרוב להקב"ה אינו צריך לאמצעי שכבר ידעת שהעגל לא הי' כי אם אמצעי כמו שכתב

הרמב"ן

הרמב"ן אבל ישראל מותרים באמצעי ועכשיו אמרה כ"י לפני הב"ה שמא לא תשכח לי מעשה העגל לפי ששעם משה הוא דבר שאין לו עקר א"ל הקב"ה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו א"כ שתשכח לי מעשה העגל הוא מפני שסבורה הייתי שאנכי ולא יהיה לך לא לי נאמרו אלא למשה והרי לא יהי בידי עוד זכית קבלת התורה בהר סיני א"ל ואנכי לא אשכחך לעניין העגל אחשוב כאלו לא דברתי עמך ולעניין זכות הר סיני אחשוב כאלו דברתי עמך:

פרק רביעי

אתה עתה ברוך ד' מן המאמינים בני מאמינים ומודה אתה בתורה שנכתב ובתורה שבע"פ ובדברי רבותינו ומודה אתה שהם אמת ודבריהם אמת כי כבר באה הקבלה האמתית את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וע"ז ביאר הרב הכולל כמהר"ר דוד פנחי ראש ישיבת מגטובא מה שכתוב בד"ה על אסא וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברוזאים וביארו על דרך שארז"ל מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריא בת"ח א"כ בחליו היה לו לשוב מעונו זה ולדרוש את ה' תירא לרבות ת"ח והוא לא כן עשה וגם בחליו לא דרש א"ת ה' אבל אתח לא כן כי מכבד חז"ל אתה וירא אותם יראת הרוממית דוקא ואם שכלך שט בים הפילוסופיא' לא גבה לבך לעלות על במתי עב בחכמ' אנושית המסופקת אפי' אצל בעליה לכן נשא ונתן יחד כי מתוך הוכות יתברר האמת ובזאת נאות יחד שכשם שכל התחלות החכמות צריך שתהיינה בלתי מנגדות אל מה שנגלה לנו מצד הושינו ככה צריך שלא ינגדו אל מה שאמרה התורה ואל מ"ש רז"ל שאמתת דבריהם ברורה לנו כמוחשות שאם לא כן אינם התחלת חכמה אלא טפשות וסכלות ומינות וכשם שא"א לנו לכחש המוחש הגם שנראה לנו בלתי אפשר ונעלמה ממנו סבתו כההפך אבן השואבת הברזל אל הקושב ולא עוד אלא שצד א' מתהפך לקושב צפוני וצדו אחר לקושב דרומי וכשיגע הברזל באבן השואבת כדי שיקנה גם הוא איכותו וסגולתו הן לשאוב הברזל הן להתהפך צדו אחד לדרום וצידו א' לצפון יקנה הברזל סגולתו לשאוב ברזל אחר אבל לעניין להתהפך לקושב יקנה סגולת נגדית והפך האבן הנותנת לו סגולתה כי אם נגע הברזל בקושב דרומי של האבן יקנה סגולה להתהפך לצפון ואם יגע בקושב צפוני יהפך לדרום ולא עוד אלא שכאשר נקח מחט או ברזל שכבר הגיעו אותו באבן השואבת וראשו א' הוסף לצפון וראשו א' לדרום כמו שיש למלחים בים ונסמוך קושב הצפוני של אבן השואבת אל המחט ירוץ אליו צד הצפוני של המחט ויברח ממנו צד הדרומי וכאשר נגע אותו הקושב הצפוני של האבן בברזל ונסמוך אותו הברזל אל המחט של המלחים ירוץ אליו צד הדרומי ויברח ממנו צד הצפוני והוא פלא ונר' נמנע שהרי אין הדבר נותן מה שאין בו אבל כיון שהחוש יורה ע"ז אין לפקפק בו ואין לפקפק ג"כ שמי הים שש שעות מתרבים ושש שעות מתמעטים הגם שנלאו חכמי א"ה לתת טעם לזה ושאר דברים רבים כאלו ככה לא נוכל לכחש מה שאמרה תורה ואמרו רז"ל בקבלתם אעפ"י שלא יוכל שכלנו הקצר לדעת סבתו ובפרט בדבר הנוגע למעשה המצות לנשמה לשכר ולעונש גן עדן וגיהנם מלאכים ושרים אין לנו לזוז מקבלתם כלל וכלל וע"כ כתב הרשב"א בתשובה ס"ט ז"ל אבל כשהוא מגיע אצל חכמי ישראל יפרש המקראות כצורתם ואעפ"י שהחכמה הפילוסופית סותרת אותם כענין החיית המתים שאין הכתובים מוכרחים בו הכרח נחתך ויש לפרש כל המקראות בדרך משל כדרך המקראות שבאו יותר מבוארים בענין מתי יחזקאל אלא שהכריחם הכרח הקבלה המסורסמת באומה ובמקום הזה יורה שהקבלה תבטל החקירה הפילוסופית ואז תהיה לנו הודאה ממנו שאין משגיחין בחקירה נגד הקבלה לפי שחכמת ה' למעלה מחקירתינו וככה יקרה לו מן הדין בכל דבר שיש קבלה ביד הזקנים ולא עוד אלא שאף מצד החקירה אין לנו לבטל דבר שחקירת חכם מהחכמים מחייב בטולו אם יש בידינו קבלה על קיומו ולמה נסמוך על חקירת החכם ההוא ואולי חקירתו כוזבת מחמת מעוט ידיעתו בענין ההוא ואולי אם יעמוד חכם ממנו יגלה סתירת דבורו וקיום מה שסתר וכמו שקרה וכו' עיין כל התשובה ההיא כי שם האריך להוכיח שקבלה היא ביד חכמי ישראל שתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב כפשוטו וכס"י ת"ח בפתרון החלומות של בר הדיא

כתב ז"ל וגם חכמי הפילוסופים אינם יכולים לתת טעם לסגולות הנראות לעין כך בעשבים ובאבנים כאבן השואבת הברזל והברזל ישוטט על פני הים ולא ינוח עד שיהיו פניו אל הסדן היש מגיד טעם בזה בכל חכמיהם ואומר פתרון החלומות כאחד מהם ובס' תי"ג ותי"ד הארוך על ענין הכישופים ע"ש:

עוד נאות יחד שאם ידוע בברור שהדבר הוא נגד דבריהם אם יובנו כפשוטן יש לנו לעשות כל מאמצי כחנו כדי לתרץ דבריהם מסכימים אל האמת וכמו שעשה הר"ז הלוי בס' המאור על הסוגיא דר"ה והרב בעל יסוד עולם פירש אותה הסוגיא באופן יותר נאות לחכמת האצטגנינות וכן עשו באותה ששנינו ראינוהו שחרית במזרה וערבית במעריב ועיין מה שאכתוב לקמן ע"ז בפ' הבא וייטב לבך ואם לא נוכל או לא נדע לתקן דבריהם באופן שיהיו מסכימים אל האמת עכ"ז לא נחלוק עליהם במעשה כי כדעתינו ידעו גם הם ועל כן כתב הרב בעל תי"ט בסמ' כלאים פ"ה ז"ל ואם הוקשה לו משנתינו לא מפני זה יכחיש מה שנראה לעינים ואפי' דברי חכמי המדות לא היה לו להכחיש כי כל דבריהם בנויים על מופתים חזקים אשר א"א לסתרם בישום פנים שאין מופתיהם כמופתי הפילוסופים הטבעיים הלא תראה התוספות פ"ק דערובין כתבו על הא דאיתא התם כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח וקשיא דאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות ומאי קשיא מחכמי המדות לחכמי הגמ' והיה להם לדחות דברי חכמי המדות מפני חכמי הגמ' כמו שעשה הר"ש דאמר ליתא להאי כללא אבל הם ראו שדברי חכמי המדות הם אמתיים שא"א לדחותם בשום פנים והנה זהו כמו בשאר מקומות שהקשו התוס' ותמהו בדבר מן הדברים ותניחו בקושיא או בתימה ולא מפני כן נזוז מדברי הגמ' ונתלה הדבר בחסרון ידיעתינו מלתרץ עכ"ל:

עוד נאות יחד שבכל מקום שמצינו מחלוקת בדבריהם כל אחד ממנו יוכל לבחור הסברא שתישר בעיניו כל עוד שבפ' לא נפסקה ההלכה וכן מצינו הרבה פעמים בגמ' הוא דאמר כי האי תנא וכו' וע"ז שמעתי פ' נחמד מכמהר"ר משה זכות ע"ס יבושו זרים כי שקר עותוני אני אשיח בפיקודיך שנחלקו בחגיגה על מה שכתוב מעות לא יוכל לתקון דגרסינן התם רבי שמעון בן מנסיא אומר וכו' אבל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נשרד מן העולם והלך לו ר"ש בן יוחאי אומר וכו' ואיזה זה ת"ח הפורש מן התורה והנה דואג ואחיתופל היו סוברים שדוד בא על אשת איש גמורה והיה מעות לא יוכל לתקון ועוד היו משתדלים להפרישו מן התורה שכשהיה עוסק בנגעים ואהלות (כפי הרב בעל זרע ברך לכפר על עון בת שבע שכבר ארז"ל שהבא על העריות נדון בנגעים ובעסק אהלות לכפר על מיתת אוריה) היו אומרים דוד הבא על א"א מיתתו במה וע"כ אמר יבושו זדים כי שקר עותוני שהרי בת שבע מגורשת היתה ואמנם אני אשתדל שלא אהי' ת"ח הפורש מן התורה ולכן אני אשיח בפקודיך:

פרק חמישי

עוד נאות יחד במ"ש חכמי מודונה ובראשם כמהר"ר נתנאל טראבוט בהקדמת ספר כנף רננים שבהגדה כשם שאין הלכה אין הכרעה ושעל כרחין יודו כל חכמי ישראל בכדוריות שמים וארץ יע"ש וע"כ נר' שכל עוד שנראה בברור שחז"ל אמרו דבר אחד מסברתם לבד בלי שום קבלה החולק עליהם אינו פוגם אמונתו כלל אך ורק לפי דעתי כאן צריך ליזהר שהגם שאינו פוגם אמונתו עם כל זה אם הדבר מוסכם לגמרי ביניהם הוא טועה בודאי לפי שדעתם רחבה מדעתנו ואנחנו תלמידי תלמידיהם ובתלמוד מקשים מן התנא אל האמורא אפי' בדברים שנוכל לומר שאמרם התנא מדעתו ומסברתו ולא יהיה אלא אריסטו שאמרם הרי תלמידיו לא היו חולקים עליו ובכלאים נראה בברור שלא חלקו חכמי המשנה על חכמי המדות ואע"פ שהר"ש חשב שחכמי המשנה חלוקים על זה כבר הוכיח הר"ר ישראל הובא לשונו בכ"מ הל' כלאים והרב בעל תי"ט שאין זה אמת ע"ש ומ"ש בערובין שכל שיש בהקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח לא דק התנא וכמה פעמים מצינו תשו' זו בגמ' ומצינו שאפילו היכא דדייק לא דייק לגמרי וכדאמרינן דבר מועט יש על שבעים אמה ושיריים עיין בערובין בגמרא ובמפרשים וכענין זה פסוק מלא הוא כמלכים עשר באמה משפתו עד שפתו ענול

סביב וכו׳ וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב אלא שהכתוב עצמו לא דק ובמ״ש בכדוריות שמים וארץ הוא בפירוש במדרש רבה פ׳ נשא מזרק אחד בסך כנגד העולם שהוא עשוי כבדור עכ״ל והוא פשט הירושלמי דגרסינן התם ר׳ אמר הלבנה בתקופה התחיל גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות והן בין השמשות עכ״ל ואין לשון עליה ושקיעה שייך אלא בכדור . ובזהר פ׳ ויקרא אמרו ובספרא דרב המנונא סבא פריש יתיר דהא כל ישובא מתגלגלא כעגולא דכרור אילין לתתא ואילין לעילא וכל אינון בריין משניין בחזוייהו בשנויא דאויר׳ כפום כל אתר ואתר וקיימין בקיומייהו כשאר בני נשא ועל דא אית אתר בישוב׳ כד נהיר לאילין חשיך לאילין לאילין יממא ולאילין ליליא ואית אתר דכלא יממא ולא אישתכח ביה ליליא בר משעתא חדא זעירא עכ״ל ובס׳ משל הקדמוני הביא מדרשי׳ מבוארים מחז״ל במאמר ה׳ ז״ל א״ר יצחק בר גוריא מקומות נמצא בישוב וכן הוא במקום שהחמה זורחת אזי הוי לילה במקום אחר וזהו לפי סבוב השמש ועוד א״ר יצחק אנא ערעין באינון כופרין דבני מדינחא ובאית תמן ויתיבנא למיכל כד רמיש ליליא ולא ספיקנא למיכל אפי׳ פחות דא וכו׳ ואל יקשה בעיניך מ״ש בסס׳ חגיגה שמן הארץ עד הרקיע ומזרח למערב חד שיעורא הוי שנר׳ מכאן שלפי רז״ל הארץ אינה באמצע הרקיע שאלו היתה באמצע מזרח למערב היה כפלים ממה שיש מן הארץ עד הרקיע לפי שאין זה כלום והטעם הוא שכאשר ארז״ל ממזרח למערב אינו ר״ל ממזרח הרקיע למערב הרקיע אלא מן הארץ עד הרקיע לצד מזרח ומן הארץ עד הרקיע לצד מערב והראיה הברורה והמבוארת לזה הוא מ״ש בסס׳ תמיד פ״ד עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הגנב א״ל מן השמים לארץ רחוק או ממזרח למערב אמרו לו ממזרח למערב תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלים בה חמה במעריב הכל מסתכלים בה חמה באמצע הרקיע אין הכל מסתכלים בה וחכ״א זה זה שוים כאחד וכו׳ אלא מ״ט חמה באמצע הרקיע אין הכל מסתכלים בה משום דקאי להדיא ע״כ והוא פשוט . ואמנם לפי שהביאו שם פסוק כרחוק מזרח ממערב אם נפשך לו׳ שהכתוב הוא כפשוטו ופירושו ממזרח הרקיע עד מעריב הרקיע אמור שלגבי הבינוניים צריך חסד גדול מהקב״ה להרחיק מהם פשעיהם אבל לגבי יראי ה׳ אין צריך חסד כ״כ גדול להטיב להם שהרי יש להם כמה מעשים טובים וזהו כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו . וכבר הראה לנו הנסיון בדורות הללו שהאמת הוא שגלגל קבוע ומזל חוזר כדברי רז״ל ועוד שנינו בת״כ פ״ח הנס׳ להביא את הסירני יכול תהא מטמא באהל כדברי ר׳ חנינא ת״ל את והנה דע כי הסירני הזה הסכימו הכמי א״ה שלא היה ולא נברא אלא למשל היה מן המשוררים היונים הבודים דברי שקר כידוע ולכן אמרו לי מן פילוסופי עמנו שרז״ל נמשכו אחרי היונים ושעו בזה לפי שכל חכמי השבע הפשו ולא מצאוהו אמנם אחרי כמה מאות מהשנים בשנה שעברה אנשי מלך צרפת בלכתם בים מצאו בריה אחת בים והיו פניה וכל גופה דומה לאדם חוץ מידיה וראו הדבר הזה כל המלחים וכתבו ושלחו אל כל גלילות איברופה ספור הדבר הזה אשר ראו כנהוג בכל שבוע ונתאמתו דברי חז״ל ולמען תבין ותשכיל כי כל מה שארז״ל האמ׳ אתם הט אזנך ושמע דברי . תנן בר״ה מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב א״ר יוחנן בן נורי עדי שקר הם וכשבאו ליבנה קבלן ר״ג ובגמ׳ תניא א״ל ר״ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה קבלן ר״ג ובגמ׳ תניא א״ל ר״ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה ופירשי׳ ראינוהו שחרית במזרח הישנה וערבית החדשה ועדי שקר הם דק״ל כ״ד שעי מיכסי סיהרא ובתוספות כתבו שבירושלמי משמע כך דקאמר ר׳ שמלאי טעמא דר׳ יוחנן בן נורי כל חדש שנראה קודם שש שעות אינו בעין לראות הישן נראה ישן שחרית לא נראה חדש בין הערבים חדש בין הערבים לא נראה ישן שחרית א״ר חייא בר אבא ולמה קבלן ר״ג שכן מסורת הי׳ מאבותינו פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה ותימה מי פליג המסורת מאבותינו דר״ג על הא דאמרי בפ״ק כ״ד שעי מכסי סיהרא למאי נפקא מינה לאכחושי סהדי ושמא יש לחלק בשעות דיש שעות קטנות ביום כגון בתקופת טבת ויש שעות בינוניות כגון בימי ניסן ותשרי ויש בגדולות כגון בתקופת תמוז ואי בקטנות או בבנוניות מכסי סיהרא לבני א״י תמני סרי מעתיקא ושית מחדתא מן הגדולות פעמים מכסי

כגון

כגון דבא בארוכה פעמים דלא מכסי כגון דבא בקצרה עכ"ל ומדבריהם אתה למד שעדות שקבל ר"ג לא היה במולד תשרי אלא בשאר חדשים שהרי בכל חדש היו יוצאים העדים ומקדשים אותו ומה שגזר ר"ג על ר"י שיבא אצלו ביה"כ שחל להיות בחשבונו היה על עדות ראינוהו בזמני ובל"ל עבידו לא נראה וכתבתי זה לפי שלפי מה שאכתוב לקמן יותר מרווח אצלי לומר שנהיה זה בשאר חדשים . והר"ז הלוי בספר המאור כתב ז"ל יש מחכמי המזלות שמוציאים לעז על ר"ג לומר שלא היה יודע בהכמת המזלות כלום לפי שקבל העדים הללו שאמרו דבר שאינו לפי שאי אפשר לעולם שיראו את הישנה שחרית במזרח ויהיו רואים את החדשה בו ביום במערב וכו' ויש סומכים דברי המשנה בטעם הארוכה והקצרה והם סומכים בזה על תלמוד ירושלמי א"ר חייא בר אבא מפני מה קבלם ר"ג שמסורת בידו מאבותיו פעמים מהלך בקצרה ופעמים בארוכה ואני מפני שראיתי בעלי החכמה הזאת מרחיקים הדבר הזה מהיו' הישנה והחדשה בו ביום חזרתי לבקש דרך אחרת בדברי התלמוד שלנו שיהיו דברי חכמים קיימים וע"כ נראה לי דמתניתין מעמא לחוד וטעמא דר"ג במשנתו כדאמרינן בעלמא כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה וכההיא דא"ר נחמן בפ' חזקת הבתים נהי דאתכחוש באכילת' באכהתא מי מתכחוש אף כאן י"ל כיון שאין לנו שום עדות תלויה בראיית הישנה אלא בראיית החדשה שאנו מקדשים אותה עפ"י ראית העדים היא לה עדות החדשה מילתא דרמיא עליהו דסהדי ויהבי בה דעתיהו וסמכי ביה עליהו ועדות הישנה כיון דמילתא דלא רמי' עליהו היא אמרינן כוכיתא בעלמא הוא דחזו ולא כוונו בה עדותם יפה ואין זו וכו' ובריתא דתניא א"ל ר"ג לחכמים וכו' לאו לפרושה למתניתין איתניא אלא מילת' באנפי נפשה היא והוא וכו' עכ"ל והרמבים בפירושו כתב ז"ל ושמא תחשוב באמרם ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב מה שחושבים הטפשים שהאמינם בשני דברים והיה אצל ר"ג אפשר שיראה הירח במזרח קודם הנץ החמה וכו ביום שיראה בעצמו במערב אחר שקיעת החמה זהו מן הנמנע בתכלית המניעות לא יתחייב בשום פנים ואין מאמין זה אלא עם הארץ טפש בתכלית הטפשות לא יגיש מן הגלגל אלא כמו שירגיש השור והחמור וכל מה שנפל בדמיונם מזה הוא אמרם בתלמוד אמר להם ר"ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה וענין זה המאמר וכו' ור"ג לפי שרקדק זה הענין ידע שאפשר שיראה באותה הלילה וקבל דבריהם באמרם ראינוהו ערבית במערב ולא השניח לאמרם שחרית במזרח כי התורה לא השריחה אותנו לשאול העדויות על ראייתו שחרית ולא היתה אמונתו שכזבו אבל האמין שנראה להם דבר בדמות ירח ולא היה כן כי מן הנמנע ראייתו בבקרו של אותו היום ולפעמים יצטייר באויר צורת ירח כמו שאמרנו והם זכרו זה בתלמוד ואמרו פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית הלבנה בכ"ז לחדש וכאשר קבל ר"ג עדותם שנראה ערבית הרחיקו חכמים זה הדבר לפי שלא היה בין הראיה ובין הקביע זמן הראיה לפי חשבונם הגדול והוא הודיעם העקר ואמר פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה וכן יפרש מי שיבין וישכיל ויש לו הכרה אנושית עכ"ל והרוצה לעמוד על עקרן של דברים מפני מה הוא נמנע לפי דברי החכמים הללו שתראה הלבנה החדשה בערב והישנה בבקר יעיין ס' יסוד עולם כי שם האריך המחבר על זה ומה שיקשה בין להר"ז בין להרמב"ם בין לבעל יסוד עולם הוא שזהו בבורר נגד הירושלמי אבל כיון שחשבו זה לנמנע וראו בגמרתנו דכ"ד שעי מיכסי סיהרא למאי נפקא מנה לאכחושי סהדי לא חשו לירושלמי . אמנם החכמה האנושית לא תבא לידי ידיעת חלק מחלק מחכמת רז"ל המקובלת אלא אחר המאות והאלף מהשנים וכמו שקרה בגלגל קבוע ומזל חוזר שכל חכמי א"ה היו סוברים להפך ואח"כ הנסיון הוכיח שהאמת עם רז"ל אירע ג"כ כאן אין ספק שר' יוחנן בן נורי היה סובר כסברת הרמב"ם והר"ז הלוי ובעל יסוד עולם וכל חכמי המזלות שבדורות שעברו וכמ"ש בירושלמי והוא דבר הנוהג כמעט בכל ההדשים ולכן אמרו בגמ' למאי נפקא מנה לאכחושי סהדי אבל לפעמים רחוקות אינו נמנע שלא יהיה כן והוא מסורת אבותיו דר"ג ואתה קורא ספרי זה הט אזנך ושמע דברי . כאשר נגלו לנו המדינות הרחוקות הנקראות בשם אמיריקה לפי שהאיש אשר מצא אותם היה אמיריקו ויספוצ"י מעיר פיורי"נצה העיד האיש הזה שראה_איזה פעמים במדינות

ההם הלבנה החדשה ערבית והישנה שחרית הקודם ועל פי דברו זה עיינו חכמי התוכנים של דורות הללו בדבר זה ותוכן א' גדול שמו ביניהם נקרא יי"זאן קיפלי"רו העיד בספריו שבעיר סיבולי"אה בספרד ביום י"ג מרצו אלף תקנ"ג למנינם והוא השי"ג למנינו נראית הלבנה ביום הטולד ואורה היה אחד ממאה ותשעה חלקים טרוחב הלבנה ועל זה ועל כיוצא בזה עיינו גדולי חכמי התוכנים והעלו בודאי שאפשר שתראה הישנה שחרית וההדשה ערבית וכן העלו יי"אן קיפלי"רו הנז' אירם"מו ריינו"דו גסי"נדו בם' הנק' בלשונם מיטיאורולוגיאה איפי"קורי במאמר המדבר בעליית ושקיעת הכוכבים ואני הצעיר באשר קראתי הדברים הללו עיינתי בחכמת התכונה ומצאתי ראיתי שזה דבר קשה שיהיה בירושלם אבל אינו נמנע ובפרט בשאר החדשים אף על פי שהרב בעל יסוד עולם ביאר אותה המשנה בחדש תשרי שהרי בכל החדשים היו העדים יוצאים מפני הקרבן וזה מצד הטעמים שכתבו התוכנים הנז' בספריהם ומטעמים אחרים בנויים על חכמת האיצטגנינות אין להעלותם כאן אבל לא סמכתי על דעתי והנה נמצאו בעיר בולוניי"אה כי חכמי א"ה בקיאים בחכמת התכונה וחברו בה ספרים וכתבתי לכל א' מהם שיאמרו לי דעתם בדבר הזה אם בירושלם אפשר שתראה הלבנה הישנה שחרית והחדשה ערבית ושם שני התוכנים האלה הוא הא' פלמי"ניו מיזאו"אקה והשני איבסט"אקיו מאנפי"רידי וכל אחד מהם השיב לי שבודאי אפשר שתראה והתוכן השני עשה פסק ארוך והביא ראיות על זה אז אמרתי על עצמי ברוך פוקח עורים וברוך שבחר בהם ובמשנתם אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו :

ומעתה קי"ו הדברים ומה אם בדבר שהרמב"ם וכל חכמי התכונה חשבו שהוא נמנע עד שהרמב"ם כתב שהאומר כן הוא מפש בתכלית הטפשות ואינו מרגיש מן הגלגל אלא כמו שמרגיש השור והחמור נמצא אחר אלף שנים ועוד שהאמת עם חז"ל מה שנראה לשכלי ושכלך שהוא נמנע לא כ"ש שבודאי טועים אנחנו ומה אם בחכמה למודית ותכונה שכמעט כל דבריהם בנויים על מופתים ודאים כך בפילוסופיאה שאין בה מופתים ודאים לא כ"ש שכבר ידעת שמופתיהם הם בנויים על הקדמות בדויות משכלם ומה אם בדבר שאפשר לבאר דברי רז"ל מסכימים עם התוכנים כך בדבר שא"א לבאר דברי רז"ל שלא ינגדו לפילוסופיאה אעכ"ו לכן אין לזוז מקבלתם כלל :

פרק ששי

עוד בזאת נאות יחד שנמצאו דברים בתלמוד ובאגדות שאינם כפשטן והמלעיגים ילעיגו עליהם ועליהם אמר ש"ה ע"ה ולהג הרבה יגיעת בשר כמו שפירשו אותו בגמרי והמאמינים אם יהיו פילוסופים יבארו אותם בצד מסכים אל האמת כפי חכמתם ואם מהבקיאים בספרי התורה יבארום כפי המקובל בין חכמי ישראל או הללו והללו יודו בקוצר שכלם כמו מ"ש רז"ל אחרים אומרים בת היתה לאברהם ובכל שמה המלעיג אמר שצריך להוסיף בי"ת משרת בעל הפשט יורה כי נשגב המאמר מדעתו והבקי בספרי התורה יאמר כי כונו אחרים לדבר גדול למדו אותנו ר' נחוניא בן הקנה במדרשו יעויינו דברי הרמב"ן בפ' חיי שרה והרמ"ז היה אומר עוד שבת ר"ל מדה כמו אלפים בת יכיל וכן אחז"ל שהלבנה קטרגה המכחיש ילעיג ע"ז הראב"ע פירשו באופן מסכים לאמר כפי דעתו לפי שראינוהו בפ' פנחם אומ' שיש לו סוד והיינו סבורים שהוא סוד לא יאות לכל איש ואיש מבני ישראל כיון שלא רצה לגלותו לקיים מה שנאמר ונאמן רוח מכסה דבר אבל מצאנוהו בפ' אחר אומר שהסוד הזה הוא מה שכתבו האיצטגנינים שכשהכוכבים הם כנגד זה בכוון ורחוקים ששה מזלות זה מזה הם משפיעים שפע רע וקראו הראב"ע מבט שנאה שלושה והסוד הזה הכמוס והצפון הוא דבר שכתבו א' מעז"ן והוא תלמי בספרו המפורסם וגלוי הוא בין א"ה אפילו לתינוקות המתחילים בחכמת משפטי הכוכבים והראב"ן לא רצה לגלותו ועכ"ז אין להאשים אותו אלא לשבחו כיון שלפי דעתו דבר זה מסכים אל האמת אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו במה שכתב בדרך נעלם בדברים שאין בהם ממש ומסיים לפעמים ולא אוכל לפרש ומגדיל הדברים אצל הבלתי בקיאים כאלו הם סודות גדולים ומופלאים וכמו שתראה בפירושיו ובקהלת

ובקהלת הרעיש לומדי ספריו על פסוק כי עת ופגע יקרה את כלם בדברי תוהו הבל וריק שמע נא לשונו ופירש עת מה שיש בתכונת המערכת העליונה הראשונה ופי' פגע פגיעת אחד מן המערכת בא' מהשבעה שהוא החצי וחציו לפניו ואחריו ושלישיתו וחציו לפניו ואחריו ע"ל מי הוא השומע דברים הללו שלא יתבונן בהם מאד ומי הוא שלא יחשוב שאין סוד כמוהו ושאין חכם כהראב"ע בכל העולם ואין בדבר זה ממש כי הוא מ"ש תלמי במקום הנז' והוא גלוי לתינוקות והוא שמנטי הכוכבים הם ארבעה הראשון כשרחוקי' זמ"ז ו' מזלות שהם חצי גלגל המזלות השני כשהם רחוקי' זמ"ז ג' מזלות ויהי חצי חציו הג' כשהם רחוקים זמ"ז ד' מזלות שהוא שליש כל הגלגל והרביעי בשהם רחוקים שנים מזלות וזהו שלישיתו וחציו ושני מכתים הראשונים הם רעים ושנים אחרוני' הם טיבים וכל זה בין לפניו בין לאחריו כגון אם ככב או מקום א' הוא בתחילת מאזני' וככב אחד הוא בתחילת סרטן היא במנט השלישי לפניו ואם בתחלת גדי הוא לאחריו ואינו יודע מה ראה לדבר זה או אם תשש כחו כנקבה שכשאמר באחד מן השבעה לא פירש א' משבעה כוכבי לכת ולא זו בלבד אלא בדברים הפשוטים לתינוקות של בית רבן המתחילים לפתור הפרשה כן עשה כמו שתראה בכמה מקומות דרך משל בס' נצבים כתב והנה מלת עבר בהסרון ב"ת להפך פ' עובר ברית הוא הפך עובר בברית והנה הזמן הוא היקר שבנמצאות וראיתי אוהביו מבלים זמנם ושכלם להבין דבריו וכאשר הבינום לא עלה בידם כלום ודרכו זה מגונה מאד אפי' אצל אנשי הכת ההיא שהרי הרלב"נ בהקדמת מלחמותיו כתב ז"ל אבל המחברים אשר לא ינהגו זה המנהג אלא שהם מופים העלם והסתר מצד סתורם בדבריהם או לעומק לשונם עד שישיטו הקלים קשים הם מפסידים הכונה אשר בעבורה יחבר כל המחבר כי הם לא די שלא יועילו למעיין אלא שיופיעו על מבוכתו מבוכה האלדים אם לא שתהיה כונת המחבר להעלים מהמון המעיינים שלא יבינו דבריו אלא יחידים להיות דבריו כשיובנו להמין מזיקים ואולם לפעמים יהיה זה תחבולה מן המחבר וזה כי בשערו במום מאמריו או בהולשתם יתקן להם לשונות עמוקים וצחים ויחבר להם עוד ענינים יבהילו המעיין בהלה חזקה עד שיסתור זה ממנו מה שבמאמרים ההם מן המום או מן החולשה בסה שחוטרד עיונו בהבנת הלשונות ההם והענינים עם מה ששם בהם מן ההעלם ומשיכת הלבבות למה שירצהו מבהילים אותם עכ"ל ובזוהר פ' בלק תלת סימנין איגון סימן לעברה ירקון סימן לשטות מילין סימן דלא ידע כלום שבוחי ודא אכרע לשאר שוטה בכל עבירות כלא אית ביה וכו' ההוא רשע דבלעם שבוחי משבח גרמיה בכלא ועם כל דא גניבו דדעתא קא גניב ואסתלק במלוי במלין זערין הוה עביד רברבין מה דאמר על איגון דרגין מסאבין הוה אמר וקשוט אמר אבל ההוא רשע הוה אמר ומשבח גרמיה בארח סתים ואסתלק במלוי דכל מאן דהוה שמע חשיב דאסתלק על כל נביאי עלמא דכתיב נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון מאן גבר בעלמא דהות שמע מסומיה מלין אילין דלא חשיב דלית בעלמא נביאה מהימנא כנוניה וקשוט הוה והכי הוה ע"ל ועי"ש אלא שלפעמים בסודותיו נעלמים דברים קרובים למינות אשר רמזנום למעלה והט אזניך ושמע פקח עיניך וראה מ"ש הרי" אברבניל בפ' וירא וז"ל אבל הראבי"ן והרלב"ג כשהוכרחו לקבל פשוטי התורה ומצד א' לחצום טענות הפילוסופים חשבו להעמיד על זה חזון ונכשלו כשהניחו שהאל י"ת ידע הפרטים לא במה שהם פרטים אבל במה שהם חלקי כללים והכללים מהצד שהם שלמות קצתם בקצתם מתאחדים כפי הסדר הכולל בו י"ת ולכן כתב הראב"ן ארדה נא ואראה אם עשו כלם הרעה הזאת כי האמת ידע כל חלק על דרך כל לא על דרך חלק ולפי שכסתה כלימה פניו לבאר דעתו עשאו סוד ובא רעהו וחקרו הרלב"ג שביאר לכל אדם במ"ג ממלחמותיו ובפירושו לתורה בזה המקום שמה שידע י"ת מפעולות האדם הוא המסודר להם מהגרמים השמימים ומהצד שהם דברים מסודרים מוגבלים ידעם ואולם מה שהוא אפשרי ובבחירת האדם או מקריי לא תתכן בו הידיעה האלהית וכו' אבל ר' חסדאי השיב עלי' דברים נכוחים וביאר שהדעת הזאת היא כפירה מוחלטת כפי התורה וכו' עכ"ל הנך רואה מה טיבם של סודות האיש הזה ועיין עוד מ"ש במזמור ע"ג ע"ם ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון הנה אלה רשעים וגו' ויחרד לבך ונחזור לכוונתינו וכן מ"ש רז"ל על ד' דברים המאורות לוקים המכחיש ילעיג על זה כיון שברור הוא לכל

שהלקיות

שהלקויות הווים בסבת הירח והארץ הרב ערמ"ה יפרשהו בהקדמתו על דרך משל על מאור השכל הרב בעל יסוד עולם מאמר ג' פ' י"ז יפרשהו על סבות תוכניות בדרך מסכים אל האמת ובסוף דבריו כתב ואפשר שיש לה צפון אחר יותר נפלא ויותר אמתי מזה ואנכי לא ידעתי והשם ית' יודע ועד כי לא היתי כותב זה בספר הזה ולא מדבר בשמו לולא שראיתי כמה חסרי דעת שהם חכמים בעיניהם הוציאו לעז על זאת המדרא ואחרות זולתה שבאו בתלמוד ובמדרשות ויהי' מלעיבים במלאכי אלהים ע"כ ועל שני מאמרים אלו יקדים הבקי בסתרי התורה מ"ש הרמב"ן בפ' בראשית ז"ל דע והאמן כי ג"ע בארץ וכן עץ החיים ועץ הדעת ומשם יצא הנהר ויפרד לארבעה ראשים הנראים לנו כי פרת בארצינו וגבולנו ופישון הוא נילוס מצרים כדברי הראשונים אבל כאשר הם בארץ כן יש בשמים דברים יקראו כן והם לאלה יסוד וכו' כל אלה דברים כפולים הגלוי והחתום בחם אמת עד כאן לשונו ויאמר שהשמש וירח כפולים הם עליונים ותחתונים וחז"ל דברו על העליונים ואמרו דבר גסלא יעויינו דברי הרים קורדוירו בפ' פרדס רמונים בשער י"ח ומזה לא תתמה במ"ש בזוהר פ' כי תצא וסיהרא וכו' וכד לקת במלואה סימנא לא טב לישראל וכד לקת בחסרונה סימן רע לישמעאלים וכו' והדבר ידוע שהלבנה אינה לוקה לעולם אלא במילואה וחוא נמנע לגמרי שתלקה בזמן אחר אלא שעל העליונה דבריהן אמת שכל עוד שנתהוה לקות בלבנה העליונה לפי דעת הרבה מהחכמים הלבנה התחתונה אינה משפעת בצמחים ובחיי האדם ובכלל בעולם השפל כפי הראוי והואיל ואתא לידן אומר בקיצור מה שביארתי במאמר קטרוג הלבנה שהבאתי למעלה גרסינן בפ' אלו טריפות ר"ש בן פזי רמי כתיב ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתיב את המאור הקטן אמר ירח לפני הב"ה רבש"ע א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד אמר לה לכי ומעטי עצמך אמר לפניו רבש"ע מפני שאמרתי לך דבר הגון אמעט את עצמי א"ל ולמשול ביום ובלילה מאי רבותא שרגא בטיהרא מאי מהניא א"ל לימגו דך ישראל ימים ושנים לדידי נמי לא סגיא דלא מנו ביה דכתיב והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים א"ל צדיקים יקראו על שמך יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן לא הוה מיתבא דעתי אמר הקב"ה הביאו לפני כפרה (נ"א הביאו עלי כפרה) על שמעטתי הירח והנה אקדים הקדמה ברורה ומוסכמת בין מפרשי נסתרות התורה ופשטיה שכל מה שנתהוה בעולם השפל הוא ענף ממה שנתהוה למעלה ששם שורש הדברים וכמו שאבאר לקמן בפ' ט"ו ולכן תראה שראש השנה יום דין גמור הוא חג שהחודש מתכסה בו והלבנה נעלמת ופסח שהוא יום גאולה הוא במלוי הלבנה ולכן אין ספק שקודם מעוט הלבנה העליונה גם הלבנה התחתונה היתה לעולם במילואה וארמוז בעליונים ואבאר בכרור בתחתונים דע שאור הלבנה הוא בא מאור השמש ואין לה אור מעצמה וכל עוד שהלבנה הי' ממש נגד השמש מאירים פניה המשפיעים למטה וכל העולם בשלמות גדול ולכן אמרו הטבעיים שהלילות שהלבנה במילואה אינן כ"כ קרות וכמו כן כל האילנות הם בשלימותם ולכן אם יקצצו האילנות כשהלבנה הולכת ומתרבה אין העץ נרקב כ"כ במהירות ואמרו בחכמת משפטי הכוכבים שהגולד בשלוי הלבנה וכשהולכת ומתרבת הנה הוא שלם במזלו וחייו וקורותיו יותר מהנולד כשהי' חסרה והולכת ואורה מתמעט וכ"ש כשאין לה אור כלל כי אז רע מזלו אמנם אלו מהלך השמש וירח היה לעולם והלבנה תראה כל הלילה ולא תראה כלל ביום ושנת החמה והלבנה היו שוות ואין עוד חדש בעולם כי כל זה לא נהיה אלא לפי שמהלך הלבנה הוא מהיר בהלוכו יותר מהשמש שבשביל זה נתמעט אורה הן אמת שבשביל זה שנתמעט היא מושלת ביום לענין שיוצאת על הארץ ביום ולענין שפעה שמשפעת בעולם שכך אמרו חכמי משפטי הכוכבים שכהשמש ברגע לידת האדם אינו במקום שיוכל להשפיע חייו אז הירח אם הוא על הארץ ובמקום הגון נכנס במקומו ובשביל זה ג"כ נתהוה חדש הלבנה וכידוע עוד ידוע שאנו בקרבנותינו גורמים שהקב"ה ישפיע טובו בעולם למלאת חסרונו כי יכפר עוונותינו ועוד כי החטאת הוא דורון לפיום המקטרג והנה הלבנה העליונה עטרת מלכות שמים היתה מבקשת להיות נוף מאיר מעצמה מבלתי קבלת אורה מהשמש לא להיות אורה גדול כשמש שאלו כן לא יהי'

הפרש

הפרש בין היום ובלילה אלא להיות אורה כמו שהוא עתה במילואה ובעליונים להיות פועלת הדין מעצמה מבלתי השתעבדות לשמש ומגן ה' אלהים מדת רחמיו של הקב"ה וכשגזר הקב"ה להורידה מעל פני השמש העליון תפארת יוצרינו ולמעט אורה גזר שתהיה הלבנה התחתונה מאירה במהלכה מן השמש ולכן יקרה לה המעוט והן הן דברי המאמר כי בתחתונים ידבר וירמוז בעליונים א"א לשני מלכים הן שני ככבים אשר נבראו למאורות העולם שישתמשו בכתר אחד הוא אור השמש כי הוא משמש לשמש וירח וא"ל הקב"ה לכי דוק מלת לכי פירוש לכי במהירות ומעטי עצמך ולפיים דעתה א"ל ולמשול ביום ולילה כי בשביל זה ה' יוצאת על הארץ ביום מה שלא היה קודם לכן כי כשהחמה שוקעת אז היתה עולה עוד א"ל לימנו בך ישראל כי בזה דוקא נבדלת שנת הלבנה משנת החמה עוד אמר לה צדיקים יקראו על שמך כי הם מקטינים עצמם לכבוד המקום כמו שדרשו ע"ם כי אתם המעט אמנם לפי שהעולם במעוט הלבנה חסר מאד וכמו שהקדמנו לכן צריך קרבן למלאות פגם הלבנה ואם הפשט דוקא ערב לך אמור כי כל זה ויכוח ע"ד משל להורו' כי אע"פ שהיה נראה לנו יות' נאות כי תהי' הלבנ' לעולם במילואה כי היתה מאירה לעולם עכ"ז לא היה העולם מסתפק ממנה ביום וכמו שאמרנו למעלה ויבא ס" המאמר כמו שביארנו בכל מכל כל אלא שהוא ע"ד משל ואמנם המעוט היה לפי שכל מעשה בראשית בקומתן ובצביונן נבראו והמאורות נתלו בתחילת ליל רביעי ומולד הלבנה היה ביום ששי בי"ד שעות וכאשר נתלית הלבנה היתה במילואה וברגע המולד נתמעט אורה וזהו ג"כ לכי ומעטי עצמך פ' לכי שש מזלות ממלוי ונגוד הלבנה עד המולד שאז היא דבוקה לשמש ובזה תמעטי עצמך ודע שהמחוור אצלי מדברי רז"ל הוא מ"ש הרמב"ם שהשמש והירח הם בעלי נפש דעה והשכל והוא מה שתקנו הקדמונים שמחים בצאתם ששים כבואם עושים באימה רצון קונם ומה שאמרו ובוקע חלוני רקיע ומוציא חמה ממקומה הוא ע"ד שאמר הכתוב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך ואומר למטר השמים תשתה מים אעפ"י שהמטר אינו יורד מן השמים ואומר המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא שהכל הוא כדרך שאמרו דברה תורה כלשון בני אדם. נחזור לענייננו וכן במה שאמרו מנין שהקב"ה מניח תפילין בעל הפשט יבאר אותו כדברי הרשב"א הובאו בעין יעקב אמנם הבקי בסתרי התורה יאמר שיש בזה דבר גדול רמז אותו שם הרשב"א בתחלת דבריו יעויינו דברי מערכ' האלהות פ"י וכן בכמה מאמרים אחרים שלקצר נשמיטם המבחיש ילעיג הפילוסוף והבקי יסבימו שאינם כפשוטם וכל א' יפרשהו כפי דרכו:

ואל יקשה עלינו מה שכתבתי למעלה שגפרט בדבר הנוגע לדין אין לזוז מקבלתם כלל ובפרק הרואה מצינו בענין אבן שבקש עוג מלך הבשן להשליך על ישראל שמברכים עליה ואמרו שם עקר טורא בר תלתא פרסי לפי שאמת הוא שעוג לקח אבן גדולה מאד להשליך על ישראל אמנם כשרצו רז"ל לרמוז מ"ש הרשב"א שם הגדילו הענין ולישנא דברייתא הכי דייק דקתני אבן ולא הר ובתלמודא נקט הר וכן פירש מ"ו כמהר"ר יהודה בריאל במ"ש בזבחים סוף סוף מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא שכיון שלקח הראם למשל כזה אין ספק שהיתה חיה גדולה כל כך שלא היתה יכולה התיבה להכיל אותה והריטב"א הוכיח בפ' הספינה שגדולה היא ממ"ש הכתוב דרך משל ותועפות ראם. ואל תתמה על הרשב"א שכתב על מאמר דתפילין וכיוצא שיש בו סוד נשגב ולא פירשו לפי שהטעם הוא שמלבד שלא נתן ליכתב אפילו נכתבנו לא יבינהו אלא המעמיק בתוכיות החכמה שהרי אלו ישאלנו מי שלא עיין מעולם בחכמת ההנדסה והתכונה איך ידע פלו' התוכן שביום פלו' ובשעה פלונית היה לו לשמש או לירח ללקות כך וכך חלקים ממנו והיינו משיבים לו לא יבין דברינו שהרי אינו יודע מהו חגורת המזלות מסלול השמש שנוי המראה ולא ראה שום אחד מספרי התשבורת ולא ידע מהו משולש גלגלי וכ"ש שלא ידע למצוא זוויותיו וצלעיו ולא ראה ולא שמע מעולם הכלים המצטרכים להסתכלות הכוכבים ואיך א"כ על רגל אחד נאמר לו הכל באופן שיבינהו הנה בשמעו שלידע לקות השמש צריך לידע כמה הירח רחוק מן הארץ יספר פיו לבלי חק ויאמר איך יוכל לידע הדברים הללו וכן הוא בכל שאר החכמות וכ"ש בחכמה הזאת היאך יוכל אדם להבין תכף ומיד דברים עמוקים כאלה זה א"א ולא

עוד שכאשר ישמע ולא יבין קרוב הדבר לקצץ בנטיעות ולצאת לתרבות רעה ולכן מוטב לומר לא שמעת ולא תבין ועוד אדבר בזה בפרק כ"ב ׃

פרק שביעי

אמנם חלוק אתה עם המאמינים בסתרי התורה באמרך בפירוש שכל מה שאומרים המקובלים הללו הם דברים הדשים מקרוב באו לא שמעום אבותינו ושספר הזהר לא כתבו רשב"י שאלו היה כן לא נעלם מאבותינו ובנמ' ובספרי ההגדות לא נמצאו הדברים הללו ולכן אין ראוי לכל בעל שכל להאמין בהם ועל המאמין בהם נאמר פתי יאמין לכל דבר ונשען אתה בסברה זו על איזה חכמים שאמרו כך ומכלם הריב"ש בתשו' ס' קנ"ז והרש"ל בתשו' ס' צ"ח וכל הראיו' שהביא הרב חייט בהקדמתו לפי' מערכת האלהות הר' קורדואירו באור נערב הם בטלות מעקרם לפי שכל ראיותיהם מספר הזהר שאין דבריו מכריעים כלל ומ"ש במדרש ששואלין ביום הדין צפית במרכבה אינה הכמת הקבלה של הללו וכבר ס' הרמב"ם מה הוא מעשה מרכבה . ואני אשיב על זה כמסתפק להיות שאיני מבעלי החכמה הזאת אבל אתוכח כאן כדי לידע האמת הן במה שיורה השכל הן במה שהטעימו גדולי החכמים שאתה מודה בהם שהם חכמים גדולים הן בפשט התורה הן בפילוסופיאה כגון הרמב"ם במור' ומפרשיו אך בזא' שגם אתה תשמע דברי כדי להבין לא כדי לסתור וכל עוד שהדעת תורה שהאמת אינו אתך אל תבקש לדחוק עצמך לקיים סבריתך שכבר ידעת מן הפילוסופיאה שכל מי שיחלוק עם חבירו די לו כדי לקיים דבריו שיכריח חבירו לומר דבר שאין הסברא מורה בו ושהוא נגד דעת כל החכמים כדי לקיים סברתו והרמב"ן יהיה לי לפה שכתב בהקדמתו לספר המלחמות ז"ל ואתה המסתכל בספרי אל תאמר בלבבך כי כל תשובותי על הרב ר' זרחיה הלוי כולן בעיני תשובות נצחיות ומכריחות אותך להודות בהם על פני עקשותך ותתפאר בהיותך מסכים אחת מהם על לומריה או תטריח על דעתך להכנס בנקב המחט לדחות מעליך הכרח ראיותי אין הדבר כן כי יודע כל לומר תלמודנו שאין במחלוקת מפרשינו ראיות גמורות ולא ברוב קושיות חלוטות שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבוני התשבורת ונסיוני התכונה אבל נשים כל מארנו ודיינו בכל מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות ונדחוק עליה השמועות ונשים יתרון הכשר לבעל דינה מפשטי ההלכות והוגן הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון וזאת תכלית יכלתנו וכונת כל חכם וירא אלהים בחכמת הנמ' עכ"ל וכבר ידוע לכל ירא שמים שכל עוד שלמודנו הוא לש"ש לפי מ"ש רז"ל הוא בורא אורות עליונים למעלה ונקראים שמים חדשים לעומת זה ח"ו הלומה לקנטר מוסיף כח ח"ו אל בחות הטומאה וק"ו הוא ממה שאמרה המשנה העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט א' ועל זה פירשתי מאמ' קשה זה נסתו כתפוח בעצי היער למה נמשלו ישר' לתפוח מה תפוח פריו קודם לעליו כך ישראל הקדימו נעשה לנשמע ע"כ וק' שהרי כתפוח בעצי היער נאמ' על הב"ה שכן כתוב כן דודי בין הבנים אמנם פירשתי שכבר ידוע שא"א לגמרי לספר בגדולתו של הב"ה ואין אות בתור' שתוכל להכיל גדולתו כמו שכתוב מי ימלל גבורות ה' ואמנם כל שבחיו שאנו אומרים הוא מצד מעשיו וגדולת חסדיו לטובתנו הי' ממש לערך מה שאנו עושים לעבודתו דרך משל שאם אנו נהיה גומלי חסדים אף הקב"ה יגמול חסד עמנו וכמו שפירשו הקדמונים ע"ם ה' צלך על יד ימינך ומעת' אם רוח הקדש המשילו לתפוח שבחסדו עושה עמנו כתפוח הוא מפני שגם אנו עושים עמו כתפוח ולכן שאל למה נמשלו ישראל לתפוח מה הם המצות שאנו עושים שבשבילם אנו נמשלים לתפוח ולעומת זה גם הב"ה עושה עמנו כתפוח ועל זה פירשתי מ"ש על נבות צא ועשה כן צא ממחיצתי שכבר נאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני והרי זה נאמר בדוד לא בהקב"ה אלא שדוד קיים בעצמו והלכת בדרכיו זלפי שדובר שקרים לא יכון לנגד עיני הב"ה ע"כ גם לפני דוד לא היה בא ואמנ' במ"ש אשכילה בדרך תמים אמרתי בו דרך צחות שהאצטגנינים מסתכלים בכוכבים לידע מתי ימות האדם כמו שאז"ל על האנשי'

ששלה פרעה לשה״עה שפרעה נסתכל שהיה להם למות באותה השנה אבל המסתכל באצטגניגות עובר על פ׳ תמים תהיה עם ה׳ אלהיך ודוד היה מקיים בעצמו שוב יום אחד לפני מיתתך והיה מסתכל ביום מותו כשרז״ל ע״פ הודיעני ה׳ קצי לכך אמר אשכילה בדרך תמים מתי תבא אלי פי׳ שהיה מסתכל מתי יבא הקב״ה לאסוף נשמתו אבל זה היה בדרך תמים ולא באצטגנינות ואמנ׳ ע״פ אתהלך בתם לבבי ראיתי לרד״ק בפי׳ הפ׳ וישב וילך בבית אח׳ הנה ואח׳ הנה פי׳ שאינו מחוור כלל ומה שהביא ראיה מפסוק אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי אינו ענין כלל אלא פירושו כמ״ש לעולם יהיה אדם ירא שמים בסתר כבגלוי וכ״כ הרב בעל ההגהות בתחלת הש״ע העתיקו מהרמב״ם במורה ואמנם פי׳ הכתוב הוא ברור לבקיאים בספרי התורה ונבארהו לפנינו בפ׳ כ״ד ותמצית הדבר שפעולתנו למטה הוא עושה מעשה למעלה ולכן קדשי קדשים דוקא בצפון הם כשרים שהם לפיום מדת דינו של הקב״ה הרמוזה בצד שמאל היא צד צפון וכן אמרו הרוצה להעשיר יצפין ואמנם אלישע היה צריך להשפיע בנשמת הבקוק מכל המדות העליונות כדי שלא יהא עוד מסטרא דגוקבא כמו שכתוב את הובקת בן ולכן וישם פיו על פיו וכשרצה להשפיע עליו מדרום וצפון העליונים הם גדולתו וגבורתו של הקב״ה הלך בבית לצפון ולדרום וזהו וישב וילך בבית א׳ הנה וא׳ הנה וכדי שלא לזוז מן הסדר הנאות והנכון נחלוק וכוה זה בשאלת כל דבר ודבר בפני עצמו :

פרק שמיני

השאלה הראשונה אם חכמת הקבלה ישנה במציאות רצוני לומר אם בתורה לא נמצא אלא פשטה או אם נמצאו בה סודות וסתרים אשר לא נתבארו בה בברור ואומר כי הקל שבאנשים לא יפעל בלי תכלית וכ״ש וק״ו בורא העולם שכל פעולותיו ומצותיו לא יהיה לחנם ובלי תכלית וכונה והנה מצאנו ראינו בתורה כמה מצות אשר נעלם טעמם עד שאמרו עליה רז״ל חקה חקקתי גזירה גזרתי אין לך לערער אחר מצותי ומי יפרש לנו הטעם מרוע כשהסכין מכוס׳ נבלה ומקור א׳ הוא התורת טמאתו והתורה טהרתו וי״א יום שבין נדה לנדה וכמה דברים אחרים אשר לא אספרם להיות שכל התורה מלאה מזה כל בן דעת יאמר שלא ציוה המקום דברים הללו בלי טעם ובלי שום כונה אלא לחנם ואם ארז״ל שאמרתי ונעשה רצוני רצונו לא היה בלי טעם והרמב״ם כתב במורה ח״ג פל״א ז״ל אלו חלושי הדעת היה האדם אצלם יותר שלם מעושהו כי האדם הוא אשר יאמר ויעשה מה שיביא לתכלית א׳ וה׳ לא יעשה כן אבל יצונו לעשות מה שלא יועילנו עשותו ויזהרנו מעשות מה שלא יזיקנו חלילה לו חלילה אבל הענין בהפך זה והכונה כלה להועילנו כמו שביאר מאמרו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כבר באר שאפילו החקים כלם יורו אל א״ה שהם בחכמה ותבונה ואם יהיה ענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידחה נזק לא יאמר במאמינו או בעושהו שהוא חכם ונבון וגדול המעלה ויפקאו מזה האומות עכ״ל הרי לך בברור שיש טעם לכל המצות אמנם במה שאמר שאם יהיה־ענין לא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידחה נזק למה יפלאו מזה האומות אין זו קושיא שאפשר שהאומות בראותם ישראל שקטים על אדמתם ואין יגם מחמיץ ואין פשתנם לוקה והכל בשופי הגם שסביבותיה׳ הכל ביקר יתמהו ויאמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כיון שבחכמת׳ נצולי׳ ממקרי הזמן וכזה כתב הרמב״ן בפ׳ ואתחנן ז״ל ואומר כי בחקים ובמשפטים תועליו׳ גדולות שהם תפארת לעושיהם מן האדם ואפילו שונאיהם ישבחו אותם בהם ועוד שהם תועלת גדולה שאין כמותה שהשם יהי׳ קרוב להם בכל קראנו אליו וכן העמים יתבוננו בזה ידעו כי החקים נעשים בחכמה לקרבה אל אלהים ויראו מהם וזהו שאמרו כי מי גוי גדול ועוד שהחקים והמשפטים בעצמם הם צדיקים ישרים וטובים בישוב העם והמדינ׳ עכ״ל אבל שבמצות נמצא טעם נכון הוא האמת הברור וראיה עוד לזה מדברי רז״ל

הביאם הרמב"ן בפ' תצא ז"ל וזה הענין שגזר הרב במצות שיש להם טעם מבוא' הוא מאד כי בכל אחת טעם ותועלת ותקון לאדם מלבד שבירן מאת המצוה בהן יתברך וכבר ארז"ל מפני מה לא נתגלו טעמי תירה וכו' ורשו ולמכסה עתיק זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי תורה וכבר דרשו בפרה אדומה חקרתי שאלתי ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וא"ר יוסי בר חנינא א"ל הקב"ה למשה לך אני מגלה פרה אדומה אבל לאחרים חקה דכתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון יקיפאון כתיב דברים המכוסים מכם בעה"ז עתידים להיות צפויים לעה"ב כהדין סמיא דנפיל דכתיב והולכתי עורים בדרך לא ידעו וכתיב אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים שכבר עשיתי' לר' עקיבה הנה ביארו שאין מניעות טעמי התורה ממנו אלא עורון בשכלנו ושכבר נתגלה טעם החמורה שבהם לחכמי ישראל וכאלה רבות בדבריהם בתורה ובמקרא דברים רבים מודיעים כן והרב הזכיר מהן עכ"ל . ועוד לראית האמת שכל המצות יש להם טעם הוא מ"ש בפ' כל הבשר א"ר אשי מנין לבשר בחלב שאסור באכיל' שנא' לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ע"כ הרי לך שחמור כ"כ פגם החיטא שהתורה בעצמ' אסרה לאכול דבר שנעבד' בו עבירה ולא מטעם קנס כדאמרי' בעלמא הוא דעבד אסורה קנסוה רבנן בריה דלא עבד אסורא לא קנסוה רבנן אלא אסור גמור מן התורה וכאן אכתוב מה שכתבתי על אותה סוגיא והוא דפ' רש"י כל שאסרתי לך לתועבה להתרחק ממנו הרי הוא בבל תאכל עולמית בכל ענין שהוא בא בין שבא בעבירה בין שלא בא בעבירה כגון ע"י עכו"ם מאחר שתעבתי אותו לך אסור ובשר בחלב אפי' צרמו עכו"ם יש לומר דרחמנא שרינהו לקדשים שהוממו כצבי וכאיל א"כ אינו דבר מתועב עכ"ל והרב אליה מזרחי בפ' ראה כתב ז"ל וצ"ע דמאן לימא לן שאם צרם אזן הבכור אפי' עכו"ם מותר שישחט ויאכל על אותו מום הרי רש"י חולק על זה שאמר בין שבא בעבירה בין שלא בא בעבירה כגון ע"י גוי או קטן מאחר שתעבתי לך הוא אסור ומה שתרצו נמי דרחמנא שרינהו לקדשים שהוממו כצבי וכאיל איכא למימר דקרא בפסולי המוקדשים שנפ' בהם מום מעצמו קמיירי אבל היכ' דהפיל בהם מום לא שנא עכו"ם לא שנא ישראל אסור לאכלן דדב' שתעבתי לך הוא עכ"ל וכמ"ש הר' גבריאל פינטרימולי ראש ישיבת קסאלי הקשה לי שמשנה שלימה שגינו בפ"ה דבכורות הצורם אזן בכור לא ישחט עולמית דברי ר' אליעזר וחכ"א כשיולד לו מום אחר ישחט עליו מעשה בזכר של רחלים ושערו מדולדל וראהו קסדור א' אמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אא"כ היה בו מום נטל פיריום וצרם באזנו ובא מעש' לפני חכמים והתירוהו ואני השבתי לו שכונת התו' אינה שא"כ ליתסר בכור שהתירה המשנ' שאם זו כונתם אין כאן קושיא כלל שהרי על אותו מעש' שכמשנ' כתב רש"י ז"ל שאין לומר שהעכו"ם הזה נתכון להתירו שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אא"כ נפל מאליו עכ"ל וכן הטור בפ' שי"ג כתב ואם עכו"ם או תינוק מטיל בו המום מעצמו אם לא כיון להתירו מותר עכ"ל הא קמן שהמשנה לא התירה אלא כשהעכו"ם אין דעתו להתיר ומעת' מלא תאכל כל תועבה לא קשיא מידי והטעם הוא משום שבשר בחלב הבשול עצמו אסור אפילו נעשה שלא בכונה כדאמרי' בפ' כל הבשר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב א"ר בשר אסור אבל בבכור נפילת המום אינו תועבה אדרבא התור' התיר' כל עוד שנפל בו מום וא"כ מה לי שהבלב נשכו מה לי שהעכו"ם צרם אזנו כל עוד שהעכו"ם לא נתכון להתירו ואפי' ישראל נופיה כה"ג מותר דתנן היה בכור רודפו בעטו ועשה בו מום הרי זה שוחטין עליו והטעם פירש"י לפי שלהצלתו נתכון אבל האסור הוא הטלת המום בבכור כדי להתירו ובזה שייך שפיר לא תאכל כל תועבה וכמו שפירש"י בגמ' כל שאסרתי לך לתועבה ולהתרחק ממנו הרי הוא בבל תאכל עולמית בכל ענינין שהוא בא בין בעבירה בין שלא בעבירה כגון ע"י קטן או ע"י נכרי מאחר שתעבתי לך אסור והאי הרי תיעבתיו לך להתרחק מבשולו שלא לבשלי יחד עכ"ל וכמו כן בבכור

הטלת הטום בבכור כדי להתירו דבר שתיעבתיו לך הוא ועל כן בכל ענין שהוא בין שבא בעבירה בין שלא בא בעבירה כאותה ששנינו אחר שהתירו הלך וצירם באוני בכורות אחרים ראו שהתירו הלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים דבר שתיעבתי לך הוא ואסור. אלא ודאי פירוש דברי התוס' הוא דאמרי' בפ' פסולי המוקדשין במאי איכון למשרוי' בהאי מומא בהאי מומא קנסוה רבנן דבהאי מומא לא לישתרי ליה א"כ לרבנן דפליגי על ר' אליעזר מן התורה המטיל מום בבכור אעפ"י שעשה אסור עכ"ז נאכל באותו מום וכ"כ התוס' בפ' בבכורות דף לד בד"ה ומי קנים ר"א לעולם וכו' ומעתה הקשו למה יהי' מותר מן התור' הרי דבר שתעבתי לך הוא אפ' צרמו עכו"ם כדי להתירו ותירצו דכיון דשרי רחמנא קדשים שהומטו אינו דבר מתועב ועל זה הקשה הר"ר אליה מזרחי דמאן לימא לן שהצורם אוזן בבכור כדי להתירו יהיה מותר מן התורה הרי רש"י חולק על זה וסובר שאסור מן התורה כמו שפי' בין על ידי עכו"ם בין ע"י קטן וממאי דאמרינן בפ' פסולי המוקדשין דקנסא הוא לא קשיא מידי דהתם לרבנן הוא דאמרי אבל לר"א דפליג עליהו וקנים דלא ישחט עולמית אפילו יולד בו מום אחר אסור מן התורה לאכלו באותו מום וכן נראה בבירור מן השני תירוצין הראשונים שתירצו התו' בפ' פסולי המוקדשין דף ל"ד ע"ב בד"ה וא"ת ולר' אליעזר דלא מפליג וכו' ומעתה כיון דבפ' כל הבשר רב אשי דהוא בתרא כרבי אליעזר ס"ל ואסר כל שתיעבתי לך הכי נקטינן ומה שתירצו התוס' דרחמנא שרינהו לקדשים שהומטו אינו כלום לפי שלרש"י לא התיר התורה אלא כשנפל בהם מום מעצמו אבל כשהעכו"ם הטיל בהם לרע' להתירו אסור מן התורה ואין לומר שגם התו' כר"א סבירא להו ומקשים לדברי הכמים שאם כן לא היה להם להקשות סתם אלא כך היה להם לומר לרבנן דאמרי דקנסא הוא ומדאורייתא שרי ליתסר אפילו צרמו עכו"ם. והר"ר גבריאל השיב שיפה פירשתי ושנר' לו עוד לומר בהבנת תירוץ התוספות דתירצו מדשרא רחמנא קדשים שהומטו ולכאורה קשה למה להו ללמד ממקום אחר ילמוד מענינו מדשרא רחמנא בכור שנפל בו מום אלא שנר' לו לומר שכונת התו' לומר שקדשים שהומטו בין שנפל בהם המום בעצמו בין שנעשה שלא לדעת בין שנעשה לדעת ואפ' על ידי ישראל עצמו נפדין ונאכלין וראיה לזה מ"ש הכתוב רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר דאוקימנא קרא בפסולי המוקדשין שנפדין ונאכלין כדאית' בספרי ואמרו יכול יפדו על מום עובר ת"ל רק ואם איתא דכשעשה בהם מום לכתחל' אינם נפדין הוה ליה לאשטועינן רבותא יכול אפ' עשה בהם מום לכתחיל' ומדסתים סתומי לכל מום קבוע שנפדין בו מכלל דלא שנא נולד מעצמו לא שנא עשאו ישראל לכתחילה ואע"ג דעבד אסורא ולקי נפד' מדי דהוה אמקדיש בעל מום למזבח דאע"ג דלקי נפדה ונאכל והכא נמי לא שנא וכיון דנפדין פשיט' דנאכלין דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והכא לא שייך למקנסיה אפי' מדרבנן כמו בבכור דבשלמא בכור ממון כהן הוא וכיון דעבד אסורא א"כא למקנסי' אבל קדשים דטמון גבוה הוי לא שייך למקנסיה להקדש על אסור' דעבד גברא ואשכחן ביה דכיון דטמון גבוה הוי כי היכי דליפדו ליה בכל כמה דמצו שרו רבנן למזבניה באיטלז והתירו גם כן למכרו בלימ' משי"כ גבי בכור דטמון כהן הוא ובזה מתישבים היטב דברי התוס' דכיון דשרי רחמנא קדשים שהומטו אפי' בידים דעבד אסורא ואדרבא מצות עשה לפדותם כדפסק הרמב"ם בהלכות אסורי מזבח א"כ אינו תועבה ובזה לא תפול קושית הר"ר אליה מזרחי אמנם הוא אמ' שרש"י אינו מידה בכל זה והטעם משום דאזיל לשטתיה דר"א דאמר בפירוש דפסחי לא תאכל כל תועבה לצורם אזן הבכור הו' דאת' ולכך קרא דרך קדשיך יפרוש אותו דוקא בשנפל המום בעצמו אבל כל שחלו בה ידים בין באסור בין בהיתר אסור דומיא דבשר בחלב:

פרק התשיעי

השאלה: השנית אם הטעמים הללו הם נסתרים מכל אדם או אם נגלו ליחידי סגולה. ואומר כי מן מדרשי רז"ל נר' בברור שנתגלו לאחד מעיר ושנים ממשפחה

שהרי אמרו בספרה אדומה לבדה לאחרים חקה ועוד אמרו המכס דברים שכפה עתיק יומין ומאי ניהו רזי תורי ועוד השכל מורה כן וכמו שכתב ר' ש"ט בסירושו למורה ח"ג פ' ל"א ז"ל ואם יאמר התוריי שיהיה למצוה תכלית אלדי אבל אנחנו לא נדע אותו תשובתו בצדו כי לנו נתנה התורה ראוי שנדע מה יועילנו ומה שיזקנו והכונה כלה בתור' להועילנו לעולם שכלו טוב ולחיותנו בזה העולם ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כנר ביאר שאפילו החקים יורו אל כל א"ה שהם בחכמה ובתבונה ואם יהי' ענין שלא יודע לו סבה ולא יביא לו תועלת ולא ידחה נזק למה יאמר במאמינו או בעושהו שהוא חכם גדול ויפלאו מזה כל האומו' וזה בלי ספק הוא נגד התוריי המאמין שיש להם תכלית אלדי לא תושג לנו תועלתם ואם ישיב התוריי לומר בקיום המצות יבא לנו כל טוב העולם הזה והטוב הנפשי' מבחי שנדע על איזה צד יתחייבו אלו הטובות מהמצות ונדע אנחנו התועלת הבא מהן מבחי שנדע איך ימשך מן המצות אלו התועליות ע"ד סבה ומסובב התשובה בזה כי לא יקרא שום אדם חכם אם לא בנתינת סבות הדברים כי אם יאמר רופא אחד תקח סם אחד ותתרפא ולא יוכר לדעת בעבור איזו סבי ועל איזה צד פעל אותו הסם לא יקרא אותו האיש חכם אבל כשידע הדברים בנסיון כמו הזקן עכ"ל ואעפ"י שיש להשיב על קצת מדבריו אלה המכוון מוכרע הוא ומקרא מלא דבר הכתוב פי צדיק יהגה חכמה ואיך יהיה חכמה מה שלא ידע טעמו ואלו חכמה שאמר הכתוב הוא פשט דיני התורה בלבד הרי כבר אמר ולשונו תדבר משפט והוא משפט דיני התורה והואיל ובא מזמור זה לידי אכתוב כאן מה שפירשתי בו ואקדים מ"ש בספר הכהיר על כנסת ישראל של מעלה עתים נפרצת עתים נבנית ועל זה נקראת שדה פ' שהשיין רומזת לשלשה אבות שיונקת ממנה והדל"ת כשהיא דלה משפע ח"ו בעונותינו וה"א כשהיא ממולאת בשפע מן הוי"ו היא רחמי תפארתו של הקב"ה וכן תראה ששם יהודה שזכה למלכות אותיותיו הם אותיות שם המפורש אלא ש"א אחרונה נחלקה לדל"ת וה"א מן הטעם האמור ולכן אין להבדיל הדל"ת מן ה"א והן כאות אחת וכן מדת היסוד נקרא' כ"ל ולכן אין להפריד הכ"ף מן הלמ"ד והן כאות אחת עוד דקדמתי שאין לאדם לסור מן הרע ולא לעשות טוב כמו שעושים העובדים מיראה שנזהרים מעשות רע וגם טוב אין עושים אמנם סיר מרע ועשיית טוב הם שני דברים נבדלים זה מזה עוד הקדמתי שהקוף היא אות המשפעת לחצונים כמ"ש בזהר פ' פינחס ע"פ נער חית קנה וזמין הקב"ה לתברא ליה להוא קנה כגונא דא יתבר רגליה דקיטקנה וישתאר הנה ופירושו שיגניה למעלה שפע הקדושה היורד למטה להשפיע לחצונים והוא רמוז ברגל הקו"ף וכמו כן ריש פירושו עני ובזה פירש הרמ"ז זצ"ל מאמר הזהר דבפ' הקת ז"ל חקת התורה חק התורה מכעי לי' מאי חקת אלא הקת ודאי ואוקימנא חד הות והא איתמר, אבל ת' הוא ד' ונ' מחבר כחדא ונו"ן הא דאתמר נו"ן אמאי אקרי הכי אלא כמה דאתמר ולא תונו איש את עמיתו דהשתא היא באנפאה נהירין ועבדא הונאה לבני נשא לבתר מחיא כחויא ושצי וקטיל ואמר' לא פעלתי און ועל הכי אקרי כך נו"ן דאתמר מליה ת' כיא כחדא דל"ת נו"ן דל"ת ריש"ש ה"א ה"א ריש"ש ודלת חד מלה ובאתוון גליפין תח הק ות וכלא חד מלה עכ"ל ותמצית פירושו הוא שחיבת חקת רומזת אל תפארת ומלכות מיוחדים יחד חק תפארת ת' מלכות וא"ת היה לו ליכתב חקה מאי חקת ותירץ שת"ו בחיבה הזאת רומזת לשתי אותיות דל"ת ונו"ן כזה דג ודלת היא כנסת ישראל של מעלה כשהיא דלה כאמור ונו"ן היא קליפת נוגה שעושה הונאה לאנשים וזהו שאמר אבל ת' הוא ד' ונ' מחבר כחדא ונו"ן הא אתמר נו"ן אמאי אקרי הכי אלא כמה דאתמר ולא תונו איש את עמיתו דהשתא היא באנפאה נהירין ועבדא הונאה לבני נשא לבתר מחיא כחויא ושצי וקטיל ואמרה לא פעלתי און ועל הכי אקרי כך נון דאתמר מליהו (והאריך הרב ז"ל להוכיח שפרה אדומה היא כנגד קליפת נוגה) עוד הוסיף כי ת' יש לציירו ריש"ש ונו"ן אבל רומז הדבר ההוא בעצמו כי ריש בלשון תרגום פירושו דל וכשם שאות ה"י כתב הרב ר' חיים בספר הכוונות שלפעמים מציירים אותו רן ולפעמים דן כך הת"ו יש לציירו לפעמים דלת נון ולפעמים ריש נון והכל א"ו והוא מ"ש תיו כלא כחדא דל"ת נון דל"ת ריש"ש ה"א ה"א ריש ודל"ת חד מלה עוד

אמר שבספר שחבר ר' אליעזר שנקרא אתון גליפן אמר שזאת בגי' ת"ח ופירושו יסוד ומלכות מיוחדים כי ח' הוא יסוד מדה השמינית ות' הוא מלכות אם כן ת' ח' וח"ק ות' הוא הכל אחד וזהו שאמר ובאתון גליפן ת"ח חק ות' וכלא חד מלה ע"כ מהרמ"ז עוד הקדמתי מה שאמרו בהקדמת הזהר ז"ל מכאן מאן דבעי למימר שקר' יטול יסודא דקשוט בקדמיתא ולבתר יוקים ליה שקרא דהא את שין את קשוט איהו את קשוט דאבהתן דאתיחדו ביה כחד אתון דאתחזיהו. על סטרא בישא אינון ובגין לאתקיימ' נטלי את ש בגוונייהו הוי שקר (נ"א קשר) עכ"ל א"כ מי שרוצה שלא יהיה קיום לסטר בישא צריך להפריד מהם אות השי"ן עוד הקדמתי מה שכתוב בזהר פרשת בראשית דף נ"ה בתר מאה ותלתין שנין אתלבש אדם בקנויא ואתחבר באתתיה ואוליד בר וקרא שמי' שת רזא דסופא דאתוון עכ"ל נר' מכאן כי אותיות שין תיו הם קדושים מאד וכן נר' גם כן מהקדמת הזהר דף כ' ע"ב כלל העולה כי ד' ה' רומז לדבר אחר וכן כ"כ וכן ק"ר וכן ש"ת אבל סור מרע ועשה טוב הם שני דברים אע"פ שראוי שיהיו מיוחדים וע"כ תראה במזמור ל"ז שעשוי באלף בית ולעולם בין אות לאות יש פסוק אחד בלא אות הפסוק הראשון אלף אל תתחר והפ' השלישי בית בטח בה' והחמישי גימ"ל גול על ה' וכן כלם ואלו יצאו מן הכלל אות דל"ת וה"א הם סמוכים זה לזה ואין ביניהם פסוק אחר דום לה' הרף מאף ואחריהם פ' א' לפי שהם כאות אחת ואחריו הוי"ו ועוד מעט ואין רשע כ"ף למ"ד הם ג"כ סמוכים זה לזה מן הטעם האמור ואחריהם פסוק א' ואחריהם את מ"ם כי רשעים יאבדו לוה רשע כי מבורכיו מה' מצעדי גבר סמ"ך ע"ין הם בפסוק אחד בעצמו סור מרע ועשה טוב אמנם להיות שני דברים שם אחריהם שני פסוקים ואח"כ את פ' כי ה' אוהב משפט צדיקים יישרו ארץ פי צדיק יהגה חכמה קו"ף ריי"ש הם סמוכים זה לזה קוה אל ה' ואיתי רשע עיין ואחריהם פסוק אחד ויעבור והנה איננו שי"ן תי"ו בשתי תיבות סמוכות זו לזו שמר תם וראה ישר ואמנם הטעם שבא פ' א' בין אות לאות הטעם הוא לפי ששפע חסדו של הקב"ה אינו בא בשופע שא"כ לא היה צריך להזהיר דהע"ה כמ' פעמים שלא להתגרות ברשעים ושהצדיק לא יהיה מבקש לחם ואם יפוק לא יוטל וא"כ השפע בא מעט מעט ואמנם במזמור זה האומר שסוף הרשעים ליפול אמרתי עוד בו פרפ"ת שהנה מצאתי להרמ"ז שכתב שמזמור ה' לא גבה לבי הוא בס' קל"א כמנין סמאל לפי שהגאוה היא עבירה גדולה מאר הנותנת כח לחצונים וכן גם אני הצעיר כננס ע"ג ענק אמרתי כי שם ההויה העולה ס"ג כבר ידוע מדברי האר"י שהוא שרש הדינים עוד ידוע כי המלוי הוא דין כי כן מלוי בגי' אלדים והנה מלוי ס"ב הוא כ"ז והמזמור הזה הוא בסימן ל"ו:

ועוד אני אומר שרואים אנו כמה וכמה הטריחו עצמם חכמי ישראל בעלי הפשט וחכמי א"ה בדברים הנוגעים לאלהות והוציאו מסכלם דברים רבים במה שאתיחס לבורא ומה שיכול לעשותו ומה שנמנע הוא לגמרי עד שלא יתואר יכלתי ית' עליו והגדול שבפילוסופים אמר שיותר יתהני האדם במעט שישיג באלהיות מהרבה שישיג בטבעיית ואיך א"כ אפשר שחכמי ישראל שכאותו הדור לא שאלו ממשה כל הדברים הללו וכמה דברים אחרים מענין הגשמה והמלאכים וכיוצא בהם שהיה מודיע להם לא כפי סברת האנשים הרעועה והמסופקת אלא כפי הקבלה האמתית ממה שהשיג בעמדו על הר סיני וכן איך הנביאים אשר עמדו בסוד ה' לא ידעו סודות האלהות הרבה יותר ממה שהשיגו הפילוסו' ואיך אפשר שלא לשדום ולא הורו לתלמידיהם והרי ישעיה ויחזקאל כתבו מה שראו ועוד ארב' על זה בשאלה הרביעי':

פרק עשירי

דרשאלדר השלישית אם הסתרים והטעמים הללו הם אותם שהזכיר הרמב"ם במור' ח"ג או אם נמצאו טעמים נסתרים יותר. ואומר שכל מ"ש הרמב"ם לא קבל כלום מאבותיו ולא מרבותיו אלא הכל הוא ממה שנר' לו מסברתו כדי לתת טעם למה שלא היה מבין ואלו אדם אחר יתן טעם אחר מתישב יותר נקבלהו וכמו שכתבנו למעלה

למעלה בהתחלות הסילסופים ואומר עוד שכאשר נתבונן בטעמי המצות שכתב הרמב"ם ז"ל נמצאם בלתי מספיקים וקא יוכל לעומם לתת טעם לדם טוהר דם נדה דם זיבה הלכות שחיטה והדברים הפוסלים אותה וכמה דברים אחרים הגלויים לכל וכדי שיתברר ויתלבנו הדברים יפה נחקור על קצת מהטעמים הללו כי אם נאמר לחקור על כלם יביאנו הדבר לאריכות גדול לא נצטרך בו ויוציאנו חוץ מהכונה ונתחיל מטעם הקרבנות שבהם התחיל הרמב"ם באותו החלק בפ' ל"ב וכתב שהטעם הוא לפי שהיו האנשים מורגלי' לזבח לע"ז ולא נזדה חכמתו ותחבולתו המבוארת בכל בריאותיו שיצונו להניח מיני העבודות ההם כלם ולבטלם כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו כפי טבע האדם שהוא נוטה תכיד למורגל ומפני זה השאיר ה' מיני העבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולעינים דמיוני' שאין אמתות להם לשמו יתברך וצונו לעשות' לו וצונו לבנות היכל לו והגיע התחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר הע"ז עכ"ד בקוצר והקשה עליו הרמב"ן בפ' ויקרא איך יעשה שלחן ה' מגואל ונח בצאתו מן התיבה אין בעולם לא כשדי ולא מצרי הקריב קרבן ואמר הכתוב וירח ה' את ריח הניחח וממנו אמ' אל לבו לא אוסיף לקלל והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ולא היה שמץ ע"ז בעול' ובטעם הקריב קרבנות והר"י עראמה הקשה למה לו לשהע"ה להעלות אלף עולות בפעם אחד וליתר המלכים אשר כן עשו לא צוו עליהם ודי להם מהאסור מה שהתירה התורה ומה יעשה אל קרבנות האבות והקושיות הללו קראם הר"י עראמה מכות גדולו' ונאמנות לא זורו וחובשו קושיות חזקות אשר לא יוכלו להרפא ולעג על שבושי הנרבוני שהשיב בעד הרמב"ם וקרא אותו מטמא הטהרות מפגל הקדשים מגלה מומים מתקן בתעתועים ודברי הבאי וסיף דבריו מי יתן איפה החרש יחריש וכא ישיל מימים בקדשים במקום שאינם ור' שם טוב בפירושו השתדל להליץ בעד הרמב"ם בדברים שאין בהם ממש ואמר שאדם ובניו חשבו שה' יעבד באלו הקרבנות ובלעם ושמואל הקריבו קרבנות לפי שהמנהג בימים ההם להקריב קרבנות כדי להתבודד ולהדבק נפשם בה' וסיף דבריו אבל לא בעבור זה דעת הרב הוא דעתי בקרבנות אבל יש לנו דעת אחרת יותר מסכים לאמת ממ"ש הרב עכ"ל ועור אני שואל למה המשכן נעשה כאותו האופן ובאותן הכלים מדו' גוונים ומאותם הדברים שפ' הכחוב רצוני לומר זהב כסף נחשת תכלת וארגמן וכו' ובקרבנות מדוע הללו נאבלים לשני ימים והללו ליום א' הללו טעונים מתן ארבע והללו מתנה אחת הללו למעלה והללו למטה ובדבור לבד הללו פגול וחייבים כרת והללו פסול ואין חייבים עליו כרת וכל שאר הדברים והדיוקים אלו טעם הקרבנות הוא מ"ש הרמב"ם כל הדברים האלה הם בלי טעם ולמה יצום ה' הלא טוב היה שכל הקרבנות יזרקו דמם במקום א' ובמה חטא המחשב לאכול חוץ לזמנו יותר מחוץ למקומו ומכואר הוא שאין בטעם הזה לקדר דעת האנשים כלל אמנם הרב אברבנאל אמר שגם הרמב"ם מודה שיש לקרבנות טעם בעצמם נקרא כונה ראשונה אבל יש להם עוד כונה שניה להרחיק מע"ז ושם הרמב"ם הכונה השניה בלבד לפי שכך מצא בפירוש בדברי רז"ל ובפרט באחרי מות רבה ר' פינחס בשם ר' לוי אומר משל לבן מלך שלבו היה גם עליו והוא למוד לאכול נבלות וטרפות אמר המלך יאכל על שלחן זה תדיר ומעצמו הוא נזור כך לפי שהיו ישראל להושים אחר ע"ז והיו מביאים קרבניתיהם לשעירים באסור ופורענות באה עליהם אמר הקב"ה יהיו מקריבים קרבנותיהם לפני באהל מועד והם נפרשי' מע"ז עכ"ל ואין דבריו אלה נכונים כלל ומדרש רבה אין פירושו כמ"ש אלא דוק ותשכח שהמדרש הזה הוא בפ' שחוטי חוץ ובא ליתן טעם למה נאסר בשר תאו' ולמה נאסרו הבמות ונתן הטעם כדי שיתרחקו מע"ז שאלו היה הקב"ה מתיר להם לאכול בשר תאוה או לזבוח בכל מקום שירצו כאשר היה בראשונה היו מקריבים זבחיהם לע"ז והוא ממש דומה לנמשל שהרי מן הראוי הוא שבן המלך לא יאכל נבלות וטרפות אבל אינו מן הראוי שיאכל על שלחן המלך אלא שנזר שיאכל תדיר על שלחנו כדי שיתרחק מן הנבלות ומן הטרפות שהרי על שלחנו אין לחוש וא"א שיאכל נבלות ואפילו לדבריו הכונה הראשונה אם היא כמו שפירשו הם אינו עולה כלל לדקדוקי הקרבנות ולא עוד אלא

שכל א' בדה אותה מדעתו ולכן לא הושוו מפרשים הללו בספריהם :

ואמנם

ואמנם מה שיתמיה ויפליא יותר הוא מ"ש הרמב"ם בפ' מ"ה ז"ל וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתכים בו הבשר ושורפים ורוחצים בו הקרב והכרעים אין ספק שאלו היו מניחים אותו על זה הענין היה ריחו כריח מקומות הבשר מפני זה צוה להקטיר בו קטורת שתי פעמים בכל יום בבקר ובין הערבים להטיב ריחו וריח בגדו כל העוכר בו עכ"ל ותימה גדול הוא איך החזיר העבודה הקדושה יותר מכל הקרבנות ומכל העבודות להעביר הזוהמא ולהסיר ריח רע והנה הקטורת נתקנה בהיכל ולא בעזרה ששם היו בית המטבחים ואמר הכתוב עליו ישימו קטורה באפך ברך ה' חילו ולא היו מניחים אדם לשנות בו לפי שהמקריבו מתעשר והעושה כמתכונתו כיון שערב סממניה מבלתי שישימו על האש חייב ואם לא ערב סמניה אלא שמהו על האש אינו חייב כרת ובשעת הקטרתו היו פורשים מבין האולם ולמזבח ואם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה ולא היה חייב כרת אם ערוב סמניה לא היה עושה איזה מעשה למעלי ומה יאמר על קטרת לפני לפנים אשר נתקנה ביוה"כ ואמר הכתוב בפ' וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות ואם לא נתן בזה מעלה עשין חייב מיתה ולהיותו עבודה יותר חביבה ממכל הקרבנות אמר משה לקרח קחו לכם מחתו' קרח וכל עדתו וכן אמרו בפ' במד"ר ועל ידה מתו נדב ואביהוא ובו כח גדול לעצור המגפ' כמ"ש הכתוב והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף ואמרו רבותינו שמלאך המות למד דבר זה למרע"ה ופשוט הוא שדעת הרמב"ם לא היה כדעת אותו המשתבש והמכחיש שאמר שלא היתה קטורת אלא מוגמר כדי לטהר עפוש האויר והביא ראיה ממ"ש קטורת ולא הקטורת והכתוב צווה נגד טפשותו בפ' שמיני וישימו עליה קטורת ובפ' קרח עצמה ושימו עליהן קטורת וישימו עליה' קטורת וגמא נא אם במנפה גשמית ושבעית כשיעשה מוגמר יעמור בין המתים ובין החיים ק"ו במגפ' רוחנית הבאה מחמת העון סוף דבר הפילוסוף ההולך אחר דעתו יאמר אם דעת בן דעת תתקרר לומר שהקטורת הוא להעביר הריח רע והלא זהו נגד תורה בכתב ותורה שבע"פ ומזה תקיש אל כל שאר טעמי המצות שכתב הרמב"ם שלא רציתי להעתיק ואם בורא עולם לא יפעול ולא יצוה בלי תכלית וכונה כמ"ש הרמב"ם בעצמו לא ידעתי איך תתקרר דעתו בטעמים אלו ובורר הוא למי שיש לו מיח בקדקדו שטעמים אחרים נמצאו שעליהם צוה המקום אותן העבודות באותו האופן וענש מיתה או כרת או מלקות והללו הם סתרי תורה וכמה מתקן לחכי דברי הריי עראמה שכתב בפ' ויקר' על טעמי הרמב"ם ז"ל וגם כי הוא הוד' שלא הספיק לו כל ספרי הצאב"ה למצוא סבה לכל מעשי הקרבנות כמו שהוא ביין הנסכים ובאיזוב ושתי צפורי' ושני התולעת לא במצרע ולא בפרה אדומה כמ"ש בפ' מ"ו ומ"ז חיג וכן בפ' מ"ח כתב שלא מצא שום טעם לאסו' בשר בחלב ומדהא לא ידע מר מילי אחריני איכא עכ"ל . רק את זאת אודיע שמה שמצא הרמב"ם בספרי ע"ז שהיו מקיפים ראשם ועושין כמה עבודות כיוצא באלה ולכן גזר שצותה התורה שלא לעשות העבודות ההם כדי להפריש אותנו מע"ז הטעם האמתי הוא להסך והוא שהדברים ההם מולידים הטומאה הרוחנית בנפש האדם ומטמאים אותו למעלה ולמטה ולכן אסרה אותם התורה ועע"ז היו עושים אותם בדוקא כדי להביא עליהם רוח הטומאה שהרי לסטרא דמסאבא הם עובדים וכן בלעם בשביל זה היה בועל אתונו הן אמת שפעמים הרבה עושים ואינם יודעים מה עושים וכמו שארז"ל על א"ה שבח"ל שמנהג אבותיהם בידיהם הלא תראה שטומאת מת חמורה מכל הטומאות שמטמאה טומאת שבעה ואם נכנס למקדש חייב כרת וייחד לה המקום כפרה בפני עצמה ופ' מלא הוא וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וכו' ושנינו בשבועות שהפר והשעיר ההוא מכפר על טומאת מקדש וקדשיו וכמו כן מקרא מפורש הוא ושבת וכיסית את צאצך וכתיב והיה מחנך קדוש והטעם הוא שבמקום הנמצא בו צוא' נמצאים בו רוחות רעים וכחות הטומאה ואמנם לפי שע"ז שבזמנים ההם היתה דוקא נהגי' ונזונת מרוחות אלו לכך עבודת פעור היתה לפעור לפניו וכהיב ויאכלו זבחי מתים וישפכו דם נקי דם בניהם ובנותיהם ובפרט אחרי שישראל עבדו ע"ז בבה"ם ראשון ונצוץ הקדושה הוכחש תוך הקליפה כשם שנהי' בצלמו של נבוכדנצר וכמו שפירשו בזהר ע"פ והוצאתי את בלעו מפיו וכמו שעשה . נחזי שחקק שם על עגלי ירבעם והי' אומר אנכי ה' אלהיך כל מה

שתקן

לילית הרשעה נתלבשה באשת פוטיפר כדי להחטיאו הוא הציל ממנה נצוץ הקדושה שהיה בתיכה היא אסנת וקודם זה נסתרס פוטיפר שהיה ביסוד הטומאה כידוע שקנה אותו למשכב זכור ובמה שכתבתי למעל' כי כל טיבו של יוסף להכניע הקליפה ביארתי הכתוב ולאביו שלח כואת עשרה חמורים נושאים ממוב מצרים ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון לאביו בדרך וקשה מהו כואת ורש"י כתב כחשבון הזה אבל הקדמתי שבאשר ברא השם הקליפה הי' כדי לשמש את האדם דוקא אמנם אדה"ר בחטאו הגבירה עליו אבל הצדיקים ממתקים הרע ולכן מצינו בגמ' כמה שדים שד' משמשים לחכמי הגמרא והנה יוסף רצה לשלוח לאביו שלא יירא מרדת מצרים לפי שבחזיונותיו ובתוקף צדקו הכניע כל כחות הטומאה והם משמשים לו לכל צרכיו וכבר ידוע שעשר הם מדות הטומאה זכרים ועשר נקבות פירוש עשר דסמאל ועשר דלילית ולכן כששלח יוסף עשר חמורים ועשר אתונות לא היה בדעתו לשלוח איתם החמורים והאתונים אלא לרמוז לאותי הדברים שהחמורים והאתונות רומזים להם וזהו בכוון ולאביו שלח כואת ואמנם לפי שארז"ל והביאו רש"י ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו ושלח לו גריסין של פול והוא דבר זר ביארתי הדבר ואמרתי שנמצא למעלה יין המשכר והוא זוהמת הדין יין מלא שמרים שמצינו ניזונים החצונים ואמנם נמצא יין המשמח והוא שרש מדת הדין הקדושה שאין בו שמרים חמר טב דיתיב על דורדייה ואז יש הכרעה גמורה בין החסד והדין והחסר גובר כי נתיחד הכל ונעשה ימין והנה היחוד והסבריא הראשון הוא הדעת המכריע בין חכמה ובינה ולכן ידע פרושו יחוד כמ"ש והאדם ידע את חוה אשתו וחכמה ובינה נקרא זקנים כי לכן הכתר נקרא עתיקא דעתיקין ויוסף שלח אל אביו שלא יירא מרדת מצרים כי בחזוניו וצדקו כבר אין כאן עוד שמרים אלא שרש מדת הדין הקדוש מאד והחפצה בייחוד הנקרא יין ישן לפי שאין בו שמרים שדעת זקנים נוחה הימנו אמנם אמרו ג"כ ששלח לו גריסין של פול וביארתי הדבר במאי דאמרי בזוהר פ' משפטים ואם לבנו ייעדנה אמר ההוא סבא חבריה כך תיהכון לגבי ההוא מינרא דעלמא סמיך עליה אמרו ליה דידכר יומא דתלגא דאיזדרעו פולין לחמשין ותרין גוני והדר אקרינן האי קרא והוא ייטא לכון עכ"ל וביאר בו כמהר"ר משה זכות זצ"ל בהקדמת הארי' זלה"ה שרשב"י וההוא סבא היו עוסקי' יום אחד בסוד הדינים קשים מאד הנקראים מוחין דקטנות והם רמוזים במלת בין שהוא אלהים פשוט ומלא ומלא דמלא בין הכל ג"ב אותיות ולהיותם ג' מוחים אמר פולים שהוא בגמטריי' ג' פעמים בן קנ"ו והעשר היתרים הם עשר ספירות דקטנות הכלולים בתלת עיין בספרי הארי' זצ"ל ומכאן למדת שתיבת פול רומז הדין הקשה וכן שני אותיות הראשונים בגימ' אלהים ואמנם יוסף שלח לאביו שבכוונותיו ומעשיו שבר וגרם כח הדין הקשה וזהו גריסין של פול ובמה שכתבתי לעיל שהקליפה נבראת לתשמיש הקדושה ביארתי מ"ש בפי' ארבע מיתות הבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא לא נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזמנים לו שני נחשים טובים אי משנרו לצפון ואי משגרו לדרום להביא לו סנדלפים טובים ומרגליות טובות ולא עוד אלא שמפשילין לו רצועה מתחת זנבו ומוציא בו עפר לגינתו ולחרבתו ואמרתי שכשהקליפה מסותקת ונכנעת אל הקדושה היא נקרא נחש טוב ולעומת שנמצאו שני מלאכים השומרים לאדם אי מצד החסד ואי מצד הדין כמ"ש בגמרא ולכן תקנו לומר קודם שיכנס לבית הכסא התכבדו מכובדים כך הי' לו לכל א' מישראל בי' נחשים טובים ואמנם זה שמצד הדין משגרו לצפון והוא כנגד אל יחודים מצד הדין וזה שמצד החסר משגרו לדרום והיו מסייעים אותו לקיום המצות שבהם האדם קונה ובורא אורות עליונים מאד כידוע והוא הנק' מרגליות טובות ולא עוד אלא שמהנחש עצמו ומן הצד הנרוע שבו המכונה בשם זנב היה משתמ' ומסתייע לבניין מלכות הקדושה הצריכ' תקון כמ"ש הכתוב עת לעשות לה' וסי' בזהר שצריכה עשיה גם לבנין אותן ד' עולמות הקדמונים שנחרבו כמ"ש רזיל היה בונה עולמות ומחריבן והן מלכין קדמאין דמיתו שמהן יניקת החצתים זהו מ"ש עפר לגינתו ולחברתו פי' הי' משתמש ממנו לתקון מלכות הקדושה הנק' בינה כידוע וזהו עפר לגינתו ולתקון החרבה ולחרבתו וכבר ידוע שאותן המלכין קדמאין הי' כלם בחינת המלכות וכמו כן ידוע שמים אש רוח עפר הם כנגד גדולה גבורה תפארת ומלכות ולכן אמר עפר עוד ביארתי מ"ש

אדה״ר מיסב בג״ע היה והי׳ מלאכי השרת צולין לו בשר ומצננים לו יין ואמרתי שמכתבי כמהרי״ר משה זכות למדתי פרוש צולין לו בשר שהרב זצ״ל בעניין צליית הפסח כתב שהטעם הוא לפי שהדם הוא רומז לדינים קשים והוא משלשה מינים דם הנפש שיש בו כרת דם התמצית שיש בו מלקות דם האיברים שלא פירש שהוא מותר אמנם בקרבן פסח להכנעת כל כחות הדין אפי׳ דם האיברים שלא פירש אפוי ובהקדמה זו פירשתי צולין לו בשר שהבשר הוא מצד הדין כמ״ש הכתוב בערב תאכלו בשר ואמנם מלאכי השרת הי׳ מסירים כל כחות הדין הקשה והחיצונים בכח השכינה הנקרא אש אוכלה עד שגשאר בשר גרידא פי׳ מדת הדין הקדושה בלי שום תערובות אפילו הקל הנקרא דם האיברים שלא פירש ואמנם מ״ש ומצננים לו יין פירשתי שרי״ל ממתקים לו שרש הדין ובמה שכתבתי לעיל בענין אשת פוטיפר ראיתי לכתוב כאן מה שפירשתי באותם הפסוקים שפעם א׳ אמר וינס החוצה ופעם אחרת וינס ויצא החוצה ואמרתי שפי׳ וינס החוצה הוא שנס במרוצה עד שיצא לחוץ ופי׳ וינס ויצא החוצה הוא שנס במרוצה מחדר אשת פוטיפר אבל יצא בנחת לחוץ כדי שלא ירגישו אנשי רשות הרבים בדבר והנה יוסף לפי האמת כן עשה ויצא לחוץ לר״ה בנחת וזהו ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה אבל אשת פוטיפר חששה וסברה שיוסף נס החוצה בלי בגדו לגמרי ושנתפרסם הדבר ולכן התחילה היא לקרוא לאנשי ביתה ולהלשין את יוסף וזהו ויהי כראותה כי עזב בגדו בידה וינס החוצה ותקרא לאנשי ביתה ואמרה להם בא אלי יוסף לשכב עמי וכשקראתי בקול גדול יוסף כדי שלא יתפרסם הדבר ברח ממני אבל אח״כ יצא בנחת כדי שלא ירגישו בחטאו וזהו ויהי כשמעו כי הרימותי קולי ואקרא ויעזוב בגדו אצלי וינס ויצא החוצה כי מסתמא סוברת אני שכן עשה אבל כדי שיחרה אף פוטיפר ויהרוג את יוסף אמר׳ לו כי כבר קלונו גלוי לכל שהרי יוסף ברח לחוץ לגמרי וזהו שאמרה לפוטיפר וינס החוצה ואמנם כבר ידוע שבאותו מעשה יצאו ממנו עשר טפות קרי ואעפ״י שאנוס היה ענשו הקב״ה לשבת עשר שנים בבית הסהר כי הקב״ה מדקדק עם חסידיו בפרט שלא היה ליוסף לבוא הביתה לעשות מלאכתו באותו היום שלא היה שום א׳ בבית ומזה תבין שהב״ה לפעמים אינו מביט אלא אל כמות העבירות פי׳ אל מנינם ולפעמים מביט אל איכותם כמו במיתת זכריה שלא היה שם שפיכות דמים בלבד אלא בבית ה׳ בשביל שהיה מוכיחם בשבת ויה״כ ולא זכר יואש החסד שעשה עמו יהוידע ובזה אמר לי כמהרי״ר יעקב אבוהב שהחסיד הגדול והרב המופלא כמהרי״ר שמואל אבוהב אביו היה מפרש פלם ומאזני משפט לה׳ והוא כי פלס הוא אותו הכלי ששוקלים בו נקרא בלשונם סטאטיר״ה ומאזנים הם הידועים בנמ׳ וההפרש שביניהם היא שבפלס המשקל ששוקלים בו אינו משתנה בכמותו כי לעולם הוא בעצמו אבל משתנה באיכותו שכפי מה שמתרחק ממקום שתלוי בו אותו הכלי והוא מרכז הכובד ונקרא בל׳ יון איסומזקל״יון כך גדול כבדו ושוקל׳ דברים כבדי׳ יותר וכידוע אמנם המאזנים צריך להוסיף בכמות המשקל שבקערה אחת משימים הדברים שצריך לשקול אותם ובקערה האחרת המשקלות כך הקב״ה לפעמים שוקל הזכיות והעונות כפי איכותם ולפעמים כפי כמותם ואמנם במה שכתבתי למעלה שהשבטים כשהשליכו יוסף בבור השפילו יסוד העליון שישפיע בחצונים ח״ו אם לא שנתחזק יוסף עם הקב״ה ביארתי מ״ש יוסף לאחיו מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם שנראה שקר אמנם הקרמתי שחלקים האחרונים מהקדושה הרבוקים למומאה נקראים רגל וכמ״ש הכתוב רגליה יורדות מות והנה השבטים בעונם הורידו כח הקדושה אל חיצוניות הדין המשפיע בחצונים הנקרא רגל וזהו מרגלים אתם פי׳ אתם מורידים השפע אל הרגלים ומה שאמר לראות את ערות הארץ באתם היא פשוט שמצרים הוא כנגד יסוד דנוקבא דקליפה ולכן נקראת ערות הארץ ואנכ שכתבתי למעלה שלילית נתלבשה באשת פוטיפר כדי לפתות את יוסף אכתוב כאן פי׳ מה ששמעתי מן המשכיל כמהרי״ר ישראל חי נורצי בפסוק לקרוא לעוברי דרך המישרים אורחותיו ופי׳ בו כי הזונ׳ העליונה באמצעות הזונ׳ התחתונה אשת כסילות הומיה אינה טורחת לפתות הרשעים שהרי כבר הם רצים אחריה מרצונם וכמו כן אינה טורחת לפתות צדיקים נמורים כי רגלי חסידיו ישמור אמנם אם נמצאו עוברי עבירה וכבר המומאה דבק בהם והם רוצים לשוב בתשובה אז

היא משתדלת מאד שלא ישובו וזהו לקרוא לעוברי דרך המישרים אורחותם ובענין יוסף ביארתי מאמר אחד זה נסחו אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים ע"י שאמר כי אם זכרתני והזכרתני נתוספו לו שתי שנים ע"כ ופירשתי אותו בס' שפרשו בשם אביו של הרלב"ג ואני המתקתי אותו ואמרתי שיוסף לא היה יודע אם הב"ה שלח שר המשקים בבית אסורים כדי שעל ידו יצא יוסף או לא שלחו על כך ואם שלחו אם לא היה עושה יוסף כל השתדלותו לא יפה עשה כמו שאמרו יכול אפי' יושב ובטל תל בכל משלח ידך אשר תעשה ואם לא שלחו היה שם מבטחו בגוי טמא וכשראה שחלם חלום מצד הקדושה כמו שפירשו אותו במדרש ותראהו מפורש יותר בתרגום יונתן בן עזיאל עלה בדעתו שעל מנת כן שלחו הב"ה ועכ"ז לא רצה לבקש ממנו שיוציאהו מן בית האסורים אלא אמר שיעלה שר המשקים לגדולה כ"כ עד שאם ירצה לזכור אותו ולהזכירו אל פרעה יוציאהו שהרי לא חטא בשום דבר ואינו עבד כי ננוב מארץ העברים הנך רואה ששם יוסף בה' מבטחו ולא פנה אל רהבים אלו מצריים ואמנם לפי שאם היה יוצא מיד היו הכל אומרים שמשר המשקים היתה יציאתו לפיכך הב"ה הוסיף לו שתי שנים עד שחלם פרעה ואז ראו הכל שמצד הב"ה באה יציאתו שהחלים את פרעה ופירש בו הרמ"ז ששלשה דברים הקב"ה מכריז עליהם בעצמו רעב שבע ופרנס ויוסף אשר על השבע והרעב את אשר האלהים עושה הראה לפרעה ופרעה אשר שכונת הקב"ה היה גם כן להראות הפרנס וזה אחרי הוריע אלהים וגו' עוד אשר שחכמי פרעה הי' פותרים אותן החלומות לשני דברים שבע בנות אתה מוליד שבע מריעות אתה כובש ופרעה היה סבור שחלום אחד הוא ולזה אמר ויספר פרעה להם את חלומו לשון יחיד ואין פותר אותם לשון רבים לפרעה פי' פותרים הי' אבל לא לפרעה כמו שפירש"י ולכן אמר חלום חלמתי ופותר אין אותו לשון יחיד ואני שמעתי וגו' מיד אמר יוסף חלום פרעה אחד הוא ע"כ מהרמ"ז וא"ת יחלים הב"ה פרעה תכף ומיד תשובתך רוצה הב"ה שפתרון החלום יבא מיד כדי שיכירו חכמת יוסף:

ונחזור לענייננו הנה מדברי הרמב"ם הוכחנו שאין לתמוה אם כחש פעולת השמות ומפרש דבריו ר' שם טוב כחש גם הוא הדבר בעבור זה וכתב ז"ל ואמנם שהאותיות על צד סגולה יפעלו בדברים זה מכח הנמנע ועליהם אמר סוף דבר פתי יאמין לכל דבר כי אם היה הדבר כן הי' הנמצאות נמשכות למאמר אומר וזה שקר וכזב עכ"ל אמנם הראי' הברורה לאמתת פעולת השמות היא הודאת בעל דין הוא הנרבוני שכתב ז"ל ואנחנו ראינו איש בחלושי השכל היה מזכיר שם ונועץ מרצע בירכו ולא היה מזיקו כלל ולא היה דם יוצא ממנו ומיד שהייתי מנסה להגישו אליי לא היה בי כח והייתי מרגיש בפרק חבור והשם ההוא שמענוהו יחד מעת הנעדות עכ"ל הן אמת כי להיותו מין גמור היה גם כן מפשט בתכלית הטפשות והוסיף ואמר ז"ל וזה לחזוק דמיונו וחולשת שכלו עכ"ל אבל אין לחוש לזה שהרי אפילו ר' ש"ט כתב שדעת הנרבוני הוא דעת נפסד ודמיון בטל כי הדמיון לא יבטל הרגש ואם היה זה הדבר הרבה אנשים לא חי' נשרפים בעת השליכם לאש על יחוד ה' בעבור חוזק דמיונם שה' יצילם עכ"ל ור' ש"ט נתן טעם אחר ואמר שהאיש ההוא שם רט"י על בשרו קנדם אן משה איזה משיחות ובכח הרטיה ההיא לא היה המרצע עובר בירכו וחיי ראשי לא ראיתי שוטים ופתאים מאמינים לכל דבר כאלו ומי יתן לנו מן הרטיה ההיא והייתי מוכר אל מלכי א"ה והייתי אוסף הון רב כדי שילכו נגד החרבות והרמחים ועוד יאמר נא לנו באיזה מחבר ובאיזה ספר קרא מימיו ואנה מצא שנמצאת רטיה זו המגינה על הבשר שלא יזיקה המרצע ועוד הנרבוני כתב שהיה נועץ המרצע בירכו אלא שלא היה יוצא דם ולא היה מזיקו ור' ש"ט כדי שלא להודות על האמת רצה להבין שלא היה נועץ המרצע ולא היה עובר אבל לפי האמת כל זה הוא סכלות וטפשות גמור שאין להכחיש החוש מן הטעם שלא ידעו הפילוסופים הטעם וזה כי סכלותם לא יבטל מה שהוא וכן לא יבוטלו דברי הנמ' הנאמנה המעידה על כמה מעשים שנעשו בכח השמות הן שמות הקדושה הן שמות הטומאה מחמת שלא ידעו הפילוסופים ההולכים אחרי עקבות אריסטו אך השמות פועלים ועל זה תראה להרשב"א בתשובותיו סי' ר"כ שכתב בזה הלשון ממה שנתבאר

בגמ' ודאי כי יש כחות מופלאות לקריאת השמות בלבד ובלבד בשמוש נקודם ולא עוד אפילו בכתיבתם וכמו שנזכר בכמה מקומות בגמ' ובמדרשות באמרם הזכיר עליו את השם והרגו וביבמות אמר שם ואבלע בארזא ובסנהדרין כמה בגמ' ובירושלמי פ' הנשרפין וכן רבים אין להם מספר ובכתיבה הרי אמרו בשבת יוצאים בקמיעים המוטחים ובגטין שושילתא דכתב עליה שם ואמרו שמא דמרך עלך ואמרו כתב שם אחספא וזרקו לתהום ונח נבי שתין שכרה דוד עכ"ל ואין לומר שכל מה שהשכל האנושי לא ישפוט עליו הוא בטל שהרי כמה אבנים ועשבים יש להם סגולה לרפואת איזה חליים הודו בהם הרופאים על כרחם לפי שכך הורה להם הנסיון וכמ"ש הרשב"א בפי' קפ"ז וחזר והאריך בראיות ברורות פ' תי"ג והחבר במאמר ד' פ' כ"ה הודה בזה ונתן טעם לדבריו והרב מוסקאטו בפירושו שם האריך להוכיח שזה אמת וכתב שכ"כ הי"ר ר' חסדאי בפ' אור ה' הרשב"א הרמב"ן ר' סעדיה והי"ר שבתי בפי' פ' יצירה ע"ש וייטב לבך אלא שבושני להביא ראיות מסברות המחברים אל מה שהנסיון מוכיח אבל האנשים הללו הם מאותם שאלמלא לא ראו לא האמינו וכמו שכתבתי בהקדמה וא"א שכל הפילוסופים יראו כל הנסיונות ולכן הארכתי עד הנה:

פרק שלשה עשר

ומה שמתמיה הוא מה שכתב הרמב"ם בפתיחתו למורה וזכרנו בהם שמעשה בראשית הוא חכמת הטבע ומעשה מרכבה הוא חכמת האלהות וביארנו אמרו ולא במרכבה ביחיד וכו' א"כ לא תבקש ממני הנה זולת ראשי פרקים ואפילו הראשים ההם אינם במאמר הזה וכו' ודע כי העניינים הטבעיים ג"כ אינו ראוי לגלותם בלמוד קצת התחלותיהם כפי מה שהם עליו בבאור ובכבר ידעת אמרם ז"ל ולא במעשה בראשית בשנים ואחר זה כתב הלא תראה כי הי"ת כשרצה להשלימנו ולתקן עניני המוננו בתורותיו המעשיות אשר לא יתכן זה אלא אחר דעות השכליות תחלת' השגתו ית' כפי יכלתנו אשר לא יתכן זה אלא בחכמת האלהית ולא תגיע החכמה האלהות אלא אחר חכמת הטבע מצרנית לחכמת האלהות וקודמת לה בזמן הלמוד כמו שהתבאר למי שעיין בזה ולזה שם פתיחת ספרו ית' במעשה בראשית אשר הוא חכמת הטבע כמו שביארנו ולעוצם הענין ויקרתו והיות יכלתנו קצר מהשיג עוצם העניינים כפי מה שהם הגיד לנו העניינים העמוקים ההם אשר הביא הכרח החכמה האלהית להגידם במשלים וחדות ובדברים סתומים מאד כמשרז"ל להגיד כח מעשה בראשית לבי"ו א"א לפיכך סתם לנו הכתוב בראשית ברא אלהים וכבר העירוך על היות אלו העניינים הנזכרים סודות סתומים וכו' עכ"ל נראה מכאן בפי' שמה שהזכיר הרמב"ם במורה הוא מעשה בראשית ומעשה מרכבה שהזכירו רז"ל ואם כן חכמת הטבע לאריסטו היא מעשה בראשית וכ"כ בפי' בחבורו בה' יסודי תורה שכתב בסוף פ"ב ובאור כל העקרים שבשני פרקים אלו הוא הנקרא מעשה מרכבה ובסוף פ"ד כתב וביאור כל אלו הדברים שבפ"ג ופ"ד הוא הנקרא מעשה בראשית עכ"ל ומה שזכר בפרקים ההם כמעט הכל הוא מחכמת אריסטו ותלמידיו וכל זה הוא דבר מתמיה שהרי ר' אלעזר בן ערך כשפתח במעשה מרכבה באו מלאכי השרת לשמעו כמוזכר בפ' אין דורשין וא"כ יפה הקשה הריר מאיר נבאי בעבודת הקודש ח"ד פ"א היתפארו אנשי שקול הדעת הבודים מלבם כי בעסק החכמות ההם נמשך להם כל הכבוד הזה וידוע כי אין במה שאח' דבר יושג בו מזה וזה שכבר הודו הם בעצמם שהמושג מהדברים ההם הוא בתכלית החולשה כי כל מה שיאמרו בהם הכל דרך אומדנות והשערות כעורים מגששים קיר בחשכה יתהלכו כי השכל האנושי זה דרכו קצור קצרה ידו מהשיג האמת עכ"ל ואל תחשוב שנעלם ממני מה שקלקלו הם וכיוצא בהם בבאור אש מן השמים ומלאכי השרת אבל כל מת שספרו המינים תשובתן בצידן כי דברי רז"ל ברור מללו באותו הפרק ונכרים דברי אמת כי כל פירושים הבל וריק וכמו כן הריטב"א ז"ל נתרעם מאד על זה הובא בעין יעקב בסוכה פ"ב שכתב דבר גדול מעשה מרכבה פי' מרכבה עליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה ידוע לבעלי האמת וסוף דבריו כתב וזה הפירוש אמת

הוא

הוא לכל המאמין ולא כמו שפירשו האלהים יכפר בעד׳ ע״כ והרשב״א הובא שם כתב ז״ל תועי רוח חשבו כי עשיית מצות שאביי ורבא נושאין ונותנים הוא דבר קטן שלא עלה ביד המתעסק בהם אלא שקיים בעשייתן מצות בורא ית׳ שנתנן לדעת ולצרף דעת ישראל אם יעשו כמצותו אם לאו וכאלך שרוצה לנסות את העם אם ישליטו רצונו בין שיש באותה צואה תועלת בין שאין בעשייתה תועלת זולתי ההודאה שמודה שעושה רצון אדוניו כאשר צוהו וכו׳ ועיז קראו דקדוקי אביי ורבא בסגולת המצות דבר קטן ומז׳ יצא להם באמת בטול העשייה בכלל המצות כתפילה ותפילין ובהיתר ואיסור ואינן נותנים דעת רק ללמוד ספרי חכמות האומות סילוסופיאה ומבעי הכוכבים וזהו מעשה מרכבה שלא הניח ריב״ז וזה באמת אבדון ומות וכל האומר כן נבדל מקהל הגולה ואין לו עסק במצות והסך אמר הכתוב וכו׳ ומי שחננו ה׳ ית׳ מהם יתבונן במושכלות שנכללו במצות ועל זה התפלל דוד המלך באמרו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך וכמו שפ׳ ז״ל ויהי שירו חמשה ואלף שהיה אומר על כל מקרא ומקרא אלף וחמשה מעמים ולא נעלמה ממנו אלא פרה אדומה והוא שאמר יתברך ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל ר״ל תצליח במעשה וממנו תשכיל המושכלות הרמוזות בהם וזה ענין ריב״ז שהסתכל במעמים וזכה להתבונן בהם וזהו ענין המרכבה שהדברים הרמוזים במצות התורה הם הם מעשה המרכבה ואביי ורבא ושאר חכמי ישראל שהתעסקו בפירוש המצוה כחכמי המשנה והאמוראין הבאין אחריהן השתדלו לבאר סדרי ענינן ועשייתן כיצד. וקרה לקהל ישראל עם השית׳ וספרשי המצות בזה כמו שקרה לחולה עם הרופא האומן והרוקח הרופא האומן יודע ומכיר בחולי החולה שאינו יכול להיות בריא אלא במרקחת פלוני המורכב מסמנים רבים ידועים משקל ידוע ויאכל ממנו בזמנים ידועים והחולה אוכל ואינו יודע ואינו מרגיש בתערובת הסמים אלא בטעם אכילתו לבד והמרקחת פועלת בכח הסמנים המורכבים בו והחולה אעפ״י שאינו מרגיש משיג התועליות בלא מדע והרופא האומן הוא הקב״ה שיודע ומכיר בחליי הנפשות ובחמלתו נעשה רופא לו ויודע ברקח המרקחת המסירה מחלה מקרבנו חליי הגוף וחליי הנפשות ובעשותנו המרקחת ההיא הוא עשיית המצות נתמנה על הבריאות והוא שהכתוב אומר אם שמוע תשמע לקול וכו׳ ואמרו אני ה׳ רופאך לא על דרך הנמול לבד באמרו ונתתי מטר ארצכם בעתו וכו׳ ובקרך וצאנך יריעון וכו׳ כי אם מצורף לזה ההנדעה כי בקיום המצות ועשייתו נשיג התועלת מצד הטוב שבהם ומי שחננו הש״י יתבונן וירגיש אף בנתינת ההרכבה וכל חכם לפי כחו ומחיצה לעצמו משה מחיצה לעצמו ואהרן מחיצה לעצמו והוויות דאביי ורבא באו להורות כיצד יעשה המרקחת שלא יוסיף ולא ינרע ובאיזה שיעור ושאם ישנה פעולותם או זמן עשייתם יפסיד תכונת המרקחת וכן במצות התורה ציוה ית׳ לא תוסיף ולא תגרע וכן בלתי עתים מזומנים ישמר פן יוסיף זמן או ינרע ובהוויות דאביי ורבא לא בא רק ביאור תקוני הפעולה כתקון פעולת רוקח המרקחת ולא לבאר מעמי המצות הרמוזות ומורכבות בתוכן וריב״ז עשה המצות באמת ונתן דעתו להתבונן אף במורכב וזכה והשיג. ודע אתה המעיין כי לא תשלם העבודה בלתי העשייה כי כן חייבה חכמתו ית׳ והוא שאמרו ז״ל אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה מה אנוש כי תזכרנו לתת להם את התורה תנה לנו וכו׳ ובאמת לא ללמוד הלכות שחיטה וטרפות ואכילת המצה ומניעת אכילת הדברים אשר תעב ה׳ רק לדברים המופלאים הרמוזים והנרכבים בהם שאף מלאכי השרת לא ישיגו בהם והוא שכתוב וכו׳ עכ״ל והארכתי להביאו לפי שכולו נאות לענייננו ויותר מזמיה מה שפירש הרמב״ם על חכמת הטבע מאמר ז״ל לגלות מעשה בראשית לב״ו א״א והרי אריסטו ומפרשיו ביארו לפי דבריהם כמה וכמה מהדברים הללו אבל המאמר הזה יורה בפי׳ שמעשה בראשית סוד עמוק אינו מובן מן הרמב״ם אלא מ״ש הרמב״ן בפי׳ התורה ז״ל מעשה בראשית סוד עמוק אינו מובן מן המקראות ולא יודע על בורר״ אלא מפי הקבלה עד מרע״ה מפי הגבורה ויודעיו חייבים להסתיר אותו עכ״ל וכתב עוד וכבר בא להם במקום אחר עוד הענין שזכרתי בתעלומות מעשה בראשית וז״ל כח מעשיו הגיד לעמו להגיד כח מעשה בראשית לב״ו א״א לפיכך

סתם לך הכתוב בראשית ברא אלהים אם כן נתבאר מה שאמרנו בזה עכ"ל וכן מ"ש הרמב"ם בח"ג בפירוש מרכבת יחזקאל שהאופנים הם היסודות וכיוצא בזה הוא מתמיה איך סה קדוש יאמר הדברים הללו עד שהרב גבאי בספרו עבודת הקודש כתב בח"ג פט"ו בשם חכם א' שלדעת הרמב"ם מרכבת יחזקאל וישעיה אשר חוייבנו עליה ההסתר איננה דבר זולת חלק קטן מהכמת אריסטו וזה גלוי למי שהפליג העיון בס' המורה בכל פרקיו ומאמריו מלה במלה והשתדל לרעת חכמת אלה האנשים עד שהוא מבואר כי כל מה שהשיג יחזקאל ידוע לרוב חכמי פרסיים והישמעאלים והיונים ידיעה יותר חשובה ונקייה מהטעות לפי דעתו מידיעת יחזקאל ע"ה וזה מבואר למי שהבין הנרצה אצל הרי"ם ז"ל אומרו ואשמע את קול כנפיהם כי בעבור כבודו אמרתי לא אזכירהו עכ"ל ומזה נהיה שהבדרשי פקר בפרהסיא באגרתו להרשב"א וכתב שחכמי א"ה יודעים מעשה מרכבה א"כ לחנם השביע הקב"ה את ישראל שלא יגלו את הסוד לא"ה וכן רד"ק חברו פירש המרכבה הזאת הקדושה וקראו מגילת סתרים לפי שלא רצה לגלותה והוא נדפס בסוף ספר יחזקאל ופירשה ע"ד כתות האדם הזן המרגיש והמדמה והמעורר ועוד מושך מחזיק מעכל ודוחה וכיוצא בהבלים הללו כי לא רצה יחזקאל ללמדנו לא חכמת הרפואה ולא חכמת הפילוסופיאה אמנם דבר אחד נמצא בפירוש הזה שראוי לגניזה הוא מה שפירש רוכב על המרכבה הזו שכל הפועל אלא שדבר על העולם השפל וכן מה שכתב שנבואת שאר הנביאים זולת מרע"ה באה משכל הפועל והוא מלאך בדוי מדעתם שמו אותו תחת גלגל הירח ושעליו אמר הכתוב כה אמר ה' היתי עלי יד ה' וכיוצא אסור אפילו לשמעו סוף דבר הם כלם פירושים מזוייפים ולקיחים מן השקרים אשר בדה אריסטו והנמשכים אחריו שומר נפשו ירחק מהם:

פרק ארבעה עשר

אמנם כאשר נעיין בחבור הגדול להרמב"ם אשר בו הראה חכמתו הגדולה והנפלאי בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ספרי ותוספתא וכל דברי הגאונים וכמה יגיעות יגע וכמה טרחות טרח לברר תורת מרע"ה ולא נעשה חבור יפה כמהו בכל תפוצות ישראל ובו נראה כמה דקדק במצות עד שלא הניח לקיים אפילו אותם המצות שרוב בני אדם מתרשלים בהם בכתיבת ס"ת שבזמן הזה לא ראיתי שום אחד מהחכמים ואפילו מהחסידים שקיימו אותה והוא קיימה בנראה בה' ס"ת פ"ט ואפילו הדברים שאינם מצד החיוב לא נתרשל מהם כמו שכתב בהלי תענית פ"ה מיטינו לא אכלנו ערב ט' באב תבשיל אפילו של עדשים אע"כ היה בשבת וכמו כן כאשר נעיין מ"ש בסוף כל אחד ואחד מספריו וראינו גודל חסידותו ופה מסיק מרגליות וכאשר קרינן בספר מגיד משרים מה שהגיד אל הרב קארי מגדולת הרמב"ם בגע"ע ידענו בבירור שאינו מאותם שהזכיר הרשב"א חלילה וחס שאם כן איך היה מדקדק ומזהיר כל כך בעשיית המצות נאה דורש ונאה מקיים ואיך היה טורח כל כך בספר מנין המצות מלבד חבורו הגדול ובפרט להיותו טרוד מאד בחכמות אחרות שיורד עד עמקן כמו חכמת התכונה והתשבורת והפליסופיאה וקרא כל ספרי הצאבה וכמה ספרים אחרים כמו שנראה מספר המורה ומאגרותיו הנה זה מורה באצבע על גודל חכמתו וחסידותו והראיה הברורה על זה מ"ש בהל' ע"ז פ"ב ז"ך ולא ע"ז בלבד הוא שאסור להפנות אחריה אלא כל מחשבה שהיא גורמת לו לאדם לעקור עקר מעקרי התורה מוזהרים אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתינו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב מפני שרעתו של אדם קצרה ולא כל הרעות יכולים להשיג האמת על בוריו ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו כיצד פעמים יתור אחר ע"ז ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא שמא אינו מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור ופעמים בנבואה שמא היא שמא אינה ופעמים בתורת שמא היא מן השמים שמא אינה ואינו יודע המדות שידין בהם עד שידע האמת על בוריו ונמצא יוצא לידי מינות על ענין זה הזהירה התורה ונאמ' בה לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם

זונים אחריהם כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת כך אמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות עכ"ל יש לך חיך מתוק מזה ומעתה על איש כזה חובה עלינו לעשות כל מצדקי דאפשר כדי להציל סברותיו מן הקושיות העצומות האלה ומצווה ועושה אני מפי הרמב"ם בעצמו שכתב בפתיחתו והשביע ז"ל ואם יראה להן בו שום הפסד כפי מחשבתו יפרשהו וידון לכף זכות ואפילו בפירוש רחוק כמו שהוייב עלינו בחק המוננו כל שכן בחק ידועינו וחכמי תורתינו המשתדלים להועילנו באמת כפי השגתם עכ"ל ואתה הקורא אל תחשוב שאיני מרגיש הרוחק והקושי הנמצא בתשובתי זאת אלא ידעתי והכרתי ועכ"ז לא נמנעתי לדונו לכף זכות כמו שהשביע הוא בעצמו לכל מעיין בספריו וכמה מתקו דברי הרמב"ן בהקדמתו לספר המלחמות ז"ל ויש אשר אנחנו מלמדים זכות על דברי רבינו עם היותה ערירין רחוקים מפשטי הסוגיא או הסיגיות אבל כונתנו בזה לגלות אזן התלמידים במה שיש בהן מן הזכות ואין אנו מעלימים מהגיד לכל מסתכל בספרנו מה שנשאר עליהם מן הספק וזה מותר לנו אנחנו מפני שאנו באים ללמד זכות על הרב הגדול ודברי ראשונים עכ"ל וכ"ש שאין אני דוחק פשטי הסוגיות כדי להעמיד דברי הרמב"ם אלא דוחק דברי הרמב"ם כדי להעמידם מסכימים אל האמת:

פרק חמשה עשר

נאומר שאפשר לומר לפי דעת הרמב"ם שכל הנמצאים מתחלקים לשני חלקים עליונים ותחתונים העליונים הם השם יתברך והמלאכים והתחתונים הם הגלגלים הבעלי חיים הצמחים והיסודות וכיוצא בזה ובכל אחד מהדברים הללו העיון יתחלק לשני חלקים הראשון הוא במה שהחקירה האנושית תשפוט עליו והשני במה שלא יודע אלא מצד קבלת הנביאים על דרך משל כשנסתכל ביסודות ובדומם נתבונן בעיון הראשון באיכותם וכמו כן אותם הדוממים הנולדים בארץ כגון המתכות ואנטימוניו ונעיין במלאכת הספרגיריק"ה באיכותם וסגולתם וכשנסתכל בצמחים נתבונן ונאמר שיש להם כח הזן וממנו המושך המחזיק והמעכל והדוחי למותרות והמגדל והמוליד בדומה והמבדיל בליחות ואמנם שהצמחים הם ניזונים מן הארץ ומן המים הוא מבואר לעיל כל ומבואר גם כן שהצמחים דומים למותרות מה שאינו ראוי למזונם כמו שעושים הבעלי חיים והמותר הזה הוא השרף היוצא מהם בלע"ז גומ"ה ואחר זה יסתכל בעשב פלוני ופלוני בסעולתו היוצאת ונראית ממנו ומהן ישתדל לדעת איכותו וסבת הפעולה ההיא ולפעמים יפול מחלוקת בין החכמים בתכונתו ואיכותו כמו דרך משל בפאפויר"ו שהוא טביא שינה עמוקה וקצת מהחכמים אמרו שהוא קר מאד ואחרים אמרו שהוא חם מאד ואחרים אמרו שזה שטביא שינה אינו מצד חמימותו או קרירותו אלא מצד תכונה פרטית שיש לו שהיא נראית לעין שנבדלת ממנו במלאכת הספארגיריק"ה וכל זה הוא מעיון ראשון ובעיון השני יתבונן ביסודות למה האש גדול כחו מאד ופועל בחוזק ותכף ועכ"ז הים מכבים אותן לפי שכך נזרה חכמתו ית' שהרחמים יכבשו את הדין ויתבונן עוד כי האש הוא רומז למדת הדין שממנו המקטרג והנה ידוע שהמקטרג הנברא בעין הארם מייסר ומסית את האדם אמנם כשכלתה טומאת העון גם המקטרג סף תם כי אין מזונו ומציאותו כי אם בסבת זוהמת העבירה והוא מ"ש הכתוב להשביית אויב ומתנקם שהיה לו לומר ונוקם כי מתנקם פירוש עושה נקמה בעצמו והוא פשוט כי הוא מתנקם בעצמו וכנון זה ממש הוא האש כי הוא מכלה הכל וכשתי לכלי גם הוא כלה מן העולם ובצמחים ועשבים יעיין במלאך הממונה עליהם וכמו שארז"ל אין לך כל עשב ועשב למטה שאין לו מלאך מלמעלה מכה ואומר לו גדל ואחר זה יתבונן בבח של מעלה שכנגדו נברא הצמח ההוא בארץ והוא שפלאטון קראהו אידיא"ה (אשר למד מפי ירמיהו במצרים) פירושו צורה ויבין בזה סבת איזה פעולות אשר לא נודעה לחכמי הטבע ולכן קראו אותה סגולה נעלמת ויבין עוד סתרים נעלמים ומכוסים ועניינים אלהיים דקים מאד והם הם סתרי תורה וידע טעם שכתבתי בהקדמה בענין עשב אוריגנו כי לו בשמים

בשטים היסוד ויבין כי לא לחנם צותה התורה ליקח איזוב כדי לטהר האדם מן הטומאה החמורה כמו שציוה בפסח מצרים בטומאת מת ובמצורע וכדי לגרש מעליו הרוחות רעות ולא יפלא כשיקרא מעשה המוסלא שהובא בזהר ס' יתרו באותו האיש שהרג רוח א'_מזיק בכח עשב אחד כיון שידע סבת הפעולה ההיא וכבר ידעת מה שכתב הרופא הגדול גאלי"נו בספר הששי דרפואות העשבים שראה בעיניו איש נכפה שהיו משימים עליו עשב הפיאוניאה ונתרפא והסירוה מעליו והזר לחליו ונסו את הדבר הזה פעמים רבות וכן ידע בבירור אמתת מ"ש בזהר ס' יתרו אלו ידעין בני נשא כל מה דנטע קב"ה בארעא וכל מה דישתכח בארעא ישתמודעון חילא דאריהון בחכמתיה סגיאה אבל לא טמיר קב"ה חכמתא דא מבני נשא אלא בגין דלא יסטון מארחוי ולא יתרחיצו בההיא חכמתא וינשון ליה כד אתינא ואמינא מילי קמי דר"ש אמר ודאי חכמא הוה ותא חזי לית עשבא ועשבא דאתיילד בארעא דלא הוה ביה חכמתיה סגיאה וחיליה בשמיא סגיא תא חזי מן איזובא דבכל אתר דבעי קב"ה לדכאה לבר נש באיזובא מתדכי מאי טעמא משום דאתער חיליה דלעילא דאתפקדא עליה דהא ההוא חילא דאתפקדא עליה כד אתערא מבערא רוחא מסאבא ואדכי בר נש ע"ל וכמו כן יבין הטעם למה צוותה התורה ד' מינים שבלולב והעיון הזה בעצמו יעשה בבעלי חיים וזה כי בעיון הראשון יבין טבעם וסגולתם אשר דברו בהם הטבעיים והרופאים ובעיון השני יעיין בשרשם אשר בשמים ולמה זו טמאה וזו טהורה ולמה התרנגול ובפרט השחור מבחין רגע חצות הלילה כמו שכתבו ג"כ הטבעיים וכן כתב המאטיולי"י בפירושו לדיאסקוריד"י ולמה בגמרא ברכות אמרו שבו נראה דגע כעסו של הקב"ה ולמה הנחשים והתולעים אין להם רגלים שחסרה מהם בחינת סמכי קשוט כמ"ש בזהר ס' בראשית ומדוע בריה שאין לה עצם אינה חיה י"ב חדשים וכאן אביא מה שפי' מי"ו כמהרד"י בריאל על מה שאמרו בפ' חלק למשפחותיהם יצאו מן התיבה א"ר יוחנן למשפחותיהם ולא הם ונרחק מאד רש"י בפירושו ומי"ז ל"ה מפרשו במה שאמרו שכל בריה שאין לה עצם אינם חיה י"ב חדש ומשפט דור המבול י"ב חדש א"כ בהכרח שמתו בתיבה ויצאו משפחותיהם ולא הם וזהו פי' הכתוב כל רומש על הארץ למשפחותיהם יצאו מן התיבה ואנכ גרר אכתוב כאן מה שפירש ג"כ פסוק וירא חם אבי כנען_את ערות אביו_ואמרו רז"ל שרבעו (פי' שסנם בשרש נשמתו למעלה) והיה אומר מי"ו נר"ו שמצינו שראיית ערוה פירושה שכיבה ממש ותשמיש המטה והוא בפ' קדושים ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו וידע ג"כ הטעם למה חטאות הצבור הם שעירים והנם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו כמו ששנינו בשבועות וחטאת יחיד בע"ז שעירה דוקא ולמה פרה ולמה אדומה ולמה הכלב נובח כששומע או כשרואה שום א' שרוצה ליכנס בבית והוא מ"ש הכתוב הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי ולמה שמו כלב בגימ' כ"ן ובזה פירש הרמ"ז וז"ל מפני מה אמרו בגמרא ברכות חמור נוער לשון יחיד_כלבים צועקים בלשון רבים ופירשו על מה שפירש האר"י זלה"ה תראנו במקומו על יצחק שעולה בג' ארבע פעמים ב"ן והם ארבע' בנים שדברה בהם תורה אמנם לעשו לא נתנו אלא שנים מן הבנים הללו כמו שכתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו בגי' ב' פעמים ב"ן ולא באתי לכאר הדרוש הזה אלא לרמוז אותו למי שכבר למד אותו במקומו ומעתה במשמרה שנייה מתעוררת הטומאה הזאת אשר כחה אותו הצי"ד האמור למעלה ולכן כלבים לשון רבים כי הם שני ב"ן וכלב בגימ' ב"ן וידע בבירור למה אמרו בבי"ר שהכמת אדם הראשון גדולה מהכמת מלאכי השרת כאשר קרא שם לכל הבהמות והחיות כי שמם מורה שרשם בשמים וכמו כן למה אמר הכתוב ושחט אותו על ירך המזבח צפונה ושנינו בזבחים קדשי קדשים ששחט' בדרום פסולים כי צפון הוא לצד שמאל היא מדת דינו של הקב"ה וקדשי קדשים הם כלם לסיום מדה"ד כי העולה מכפרת על הרהור הלב ועל לאו הנתק לעשה סוף דבר יבין טבעי הדברים בשרשם_מצד הקבלה לא מצד החקירה המסופקת ועל הרוב משובשת וכל שני העיונים האלה בין מה שנודע מצד החקירה האנושית ובין מה שנודע מצד קבלת אבותינו נקרא מעשה בראשית הכוללת כפי פשוטה דברי עולם השפל ואינה מדברת במלאכים כלל חגם שכפי הנסתר_מדברת בעליונים וסתומים וחתומים הדברים ומעתה

ומעשה מרכבה הוא הדבור וההסתכלות בבורא ית' ובמלאכיו ואמנם מצד העיון הראשון הבא מצד החקירה נדע כל מה שמזה כתב הרמב"ם במורה ובפרט שהבורא ית' ויתי אינו גוף ולא כח בגוף ושכל התוארים יצדקו עליו דברי שלילה בלבד ואינו יודע בידיעה שהוא חוץ ממנו ואמר הפייט לא נעריך אליו קדושתו ירצה שהקדושה אינה חוץ ממנו באופן שתהיה דבר שנעריך אליו אלא קדושתו היא עצמיתו וכן במלאכים מצד העיון הראשון יחבונן שהם צורה בלי גולם וכפי סברת הרמב"ם הם נבדלים זה מזה דרך עלה ועלול בלבד ודברים אחרים כיוצא באלו אמנם מצד העיון השני יעלה אל מרום החכמה הנשאה והנשגבה להסתכל במדותיו של הב"ה וידע דברים עמוקים לא ירעם אריסטו ולא שוסתם עין תלמידיו אדרבא יראה כמה רחקו מדרך האמת הם וכל ההולכים אחריהם לא באלה חלק יעקב ואין מקום כלל לשאלת הרמב"ם במורה ח"א פ' נ"ט ז"ל יש לשואל שישאל אחר שאין תחבולה בהשגת אמתי עצמו והמופת מכריח שהדבר המושג הוא אשר נמצא לבד ותארי דחיוב כנר נמנעו באיזה דבר יפול היתרון בין המשיגים אם כן אשר השיגו משה ושלמה הוא אשר ישיג האיש האחד בקצת דורשי החכמה וזה אי אפשר בו תוספת וכו' ותירץ היתרון בזה הרבה כל מה שתוסיף בשלילה ממנו תקרב אל ההשגה עכ"ל והאריך להביא משלים ובאורים על זה תראנו משם ובין היודע בזה מצד העיון האנושי בין מה שנודע מצד קבלת אבותינו נקרא מעשה מרכבה לפי שמדבר במה שנתבאר ביחזקאל המדבר במלאכים וחיות והקב"ה היושב עליהם:

פרק ששה עשר

ומעתה כשבא הרמב"ם לבאר מהו מעשה בראשית ומעשה מרכבה ביאר נושאם והדברים שיעיינו בהם במעשה בראשית ובמעשה מרכבה וביאר שהדברים שבעולם השפל אשר זכרנו למעלה הם נושא מעשה בראשית והי' ית' ומלאכיו הם נושא מעשה מרכבה ובין ברברים השפלים ובין בדברים עליונים באר הרמב"ם איזה דברים הנודעים מצד העיון הראשון ומצד החקירה כדי שנבין מהו מעשה בראשית ומה הוא מעשה מרכבה אבל לא כחש שנמצאו בהם דברים יותר נעלמים ועמוקים אשר נגלו לנביאים ועליהם אמרו בכתובות פ' י"ג שש שבועות הללו למה תלתא הא דאמרן אינך שלא יגלו הקץ ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לא"ה ופירש"י אמרי לה סוד העיבור ואמרי לה סוד טעמי תורה ומבואר הוא שסודות התורה שהזכיר הרמב"ם הם דברים לקוחים מפילוסופי א"ה וא"כ נודעים להם וכן רחוק הוא שיפרש הרמב"ם את הסוד הזה על סוד העיבור שהרי בהלי קדוש החודש פ' י"א אחרי שכתב שרצונו לבאר דרך החשבון המצטרך לראיית הלבנה כתב ואל יהיו דרכים אלו קלים בעינך מפני שאין אנו צריכים להם בזמן הזה שאלו הדרכים רחוקים ועמוקים הם וזהו סוד העבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו ואין מוסרים אותו לכל אדם אלא לסמיכים נבונים עכ"ל ואחר זה כתב שמא יתבונן וזכם מחכמי האומות או מחכמי ישראל שלמדו חכמת יון בדרכים אלו שאני מחשב וכו' עכ"ל הרי לך שכפי דעת הרמב"ם סוד העבור הם דרכי האצטגנינים שלמד הרמב"ם מחכמי יון ואם כן היו נודעים להם ומה היא השבוע' הזאת מעתה אלא ברור הוא שדברים אחרים ועמוקים נמצאו במעשה בראשית ובמעשה מרכבה ואינו נמנע לגמרי שעל זה כתב הרמב"ם בפתיחת המורה ולא תחשוב שהסודות העצומים ההם ידועים עד תכליתם ואחריתם לאחד ממנו לא כן אבל פעם וכו' יע"ש זה מה שנראה לי לומר לזכות הרמב"ם בזה וגם הרב ברטנורה חכם גדול היה ולא נטה אחרי טעיות ושבושי הפלוסופיאה ועכ"ז לא נחלק על הרמב"ם בפירוש מעשה בראשית ומעשה מרכבה אלא לפי שחכמת המרכבה הוה ליה למתני שכ"כ בפ"ב דחגיגה ז"ל והרמב"ם כתב מעשה בראשית החכמה הטבעית ומעשה מרכבה מציאות האל ותאריו ומלאכים והנפש ומה שיהיה אחר המות ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה דאם כן חכמת המרכבה הוה ליה למתני עכ"ל הא קמן שחכמת

המרכבה נקרא ידיעת מציאות ה' ותוריו אלא ע"כ צריך לומר שהידיעה הזאת היא משני פנים וכמו שכתבתי למעלה :

ומה שכתב הרמב"ם בפירוש מרכבת יחזקאל לא היה לשלול ממנה פירושים יותר עמוקים שהרי גלוי הוא לכל מעיין בפרושו כמה הוא דחוק ולא עוד אלא שהוא בעצמו נסתפק אם פירושו אמתי אם לא, שכן כתב בהקדמתו לחלק השלישי ז"ל מחובר אל היותו ג"כ בעל סברא במה שנודע לי ממנו ולא באחני בו נבואה אלהית להודיעני שכן נתכון בענין ולא קבלתי מה שאאמינהו בו ממלמד אבל הורני הכתוב בספרי הנבואה ודברי חכמים עם מה שאצלי מן ההקדמות העיוניות שהעניין כן בלי ספק ואפשר שיהי' הענין חלופו ותהי הכונה דבר אחד ע"ל אלא הגם שכונת יחזקאל היתי אל דבר יותר נפלא ביאר הרמב"ם אזה דבר המתישב על הדעת ומסכים אל האמת בעצמו ואולי עשה כן מן הטעם שכתב ריב"ש בתשובותיו סי' מ"ה שהרמב"ם נתכון לייישב דעת הרבה מישראל נביונים בעקרי התורה מפני מה שלמדו מן החכמה הפילוסופית וכמו שכתבתי בארוכה בפ' -י"א וכבר ראיתי למפרשים שהשתדלו בפרט בפ' בראשית לבאר הכל דרך רמז וחידה אמנם לא הכחישו בזה פשוטי הכתובים ולא פירושים אחרים הלא תראה מהרי"ץ עראמה בעקדה שלו בשער ז' אחר שהקדים מדרש הנעלם המתחיל אמר ר"ש וי להההוא בר נש דאמר דהא אורייתא אתי לאחזאה ספורים דעלמא וכו' כתב ז"ל לכן אנשי לבב עם תורת ה' בלבם בראותם או בשמעם פירוש איזה פסוק או פרשה על דרך הקוי וצורה בו יוציא המפרש ממנה תועלת מושכל מאיזה ענין שהי' בה נסתר ונעלם ישמרו להם פן יעלה על לבם דבר בליעל לשום שום ספק בשום דבר ממה שיעידו עליו פשוטי הכתובים חלילה וכו' ומהראוי היה שלא יסופר ולא ידובר באלו הענינים רק מה שנמצא מקובל באומה מפי סופרים או מה שיקבל אדם מרבו פה אל פה כמו שהיה מנהג החכמים הראשונים שלא היו נזקקים לומר דבר שלא שמעו מפי רבם אבל בעונותנו ועונות אבותינו אנחנו בעומק גלותנו חשכו עינינו אבדה חכמתינו וזה כמה נסתמו מעיני קבלתנו ואם האדם לא ידבר ולא יהבר רק מה ששמע מפי רבו בכמו אלו הענינים כמעט שכנה דומה נפשו ולא ישאר רק מה שנכתב מפשוטי התורה והכתובים וגדמי המאמרים ולזה משום עת לעשות להי' ראו כל החכמים מהמחברים והמפרשים האחרונים אשר הניעונו דבריהם שכלם השתדלו בסריטות כפי מה שעלה ברעיוניהם ועשו ספרים הרבה ספרי עיוניהם ע"ל וכן תמצא שהרשב"א ז"ל בהגדת הלויתן שבפ' הספינה פירש לויתן מלשון לוית חן ואמר שזכר לויתן הוא השכל והנקבה היא הנפש ובהמות בהרי אלף פירש שהזכר היא הצורה והנקבה היא החמר ומה שכתוב שם בענין הירדן פירש בו הרשב"א ז"ל והענין כאלו תאמר בדרך משל שאצילות הנפש מן השכל הראשון והוא ומימיו משתלשלים משכל לשכל עד שכל הפועל דרך משל ושהשכל הפועל יקרא ים הגדול לפי שהים הגדול כל הנהרות נמשכים אליו כינה לשכל הפועל בדרך משל ים השכל שכל נהרי השכל נמשכים אליו ימקום מעמד הנפשות יקרא ים הגיהל שהוא ים החכמה ומשם הוצייה לנפש והוא מה שאמרו יוצא מן המערה ומתגלגל ליבמה של טבריה ומשם לפיו של לויתן ירצה כי היוה באדם לנפש חיה שהוא מתהיה לגוף ושכל ע"ל ומבואר הוא כמה פירושים הללו דחוקים ואם הכמת הפליסיפיאה הטתה לב הרשב"א ז"ל ובודאי לא נעלם ממנו שהמאמרים הללו רומזים לענינים רוחניים ועליונים אין להם ערך עם שכל הפועל המזוייף מן רשד וחבריו ועם חומר וצורה שבדה אריסטו יעויין מערכת האלהות פ"ד ה' וח' וקרוב הוא שמה שכתב הרשב"א ז"ל שאצילות הנפש משכל לשכל עד שכל הפיעל וקרא לשכל הפועל ים הגדול שכל נהרי השכל נמשכים אליו רמז אל דבר נעלם והוא הים הנרמז בפסוק אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש שכן דרכם של חכמי הנסתרות והנעלמות שבתורה לדבר וכמו שתראה בפירוש ס' יצירה להראב"ד שהזכיר כמה פעמים חמר וצורה ופירושו מ"ש הכתוב והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה אבל נכון הוא ג"כ לומר שלפי שהענינים הרמוזים באגדות הללו לא נגלו לכל רצה לבאר ההגדות באותו האופן כדי שיהיו דברי חכמים קיימים

אצל הכל וכמו שעשה בעל יסוד עולם במאמר לקות המאורות שהבאתי לשונו למעלה ועשה כן הרמב"ם בפי' המרכבה ובזה יש מספיק להצלת פירושו:

אמנם עוד בדור הזה האנשים מעמנו ההולכים אחר הפילוסופיאה המלמדים לתלמידיהם דברי המורה ומפרשיו ופירוש הראב"ע החולק מדעתו על דברי ז"ל בלי שום ראי' רק שכך נראי לשכלו עדיין החזקו בפירושם שמעש' בראשית ומעש' מרכבה הם חכמת אריסטו הלא תראה הפילוסוף שהעלים שמו מפרש ס' בחינת עולם שהזכירתי למעלי בהקדמתו כה דבר ואחריו ראש הפילוסופים וראש המאמינים ז"ל אשר חלץ נגבר חלצי להודיע קושט דברי אמת דבר קטון זה מעש' בראשית ודבר גדול זה מעש' מרכבה עכ"ל וכמו כן אחר מעמנו מגדולי הפילוסופים שבזמן הקודם לנו לא עברו שנים רבות הי' מכחש לגמרי מציאות השדים והראו לו בעיר ויניציאה בית אחד שהי' נשמע בו בלילי רוחות שהיו משמיעים קול ובפרט בחלון אחד פתוח לאויר של מבוא צר כנהוג בעיר ההיא והי' השד מקיש עליו בלילה וכשפותחים אותו לא נמצא שום אדם ועוד הי' בלתי אפשר להמצא שם אדם כי חלון עליה היה ופתוח לאויר וכה הי' דבריו אני ראיתי אותו ועכ"ז איני מאמין ומזה נהיה שתינוקות של בית רבן אשר היה להם ללמוד אמונת תורה שבע"פ וקבלת רבותינו בשמעם כי הראב"ע וחבריו מבזים דבריהם ומכחישים אותם הרגילו בנפשם להיות מלעיבים כמלאכי אלהים ואין תרופה למכתם כמו ששמענו באזנינו ועל זה ודאי ראוי לקרוע כי מימי ילדותם תקעו מלמדיהם בלבם להיות מקטני אמנה וכבר הוצרכתי להתוכח עמהם ברבים להראות להם שהם אמת ודבריהם אמת ועל דבר עקידת יצחק אבינו אשר קבלנו מרבותינו שהיה גדול ועומד על דעתו כמו שתראה בגמ' ובמדרשים ואין לתמוה אם הנסיון דוקא לאברהם אעפ"י שמלת את מרכה גם יצחק לפי שכמה אלפים ורבבות נמצאו בינינו שנהרגו על קדושת השם ומסרו עצמם מרצונם הטוב להריגה אבל שאב אחד אשר נתן לבן יחיד בן מאה שנה ישחוט את בנו לקיום מצות בוראו זה נסיון גדול ועכ"ז הראב"ע בפירושיו כתב ז"ל והקרוב אל הדעת שהיה קרוב לי"ג שנים והכריחו אביו ועקדו שלא כרצונו ע"כ וכן כתב מ"ש רז"ל לבן בקש לעקור את הכל שנאמר ארמי אובד אבי ופירש תיבת ארמי על יעקב אבינו ע"ה והוצרכתי להתוכח עם הבלתי מאמינים אלו על קיום דברי רז"ל וכמו כן על מה שאמרו רבותינו וישכב אותה כדרכה ויענה שלא כדרכה פקרו לגמרי וכחשו עד שהוצרכתי גם בזה לחלוק עמהם ברבים כי ברבים הלעיגו על דברי רז"ל סוף דבר מלמד הספרים האלה לתינוקות הוא בכלל מחטיאי הרבים ועל טוב יזכר בנ"ע שמו של החסיד המופלא מ"ו כמהרר"י בריאל שכאשר למד לנו בבית מדרשו פירוש הרלב"ג על איוב דלג כל מה שפירש בתחילת ס' איוב וכאשר הגיע לדברי אליהו לא רצה עוד ללמדנו אותו הפירוש ואני אז היתי בכן חמש עשרה שנה ולא הבינותי הטעם אמנם כאשר גדלתי בשנים ראיתי כי הרלב"ג מכחש מ"ש הכתוב ופי' השטן על כח הדמיון שבאדם וכן על דברי אליהו מפרש על דרכו במחמותיו עם הי' וחיי ראשו לא טרחתי כ"כ במחלוקותי עם חכמי א"ה על אמונתנו כמו שטרחתי עם האנשים הללו סוף דבר אפיקורוס ישראל כל שכן דסקר וראיתי להביא כאן מה שאמרתי בוכוח ההוא והוא שבדינה אשר הכתוב וישכב אותה ויענה ונחמר אמר הכתוב להסך ויענה וישכב אותה ופירשתי הטעם כי דינה מיראתה בבית נשיא הארץ לא עמדה על נפשה ולא עצרה כח להגין על עצמה לבלתי הטמא אלא היתה כאבן מונחת לפני שכם ולכן עשה בה ככל רצונו ואחרי שמלא תאות נפשו בביאה כדרכה עוד התעלל בה שלא כדרכה כי בחר ליהנות בה בכל דרכי הזנות כדרך הערלים אמנם תמר עמד' על נפשה והשתדלה שלא יוכל אמנון לשכב עמה ונלחמה נגדו ולכן אמר הכתוב ויחזק ממנה ויענה וישכב אות' לפי שהסכה עצמה ורחמה למטה בכל כחה כדי שלא יוכל לשכב עמה ואז ויענה שלא כדרכה ואחרי כן וישכב אותה:

והואיל ואתא לידן דבר השדין ודבר העקרה ראיתי להזכיר כאן שני פירוש' שלמדתי מהרמ"ז זצ"ל הראשון על משרז"ל יברך ה' בממון וישמרך מן המזיקין ופירשו עם מה שארז"ל אין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא

בדבר

בדבר השקול וכמו כן אמרו אין השר שולט לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אם כן כש־רצה האדם שתשרה הברכה בממונו צריך שלא ימנהו ולא ימדדהו ולא ישקלהו אבל כשיעשה כך הרי השר שולט בו ולכן יברכ' ה' בממון וישמרך מן המזיקין עיד פ' כמ"ש רז"ל בבראשית רבה פ' נ"ו בא לו (סמאל) אצל יצחק אמר לו ברא דעלובתא הולך הוא לשחטך אמר לו על מנת כן אמר א"כ כל אותם הפרגזיות שעשה אמך לישמעאל שנאיה דביתא ירותא ואתה אינך מכנים בלבך כך לא תיעול מלה תיעול פלגא הדא הוא דכתיב ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי למה אבי שני פעמים כדי שתמלא עליו רחמים עכ"ל ופירש הרמ"ז זצ"ל כי מ"ש המדרש ברא דעלובתא הוא לפי שהיו אומרים מאביטלך נתעברה שרה ואמר לו השטן שהכל יאמרו שהכיר אברהם שיצחק אינו בנו ולכן כדי להניח כל ממונו לישמעאל בנו ושלא יירש ממנו כל נכסיו אמר שהקב"ה צוה לו שישחטהו ומי יאמר שכן הוא האמת א"כ אם אי אתה חושש לחייך למה לא תחוש לכבוד אמך העלובה כי יאמרו הכל כי זונה היא אז נכנס הדבר בלבו וזהו שאמר המאמר שנא"ה דבית' יריתא ועוד זהו אבי שני פעמים כדי שיתמלא עליו רחמים פירוש הדבר צריך אתה להודיע לכל שאתה אבי ושישמעאל אינו היורש אמתי. עוד אכזוב מה שזירשתי במאמר זה זה לשונו כבי"ס ויראה כשאמרתי לך קח נא את בנך לא אמרתי שחטהו אלא והעלהו לשם הבה אמרתי לך אסיקתיה וקיימת דברי ועתה אהתיני' ע"כ ומיחזי כי חוכא ואטלולא אמנם כפי הקדמות שלמדתי מספרי כמהר"ר מנחם עזרי' מפאנו וכמהר"ר משה זכות אמרתי שלוי היה כנגד תפארת והוא כלול מחסד ודין כי כן ראובן הוא כנגד מדת החסד שמעון גבורה לוי תפארת יהודה מלכות עיין בזהר פ' משפטים ופ' ויחי ולכן לוי נתקדש בלידתו כמו שכתוב ויקרא שמו לוי עיין ברש"י אבל להיותו כלול מדרה הדין הקשה לכן במעש' שכם פעל לפי שרש הדין ובמעשה יוסף ויאמרו איש אל אחיו הוא שמעון אל לוי וכאשר הקב"ה בירר אהרן הוא חלק החסד לכהונה נשאר לוי דין קשה מאד ולכן צותה התורה למתקו ומרבד גלוח כל שערו הוצרך אהרן להעלות נשמת' למעלה שמקור נשמתם שהוא במדת הגבורה ולמתקם במדת החסד ולפי שבסועל תחתין נעש' סועל למעל' לכן צוה הכתיב שאהרן יגביה כל לוי ולוי ואח"כ יורידנו יגביהנו כדי להעלותו למד' החסד ולמתק דינו ויורידנו כדי להורידו ממותק בעה"ז וזוהי תנופת הלויים והנה יצחק הוא מדת הדין הקשה שממנו נולד עשו ואברהם הוא מדת חסד של הב"ה כמ"ש חסד לאברהם והיה סבור אברהם שלמתק יצחק היה צורך לשחטו ולהיצי' דמו אמנם אמר לו הב"ה שדי לו תנופה כמו הלויים אך להיותו דין קשה למתקו היה צריך להעלותו להר המוריה מקום בה"מ והוא המזכח שבנה אדה"ר ונח עיין בהרמב"ם ושם העלהו למתקו אחר כך היה צריך להורידו כמדת התנופה כדי שלהיותו ממותק יתפשט ויפעול בעה"ז והוא ממש מ"ש המאמר לא אמרתי שחטהו אלא העלהו לשון חבה אמרתי לך אסיקתיה וקיימת דברי ועתה אהתיניה וכמהר"ר משה זכות ביאר על שרש יוסף ואברהם יצחק ויעקב דבר נפלא בפ' מ"ש בזהר פ' לך לה חמא אברהם לדבקא עמיה לוט בנין דצפה ברוח הקדש דעתיד למיסק עמיה דור ואמר שיוסף הוא ביסוד יעקב בדעת יצחק בבינה אברהם בחכמה ואעפ"י שהמורגל בפי' החכמים אברהם בחסד יצחק בגבורה יעקב בתפארת אלו ואלו דברי אלדים חיים עיין בספרי האר"י והנה יסוד הוי כולל שש קצוות ולכן נקרא כל ויעקב בשביעית ויצחק בשמינית ואברהם בתשיעית וכב' ידעת שהעליון כולל כל התחתון ולכן יוסף מנין שמו בני' כמנין שש הויות קנ"ו ויעקב בני' שבע תנות קפ"ב ויצחק בני' שמנה הויות ר"ח ואברהם היה מן הראוי שיהיה מנין שמו תשע הויות רל"ד אבל לפי שבשרש נשמתו היה לתקן נשמת דוד לכן שמו בגי' תשע הויות ודוד בין הכל רמ"ח:

פרק שבעה עשר

השאלה החמשית אם פתרי התורה אשר היו גלויים לחכמי התלמוד הם למרום לנאונים

לגאונים. הן בכתב הן בע"פ כשם שלמדום פשטי הדינים והגאונים לבאים אחריהם או אם נעלמו אח"כ מחמת טרדות הגלות. מצינו חכמי' שמדברים בספרי התורה ושמענום אומרים שהספרים הללו מקובלי' בידם מרבותיהם וכוללם כמהר"ר מנחם עזרי' פאנו נפטר במנטוב שנת ש"פ וקודם לו כמהר"ר משה קורדואירו בעל הפרדס נפטר בצפת שנת של"ל וכמו שכתב בסוף סדר עבודת יה"כ בנו הריר גדליה וקדם להם בשנת רנ"ג במנטובה כמהר"ר יהודה חייט שחבר ס' מערכת האלדות וקדם להם בשנת ר"ז (לפי בעל שלשלת הקבלה דף ס"ג ע"ב) במהר"ר יוסף ניקאטיליה בעל שערי אורה וקודם לו דון יוסף ן' שושן שהזכיר ריב"ש בתשובותיו ס' קנ"ז וריב"ש היה בשנת קל"ד שכן נראה בתשו' שפ"ב וכל אלה הבריו ספרים גדולים בספרי התורה ועתה שואלים אנו אם חכמת האנשים הללו היא מקובלת הן מפי סופרים או לפחות מפי ספרים איש מפי איש עד דורות הגאונים אשר ישבו על כסא רב אשי כמו שנהיה בחכמת פשטי התורה בתלמוד והחכמים נמסרוה לתלמידיהם הנבחרים בכל דור ודור עד שהאחרונים דברו בה בבריר בספריהם כיון שהראשונים דברו בה בקצור לבד או אם חכמת הרמ"ע והרמ"ק והר"י ניקטיליאה היא בדויה מלבם ולא נמצא לה שרש ברורות הראשוני והנה הר"ר שלמה לוריא בתשובותיו ס' צ"ח כתב שהקבלה הזאת היא חדשה וז"ל המדקדקים בדקדוקי ענינות הם חדשים מקריב באו ורוצים להיות מכת המקובלים ומדרשי הנעלמים ומחלושי הראות וסוף דבריו אל תלך בדרך אתם ואין לך עסק בנסתרות המתיהרים בחדושים כאלו הם יודעים ומבינים רזי התורה וצפוניה והלואי שידעו הגלוים מה יפה כח של"ר שמעון מקינון אחר שלמד ספרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתנוק בן יומו ודי למבין על כן נהוג כדרכך ויהיה להם מ ה שלהם אבל דע שכל המשנה ידו על התחתוני וידנו על העליוני עכ"ל ועל כן נשים כל יכלתנו לראות אם האמת עם הרש"ל ובפרט שמצאנו להרמ"ע פאנו בתשו' ס' ק"ח שכת' ז"ל גם הר"ש די לוריא עשיר בדעת היה שכן יפרצו מעיונותיו אבל בתשו' ס' צ"ח שפתותיו דובבו עתק בדרושי' הללו בנאוה ובוז ודאי עני היה באותה שעה וכל דבריו שם המה מהבל יחד כי עברו תור' העיון הפרו חק המוסר לא יאות להכם ומשכיל להשיב עליהם או לשית אליהם לב עכ"ל:

פרק שמנה עשר

ואומר כי מצאנו למעלה בשנת קל"ד לאלף הששי היו ספרי התור' ביד דון יוסף ז' שושן וקודם לו היה בעל מגדל עוז תלמיד הרשב"א וכמו שנר' בהל' תפילין וגם הוא כתב שמקובלים בידו קצת מספרי התורה וכנר' בהל' תשו' פ"ה ובכמה מקומות אחרים ובפרט בפ"ה מהל' תשיבה כתב זה לשונו ואנין אומר כי הראב"ד ז"ל שחושר ר"ת ז"ל במגלה בפשט כל לבו ואינו יודע יותר בנסתרות ואינו רואה בדבריו אבל אם לא גילה כל ימיו אלא ט"ש פ"ב דיסודי התור' בשתי מלות כי בידיעת עצמו ידע הכל לא חסר כל ותשובה גמורה ונכונה ומנה יפה בירר לכל מקובל עד אין סוף פרטים וכללות מחשוף הלבן אשר על המקלות אלא שצריך הקדמות בעשר קדושות חתומות בחכמה ומזימה וכו' עכ"ל וקודם לזה היה הרשב"א שהחרים על הפילוסופיאה בשנת ה' אלפים ס"ה וגם הוא בידו נמצאו מקובלים מרבותיו הסתרים הללו כמו שנר' ממה שכתבנו למעלה בשמו וממה שכתב בתשו' ס' ט' על מאמר שתא אלפי שנין הוי עלמא ז"ל ודע כי יש עוד בזה סוד ענין מקובל ביד קצת מחכמי תורתינו ויש להם רמז בעניני התורה ואעירך עליהם וכו' וכמדומה שזה קבלה ביד מקצת חכמי ישראל כמפי הנביאים ויש להם בזה סוד עמוק מאד והאלהים יראנו נפלאות מתורתו עכ"ל ובסי' צ"ד כל התשו' מורה הדבר הזה ובפרט כתב שם ז"ל ועל ענין הפרט שבא בכתבך הרמז על שלוח הקן ורמזת אתה עליו שבעים פנים ואמנם דע כי אי אפשר לגלות טעמה שיש בה לבעלי הקבלה כי אם ליחיד שבדור לשתי סבות אחת מצד המוסר והשנית מצד המקבל כי היודעים חק ערך המצות מעטו ותמה אני אם יש בדור מי

שראוי לדבר ליקר תפארת הענינים ולמעוט הידיעה בהם גם המבינים כי יאמרו אליהם מועטים הן המועטים לעומק הענינים ודקותם אך דרך כלל אני אומר מדעתי שהמצוה ההיא רוממת באמתות בידיעת החכמ' והאמונה אשר לא ימד ולא יספר ונשאל מאתו יתברך לגלו' עינינו לראות בנפלאות מתורתו בדכתיב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך עכ"ל וכפי' תכ"ג בענין פי' הפסוק כי ששת ימים עשה ה' וכו' ז"ל לפי מה שלקחה אזני רשימה דקה מבעלי החכמה כי יש באמת בזה סוד עמוק מאד אין לו ערך ולא דמיון למה שעלה בדעתך והימים האלה נזברים בקצת מקימות בתורה ובמצו' ויום השביעי כאחד מהם ונרמז בזכור את יום השבת לקדשי ודברי תור' כפתיש יפוצץ סלע ומתחלקים לכמ' ענינים נגלה ונסתר אומרי' ורומזים אשרי מי שזכהו ה' ית' לעמוד בסידן המקודש שהן כוללים ההראל והמקרש וכו' ואשר אמרת במ שקבעו בתפלה לומר אלהי אברהם ואלהי יצחק ואלהי יעקב ולא תקנו לומר אלהי השמים ואלהי הארץ ונתעוררת מן הנראה בדעתך בענין וכן במה שסמכו לזה הגדול הגבור והנורא באמ' יש לזה עקר גדול בענין התפלה וכונותיה למי שחננו ה' יתברך לעמוד על עקר הכונה האמתית והוא אמרים ז"ל האבות הן הן המרכבה והסוד בגדול גבור וגורא נורא מאד מי ידענו כ"ש שיעלה אותו האיש על לשונו וכ"ש שיכתוב בספר ענינו עכ"ל ובימינו היה הריטב"א שהבאנו לשונו למעלה ועוד כתב בפרק הספינה הובא בעין יעקב ז"ל ענין עשר חופות שעשה הקב"ה לאדה"ר בגן עדן הוא בנגלה ורומז בנסתר לענין עמוק והעמיק יותר מי שאמר שהיו י"א ופירשתי בתחלת ספר יציר' עכ"ל ובסוף מגל' כתב וסוד השכינה שהיא לפעמים נקראת כלה ולפעמים כנסת ישראל ומלכה ושמות אחרים ידוע לבעלי האמת וקודם להרשב"א והריטב"א היה הרמב"ן שהתחיל לחבר ספריו בשנת ד' אלפים תתק"ע והיה רבו של הרשב"א והיה בקי בסידות התורה כנר' בספריו המפורסמי' והעיד על עצמו שקבל' מרבותיו שהרי כתב בהקדמת פירושו לתורה בזה הלשון ואני הנני מביא בברית נאמנת והיא הנותנת עצה הוגנת לכל מתחכל בספר הזה לכל יסבור סברא ואל יחשוב מחשבות בדבר מכל הרמזים אשר אני כותב בסתרי התורה כי אני מודיעו נאמנה שלא יושנו דברי ולא יודעו כלל בשום שכל ובינה זולתי מפי מקובל חכם לאוזן מקבל מבין והמבין בהן אולת רבת הנזקים מינעת התועל' וכו' וקודם לזה היה הראב"ד שנפטר שנת תתקנ"ט והיה בקי גם הוא בסתרי התור' שכתב בהשגתו לס"א מהלכות יסודי תורה ז"ל ופנים ואחור ס"ד גדול הוא ואולי זה המחבר לא ידעו עכ"ל וכן כתב בפירוש המגדל עוז בהרבה מקומות ומבורר יותר ממה שכתוב בעין יעקב בתעניות פ"ק על מ"ש איר יוחנן ג' מפתחות ביד הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח וז"ל מצאתי כתוב בשם הראב"ד ז"ל בפי' לא נמסרו ביד שליח שליח הוא שר העולם הנראה לנביאים מושל במרכבה נאצל מן הסבה הראשונה וכח העליון בו והוא אמרם נעשה אדם בצלמנו וההוא ליתליה ג' מפתחות וכו' עכ"ל וכיוצא בזה כתוב במערכת אלהות פרק עשירי ע"ש וקודם לזה היה ר"ת שנפטר שנת תתק"ל וגם בידו נמצאו סתרי תורה כנר' פרק אין דורשין בתוספות זה לשונם במעשה בראשית פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו עכ"ל וברור הוא שלא נמצא כי אם בסתרי התורה ובידי הבקיאים בהם איך שם זה יוצא מבראשית שקבלוהו מן הגאונים והעתיק לשונם הרמ"ק בפי' פרדס רמונים יע"ש ואין לומר שרעת ר"ת הוא שאין דורשים לשני אנשים איך שם זה יוצא מבראשית כי מפני מה לא נוכל לדרוש להם דבר זה ומה איכפת לנו ולאיזה דבר יש לחוש אלא בודאי פירוש הדבר הוא מה שכתב הרשב"א על שם זה בתשו' סי' ר"כ ז"ל אבל מ"ש ביודעו שהוא אהוב למעלה ונחמד למטה בברור כך נרי שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיודע סודו ויודע לכוין אל הקדש פנימה שהוא רומז אליו עכ"ל וכן כתב הרב בעל תוספת יום טוב בפרק ג' דחגיגה וז"ל ואין ספק שהמכוון מה שאמרו ללמדו הוא על כח פעולתו ומעשה שעל ידו נעשה דאלו ידיעת אותיותיו ומלותיו בלבד הרי נודע וחליל למחברים הקדושים שהיו כותבים אותו ומפרסמים אות עכ"ל וקודם לזה כשם שהגיעו לידינו מעט מזער בספרי הספרים הקודמים לרש"י ור"ת אפי' בדיני הגמ' כ"ש וק"ו שהגיעו לידינו מעט מזער בספרי התורה ואין זה מן התימה כי בימים קדמונים היו מוסרים אותה החכמה פה אל פה מצד

דקיתה וקדושת' ומה שהיו כותבים הי' [illegible] נעלם כנ' בברור מלשון הרמב"ם והרשב"א שהבאתי לעיל ועוד ידוע כמה וכמה [illegible] נאבדו ממנו הגם שהיו נגלים לקדמונים כמו פירוש ר"ח על התלמוד ופי' הרמב"ם על התלמוד שהזכיר בהקדמתו לפירוש המשנה וכן כמה מספרי הדקדוק שכתבו הקדמונים אבל עכ"ז מצאנו שרבינו שריר' גאון וכנו רבינו האי גאון שנסמך לגאונות בשנת ד' אלפים תשכ"ח היו בקיאים בספרי התורה ומקובלים היו בידם מאבותיהם ומרבותיהם ומהחכמים שקדמום והם הם שלמדו רבותיהם להרמב"ן ורשב"א שהרי כתב הרשב"א בתשו' סי' ר"כ על שם מ"ב וז"ל ויש שקורים אותו בשבע תיבות שש ושש אותיות וחכמי ארצינו ורבניה כן דעתם לקרותם בשבע תיבות לפי מה ששמעו וכן הקבלה מן הגאון רבינו האי עכ"ל והרמב"ן כתב בפ' בראשית על פסוק זה ספר תולדות אדם ז"ל וכתב רבנו שרירא גאון שמסרו חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרטוטין מקצתם אמורים בסדר פסוק זה ספר תולדות אדם ומקצתם בסדר פסוק שלאחריו זכר ונקבה בראם ואין מוסרים ספרי תורה ורזים אלא למי שרואין בו סימני שראוי לכך אלו דברי הגאון ולא זכינו בהם עכ"ל והרמז' הללו כתובים בזהר באורך פרשת יתרו ע"ש אלא שאין דבריו מובנים ועוד דביא הרמ"ק בספר פרדס רמונים שער א' פ"ז תשובת רב חמאי גאון מספר העיון ותשובת רב האי שכתב לרב פרטוי בספרי התורה והעמיק בה וכמו כן הביאו הראב"ע והרמב"ן תשובת רב האי על סדר אורים ותומי' וז"ל הרמב"ן בפרשת תצוה ומ"ש (ר' אברהם) שאלו ראה (רש"י) תשיבת רבינו האי לא אמר ככה כבר ראינוה וחשבנוה וידענו כי דעת ר"א לא נתכוון אליה עכ"ל ועוד כתב הראב"ע בהקדמתו לפי' התורה שרבנו סעדיה פירש בפסוק יהי אור כפי דעת המדות הנזכרות לפי' חכמי הספירות ורבנו סעדיה היה בשנת אלף רליט לשטרות ואו נסמך והוא שנת ד' אלפים תרפ"ז הרי הוכחנו שכשנת ד' אלפים תרפ"ז עד השנה הזאת נמצאו חמיד אצלנו הכמים הבקיאים בספרי התורה והם העידו שקבלום מאבותיהם ובפרט רב סעדיה רב האי רב חמאי גאונים הן בכתב בתשובותיהם הנזכרות הן בעל פה הורו לתלמידיהם ספרי התורה והן הן שקבלו הרמב"ן והרשב"א ואחר כך ההכמים הבאים אחריהם ובפרט הר"ר משה די ליאון והר"ר מנחם מריקאנטי שהיו בדור הרשב"א דברו בהם בברור בספריה' ואם אינם ידועים לי החכמים והגאונים הקודמים לרבינו שרירא ורבינו האי הבקיאים בספרי התורה אין לתמוה יען כי אפילו בדיני התלמוד לא נמצאו בידינו היום ספרים הקודמים להם כי אם שאלתות רב אחא משבחא :

פרק תשעה עשר

ועתה בדיני התלמוד מצינו שדברי הגאונים הם קבלה וכן כתב הרמב"ן בס' המלחמות בכמה מקומות ובפרט בברכות פ"ז על הא דאריב"ל קטן המוטל בעריסה עושים אותו סניף לעשרה כתב ז"ל וקבלת רבותינו הגאונים תכריע והם הסכימו שאין הלכה ככל הני שית שמעתתא וכן כתב ר"ח בשם רבנו הגאון הוא רב האי ובשבת פ' כל הכרים על הא דתנן כל כסויי הכלים שיש להם בית אחיזה נטלים בשבת כתב ז"ל לית הלכתא כר' יוסי דמתניתין וכן פסקו ר' שמעון בעל ההלכות ור"ח ז"ל ואעפ"י שרש"י כתב עלה ופלוגתא היא בתלמיתין דאיכא למאן דאמר בעינן בית אחיזה קבלת הגאונים תכריע עכ"ל ובר"ה פ"ג על הא דכתב הרי"ף דק"ל כרב חננאל אמר רב כיון שאמר ובתורתך ה' אלדינו כתוב לאמר שוב אינו צריך כתב וקבלת הגאונים תכריע שאפילו רש"י ז"ל העיד על רבותיו שמפרשים כן כפי קבלת הראשונים עכ"ל ובפ' כל הנשבעים כתב הרן ז"ל אבל ה"ר אפרים כתב דכל מי שטוען על המשכון נוטל בשבועת היסת בלבד ובודאי שכך נראים הדברים אלא שאין לחלוק על הראשונים מפני שדבריהם דברי הקבלה עכ"ל וכן כתב בקדושין בפי' יע"ל קנ"ם ובהולין פ"ג על בועא בשפולי כתב פ"ט טוב ליזהר לפי שכל דבריהם דברי קבלה עכ"ל ואם כן הוא ברוני הפשט כל שכן בענינים אלדיים שדברי רבינו שרירא ורבנו האי ורב חמאי הם דברי קבלה ואל יעלה לעולם על הדעת שהעמודים אשר בית ישראל נכון עליהם ה"ה הגאונים ר"ת והראב"ד

והראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכו' בלבם בעניני אלדות דברים שהחקירה האנושית לא תשפוט עליה ושיעידו שהדברים הללו קבלה היה בידם שהרי אפילו רשע בישראל לא יזיד לעשות דבר זה ומעתה כיון שר' משה די ליאון היה בדור הרשב"א כמוזכר בספר יוחסין והר"ר מנחם מרקנטי היה בקירוב באותו זמן כמוזכר בשלשלת הקבלה והרב ר' טודרוס בעל מערכת האלדות היה גם כן באותו זמן והם דברו בפי ובבירור על חכמת סתרי התורה הרבה יותר ממה שעשו הראשונים אין עיד לפקפק על שרשיה ועקריה ולא עוד אלא שראיה גדולה יש עוד על זה והיא שכשנלמד מפי סופרים ומפי ספרים עקרי חכמת הקבל' שבידינו ואחר כך נקרא בספרי הקדמונים אשר לא דברו כל כך בברור ובפרט נקרא בספר הרוקח וספרי הרמב"ן ותשובות הגאונים נבין אותם וכמו כן נבין הרבה דברים מספר יצירה ומספר הבהיר וכמו שבששתי התלמוד אחר שלמדנו עקר התורה שבעל פה מרבותי' אנו מבינ' מעצמנו דברי התלמוד ומפרשיו ועוד מאין לנו לחוש לדברי האומרי' שנשתבש' החכמה אלו היו סתרי התורה מקובלים בידם באופן אחר אפשר להם שיאמרו זה אבל מאין להם לדחיל מום בקדשים כיון שאינם יודעים ממנה כלום וכי מה שאינו נר' לעיני הפילוסופים הוא מזויף אתמהה אעפ"י שנמצא ביניהם מי שהעיז פניו כל כך עד שאמר שא"ה הפילוסופים הבינו וצפו במרכבה העליונה ואעתיק לשונו לפנינו . ועוד בין אותם דחכמים שהזכרנו למעלה לא עברו כל כך שנים שתוכל לחוש שנשתכחה ההכמה ולא מיבעיא בין אותם שקדמו אל הר"ר משה די ליאון והר"ר מנחם ריקנטי והבריו שכתבו ממנה בברור אלא אפילו בין החכמים אשר היו אחריהם אין לחוש לזה תדע שהרי ר"ת וראב"ד היו בדור א' ובין פטירת הראב"ד לזמן שהתחיל הרמב"ן לכתוב ספריו עברו י"א שנים לבד יקודם הרמב"ן חיה ר' עזרא רבו בקבלה שהזכיר ספר יוחסין והרמב"ן למד פה אל הרשב"א והרשב"א אל בעל מנדל עיז ובין פטירת הרשב"א לזמן ר' יוסף ן' שושן שהזכיר ריב"ש עברו ס"ד שנים ובזמן זה חוברו ספר מערכת האלדות ופירש ר' מנחם ריקנטי וכמה חבורים אחרים ואי אפשר לומר שמזויפים הם שהרי נתפרסמו בחיי תלמידי הרשב"א אשר קבלו ממנו הקבלה האמתית ובין ר' יוסף ן' שושן שהזכיר ריב"ש לר' יוסף ן' גיקאטיליאה המפורסם בעל שערי אורה עברו ע"ג שנים וגם בספריו נתפרסמה החכמה ובין בעל האורה להר"ר יהודה חייט שחבר פירוש למערכת האלדות עברו מ"ו שנים ובין ר' יהודה חייט לפטירת הרמ"ק עברו ע"ז שנים וביניהם היה ר' שלמה לוי אלקבץ רבו של הרמ"ק וחכם גדול הי' בנרא' מספריו והרמ"ע היה בימיו של הרמ"ק כמו שכתב הוא בעצמו בהקדמת פלח הרמון ונתבטלו א"כ דברי מהרש"ל מעקרים ואם תשאל למה האחרונים דברו בה בברור והראשונים לא עשו כן תשובתך בימים ההם רבו בעמנו קטני אמנה ההולכים אחרי הפילוסופיא והששו לתלמידים שאינם הגונים ונמצא שם שמים מתחלל והנה נמצא בידי פירוש הנרבוני על ספר אחד ערבי נקרא חי בן יקטן חברו אבובכר בן טפיל ובו הרא' בפ' שאינו מאמין שה' יתי ברא העולם אלא הרי הוא קדמון וכמו כן כמה דברים אחרי' העוקרי' לגמרי תורת מרע"ה ושם הביא העשר ספירות ופירשם בדברי פילוסופיא' ומה שמתמיה הוא כי הר"ר יהודה לוי בעל ס' הכוזר היה ירא שמים מאד מאד וכל דברינו הם יקרים כפנינ' ונאר ספר יציר' בדברי פילוסופיא' ואף על פי שלא נטה מדרכי האמונה עם כל זה כל דבריו שם הבל הבלים מדלג מפרק לפרק ומענין לענין ובאמצע הענין אינו יודע לסיימו לפי שאין סידושו עולי כלל ונכר לכל שמעולם לא עלה על דעת מחברו הדברים ההם . ואל התמה איך לא זכרתי כמה חכמים אחרים שהיו בחכמה הזאת לפי שכמה וכמה היו מהמתעסקים בחכמה הזאת וכונתי היתה להוכיח התמדת הקבלה הן בעל פה הן בכתב אחרי שנתפרסמו משום שנאמר את לעשות לה' והלכתי בזה אחר עקבות הרמב"ם והראב"ד בספר זקבלה וז"ל שם ואלו ברבנים אתה מוצא שלשלת דקדושה שהזכרתי והוצה לה אלפי אלפים חכמים קדושים כי לא הזכרנו אלא ראשי ישיבות עכ"ל . והקשה לי הכם אחד מבעלי הפשט ההתנגדות בין האר"י זלה"ה ובין הר"ם קורדואירו ז"ל בדרושיהם יוכיחו השבוש והשיבותי לו מי אמר לך שדברי האר"י מנגדים לדברי הרמ"ק כיון שלא למדת לא זה ולא זה הט אזנך ושמע דברי הרמ"ע

סאנו תלמיד שניהם בהקדמ' פלח הרמון והוא קצור הפרדס שחבר הרמ"ק ז"ל ומעיד אני עלי שמים וארץ כי גם אחרי שזכיתי לטעום מעט מזער בקצה המטה שירי שירים מרדיית הדכש מפיהם ומפי כתבם של גורי הארי' זצ"ל מקונדרסים רבים ונכבדים ששגרו לי מגרוליהם וחשוביהם אשר בארץ הקדושה מהרה תרוחם לא גבה לבי ולא רמו עיני להרהר על החכם (הרמ"ק) ועל דבריו וכו' כי משה אמת ותורתו אמת לפי פשוטן של דברי הזהר והגאונים ע"ה לא היתה קריאה בספריהם אשר שגבה ממנו ומי המואס בדברי הקמחי לפי פשוטן של מקראות עתיד ליתן את הדין כי הוא פתח שערי ההבנה אל הפשט אשר לא יכזב אעפ"י שיש בהן נסתר כן הדבר הזה כי פתח לנו החכם ע"ה שערים מצויינים בחכמת האמת ומתוכם יוכל כל ירא ה' וחרד אל דברו ליכנס בטרקלין בשמוש חכמים לשמוע בלמודים פה אל פה לא זולת דכבציר מהכי וראי לא סגי וכו' ואמנם כי גבהו דרכי הפרדס מן הקמחי כן גבהו דרכי הארי' מדרכי הספר הזה ואל תתמהו כי גם בספר אלימה לחכם ע"ה גם בלמודי הארי' יש לכל אחד שטות עמוקות זו מזו עד להפליא וכל ערכך יהיה בישקל הקדש מעין האמור במסכת חגיגה בפרקין של חית הקדש אשר במרכבה שכל הגבוה מחברו הוא כנגד כל מה שתחתיו וכשם שהוא אסור ונמנע לצרף ולערב פשטי הקמחי עם הפרדם אלא טוב אשר נאחוז זה וגם מזה אל תנח ידיך האי כי ארחיה והאי כי ארחיה כך אסור ונמנע לצרף ולערבב חכמת הארי' לא מנה ולא מקצתה עם הספר הזה וכל דכותיה עכ"ל והאריך אחי"כ הרמ"ע לבאר באיזה עולם היה דורש הרמ"ק ובאיזה עולם היה דורש הארי' ודבריו הם מסתרי התורה אי אפשר להבינם אלא פה אל פה ולכן לא העתקתיו:

וכדי שלא להניח מקום לטעות בדברי במה שכתבתי למעלה שכבר נתפרסמה החכמה בחבורי האחרונים שהזכרתי כגון בעל מערכת האלהות הריר מנחם ריקנטי וחכמים ומפרשים אחרים לא היה בדעתי לומר שיוכל כל תלמיד ללמוד סתרי התורה מפי ספרים לבד מבלי שום מלמד כי העושה זה קרוב לקצוץ בנטיעות וכמו שהנסיון הוכיח בעונותינו שרבו ועל כן נקרית קבלה לפי ששרשי הקבלה צריך ללמוד אותם פה אל פה לא זולת אלא דעתי היה לומר שכיון שנתפרסמה אי אפשר להיות עוד השבוש בעקריה:

פרק עשרים

אמת הוא שנתמעטו הלבבות ונפלה מחלוקת בפירוש לשונות הראשונים ותשובות הגאונים כמו שנתהוה ג"כ בדיני התלמוד ועל כן כתב בעל האפוד בהקדמתו ז"ל והכת השלישית כת בעלי חכמת הקבלה ואלה יאמינו כי חכמת התורה היא חכמה מקובלת מהאבות ומשה וכל הנביאים וכל חכמי ישראל אחריהם זה אחר זה והיא חכמה כוללת סודות האלהים והמלאכים ועניניהם נפלאים באלהיות ושבעיות ממה שהשגתו נמנעת בדרך החקירה אבל היא הכמה ידועה בקבלה גלה ה' סודו בה אל עבדיו הנביאים וייחד בהם בני ישראל וקראם עמו וסגולתו והשגתה היא התכלית האחרון וההצלחה האחרונ' לאדם ובה ידבק בשם יתברך והמלאכים ויהיו לו מהלכים בין העומדים ההם ובה נבדלו ישראל בהבדל מיוחד מגויי הארצות ולא יכלו הפילוסופים עם רוב חקירתם להשגתה כי אין חלק לאריסטו וסיעתו באלהי ישראל והתורה כלה וספרי הנבואה מלאים ברמזים נעלמים באלה הסודות וחבור התלמוד במקומות רבים והמדרשים ג"כ ויאמרו כי השלמים בחכמה הזאת ידעו לשנות טבעי הנמצאות ולחדש אותות ומופתים בשמות הבורא והמלאכים הקדושים אשר התורה מלאה מהם ברמז ודעתם כי המעשים התוריים הם לתכלית המשכ' השפע מהי"ת ומהנמצאות ההן הקדושות והמלאכים הטהורים וכי כונת המעשים התוריים וקיום המצות ראוי ומחוייב שתתישר אליהם אם יבקש מהם השגת התכלית ובזולת זה תקרא מצות אנשים מלומדה ויראו שהעבודה השלמה בקיום המצות ראויה שתהיה באי"י כי המצות משפט אלהי הארץ אמנם החיוב עליהם בכל מקום מפני חוב' הגוף וכמו שכתב הרמב"ן זצ"ל ובעלי הכת הזאת לא

יאמתוהו במופת וראיה כי החכמה הזאת גדולה משתושג במחקר האדם אבל היא ידועה להם בקבלה בלבד כאמור והאמת כי התורה וספרי הנבואה ומאמרי החכמי' ז"ל מסכימים מאד עם דעת בעלי הכת הזאת יותר מהחכמה עם דעת חכמי המחקר כי גכהה דרכה מדרכיהם וכ"ש אם יהיה מה שיאמרו משנותם טבעי הנמצאות בחדוש אותות אמת אבל מה נעשה וכבר נשתבשו ג"כ בחכמה הזאת ונפל המחלוקת והבלבול בין יודעיה ונעדרה ההסכמ' בהם בהרבה מדרושיה היותר גדולים וכמו שנפל במשפטי המעשה והקבלה עליו והסכנה יותר גדולה בחכמה זו או אם יאמן בה חלוף האמת מאשר היא במעשה אם יסול בו השגיאה בנשות אחר דעת אחת שלא כמשפט וגם כי בחלק זה נתנו כללים בתלמוד יודעו מהם הדעת הנכון מהבלתי נכון עכ"ל:

אמנם המחלוקות אשר נתהוו בין החכמים לא יזיק להכמה כלה באופן שנסתפק אם מקיבלי היא אם לאו שהרי חכמת התורה בפשט דיניה המפורשים בתלמוד נפלו בה מחלוקות גדולות משרבו תלמידי שכאי והלל שלא שמשו כל צרכם ועכ"ז לא נסתפק באמתת תורתנו באופן שנאמר שהתלמוד הוא בדוי וישראו לעזוב אותו חלילה וחס כי האומר כן נבדל הוא מכלל ישראל ואין אנו סכלים כל כך בחכמת התורה עד שלא נדע שום דבר ממנה אדרבה עקר התור' שבע"פ אין בה מחלוקת אבל המחלוקת הוא בענפיה דרך משל הכל מודים שמה שכתבה התורה וקשרתם לאות על יד הוא מצות תפילין אבל נחלקו בסדר כיתבתן וכן יודעים ומסכימים הכל הן מצד הקבלה הן מצד סבר יציר' וסבר הבהיר ומדרש ילקוט שנמצאו הספירות והעולמות ושהן כלי אומנותו של הקב"ה ושהספירות הם עשר והעולמות ארבעה אבל נחלקו באיזה פרטים בפירוש לשונות רבותינו ולשונות הקדמונים ומה שכתב בעל האפוד כי בחלק זה נתנו כללים בתלמוד ידעו מהם הדעת הנכון מהבלתי נכון אין זה כלום לפי שהכללים שנתנו בתלמוד היו אחר ההסכמה בין החכמים אחר המחלוקת ועל כן אמרו הלכה כסתם משנה וכל היכי דשקיל וטרי תלמודא אליבא דחד הילכתא כותיה והילכתא כבתראי מרבא ואילך וכן כל כללי הלכה במחלוקת התנאים כמו הלכה כר' יוסי שנמוקו עמו הלכה כר' עקיבא מחברו וכר' מחיריו ור"מ ור"י הלכה כר"י וכיוצא באלו ועוד כמה וכמה מחלוקות היו אחרי חתימת התלמוד בענין מעשה ואין אנו יודעים הלכה כמי וכמה קושיות הקשו בתוספות והניחום בצ"ע וכי מצני שאין אנו יודעים כל הדברים על בוריין לא נדע ולא נבין בהם כלל אתמהה ויאמר לנו הפילוסוף אם ז' רשד ון' סינה בא"ה והרמב"ם והרלב"ג ומפרשיהם והרי"ו עראמה והרי"ו אברבניל בישראל ידעו איזה דבר בחכמת הפילוסופי' של אריסטו כיון שהמחלוקות בין מפרשי ספריו עצמו מספר וכי מצני כך עזבו האנשים הללו את דבריו וסברותיו שנעזוב אנחנו סתרי התורה לפי שנתהוו בה מחלוקות בין החכמים ואפילו לדבריהם די לנו שנדע מסתרי התורה כמו שיודעים חכמי א"ה בחכמת הפילוסופיאה של אריסטו או חכמי ישראל בחכמת התלמוד והרי תלמי בספר האלמנ"סטי שלו בשער ט' פ"ב כשבא להקיר על חמשה כוכבי לכת הקטנים ה"ה שבתי צדק מאדים נוגה כוכב כתב שהן אמת שאי אפשר לו לדעת אמתת מהלכם מחמת טעמים רבים שהביא ועכ"ז לא סר מחקור עליהם יען כי מוטב לדעת איזה דבר משניהיה סכלים לגמרי וכן האיצטגנינים הבאים אחריו כתבו בזה ומה שכתב כי הסכנה יותר גדולה בחכמה זו אם יאמן בה חלוף האמת טעה בזה כי כבר ידעת מה שכתב הראב"ד ז"ל כי דם העוף הכנום בורידיו אינו יוצא בשחיטה והוא כדם הכנום בכלי והאוכל כזית ממנו ענוש כרת וכן מ"ש הרמב"ם ז"ל כי כל בשר אחר מליח צריך לחלוט אותו ברותחין ואם לאו פורש ממנו דם האברים ואסור מן התורה וא"כ אם אטעה במעשה הסכנה יותר גדולה כי העונש יותר חמור ואפילו אם ארצה להחמיר ככ"ע לא יעלה בידי כתפילין דרשי' ור"ת דבית חצון שאינו רואה האויר פסול וכן בכמה דברים אחרים אבל בנסתרי התורה אין סכנה כאלו וכדי שתבין נביא קצת מהמחלוקות הללו כל המפרשים הסכימו שטעה הר"ר יהוד' חייט בהבנת דברי הרמב"ן בפירושו לתורה בפ' אמור שכתב כי גם הוא אצילות הראשונים ואינו באחדות שלהם וכן בהא דתניא בספר הבהיר מה עשה נטע אתרוג ביניהם והיא מאותם התשע' שעלה בלבו להיות זכרים ובהא דתניא התם משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו גן נאה

וחוץ לגן קרוב ממנו חתיכת שדה נאה ואם תשקה הגן בתחילת שקיותיו ילכו להם המים על כך הגן אך אותה חתיכה שבה לא הושקתה שהרי כבר אינה דבוקה עמו אעפ"י שהכל אחד עכ"ל שהר"ר יהודה תפס הדברים כפשוטן ומשמען ואין כך פירושם אם כן בודאי נלך אחריהם ונעזוב סברת הר"ר יהודה וכמו כן נחלקו ביניהם אם אותה מדה הנקראת ראשית היא חסד או דין לפי שמצאו בדברי הגאונים שהיא דין והוא נגד המקובל בין החכמים הן אמת שהעלו אח"כ בראיות ברורות שאין לספק עוד אחריהם שהגאונים ז"ל דברו בתעלומות חכמה הנשגבה ובעולם עליון יותר ואין כאן מחלוקת אבל קידם שנתברר הדבר היה הדבר מסופק אצלנו ולא היה שום סכנה בזה כי לא נחלקו במעשה הן אמת שכל ירא שמים ישתדל בחכמת התור' בין בפשט בין בתעלומו' לבחור במחלוקות הדעת היותר מוסכמ' כי כן כתיב אחרי רבים להטו' ולא יירא מהסכנ' כי כל מחלוק' שהיא לש"ש סופה להתקיים וביון שדעת כל החכמים היא להסכים אל האמת המקום יסכים על ידם ובפי' אמרו במדרשו של ר' נחוניה בן הקנה מלמד שכל הרגיל במעשה מרכבה ומע' בראשית אי אפשר שלא יכשל שנאמר והמכשלה הזאת תחת ידך דברים שאין אדם יכול לעמוד בהן אא"כ יכשל בהם אבל באמת זוכה לדרך חיים עכ"ל וברור הוא כי אם אקיים מצות בוראי ית' וית' העתיד לשאול לי ביום הדין צפית במרכבה כמו שהעידו חז"ל במדרש משלי אי אפשר שיקראני עון אשר חטא כי כונתי לשמים :

פרק עשרים ואחד

אמנם אם יש לנו לעזוב איזו חכמה בשביל המחלוקות שנתהוו בהם ובשביל "הסכנ' לעסוקים בה כמו שאמר בעל האפיד בודאי הגמור נעזוב הפילוסופיאה . ונתחיל מן המחלוקות הרי הפילוסופים אשר לפנינו חברו כמה ספרים הן בלשון הקדש הן בלשון ערב על אותו מלאך שבדו מלבם וקראוהו שכל הפועל וכמו שתראה בפרט בספר מלחמות ה' ובס' המורה ובס' חי בן יקטן הנזכר ודמו בעיניהם שהשיגו האמת על בוריו ובדמיונם הכוזב דמו בעצמם שכמעט נדבק שכלם בשכל הפועל ומי שיגיע למדרגה זו אמרו כי אי אפשר שיטעה עוד בשום דבר מסברותיו ונחלקו אם אפשר לאדם בעה"ז לידבק בו לגמרי ויש מי שכתב שמרגיש בעצמו שקריב הוא למדה זו אבל עדיין לא הגיע לשלמות' וכמו שכתב זה כתב באורך הנרבוני בפירושו לחבור חי בן יקטן הנזכר וכן עשו בחמר וצורה שכל ספריהם מלאים מזה ולא עוד אלא שפירשו כמה פסוקים וכמה מאמרי רז"ל על זה ובפרט רל"בג פי' ס' משלי עפ"י הקדמותיו ושתו בשמים פיהם לומר שמענו פי' מן שכל הפועל נבואת הנביאים וכמה דברים כאלו . ואמנם הסכימו עתה הפילוסופים שאין עוד שכל הפועל וכפי רוב החכמים אין חמר וצורה ולכן כל הפילוסופים הנזכרים לריך יגעו לתתו והבל כחם כלו והנה הגם סכלים גמורים שלא ידעו כלום בטבעי הדבריים וכל דבריהם תהו ובהו וחשך וכל השומע ילעג על ר' שם טוב מפרש המור' שהחזיק עצמו לחכם גדול בבארו פ' בראשי' על דרך אריסטו ובח"ב פ"ל כתב הדברים הללו ראיתי לקבץ סידות נדחי' בזה הספר במעשה בראשית על צד ההערה מבלתי שאגלה אשר אין ראוי לגלותו וסוף דבריו האל יכפר בעבור מה שכתבנו כי ההכרח יביאנו ההגלות אל המשכילים קצת הגלות ואם ההעלמה ראויה כדי שלא יקרב אליו זר עכ"ל ובח"א פ' ע"ב כתב ז"ל זה הפרק יקר ונכבד מאד ונקרא שעור קומה וכבר אחז"ל א"ר ישמעאל היודע שיעורו של הקב"ה מובטח לו שהוא בן עה"ב ואני ועקיב' ערבים בדבר ולכן אאריך בזה הפ' קצת עכ"ל וקרה להם כאיש אשר יצא מדעתו והוא דל והלך ודמה בעיניו להיות מלך גדול מושל על מדינות רבות . ונתאמת על הפילוסופים הללו מה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו פי' מ' ז"ל ולמה נסמוך על חקירת חכם ההוא ואולי חקירתו כוזבת מצד מעוט ידיעתו בענין ההוא ואולי אם יעמוד חכם ממנו ויגלה סתירת דבריו וקיום מה שכתב וכו' עכ"ל ולמען תבין ותשכיל הלא תראה שכל מה שהקשו המפרשים נגד הרמב"ם והעלו לגמרי

שאינם

שאנם אמת ושהם נגד התור' נפש הבלתי יפה תאכלנה הוא הבדרשי בבחינת עולם שלו כגון מה שכתש הרמכים פשט הפסוק שאמר יהי מאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ וכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ ואמר שר"ל גם להאיר על הארץ רצוני לומר שבראם לכבה אחרת ואגב גרוא הם מאירים על הארץ וכמו שכתב במורה ח"ב פי"ג וכבר סתר דבריו הר"י עראמה בשער החמשי' בראיות גמורות הבדרשי קבלו וכך כתב לא שלכך נוצרו לעבוד יצורים אובדים שהמה נכבדים מהם ונבוהי' עליהם חלילה ליוצרם להכניע היקר לזולל והעומד לאוב' ולא יחשב פועל הכם שיכין כלים משקלם עשרת אלפים ככר כסף לעשות מחט ברזל אחד אבל בראם בתבונה בתכונה לא ירעה בלתו אשר דרך סבובם ולכתם לעשות מלאכתם הוחן להם מן הטוב שיעור רחב ידים כיד אלדיהם הטובה אשר כן יסד וישבעו ויותירו בדבר ה' יוקח להם מיטב השפע ראשונ' לתתם ליושבים ראשונה במלכות וכל המלאכה נמבזה ונמס השליכו ארצה ותבל ובניה תחיה בנות' עכ"ל ובענין מעשה בראשית ומעשה מרכבה שכתבנו למעלה קבל עליו מה שכל חכמי ישראל מאסיתו ואמרו שהאומרו צריך כפרה ואמר שא"ה בקיאים במעשה מרכב' ובענין ארבעה שנכנסו לפרדס פירש שעיינו בפילוסופיאה אלדית של אריסטו המפורשת במורה שכן כתב להרשב"א על שהחרים הוא וכל בית דינו על הפילוסופיאה הדברים הללו ממש ומתועלותיה (של הפילוסופיאה של אריסטו) עוד היותר מבוארים וגלויים הם הבנת נקבי משכיות רבים בספרי הנבואה הם הנקראים סתרי תורה שהם בודאי בעניני סודות המציאות או המשתתף עמה וחלקי האמונות ובפרט במעשה בראשית אשר בו התחילה התור' האמת' ומעשה מרכבה הנמסר לישעיה בקצור ואל יחזקאל בהרחבה יותר עם היותו בתכלית הקצור וההסתר גם כן ואיזה ענין יקר יחשב בהם שנצטוינו בכל דור להעלימם ליקר למודם אלא בסודות המציאות אינם ראויים בודאי שיגלו כי אם לשרידים מעטים הנקראים בני עליה מיעטים והוא הפרדס העליון שנכנסו בו חכמי ישראל בשלום ויצאו בשלום ופי' שלום ההכנסה השנת הדעית העיונית האמתית על אמתתם עם הסכמתם למה שראוי שיאמן לחק התור' וזהו עם זריק הקליפות ופי' שלום היצי' הוא תקון המדו' והמעשים שהיא כשיפרד השלם מהתבודדתו להתעסק בצרכי העולם וגם כן אינו נמנע שיעמדו על פתחו קצת מיחידי האומות המוציאים כל זמנם בלמוד ובידיעה אמתית ככר זכרו החכמים ז"ל שחסידי א"ה יש להם חלק לעולם הבא ובמה כי אם בידיעת אמתות בבורא הכל וכבר כתבו ז"ל א"ל ר"ג באו ונקבל פני אריסטובלום חברנו שהיה מפילוסופי דורם והיו אוהבים חברתו ואם לא נמצא בו דבר טוב איך היו גדולי ישראל מקבלים פניו ואם מפני דרכי שלום איך היו קוראים אותו חבר שלא בפניו אלא בודאי לאהבת חכמתו ופילוסופותו מפני חכמתם גם הם עכ"ל הגם שנטה מאד מדרכי האמונה העתקתי לשונו למען תראה כי האיש הזה דמה בנפשו שהשיג בהתפלספותו סודות התורה מעש' בראשית ומעש' מרכבה סוף דבר שהשיג האמת בעצמו ואולי שגם הוא סבר שנדבק בשכל הפועל הן אמת שבענין הנפש נראה שלא נטה מדברי רבותינו שכך כתב אתה עשית לנו את הנפש הזאת גניבת היכלי מלך שכיני באהלים וכו' זאת כבוד' בת מלך תזבור יקר משפחת' ובית אביה ולא ידע' מי הביאה הלו' וכו' ובתתה על לב כי שולחה ממנוחה לאף וחמה לעבוד את האדמה וכי גורשה מחצר המלכות וכו' וכל דבריו שבפסקא ההיא מורים כך והוא דעת הרבה מחכמי א"ה הזכאו בפי' ר' ש"ט למורה ובפי' הנרבוני לס' חי בן יקטן הנז' ובמקומות אחרים אלא שבסוף דבריו הזהיר להאמין בכל מה שכתוב במורה א"כ לא ידעתי מה אדון ביה כי ידוע לכל שבמור' כתוב שאין לאדם שום נפש אלא הכנה לבד ועכ"ז כתב הבדרשי הדברים הללו סוף דבר תשמאיל לבי או תימין תאמין בכל מה שהאמין בו אחרון הנאונים בזמן ראשם בחשיבות הרב המורה הגדול רבנו משה בן הרב הגדול רבינו מימון זצ"ל אשר אין ערוך אליו בכל חכמי ישראל וכו' וכן מרפיסו הנזכר למעלה ציין על זה עקידה שער ששי והוא הלך אחר עקבות אלכסנדר אפרודיסי ומה שמורה זה ג"כ הוא מה שאמר שמתועלות הפילוסופיאה היא שאין הנפש הולכת מגוף לגוף אמנם עוב בכל זה דעת המופלאים בחכמה מן א"ה המסכימים עם דברי רז"ל והלך אחרי החולקים

עליהם בלי שום ראיה מכרחת שהרי פלאטון וכל תלמידיו הוכיחו ולמדו שהנפש נבראת קודם הגוף ושהנפש היא עצם שלם עומד בעצמו נבדל לגמרי מן הגוף וכאש' האדם נוצ' במעי אמו מן הזרע ומן הדם יש בו נפש המרגש' לבד ובצאתו מרחם אמו נכנסה בו נפש המשכל' והיא נבדלת לגמרי מנפש המרגש' ועוד אמר שמי שאינו אומר כן רשע גמור הוא ואי אפשר לו לעבוד הבורא ושהנפש הוא בגוף כספן בתוך הספינה והולכת היא מגוף לגוף וכמו כן כמה וכמה גדולים מאד בחכמ' ובמנין מתלמידי אריסטו ומפרשי ספריו הוכיחו בראיות גמורות שדעתו היא לגמרי כדעת פלאטון האמור למעל' וכמו שכתבתי בהקדמה ולזה בודאי נוטה דעת רז"ל שאמרו בנדה נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מראש העולם ועד סיפו והנר הזה היא נפש המשכלת העומדת חוץ לגוף וכן נרא' מן הכתוב שאמר כי נפש הבשר בדם היא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם ועוד אמר כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ובודאי שנפש המשכלת אינ' בדם אלא נפש המרגשת וכפי הפשט יאמר שהנפש המרגשת היא המתאו' לעבירה ונפש המשכלת מסכמת לעשות' ולכן חייבת כרת והקב"ה נתן דם הבהמ' שבה נפש המרגשת לכפר על העביר' שהתאות' לה נפש המרגשת שבאדם ויש בזה שטות עמוקות לבקיאים בסודות התורה לא ראיתי לכתבם כאן ומ"ש בפ' חלק נשמה מאימתי נתנה באדם לא דברו על המדרג' העליונ' שבנפש המשכלת שעליה אמר הכתוב ונשמת שדי תבינם אלא על הנפש המרגשת שגם היא לפעמים נקראת נשמ' מלשון נשימה כמו שכתב הר"ח בשער הנשמ' וכן הוא פשט הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו וארז"ל ולא דגים שבים א"כ על נפש הבהמית דבר ועוד דבר מוכרע בעצמו שהרי הקשו שם אפשר להתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת ובנפש המרגשת בלתי נפש המשכלת אין הבשר מסריח וכן נר' בברור ממה שכתב הרח"ו בס' אוצרות חיים ששם הביא זה המאמר ע"ש ועל זה ה' מפרש הרמ"ו זצ"ל מ"ש הכתוב נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו ופירושו שכיון שלמדנו התורה קודם ביאתנו לעולם לא ה' לנו לעמול בלמוד התורה אבל מה שאנו עמלים הוא בשביל שהמלאך בא וסטר על פי האדם והוא מ"ש נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו ואל יקשה לזה מ"ש שם והב"ה נותן בו רוח ונשמ' וקלסתר פנים וראית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוך רגלים ודעה ובינה והשכל וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם הב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מונח לפניהם לפי ששם דברו בין בנפש המרגשת בין בנפש המשכלת ואפשר שלזה אמרו רוח ונשמה ושתיהן באות כן הקב"ה ושאלתי אחד מבעלי הפשט פי' הכתוב שאמר רוטפש בשרו מנוער שהרי החולה אשר נטה לשחת נפשו וחיתו למתים כשירפא בשרו אינו לח ויפה כאלו היה נער אדרבא הוא הסך זה עד שבשביל זה דרשו רז"ל שמוחלין לו כל עונותיו ונתכלכל בתשובתו:

עוד הבדרשי הודה בפי' שהשיג האמת בעצמו בפילוסופיאה עד שנמרה דעתו ודעת כל ההולכים אחר עצתו וההולכים אחרי הפילוסופיאה של אריסטו למסור עליה נפשם בניהם ומטונם אבל על תורת מרע"ה ועל קדוש שמו ית' וית' לא עשו כך שהרי בעל אור החיים בפ"ב הביא לשונו הר"ם לונזנו בשתי ידות שלו בחלק דרך חיים כתב וז"ל ממנורשי ספרד אני וראיתי הנשים ועם הארץ מסרו נפשם ומטונם על קדושת השם ורוב המתפארים בחכמה וכמעט כלם המירו את כבודם ביום מר והתקצפו וקללו וכו' ופנו למעלה ואמרו מה שדי כי נעבדנו עכ"ל שמע נא דברי הבדרשי בכתבו אל הרשב"א על שהחרים על העוסקים בפילוסופיאה . כי לא יסוב דבר העם מאחרי אהבת החכמה (פי' הפילוסופיאה של אריסטו) וספריה כל עוד יסוד בפניהם ונשמה בנופותיהם ואחר שהם עם זה שלמים בתורתם ובמעשיהם ואלו אמרה יהושע בן נון מפומיה זאת לעולם לא יאבו שמוע כי על כבוד הרב הגדול (רמב"ם) וספריו הם חושבים להלחם ועל קדושת תורתו ימסרו מטונם תולדותם וגופם ונפשותם עוד נשמת רוח חיים באפם וכן יצוו את בניהם אחריהם לדורותם עכ"ל הנה לך בברור שהאמין שהגיע אל קו האמת ואל נקודת הפילוסופיאה האמתית ואמנם להראות לך שכל חכמתו הבל הבלים היא הכל הבל הודאת בעל דין כמאה עדים דמי הוא הפילוסוף אשר שמו הוא פלאי אשר

הרפים

הדפים וביאר ספר בחינת עולם כאמור למעלה והנה על דברי הבדרשי הכתובים בסוף ספרו ללכת אחרי הרב המורה (ככר ידעת שרוצה לומר במה שכתב במורה כי בספר בחינת עולם לא דבר אלא בפילוסופיאה) כתב ז"ל ואף כי אמר המחבר שנאמין כל מה שכתב הרמב"ם אין למדין מן הכללות כי הנה בדברי דת ודין הפליא עצה הגדיל תושיה וכמעט כל משפטיו צדק ואמת גם אנו לא נסור ימין ושמאל מכל אשר כתב בחבוריו (אבל בזה לא דבר הבדרשי בכל ספרו ולא באגרתו המועתקת למעלה) אמנם בדבר החכמות איש הישר בעיניו יאמין ואת אשר יכחר יקריב אליו ובפרט באמונת שכל הפועל שהגדיל המחבר מעלתו כדעת הראב"ע והרל"בג אשר נשאו כסאו מעל כל שרי השמים ויחסרוהו מעט מאלהים וכן בטבעיות ובאלדיות הרמב"ם עצמו נשה אחרי אריסטו וסיעתו והדור האחרון אשר קם אחריהם לא כן יהשוב כי החמר הראשון לפי דעתם לא היה ולא נברא והצורות ההמריות מעולם לא נוצרו והמקרים בשמם קדמון עוד לא נקראו וארבעה היסודות עד הנה לא נראו ולא נודעו ויסודותם לא הטבעו וכמו כן בחקות השמים וכסיליהם לאפס נחשבו כל גלגליהם ורוח אחד לכל בו יהנועעו הכוכבים ממסילותם ירוצו ולא ייגעו עכ"ל ולמה א"כ נבלה ימינו בחכמה שקרנית ובדויה שאינה חכמה אלא לפי שתוף השם בלבד ואין לה שום יטוד רק ההתחלות שבדו הפילוסופי' מדעתם ואיך נפרש דברי תורתנו ומאמרי חכמינו בהתחלות בדויות ומזוייפות ואית נלמוד הפילוסופיאה של הימים הללו תשובתך וכי תעלה בדעתך שזו אמתית והלא בימים הללן כמה וכמה מחכמי א"ה אשר נשבעו שבועה חמורה שלא להודות בפילוסופיאה של הדור הזה החדשה הם מודים ובאים שהיא מזוייפת והנה מה שכתב אותו המפרש והמקרים בשמם קדמון לא נקראו רוצה לומר שהדיו אינו שחור והשלג אינו לבן וכן שהדבש אינו מתוק והלענה אינה מרה ואיני רוצה עתה לבאר עקריה' בענין האור המראה הגונים ובדברים אחרים לפי שלא באתי ללמד פילוסופיאה לבני ישראל ואם למדתי בעת חרפי פילוסופי' של אריסטו ופילוסופיאה של הדור הזה היה כדי להתוכח עם א"ה לעת הצורך ודי בזה למבין אבל חי האמ' שכשלמדתיה לא היה שכלי מאמין לדברים ההם כלל וסובר אני שהדור שיבא אחרינו יבדה מלבו פילוסופיאה אחרת וכבר אדבר בזה לפנינו :

ואל תתמה אם הבאתי כמה מדברי הרמב"ם ולא חשתי לפרשם לפי שמסופק אני מאד אם הרמב"ם סובר אותם הדברים שכתב במורה וכמו שהבאתי למעלה הן אמת שמצאתי להרמב"ם בפירוש המשניות דבר שנתקשיתי עליו זמן הרבה איך פה קדוש יאמר דבר כזה והוא דבפ' תפילת השחר אמרינן בגמ' דאמרה ליה דביתהו דר' אלעזר בן עזריה לרי אב"ע לית לך חוורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה והרמב"ם בפ"ק דברכות כתב הדברים הללו ואולם מה שאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא אמר בן שבעים שנה כי לא היה בן שבעים אלא צעיר לימים היה והיה מרבה לשנות וללמוד ולקרות יום ולילה עד שתשש כחו ונזרקה בו שיבה וחזר כזקן בן שבעים שנה והיה התחלת השיבה ברצונו כמו שנתבאר בתלמוד ואמר בענין תמיהה הרי אני אע"פ שהשתדלתי והתחברתי עם אנשי החכמה לא זכיתי לדעת הרמז הנרמז בכתוב בחיוב פרשת ציצית בלילה עד שדרשה בן זומא עכ"ל והיותר מתמיה הוא אמרו כמו שנתבאר בתלמוד ולכן כתב עליו הרב בעל ת"ט רצה לקרב הענין אל הטבע ושלא היה זה הנס שהזכירו חז"ל בדבר יוצא חוץ להיקש עכ"ל ואמנם תלמיד אחד שמו ר' משה מנחם צורף אמר לי דבר אחד בענין זה והנאני מאד הנני מזכירו כאן בשמו והוא שהוכרח הרמב"ם לפרש כאן כך לפי שאי אפשר לפרש המשנה באופן אחר תדע שהרי רש"י והרב ברטנורא לא כתבו כלום בפירוש משנה זו רק הרע"ב כתב כבן שבעים שנה הייתי נראה זקן ולא זקן ממש אלא שהלבינו שערותיו יום שמנו אותו נשיא כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות והוסיף עליו הרב בעל ת"ט בזה הלשון וצריך לומר דרבותא קאמר ולא זכיתי עד וכו' כלומר דאעפ"י שהיה חכם מופלג וראוי לנשיאות מצד חכמתו שהרי זכה לגם מפני כן אפילו הכי בזה לא זכיתי עכ"ל והפירוש הזה אינו נראה להרמב"ם לפי שהוא מוקצה מן הדעת

ואין

ואיך אפשר שראב"ע שבח עצמו שהוא חכם מופלג וראוי לנסים ונשיאות כדרך גסי הרוח ונאי' והיכן מצינו דבר כזה לכן פירש הרמב"ם שראב"ע כך אמר אעפ"י שמרוב טרחי בלמוד שבתי כבן שבעים שנה עכ"ז לא נהייתי חכם ולא זכיתי וכו' והוא ענוה גדילה ראויה לראב"ע ואמת הוא שנעשה לו גם אבל ראב"ע לא אמר שהוא גם מגודל ענותנותו וגי"כ אמת היה שהיה מרבה לקרות ולשנות יום ולילה עד שתשש כחו הלא תראה שלכך נקרא' תושיה :

אמנם על זה ודאי ראוי לקרוע כי כאשר פילוסופי עמנו ראו שא"ה אומרים שיש שכל הסועל ויש חמר וצורה וכמה דברים אחרים שנזכרו במלחמות ה' לרלב"ג ובמורה גם הם אמרו כך ונטו מדרך האמונה ואע"פי שמן הכתובים ומן הגמרא נראה הפך כל מה שאמרו הם לא איכפת להם לכלום ממה שארז"ל עד שאמרו לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל וכחשו כל מה שבא בפי ערבי פסחים וכיוצא ובענין הכתובים הוציאום מפשטם ורחקו אותם באופן שכל השומע יראה שלא היתה זאת כונת הפסוק וכל זה כדי להעמיד סברות ן' רשד וץ' סינה ואריסטו ושאר א"ה ואמרו שצריך ללכת אחר דעות הרמב"ם בתורה ואפילו יהושע בן נון יאמר להפך אין לשמוע לו וכשאחר כן בדור אחר חכמי א"ה אמרו שאין שכל הפיעל בעולם והנפש היא צורה בגוף ואינה מתגלגלת גם הם אמרו כך וכאשר בדור אחר פילוסופי א"ה אמרו שאין חמר וצורה ושאין גונים ומקרים ושכל חכמת אריסטו היא שקר וכזב גם הם אמרו כך ושאין ללכת עוד אחר הרמב"ם לפי שנטה אחרי אריסטו הרי לך שדברי חכמי ישראל ובפרט הכמי הגמ' ופשטי הכתובים לא היה בידם כח להטות הבדרשי לעזוב דברי שכל הפועל ודברים אחרים וכ"ש שלא היה בידם כח להטות פילוסופי עמנו אשר הוזכרו בדברי הר"י פראמה והרי אברבניל ואחרים אל תורת משה רבינו ע"ה ולעזוב אריסטו ומפרשיו וחכמי א"ה שבדור אחר היה בידם כח בזה ומה לנו ולחכמת א"ה המזוייפת היום אומרים כך ולמחר אומרים כך וקרא קא צוח מה מצאו אבותיכם בי עיל כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו אלה הם פרי קוטן אמנה וחסרון ידיעה באמתת דברי רז"ל והשקידה בקריאת ספרי א"ה המקום ברחמיו הרבים יעקור המינות והאפיקורוסות מלב עמו ישראל ויטע אהבתו ויראתו בלבנו אכי"ר :

פרק עשרים ושנים

ונבא לחלק האחר והיא הסכנה אם מטעם הסכנה ראוי לעזוב איזו חכמה יש לעזוב הפילוסופיאה עזיבה עולמית שהרי ראינו בעינינו שאוהביה והעוסקים בה נטו מאד מדרכי אמונת תורה שבעל פה וחלקו אפילו על הלכה למשה מסיני ובדברים אחרים לא נחשבו דברי רבותינו לכלום בעיניהם וחלקו עליהם מכח מה שנראה אצל שכלם הדל ואפילו הגדולים ויראי שמים שבהם אשר האירו עיני ישראל בהבוריהם לא נשמרו מן חרב המינות אשר בידה ונפלו במכמורת הטעויות היותר גדולות בלכתם אחר שכלם כי כל חכמת הפילוסופיאה אינה אלא ללכת אחר שכלם סוף דבר כל באיה לא ישובון והנה מלבד מה שכתבתי בהקדמה ובפ' א' ובפ' ב' ובפ' י"ב ובפרקים אחרים הבאים אחריו יקרא קורא ספרי זה בספר דרך חיים של הר"ם לונזאנו ובעל שתי ידות באיתו הנדפס בסלוניקי (כי בנדפס בויניציאה רמזו עליו אבל השמיטוהו) על אותה הפסקא המתחלת ולו משנה ולא רק מלבבי וכו' ובכלי יקר של הרב לנייאדו על נביאים ראשונים נגד הרב אברבניל והרד"ק והמפרשים החולקים על דברי רז"ל יעויינו דבריו שם כי דבריו מתוקים מדבש וכאן אומר בלבד שידוע מה שאמרו בגמרא במגילה פ"ב מאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו שמנה עשרה ברכות על הסדר וכ"כ הרמב"ם בהלכות ברכות פ"א ז"ל ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום ולכן לא יעלה מעורם על דעת אפי' לטפש שבעולם שאנשי כנסת הגדולה לא היו מבינים לשון הקדש ושאנו מבינים לשון הקדש יותר מהם והנה נוסח התפלה אשר לכל הקהלות בכל תפוצות גלותנו בברכת מודים הוא זה וכל החיים יודוך סלה וכו' האל ישועתנו

ועזרתנו

ועזרתנו סלה א"כ אין לספק שהיה מתקנת עזרא וביח דינו והוא היה סופר מהיר בתורת משה והרד"ק חשב עצמו יותר מבין מאנשי כנסת הגדולה ומחכמי המשנה וחשב כל ישראל טועים בתפלותיהם והרי כל זה לא שמע מרבו ולא קבלו משום אדם שבעולם אלא כדי ללכת אחרי מה שנראה לשכלו ואחרי מה שבדה מעצמו כמשפט הפילוסופים שהרי כתב בשרשיו הדברים הללו ממש בצעדך בישימון סלה פירשו בזו המלה כמו עדי עד וכן בדברי רז"ל תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק לעולם ולעולמי עולמים נצח דכתיב לא לנצח אקציף סלה דכתיב יכוננה עד עולם סלה ועד דכתיב ה' ימלוך לעולם ועד ור' אברהם ז' עזרא פ" המלה כמו אמת והגיון והישר בעיני שזו המלה אין לה ענין דבק בענין אשר היא עליו אך היא מלת גגון כך שהיו המנגנים משלימים במקומות הגגון כן והראיה כי לא תמצא זאת המלה במקרא כי אם במזמור וגגון כי רוב הזכרת המלה הזאת בתילים ובתפלת חבקוק שהיתה בגגון ערות יסוד עד ציואר סלה וכן אמר בסיף התפלה למנצח בנגינותי וכו' ועינינו הרמה והגבהה מן סולו לרוכב ר"ל כי באותו המקום היה הגבהת הקול בגגון עכ"ל ועוד כבר ידעת מה שאמרו בגמרא בנדרים פרק אין בין המודר א"ר יצחק מקרא סופרים ועשור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני ופסקו הרשב"א בתשו' שאביא לקמן וכן מהר"י קארו בש"ע שלו סי' קנ"א כתב כל תיבה שהיא קרי וכתיב הכיכה למשה מסיני שתהא נכתבת כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור הרבנים הי"ר יצחק אבוהב והי"ר אברהם ואלאנסי והי"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל והתרו בו שיקרא כפי המסורת ולא רצה ונדוהו והורידוהו מהתיבה עכ"ל והנה המעיינים בפילוסופיאה כחשו כל זה ועמד להלחם כנגדם כמהר"ר יעקב בן חיים והוא היה בקיא מאד בגמרא ובפוסקים ובספרי התורה ג"כ כמו שנראה מהקדמתו למקרא גדולה ולחומש עם תרגום והנה אביא כאן דבריו בהקדמת מקרא גדולה הנזכרת ז"ל וקודם אערוך מלחמה עם החכמים האחרונים ז"ל הקרובים לזמננו זה כי דברו שלא כהוגן על תורתנו הקדושה באמרם כי הקרי וכתיב היו ספיקות נסתפקו אנשי כנסת הגדולה ואלה שמותם ולשונם . האפודי בפ"ז מספרו בדקדוק כתב וז"ל השלם ראש הסופרים עזרא הכהן הסופר נער חצנו ושם כל מאמצי כחו לתקן המעוות וכן עשו כל הסופרים הבאים אחריו ותקנו הספרי" ההם בתכלית מה שאפשר עד שהיה זה סבה להשאירם שלמים וכו' ובמקומית אשר השיגם ההפסד והבלבול עשו הקרי וכתיב להיותו מסופק במה שמצא עכ"ל והקמחי ז"ל תמהני על מה קדוש שדבר מסכים לזה בהקדמתו לנביאים ראשונים וז"ל ונראה כי המלות נמצאו כן לפי שבגלות הראשונה אבדו הספרים ונטלטלו טלטול והחכמים יודעי המקרא מתו ואנשי כנסת הגדולה שהחזירו התורה לישנה מצאו מחלוקת בספרים והלכו בהם אחר הרוב לפי דעתם על הבירור כתבו האי' ולא נקדוהו או כתבו מבחוץ ולא כתבו מבפנים וכן כתבו בדרך אחד מבחוץ ובדרך א' מבפנים ע"כ והשר דון יצחק אברבניל זצ"ל השיג עליהם בהקדמתו לספר ירמיה וז"ל והדעת הזה אשר הסכימו בו החכמים האלה ועצתם רחקה מני כי איך אוכל בנפשי להאמין ואיך אעלה על שפתי שמצא עזרא הסופר ספר תורת אלהים וספרי נביאיו מסופקים בהפסד ובלבול והלא ס"ת שחסר ממנו אות אחת הוא פסול כל שכן בקרי וכתיב שבאו בתורה שכפי הקרי יחסרו בתורה כמה וכמה מהאותיות וכו' עוד אמר וז"ל הנה עוד אשאל מאתם כפי הסברא הנובר' אם היה הקרי וכתיב כפי מה שמצאו בספרים המחולפים ולא אפשיטא לעזרא הסופר איזה הדרך מהם ישכון אור ושם שתי הנוסחאות אחד מבחוץ ואחד מבפנים אם כן איפה למה בפירוש הכתובים נסמוך תמיד על הקרי וכא על הכתיב ולמה עזרא בהיות הדבר מסופק עשה הנקוד תמיד מסכים עם הקרי ולא עם הכתיב ואם היה כן דעתו היה לו לשום נסחת הקרי מבפנים כי היא האמת והמסכמת עם הנקודה והכתיב ישים מבחוץ כיון שלא הסכים בה דעתו שנית אם היתה סבת זה הפסד ובלבול שנפל בספרים מצד הגלות היה ראוי שיבא על דרך מקרה כפי המקום שנשטשטש או נמצא ואתה תמצא בפ' תורת האלדים בפ' לך לך שכתוב מלך צבים והקרי צבאים וכן כתוב פעם אחרת האם נפל במקרה הטשטוש והבלבול במלת צבאים תמיד וכן כלם כמו נערה דכתיב נער

כ"ב פעמים במ"א מלא שהוא ונתנו לאבי הנערה וכן בעפולים בטחורים ישגלנה ישכבנה אלא שאין הדבר כמו שחשבו החכמים האלה ושארי להו מאריהו ותירץ כי אמיתת הענין אצלו כי עזרא הסופר וסיעתו מצאו ספרי התורה בשלמותם ותמותם וקודם שהתעוור לעשות הנקוד והטעמים וס"פ עיין במקרא והדברים אשר נראו אליו זרים כפי טבע הלשון וכונת הספור חשב בעצמו שהיה זה לאחד משני סבות אם שכיון הכותב בדברים זרים ההם סוד מן הסודות מספרי התורה כפי מעלת נבואתו ולכן לא מלאה ידו לגשת למחוק דבר מספרי האלדים כי הבין בדעתו שבחכמה יתירה נכתבו כן ושלסבה מן הסבות נכתבו האותיות החסרות והיתרות והלשונות הזרים ולכן הניחם הכתב מבפנים כמו שנכתב האמנם שם מבחוץ הקרי שהוא פירוש הכתוב הזר הזה כפי טבע הלשון ופשיטות הענין ומזה המין תמצא כל הקרי כתיב שבתורה וככה כשמצא עזרא שכתוב בתורה ובעפולים שהוא לשון גובה ולא ידעינו מה הם הגבוהים ההם הוצרך לפרש בקרי שהם טחורים וכן ישגלנה לפי ששם שגל נאמר על המלכה הוצרך לפרש בקרי ישכבנה גם אשר שחשב עזרא שהיו בספרי הקדש מלות ותיבות שלא נכתבו כן בזרותם אלא לסבה מן הסבות אם להיות האומר אותם בלתי מדקדק כראוי אם בקצור ידיעת דקדוק הכתיבה והיה זה מהנביא כשגגה היוצאת מלפני השליט ולכן הוצרך לפרש אמתת המלה ההיא כפי הספור והוא ענין הקרי אשר שם מבחוץ כי ירא הסופר הקדוש לשלוח ידו בדברי המדברים ברוח הקדש וכתיבתם ועשה זה בעצמו ר"ל לפרש המלה והתיבה ההיא ושמו בחוץ להיותו פירוש שפירש הוא מעצמו ואין ספק שכך קבלו מהנביאים וחכמי הדור שקדמוהו והנה רוב הקרי והכתיב שבא בספר ירמיה כשתעיין בם ובעניניהם תמצא כולם מזה המין שכתבם ירמיה כן בטעות ובשגגה והאריך בהקדמתו שם לספר ירמיה עד הנה התבאר שהקרי וכתיב והקרי ולא כתיב כולו ענין הפירוש וכן הוא הכתיב ולא קרי שראה עזרא מלות כתובות שאין להן ענין כפי פשט הדברים וכן לא עשה בהן נקודה כלל ולא יקרא ומזה תדע שהספרים אשר נפל בהם הרבה מזה הוא לחסרון המדבר בידיעת דרכי הלשון או בידיעת דרכי הכתיבה ולכן היו בספר ירמיה פ"א מקרי וכתיב ובספר שמואל שכתבו ירמיה רבו בו בכמו' הקרי והכתיב בכמו' קל"ג וכו' עד אבל בתורת אלדים להיותה כלה מפי הגבורה וכמות כתיבתה קרוב לארבעה פעמים ספר ירמיהו לא נמצאו בה מקרי וכתיב אלא מעט מזער אלה וכו' וכן הולך ומונה כמה מהקרי וכתיב באו בכל ספר להורות מי מהנביאים היה יותר בקי בדקדוק הלשון ותשובותיו רחקו מני כאשר אבאר ואשיג עליו אמנם קשיותיו אשר הקשה על הקמחי ועל האיפודי טוב' ונכוחי' הם ובהשיגי והשיבי על תשובותיו יושגו ג"כ הם כי כל אלו התירוצים ודעת הקמחי והאפודי בלם הם מספרא ואנן לית לן כי אם תלמודא דילן אשר קבלנו עלינו כי לבן של ראשונים כפתחו של אולם והם אמת ודבריהם אמת ואומר כי מה שאמר השר אברבנאל ז"ל שעזרא הסופר וסיעתו מצאו ספרי התורה בשלמותם ותמותם כמו שנכתבו אמת ויציב הדבר ואמנם במה שאמר בתירוץ הראשון שכיון הכותב כמו שנכתבו הדברים הזרים ההם וכו' עד האמנם שם מבחוץ הקרי שהוא פירוש הכתיב הזר ההוא כפי טבע הלשון ליתא לדבריו דהא בהדיא גרסינן בסכת נדרים פ' אין בין המודר א' רב איקא בר אביי אמר רב חננאל אמר רב מ"ד ויקראו בספר תורת אלדים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורות אמר ר' יצחק מקרא סופרים ועשור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני הא נקטינן דכולהו הל"ט ולא שם עזרא הסופר מבחוץ הקרי שהוא פירוש הזר וגם לא היה זר בעיניו חיו ולא השיגו לא ספק ולא בלבול כי כולהו הל"ם כדגרסינן לעיל ותו קשה בעיני מה שאמר וז"ל וככה כשמצא עזרא שכתוב בתורה בעפולים שהוא לשון גובה ולא ידענו מה הם הגבוהים ההם הוצרך לפרש בקרי שהם טחורים וכן ישגלנה לפי ששם שגל נאמר על המלכה הוצרך לפרש בקרי ישכבנה עכ"ל וליתא לדבריו דהא בהדיא גרסינן ס"פ הקורא את המגילה עומד ת"ר כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורים אותם לשבח כגון ישגלנה ישכבנה בעפולים בטחורים חדיונים דביונים לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם

למחראות למוצאות ע"כ וכו' א"כ אינו לפי שלא ידענו מה הם הגבוהים ההם וכו' ולא אשיב על דברי השר אברבניל בסבה השנית באמרו כי המלות נכתבו כן בזרותם לסבה מן הסבות אם להיות האומר אותם בלתי מדקדק כראוי אם בקצור ידיעה לשון העברית ואם בקצור ידיעת דקדוק הכתיבה כי תמהני עליו אם דבר זה יצא מפי אדם דוגמתו היעלה על דעת כי הנביאים קצרה ידם בכל אלה א"כ הוא ז"ל היה גדול מהם בדקדוק לשון העברי' וחיי ראשי כי לא אאמין דבר זה ואם היה בשגגה כמ"ש הוא ז"ל למה הנביא או המדבר ברוח הקדש לא תקנו האם השגגה נפלה בספר ירמיה פ"א פעמ' ובס' שמ'אל שכתבו ירמ' כמו שהוכיח הוא ז"ל רבו בו הקרי והכתיב בכמו קל"ג כמו שמני הוא ז"ל היעלה על לב נביא שנאמר עליו בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגויים נתתיך יסול בשגגות האלה סוף דבר נר' ח"ו כאלו השר ז"ל לא ראה הגמ' ואליבא דגמ' לא נהיר ולא צהיר מה שתירץ ואולי כי השר ז"ל היתה רוח אחרת עמו ולא נעל' ממנו ח"ו הגמ' אלא דרך בדרך הרב הגדול הרמב"ם בסירה הנבוכים להראות כחו כי זולת הגמ' יש דרך לתרץ ואם יקשה המקשה הא לא אשכחנא בגמרא מקריין וכתבן או כתבן ולא קריין ועטור סופרים וכו' אלא מה דחשיב בגמ' ובסברה חשיב כל הני ושפי עלייהו כמה וכמה ולעולם אימא לך דבשארא בעי לתרוצי כדתירץ השר אברבנאל דס"ד למימר הני דקחשיב בגמ' כולהו הל"מ ובשארא לא (אמר אבי עד שר שלום אין קושיא זו כלום דאשו כי רוכלא לחשיב ולזיל אלא תנא ושייר) ואברא דבסברה חשיב כל הני ושפי עלייהו ושפי ממה דמייתי במסכת סופרים אבל לא קשי' מידי דגרס' במסכת סופרים פ"ו א"ר שמעון בן לקיש ג' ספרים נמצאו בעזרא ספר סעון ספר זעטוטי ספר היח בא' ומצאו כתוב מעון אלדי קדם ובשנים מצאו כתוב מעונה וקיימו ב' ובטלו א' בא' מ"כ ואל זאטוטי בני ישראל ובא' מ"כ ואל אצילי בני ישראל וקיימו ב' ובטלו א' ע"כ ואם איתא להא דאמר השר אברבניל שלכן לא מלא' ידו דעזרא לנשת למחוק דבר מספרי אלדים כי הבין מדעתו שבחכמ' נכתבו לא ימנע מחלוק' אם שהי' יודע שהם הל"מ ואם שהיו ספקו כדפי' הקמחי והאפודי וא"ת שלא היה יודע שהם הל"מ למה לא מחק והלך אחר הרוב דהא חזינן דבני ספרים שנמצאו בעזר' הלכו אחר הרוב וא"ת כלם היו שוים ולכן נמנע מלגשת מלמחוק ועש' הקרי מבחוץ א"כ יורני ניצד נקרי בס"ת שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכת' היעלה על לב שנקרא הקרי שתקן עזר' הסופר שהוא פי' הכתוב הזר לדעתו ז"ל ונניח הכתב שהוא כתוב באצבע אלדים אלא על כרחין אית לן למימר שכולם הל"מ ונשאלה שאלה זו להרשב"א היאך נקרא שלא מן הכתב בעפולי' בתחורי' ישנלנה ישכבנה ותירץ הרשב"א ז"ל וז"ל ושאלת כיון שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב היאך ש"ץ קורא ישבבנה והוא כתוב ישגלנ' וכן בכל תיבה שיש בה קרי וכתיב שכולם כתובים בתורה ע"ם המסור' ולא כפי הקרי תשובה זו הל"מ וכמ"ש בגדרים פרק אין בין המודר מקרא סופרים ועטור סופרים כתבן ולא קריין כולן הל"מ מהתשובה איכא למידק דהשואל לא הוה ידע דאינון הל"מ מדקחזינא דהרשב"א השיב זו הל"מ וכו' ומאח' דאינון הל"מ ליכא לאקשויי מידי ונר' שגם הרשב"א נסתייע מהיא דפ' אין בין המודר ואע"פ שבאו בתורה כמה וכמה קרי כתי' זולת מאי דמייתי בגמרא כדפרכינן לעיל ואם היו ספקו' כדפי' הקמחי והאפודי היאך לא מני לון בהדי הנך דמס' סופרי' ומדקחזינן דלא מני ולא קחשיב אלא תלתא א"כ שארא כולהו לא הוו ספקי ואם איתא דהוה ספיקי הוה אזלי' בהו בתר רובא כראולי' בתר מס' סופרים כדתרצינן לעיל ולא יקשה מידי מ"ש השר וז"ל ואין ספק שכך קבלו מהנביאים וחכמי הדור שקדמוהו עכ"ל אשיב עליו ממה נפשך שכך קבלו מהנביאים וחכמי הדור לא ימנע מהחלוק' אם שהיה הל"מ וגילו לו שכך צריך להיות ואם שלא גילו לו שכך הלכה למשה מסיני אם לא גילו לו שכך הל"מ א"כ היה יודע בברור שכך צריך להיות שכך קבלו מהנביאים א"כ מאי קאמר במ"ש כי ירא הספר הקדוש לשלוח ידו בדברי המדברים ברוח הקדש ותו קשה א"כ הוא שכך קבלו מהנביאים וחכמי הדור למה לא תיקנו הם דהיינו הנביאים וחכמי הדור אלא על כרחיך דבין הקרי ובין הכתיב כולהו הל"מ כראוכחנא לעיל מהיא דפ' בין המודר ומה שאמ' בסבה הראשונה אם שכיון בדברים הזרים ההם סוד מן הסודו' מספתרי

התורה

התורה כפי מעלות נבואתו ולכן לא מלאה ידו לגשת למחוק כך ויש לנו להאמין בודאי כמו שהניח הרב הגדול הרמב"ן ז"ל ראש המקובלים האחרונים בהקדמתו לביאורו לפי' החומש ותמהני על השר הנ"ל כיצר הניח הדבר בספק שאחי"כ בסכה השנית כתב על ירמי"ה בזרות הלשון באות נפשו שאפה רוח שקרי מבחוץ נפשה שכך נרא' משבע הלשון והדבר סוד מסודות התורה בסוד היבום והמשכיל יבין נקטינן מכולהו הני פרכי וקהותן דכל מילי דקרן ולא כתבן וכתבן ולא קריין וכולהו דרכי המסרה כולהו הלים ולא כאשר כתבו החכמים האלה דלעיל כדגרס' בגמ' דנדרים דכפ' אין בין הנודר דאיתינן לעיל עכ"ל והבאתי כל לשונו להוכיח איך אפילו החכמים היותר מעולים ויראי שמים במפרש המקרא נפלו בעוסק הטעיות להכחיש דברי הגמרא בהלכה למשה מסיני ולומר שירמיה היה סכל בחכמת הדקדוק ולא היה יודע מה בין זכר לנקבה ולכן תחת נפשה כתב נפשו והחזיקו עצמם יותר חכמים מכותבי ספרי הקדש הוי חכמים בעיניהם וכל זה מבלי היות להם שום ראיה אלא שבדי הדברים הללו ואמרו בפירוש שכן נראה לשכלם וגרמא בנזקים היה להם לפי שהרגילו נפשם בפילוסופיאה ובקריא' ספרי המפרשים של המורה וכיוצא והרי"ו עראמ"ה בשער י"ט ובשער כ"א הביא דעת פילוסופי עמנו שבלבתם אחרי עיון דעתם נטו מאד מדרך האמונה בידיע' הי"ת והרלב"ג פירש השטן שבאיוב שהוא כח המדמה ומזה תראה שבאשר השטן בכל כחו וחזק פרוייו מסית הפילוסופי' להכחיש התורה אזי הם מכחישים השטן וכן פירשו מפרשי המור' ופילוסופי עמנו סנאל ושטן שבמדרשים שריל"ז כח הדמיון ומה שכתבו רז"ל על ס' רבוא מלאכי השרת שקשרו לישראל שני כתרי' וק"כ רבוא מלאכי חבלה שהסירים מהם פילוסוף אחד פי' שלא נהיה הדבר הזה ולא היו שם לא מלאך השרת ולא מלאך חבלה אלא הם מעלות המדות ופחיתות' ושאר הבלים משכל הפועל הביא הפי' הזה מהרי"ו אבוהב במנורת האאיר בנר ג' כ"ד ח"ה פ"א ואין הפי' הזה מהמחבר אלא מפילוסוף א' שלא הזכיר שמו כי כן דרכו להעתיק הדברים בלא הזכיר שם מחברם וכן עשה בפרקי החבור להרמב"ן ז"ל עוד כבר ידעת משארז"ל הוא שטן הוא מלאך המות הוא יצר הרע ואמרו יורד ומזית עילה ומסיתן יורד ונושל נשמ' ובההוא עובדא אי לאו דמכרזי עלך ברקיעא הזהרו בר' מאיר ותורתו הזהרו בר' עקיבה ותורתו שוינהו לדמך כתרי פשיטי ור' יעקב בן חביב מחבר עין יעקב בסוף מסכת ברכות כתב שכדי לקרב הדבר אל השכל הוא מפרש שיצהר"י הוא כח המעורר שבאדם ויצה"ט הוא כח השכלי ומי לנו גדול מן הרב בעל העקידה חכם וירא שמ' מאד ובלכתו אחרי הפילוסופיאה בענין הנשמה בשער ששי דבריו נוטים לגמרי לצד מינות כי כלם הם לענה וראש פורחים משרש דעת אלכסנדר אפרודיסי וכבר נתרעם מאד על זה הר"ר מנשה ן' ישראל והשיב על כל דבריו בנשמת חיים שער ב' ס"ב וסתר כל ראיותיו וכן הר"ר חסדאי בידיעת הי"ת כתב דברים בלתי נבונים כלל כלל סתר דבריו הרי"י אברבנאל בפ' וירא ובדור הזה פילוסופי עמנו מחשיבים יותר מאד דברי חכם א' מאי"ה מרבנותי' במדר' רבא ובאגדו' ולכן על הרוב הם קוראים ספרי אי"ה ועל המעוט ספרי רבותינו הנך רואה מכל מה שהבאתי למעלה כמה מהסבנה העצומה בלמוד הפילוסופיאה ובקריאת מפרשי המור' ורלב"ג ושאר פילוסופי עמנו קיו וכיש בדורו הללו שהרי לבן של ראשוני כפתחו של אולם ואנחנו איננו אפילו כמחט של סדקי' ומבור' הוא כי אין בדורנו לא כהר"י עראמ' ולא כהרי"י אברבנאל ולא כרד"ק חכמים וירא שמים ואם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר סוף דבר על הפילוסופיאה נאמר כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה . אבל בחכמי ישראל הבקיאים בנסתרי התורה הן מהבקיאים בתלמוד הן בפשט הן בדרש כגון הרימ לונזאנו בעל שתי ידות הר"ר משה אלשיך הר"ר שלמה לוי אלקבץ ורבים כמותם לא תמצא הדברים האלה אלא הכל אמונת חכמים ויראת שמים :

והנה מפרש בחינת עולם שהבאתי למעלה אעפי שבסוף דבריו למד דעת את העם שכל חכמי הרמבים בפילוסופיאה בטלה לה לגמרי עכ"ז בפתיחת ספרו יצא לה לעזרה ולפי שבחרתי להשיב על כל דבריו אביא כאן כל לשונו וזהו . קורא נעים הנה באתי להשכילך בינה כי ישרים דרכי הפילוסופיאה השבעית וצדיקים המפלסים מעגליהם במאזני צדק ילכו בם הלוך ואור עד נכון היום ומושעים ההולכים אחר מחשבותיהם

יכשלו בם ונוקשו ונלכדו לא ידעו במה יכשלו מזה יעמדו על הברכה הראב"ע ז"ל אשר אזן חקר ותיקן אמרים אמת דברי פי חכם חן אין דבר נעלם ממנו וכל טוב ראת' עינו ובחזקהו להליץ בעד הקבלה האמתית ונגד הצדוקים קנוא קנא להי צבאות אל קנא והוכית במישור המתפרצים בעם המתהללים בהלולים להלל קדש ה' אשר אהב שבתון שבת קדש שתו בשמים פיהם לישבע לשוא ולשקר ויהללו את בריתו אשר חתם בבשרם לשכב משכבי אשה זרה ולהביא תועבה אל חיקם ומקומות רבו מספר ואחריו ראש הפילוסופים וראש המאמינים הרמב"ם ז"ל אשר חלץ כגבר חלציו להודיע קושט דברי אמת דבר קטון זה מעשה בראשית ודבר גדול זה מעשה מרכבה ובמקום גדולתו וחכמתו שם אתה מוצא את ענותנותו וקדושתו בסוף מאמר ה' פ' ע"ה מספרו מורה הנבוכים אשר האריך דבריו שם קדוש אומ' כלה נאה דורש ונאה קיים במדותיו מדת חסידות כנסעוד' צום אב אשר בה פת במלח אכל ומים במשור' שתה לא בא אל פיו בשר ויין וכנטבילת קרי אשר נהג עצמו בה כל ימי חייו כמלאך ה' צבאות ואחריהם בכל דור ודור צדיקים יסודי עולם בעלי תושיה ומחקר מאירים לארץ ולדרים עליה בחכמתם ותבונתם לא זז שם שמים מפיהם וממחקרם הקדישו את קדוש יעקב ואת אלדי ישראל העריצו ומזה יעמדו על הקלקה אנשים רעים וחטאים אשר שתו בשמים פיהם ויהרסו לעלות אל ה' אמרתי לא אזכים ולא אדבר בשמם אמנם כרת הקמים נגד הפילוסופיאה להומה ולאבדה ולאסוף זכרה מן הארץ ידעתי גם אני ידעתי כי רבים שגו ברואה סקן פליליה אך מה פשעה ומה חטאתה כי דלקו אחריה כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם הלא גם בה' בגדו כי בנים זרים ילדו ויחפאו דברים אשר לא כן על ה' רוב האפיקורסים כאלישע וחבריו ולמה נסוג אנו מאחרי אלדינו מבלתי דעת את דרכיו ליראתנו פן תאכלנו האש הגדולה הזאת אש זרה אם יש לאל ידנו להשכיל ולהטיב למה נמנע טוב מבעליו בעכור העם ההולכים בחשך אשר לא ראו אור גדול מצות ה' ברה מאירת עינים הנה האל ב"ה המלמד לאדם דעת אמר למשה עכדו נאמן ביתו כתיב בתורתך נעשה אדם והרוצה לטעות ישעה כי ישרו בעיני הדברים למען ידעו בניכם אשר יקומו מאחריכם כי ה' בקרבכם ואל אחד בראם כדבר בעל העקרים מאמר א' פ"א ואם מקרה הקבלה האלדית גם הפילוסופיאה יקרה (עיז היא לעם בני ישראל את צנועים חכמה ובאו בה פריצים וחללוה נתנוה שוממה למשל ולשנינה בפי עוללים ויונקים ותמיד כל היום שמו ית' מנואץ שפתי נבון למדו לקח שפתי נעים זמירות ישראל כ"ד יעקב פרנס"ם בשירו נחמד וטוב להשכיל תחלתו הקבלה תתן קולה) למה נגרע אנחנו מהקריב את קרבן ה' בעבור החטאים האלה אשר חללו מני דרך שבתו מני אורח והשביתו מפנינו את קדוש ישראל הלא ידענו נאמנה כמה מעלות טובות לפילוסופיאה השבעית והאלדית עלינו ורבים מישני אדמת עפר האירו מכבודה ולשונם תהלך בארץ להליץ בעדה ולדבר טוב על נפש' והמליץ בתוכ' משיב דברים נכוחים להרשב"א ז"ל ובמתק שפתיו שפת אמת תכון לעד ובצוף אמריו אמרי נועם גלה תועלותיה לעין כל והגיד לאדם ישרה הנה זה איש אלדים קדוש הוא (הברדשי) עיבר עלינו בספרו נחמד וטוב ותאחז במשפט ידו וכו' עכ"ל ומדברי הפילוסוף הזה נכר כי חכם ויראַ שגים הוא זבקי בספרי התורה ולכן אשיב על דבריו אחד אל אחד. ראשונה אמר כי ישרים דרכי הפילוסופיאה השבעי' והאלדית וצדיקים ילכו בה הולך ואור עד נכון היום ואם נעזבנה נמנע טוב מבעליו בעבור העם ההולכים בחשך וכשם שלא נסוג מאחרי אלדינו מבלתי דעת דרכו (אעפ"י שאלישע אחר וחבריו פקרו בה) כך לא נעזוב הפילוסופיאה וכשם שלא נעזוב התורה והקב"ה רצה לכתוב בה נעשה אדם אעפ"י שהמינים פקרו בזה ככה לא נעזוב הפילוסופיאה ואשיב על כל זה כי הפילוסופיאה אינה מאירה לצדיקים כלל בידיעת הבורא ותורתו אינה מלמדה אלינו דרכי המקום אינה נותנת טוב לעוסקים בה העוזבי אינו נסוג מאחר אלדינו לבלתי דעת את דרכו העוסק בה אינו משכיל ומטיב אינה כמו תורתנו הקדושה שכתוב בה נעשה אדם כי הפסדה מרובה ושברה אינה כלל אלא להיות לכבוד אצל א"ה לעוסקים בה שכל עצמה של הפילוסופיאה אינה אלא דברים בדויים מהגויים כדי לתת טעם אל מה שלא היו מכינים ומהתחלות ההם הוציאו תולדות וקראום חכמה ואלו ההתחלות ההם אינם כל החכמה בטלה ובזה היה מפרש כמהרי"ר משה זכות

זצ"ל מה שא"ה מקדימים נבון לחכם בדבר פרעה אין נבון וחכם כמוך ואנו מקדימים חכם לנבון שבישראל כתוב שיאמרו א"ה רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה והטעם שהעכו"ם בתחלה הוא נבון והוא מבין מדוע הדבר הזה הי' כך ומדוע זה כך והוא מבין דבר מתוך דבר ואחר כך מן ההתחלות ההן מוציא החכמה ואם ההתחלות הן אמתיות גם התולדות אמיתיות אבל בני ישראל כל חכמתם מקובלת וממנה הן מבינים דבר מתוך דבר וכבר ידעת כי חכמה היא מה שאדם לומד מרבו ובינה מה שמבין מעצמו וכבר הורה מעצמו שאין עוד חכר וצורה ומקרים ושכל הפועל וכל חכמת הקדמונים אין עוד מי שילך אחריה ומה שקשה בפילוסופיאה הוא שמה שלא הבינו היאך נעשה כחשו לגמרי וכמו שתראה בראיות אריסטו על שא"א להמצא דבר בלתי בעל תכלית ומזה הוציאו קצת מתלמידיו שאין השארות לנפש כיון שלדעתו העולם קדמון וכמו כן אמרו שא"א לרוחני להתנועע ממקום למקום ועוד קשה מאד שמהקדמות שבדו מלבם בדברים הגופניים הולידו תולדות בדברים הרוחניים והם לגמרי נגד האמונה בענין הנפש ובענין המלאכים ובידיעת הי"ת ושכל מה שהוא במקום הוא גופני וכיוצא בזה וכמו שידע הבקי בדברי הרלב"ג ובדברי המורה ומפרשיו ובשאר פילוסופי עמנו וחכמי א"ה בשביל זה השיאו הפילוסופיאה לדבר אחר שלא עלה מעולם על דעת אריסטו וכמו כן בבאור איך הצור' היא מוצאת מכח החומר אמרו דברים נגד השכל לגמרי ונגד מושכל ראשון שאין שום דבר מהוה את עצמו ושמלא דבר לא יתהוה כלום ויהי מה אין בזא' הדרך הדברים שבדרך הראשון הם נגד אמונת תורתנו אבל במקומות אחרים אמרו דברים שאסור גמור לשום יהודי לקרוא אותם מלבד שאעפי שהם ביארו לדעתם דברי אריסטו הדבר מבורר שלא עלה מעולם על דעתו הדברים הללו ואיני רוצה להאריך כלל בזה כי איני רוצה לדבר בפילוסופיאה הבדויה הזאת אלא שאם באולי איזה אדם שלמד אותה יקרא ספרי זה ידע מה מיבה ועל כן יפה כתב חכם מא"ה שהפילוסופי' של הקדמוני היא כאיש אשר רצונו לילך לעיר אחת והי' צריך בצאתו מביתו לפנות לצפון וללכת עד העיר המבוקשת והוא פנה לדרום שכל עוד שילך ויטרח יתרחק יותר ממקום המבוקש ממנו כך הוא הפילוסוף הוא מעיין ועמל ומורח כל ימיו בהתחלות בלתי אמיתיות וכל עוד שיעיין יהי' יותר סכל וא"כ מה לו למפרש בחינת עולם לשכח הפילוסופיאה והודאת סיו בסוף ספרו כמאה עדים דמי ואם יאמר שבדור הזה מצאו האמת אין זה אמת כי גם הראשונים נראה להם שמצאו האמת בעצמו עד שהרמב"ם באגרותיו כתב ששכל אריסטו הוא תכלי' שכל האנושי ועוד אמר שכל מ"ש אריסטו מן הירח ולמטה הוא אמת בלי ספק וכבר ידע הפילוסוף שבזמן הזה תלמידי אריסטו חולקים בכל כחם על הפיכוסופיא' הזאת והבדרשי (שהפילוסוף הנזכר קורא אותו איש אלדים קדוש) כבר שמעת מאת הפרקים הקודמים מה טיבו ומה שהביא ראי' מהרמב"ם וראב"ע היא ממש ראי' לסתור כמו שהוכחתי בפרקים הקודמים אלא שאוסיף עוד כאן שחסידות הרמב"ם ומ"ש הראב"ע על שבועת שוא ושמירת שבת וביאות הנויות לא למדוהו מן הפילוסופיא' והטעויות הגדולו' שטעו היתה הפילוסופיאה גרמא בנזקיהם ואפי' בדבר ראובן ובלהה החזיק רבותינו למדברי' א' בפה וא' בלב שכן כ' בפירושיו יפה אמרו רבותינו וכוסה קלון עורם ע"כ אמת הוא שמותר גמור לומר ש'ראובן חטא כיון שיש מרבותינו שסוברים כך אבל אסי' גמור לומ' שאותם מרז"ל שאמרו שלא חטא ע'רומי' היו ואמרי דבר שקר כדי לכסות קלון ראובן ואמנם שמעתי בזה דבר נחמד מפי הרב הכולל כמהר"ר יהוד' מינדולה והנני כותבו כאן בשמו והקדים תחלה פי' הר"מ אלשיך ע"ם ויסע ישראל ויט אהלו מהלאה למגדל עדר שפי' מגדל עדר על לאה שילדה רוב בניו ויעקב בדרך אחר מיתת רחל נסע ונטה אהלו חוץ לאהל לאה הוסיף ואמר שכשראה ראובן שלא נטה אהלו אצל לאה לא הקפיד מאחר שבדרך אסור לשמש אבל בשכון ישראל בארץ ההיא שאז היה חייב לפקוד את אשתו מה עשה ראובן כדי שלא ישכב אביו עם בלהה הלך ושכב באהל בלהה וזה עשה לפי שידע שאסור לשמש בחני שום אדם ואז לא ישכב אביו עם בלהה ולא רצה לתבוע עלבון אמו בפה (והוא דומ' קצת למה שפי' רלב"ג בפסוק אשר ישכבון את הנשים הצובאות) ועש' זה כדי שלא למעט בכבוד אביו וכשרא' יעקב כך אז הבין שתבע עלבון אמו בחכמה וזהו וישמע ישראל ולזה ויהיו בני יעקב שנים עשר כלם

צדיקים

צדיקים שאעפ"י שבדבר זה נחשב כמעט לזלזול כבוד עד שאחר כך עשה תשובה גדולה בשקל ותעניתי מאחד שכונתו לתבוע עלבון אמי ותכיעתו היתה בחכמה לכן היתה מיטתו שלמה ע"כ דבריו ונחזור לענייננו הנה ראית מה גרמה הפילוסופיאה לאנשים ההם וכן אירעו לכל פילוסופי עמנו ובפילוסופיאה של הדור הזה נמצאו ג"כ דברים נגד תורת מרע"ה והנה אזכיר אחד מהם הנה הפילוסופים אשר אין להם חמר ראשון ולא צורה עצמית ולא מקרים ולא יסודות הם אומרים כי אין שום דבר נולד מעיפוש אלא הכל נתהוה ונולד מזכר ונקבה והוא נגד מה שקבלנו מפי השמיעה בענין ההורג סרעוש בשבת חייב וההורג כנה פטור והם מכחישים ג"כ מ"ש עכבר שחציו עפר וחציו אדמה ואמר הרמב"ם שרבו מספר מגידים לו הדבר הזה והזכירו ג"כ משורר אחד מא"ה שמו נקרא אוו"דיו וכת אחרת מהפילוסופים אמרו שכל בעלי חיים זולת האדם אינם חיים אלא גופים מתים לא מרגישים לא רואים ולא שומעים אלא שמתנועעים מעצמם בכח שיש בדם שלהם לנועע איבריהם ולכן קראום בלשון יון אבטומאטא רוצה לומר מנועע עצמו והוא נגד מה שצותה התורה דצעיר בעלי חיים דאורייתא ומה שאמר על מעשה בראשית ומעשה מרכבה כבר ביארנו למעלה מה ש"ש בו די:

והסבת ושמע דברי חכם גדול בפילוסופיא וברפואה ובחכמת הלמודית הוא כמהר"ר יוסף שלמה ר"ל מדר"גו בספרו ספר אלים דף ס"ב אחר שהביא דברי הר"ל אברבניל שהלמיד בספרים הטובים והשמיעה מפי ירא אלהים הן הכנות לאמונות השובות ולכן שומר נפשו ירחק מספרי ומלמדי המינים ועל זה בא הצווי שהאמונה תהיה וכו' הוסיף אח"כ הר"ר יוסף שלמה ואמר ז"ל וזו ההזהרה מוטלת על האבות הנורמי' לבנים להטוא ששולחים אותם לפאדובה להתפלסף טרם יגה עליהם אור התורה והיה להם להטביע קודם בנפשם היטב מטבע האמונה שלא יסורו ממנה וכו' מה טוב כי תבקש הרפואה מספרי הרופאים והאמונה ממקור ישראל ולא מילדי נכרים וזרים בחכמת חצוניות לכן תמים תהיה עם ה' אלהיך שכל עוד שתוסיף לקרוא בספרי הפילוסופים תחסר מידיעתך ותתעצב אל לבך ותראג לאחריתך עד שתקוץ בחייך וכו' שהמוסכם אצל הרוב הוא שהדורש את ה' ודבריו האלהיים מעל ספרי הפילוסופים כדורש את החיים בבית הקברות ולהפך המפרש דברי התורה והכתובים ע"פ דעת הפילוסופים הוא מבקש המתים בין החיים לכן אל תפוש תורת אמך וטוב שתהי' כסומא הנשען על הפקח הבריא שינהגך לשלוי ויישר דרכך לפניך בלי מכשול משתתיר אחרי עיניך ותשען על שכלך ותנוח באבן רגלך ותפול בפתח שאורח חיים אם תפלם בלי נר מצוה ותורה נעו מעגלותיה לא תדע דרכו לכן קבל האמת ודרוש אותה מעל ספר התורה אז תלך בדרך ישרה ואת ה' אלהיך תירא ע"ל עוד כתב שבמקרה הפילוסופיאה קרה לחכמת הקבלה ולראיית זה הביא דברי שיר אחד שאומר בו מחברו שהתינוקות עוסקים בקבלה וכן עמי הארץ שאינם יודעים דין אמה העבריה ועוד שיקרא הזהר מי שלא נזהר מנבלות פה ואין כל זה כלום ומה ענין זה לדעות נפסדות וסתירת דברי רבותינו ודברי מינות היוצאים מן הפילוסופיאה אלא שהמחבר בקש תואנה כדי לפרסם השיר ההוא המזוהם בעולם אחרי שבמצות רבני עירנו שבזמן חבורו וכפי מה שסופר לי אבד שמו מן הארץ ומן יוקשו בו חסרי דעת או יתלו בו קלי עולם קטני אמנה ונמצא שם שמים מתחלל אומר כי מחבר השיר ההוא היה סיחר אחד אשר לא הוכתר מעולם לא בכתר הרבנות ולא אפילו בכתר החברות חכם במלאכת השיר וההלצה והיה עוסק מאד בפילוסופיא' ולא היה מאמין כלל בנסתרי התורה שבידנו ומרגלא בפומיה האיש המקובל הלך אחרי ההבל ויהגל כופר בספר הזהר והיה מורה לאחרים שלא חברו רשבי"י אלא שספר מזויף הוא ובשביל דעותיו אלה שנאוהו המורים והיושבים על מדין בעיר הזאת ולמען תדע מה טיבו שמע נא דברי הקדמתו אם תבעיון בעיו מי אלה עלי יהמיו ומה מיבו של ההמון הזה אשר יריע אף יצריח וכלפי מעלות מליצתי דברים ישיח למו דברים למי שיח למאחרים על יין גאונם ובלבם יגביהו כנשר ובין כוכבי הקבלה ישימו קנם המתיקים סודה ויסודותיה ולא ידעי על מה אדניה הטבעו ולמה זה הכל ייגעו על כן דברי לעו עכיל ובכל היום היה משלח רסן לשונו נגד תיח שבעירנו על שהיו עוסקים בנסתרי התורה מעט מזער והיו קורין בספר הזהר ולכן הבין גם הוא שהכל יכירו

שמחמת הקנאה והשנאה חבר שיר זה ולכן כתב בהקדמתו אם אדברה לא יחשך כאבי סן יחסרני שומע ויחשדני כי קנאה זולת קנאת ה' צבאות תעשה זאת אמנם מה אעשה אם מליצתי לא נשאה מעולם על שכמה משא דומה ומטבע לשוני להגיד לאדם מה שיחו נגד ה' וגגד משיחו ע"ל וכשראה ששום אדם לא היה רוצה לשבחו ולהללו במעשיו וכ"ש בדעותיו שבח הוא את עצמו בשיר ההוא ואמר שהוא חכם עניו בעל מעשים ושמי הולך בכל המדינות וכה הי' דבריו לא כן השר (פירוש המשורר) בכל אושר אם בלמוד אם בעשיה במלאת ספקו לחם חקו בשר ויין לרויה על סוד שדי אז התענג מצוף רויו ברה בריה נתעל' מעלה אחר מעלה ולאט לא בקפיצת נמיה אחות קרא אל תורת אל אל הפילוסופיאה רעיה אין די שבח אל דעותיו ולצדקו אין די הודיה אזוב נמוך הוא בלבנו ולעם האל צל דליה הא מחברתו רבת הנוי אף סועילה כיפיפיה לא הפיל בה ארצה מלה כל אמרתו קב ונקיה תוך סלם בין שקל כל אות ואות שנית ושלישית צחות ניבו לוכד לבות ולמלך על שובה שביה (סוגר יקר מכל רביד זיקים נאים מכל חליה) שמעו ילך במקום נשמע קול פרס גם קול עזניה יפרוס רוחות הודו הודו לא יהיה לו קץ ונשיה בדוד יאיר כבנו יאיר לדזיו ליה היך זיו בר בתיה ע"ל ויודע אני נגד מי ועל מה נעשה השיר ההוא ובעל ריבו היה משכיל אחד מבני עירנו זקן ומלומדי הישיבה וחדושיו בחכמת האמת נדפסו בפירוש פירקי שירה להרי"ר מונצילסו הנקרא מספרים תהלות ה' ושפתי רננות נדפס בעיר מנטובה אבל גם שנאתו גם קנאתו כבר אבדה ועוד כתוב ריבך ריב את רעך וסור אחר אל תגל לכן אשיב אל שירו בלבד. ראשונה אמר שהתינוקות של בית רבן עוסקים בקבלה ושקר דברו שפתיו כי לא נעשה מעולם כדבר הזה רק ילמדו להם ס' ראשית חכמה במקומות המובנים שהם מביאים ליראת שמים ובלשונות הזהר הפשוטים ואין ביניהם למדרש רבה אלא הלשון בלבד ובזה ירגילום להיות זריזים במציה עוד אמר שיעסוק בקבלה מי שלא למד עדיין חכמת הפילוסופיאה ז"ל איש לא יבין אי שת דגלו מה שתות ארץ מאפליה איש התנבר אליו דרך טבע ויצירות תחתיה סכל נתיב ידע עיט ושזפתו עין כל איה חוג שמים איך יתהלך אוי לו מאולתו אויה עכ"ל ובזה הראה טפשותו לכל אדם אדרבא כך היא חובתינו וכך יפה לנו עוד גדול עונו מנשוא בהיותו מחרף ומגדף חכמי ישראל העוסקים בנסתרי התורה וקרא אותם בורים רקים וזרים הא לך דברי כזבים שלו מה לך לעדי נסתרות אם את מסור תלמוד עדיה עד שתגיד בוד סוד חיות הוה נקוד שה ונדיה יודע סוד אופן הודע משפט ביצה כדוריה רק מתיהר עם סוד אימא מה דין אמה העבריה סותר מראות בן בוזי מה מראות צרעת וכויה עכ"ד והוא שוא ודבר כזב כי בעיר הזאת הבקיאים בספרי התורה היו בזמן שחבר שיר הזה כמהרי"ר שלמה פורטיגיני ראש ישיבה ומאריה דאתרא וכמהרי"ר גור ארי' לוי וחכמתו גלויה מתוך ספריו הנדפסים ואחריהם בא בעיר הזאת כמהרי"ר משה זכות הנודע בשערים ובעת אשר נתפרסם השיר הזה נמצאו בכל גלילות איטליאה חכמים גדולים בספרי התורה והם ראשי ישיבות וחכמים מופלאים בפשט התלמוד ואזכיר כאן קצת מהם למהרי"ר בניטין הכהן כמהרי"ר שמואל די פאס (וקודם להם כמהרי"ר שמשון באקי) כמהרי"ר גבריאל פיטרימולי כמהרי"ר יוסף פיאטטה ורבים כאלה ואם דעתו לומר על בעלי בתים השומעים דברי חכמי האמת ועל כן הם זהירים בתורה כפי יכלתם ואוהבים דבריה הללו אין מעמיקים בה אלא מבינים חצוניות הדברים כפי שכלם ואפילו שקוראים ואינם מבינים שכר קריאת התורה בידם ועל זה ביאר מהרמ"ז משרז"ל כל פטטיא בישין ופטטיא דאורייתא טבין והמשורר הזה נתרעם על שאינם יודעים הדינים אשר אינם נוהגים בזמנינו ויאסר נא לנו אם מכל התלמידים הלומדים פילוסופיאה בעיר פאדובה או בעיר אחרת ואם מכל התלמידים הלומדים התורה ורלב"ג במלחמותיו נמצאו רבים יודעים הדינים הנזכרים בשיר הזה או אם אין נמצא אפילו אחד אדרבא תמיד ספרי א"ה בידם אפילו בשבתות וימים טובים עוד היה מבזה התורה בפרהסיא באמרו ז"ל הא זר תחמוד בתעלומות יען אין צורך לראיה ע"ל ובודאי שאין צורך בתעלומות התורה לראיה מספרי אריסטו ון' רשד ון' סינה ולא מספר מלחמות ה' וחבוריהם אבל צריכים ראיות גמורות מס' יצירה וס' הבהיר וס' הזהר ותשובת הגאונים וכל ספרי המקובלים מלאים מזה כמו שבפשט דיני התלמוד צריכים ראיה

מהגמ' ומהפוסקים ולא עוד אלא שבדיני התלמוד יכול אדם להוציא מסברתו דין אחד בנוי על עיקרי התלמוד אבל כאן צריכה להיות מקובלת או ראיות נמורות מדברי רז"ל ואין מקום לסברא כלל: עוד הוציא לשון הרע ודבת שקר על לומדי ספר הזהר שמדברים נבלות פה והוא שקר וכזב וידוע לכל כי חכמי האמת והצדק הם זהירים במצות מאד מאד וכבר למדו כי הדבה חמור ברית הלשון מברית המעור ואם הוא מדבר בעמי הארצות ואנשי הדיוט כי יצרם תוקפם בעונותינו ועכ"ז לא סרו מלקבוע עתים לתורה והם קוראים משנה וס' הזהר מה בכך והלא אפילו בע"ז החמורה אמרו רז"ל הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו מתוך שה"ו מתעסקים בה המאיר שבה הי' מחזירם למוטב עוד אמרו עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה לא כן העוסקים בפילוסופיאה כדור הר"י עראמה כמו שכתוב בהקדמת ספר העקדה שלו וכס' חזות קשה ולא עוד אלא שבדור הקודם לזה הלכו אחר עקבות ירבעם אשר העמיד פרדסאות כדי שלא יעלו ישראל לרגל והשתדלו בכל כחם שלא יודפס ס' הזהר ונעשית הסכמה לזה לולי ה' שהיה לנו וכמו שתראה בפסק הר"ר יצחק דילאטאי המודפס בתחלת זוהר מנטוב, ובפסקים המודפסים במערכת האלהות ובתיקוני הזהר, ויהי מה אעפ"י שהמבזה ת"ח וכ"ש המבזה את התורה אין תרופה למכתו עכ"ז כיון שבמצות אבני העיר הזאת לא נתפרסם השיר הזה והיה טמון מכוסה ונעלם קרוב לשמוע שמיתתו כפרה לו למחברו ובפרט שזה כמה שנים שהלך לו לעולמו ובפרט מן הפרט שהתורה מכפרת עון והיה עוסק ג"כ בפשט דיני התורה כפי מה שאומרים לו זקני הדור הזה אשר הכירוהו ולכן רע עלי המעשה כי בא הפילוסוף אשר העלים שמו לפרסם השיר הזה קינה מבעי ליה למען היות לו למזכרת עון ולא זכר דברי החכם כי האלהים בשמים ואתה על הארץ ע"כ יהיו דבריך מעטים וחוששני למחברו מחטאת אם בעבור השיר הזה ימנע איזה תלמיד ללמוד או ללמד ס' הזהר או כי תצא תקלה כיוצא בזה ואחר המנוחה תהיה לו לאנחה ובזה נראה לי לבאר הטעם מדוע לא נזכרה במלכים תשובת מנשה אדרבא אפילו אחרי מותו הזכירוהו לרשע גמור וכמו שכתבתי בס"ב והטעם הוא מפני כי כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה ואין תשובתו מקובלת כדי שלא יהיה הוא בנ"ע ותלמידיו בגיהנם והנה חזקיה השיב כל ישראל לעבודת ה' ובדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו עם הארץ אמנם אחרי מיתתו מנשה הדיחם מעל ה' והחטיאם עד מאד וכששב אל ה' לא השתדל בכל כחו להחזירם בתשובה כמו שעשה חזקיהו אביו לתקנו עון אחז ולתקני כל ישראל שנעץ חרב על בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב רק אמר הכתוב ויאמר ליהודה לעבו' את ה' אלהיהם אמירה בעלמא ולכן כל עוד שישראל בעבור חטאתיו שהחטיאם התמידו הם ובניהם ובני בניהם לעבוד ע"ז וכחטוא לא נחשבה תשובתו לכלום וירד לגיהנם ולכן לא נכתבה תשובתו בספר מלכים אבל כאשר ספו חמו מן העולם אחר חרבן הבית כל עע"ז ונתבטל יצה"ר של ע"ז מן העולם ולא היה שום אדם שיחטא בשבילו אז נתנוצצת תשובתו ומעשיו הטובים לפני המקום והועילה לו ולכן נכתבה בס' דברי הימים והסך זה מסש היה ביואש שלא ה' הוא המחטיא את ישראל רק ישראל החטיאוהו שכן כתוב ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם וחטא יואש הגדול הי' כאשר החטיא את ישראל במיתת זכריה כמו שכתוב ויקשרו עליו וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ה' ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהוידע אביו עמו ויהרוג את בנו ובמותו אמר ירא ה' וידרוש אמנם בעון זה חטא והחטיא ובמה שחטא קבל ענשו שכן כתוב ובלבתם ממנו כי עזבו אותו במחלויים רבים התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהוידע הכהן ויהרגוהו על מיטתו ויומות ויקברהו בעיר דוד ולא קברוהו בקברות המלכים ובמה שהחטיא כל עוד שלא אירעה שום תקלה לישראל לא העניש[ו] על שהחטיא את הרבים ואלו ישראל היו עושים תשובה הי' נמחל עונו אבל כשלא עשו תשובה ואמר ה' ליחזקאל להעלות חמה לנקים נקם נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות ואמרינן בגיטין ס' הניזקין אייתי סנהדרי גדול' וסנהדרי קמני קטל עלויה ולא נח בחורים ובתולות קטל עלויה ולא נח תינוקת של בית רבן קטל עלוי' ולא נח נתעוררה עליו מדת הדין והענישוהו על חטאו ולכן במלכים לא נזכר חטאו והכירוהו בדברי הימים.

ותהי

ותהי זאת נחמתנו בי הסליחות ברבוי וכל שכבי עמו ישראל בכלל הרחמים והישועות והנחמות אמן :

פרק עשרים ושלשה

ואחרי שהוכחנו אמת סתרי התורה הנמצאים בידינו היום איננו חייבים להביא ראיה על כל מה שלמדונו בעלי החכמה הזאת ועל כל פרטי הסתרים הללו כשם שאין אנו חייבים להביא ראיה על כל מה שלמדנו רז"ל בתלמוד אלא די לנו שנאמר כך אמרו בגמ' וכך העלו הלבה וזהו מופת חותך אצלנו וכמו כן בפרטי החכמה הזאת די שנאמר כך מקובל בין החכמים וכיוצא אמנם צריך להזהיר למי שלא עיין בה מעולם שאם ישמע או יקרא דברים זרים בעיניו וישאל טעמם מבעלי החכמה ויאמרו לו אינך יכול להבין לפי שלא העמקת בה אל יקשה בעיניו לפי שאפ"לו בחכמת אנושיות וכל שכן בחכמה הנשגבה הזאת א"א להבין הדברים על בוריים אלא מי שלמד החכמה בסדר הראוי והנכון אבל אם ירצה להקשות קודם שיבין התחלותיה ועקרית ישאר לעולם בסכלותו מצורף לזה שאין מובנין סתרי תורה לכל אדם וכמה מקטרגים יש המבלבלים דעת האנשים הבלתי ראויים כדי שלא יכנסו אל הקודש פנימה וקדם הכל צריכה תשובה מעונותיו וטהרה וקדושה קודם שיכנס בה וזהירות גדולה בשמירת המצות ומי שאיני עושה כך אינו מבין כלום אדרבא דעתו מתבלבל ומכחיש בה ואין חכם כבעל הניסיון וראיה לדבר אלישע אחר שומר יוני לא פסק מפומיה וספרי יונים נושרים מחיקו וכאשר רצה ליכנס בפרדס נתאחזו בו החצונים וקצץ בנטיעות והרי היה חכם גדול וכן יארע לכל מי שירצה ללמוד נסתרי התורה כדי להבין החכמה לא כדי שיהיה חסיד יארעו לו כמה בלבולים ומקטרגים ויכחיש לגמרי וירד לשאול ואפילו לא יהיה בעל עבירות אלא שלא יהיה מרקדק במצות אל יעלה בידו כלל שהרי אלישע אחר אלו היה בעל עבירות לא היה ר"ע לוקחו עמו וכך אמרו בזהר פ' נשא ואית נשורין אחרנין כגון נחשים ועקרבים ושרפין ונטרין ההוא טיב דלא ייעול תמן דלאו איהי ראוי למיעל ואי לאו כולהו חייבא הוו עיילין ברזין דאורייתא ובג"ד מאן דאיהו חייבא וייעול למנדע רזין דאורייתא כמה מלאכי חבלה דאתקריאו חשך ואפילה נחשים ועקרבים חיות ברא מבלבלים מחשבתו דלא ייעול לאתר דלאו הוא דיליה ועל ת"ח אשר אינם מתנהגים כשורה פירש החכם כמהר"ר אהרן קוים מ"ש ביומא ראיתם פלוני שלמד תורה כמה מכוערים מעשיו וכמה מקולקלים דרכיו וביאר זה כמאי דאמרינן דבר תורה בעות קינות אבל אמרו חכמים משיכה קונה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה אגל אמרו מי שפרע וכו' והנה ע"ה שאינו יודע דין זה יעמוד בדבורו אבל הת"ח שאין משאו ומתנו בשוק נאה חוזר בדבורו ומקבל מי שפרע וזה אוי להם לבני אדם שלמדו תורה ראיתם פלוני שלמד תור' כמה מכוערים מעשיו ע"כ מן החכם הנזכר וכן אני אומר שבשביל זה בעובדא דהנהו שקולאי א"ל דינא הכי א"ל הין למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור וכן הוא בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב וכן בעובדא דרוניא בפ"ק דבתרא ובזה אני מפרש פסוקים טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו והיא שכאשר יש לך לבקש מן עני וחסיד שלא יעמוד על קו הדין ויעשה הישר והטוב אינך רשאי לומר לו כי אפשר שלפי הדין אין הדין לגמרי עמו ולכן ימחול או יתפשר אלא תאמר לו אמת הוא שלפי קו הדין הדין עמך אבל כדי ללכת אחר מדותיו של הב"ה תמחול ותעשה הישר והטיב וזהו פי' הכתוב טוב וישר ה' ע"כ נכנס לפנים משורת הדין ויורה חטאים בדרך ואמנם כשרוצה ללמד לבני אדם ענוים שיעשו גם הם כן בתחלה אומר להם קו הדין ידרך ענוים במשפט ואח"כ וילמד ענוים דרכו ודע כי דרך סיושו דרך רחבה ואורח הוא שביל צר שהולכים בו בלבד יחידים ולכן הוא דבר מורגל בין הטובים למחול לעני מה שחייב לו אבל אינו מורגל לפרוע לו שכרו תחת העונש כמו הנהו שקולאי שהיה מן הדין לעונשם ולא מחל להם בלבד אלא פרע להם שכרם ולכן בתחלה אמר למען תלך בדרך טובים

ולכסוף אמר וארחות צדיקים תשמור. ונחזור לענייננו הרי למד אותנו אוקלידי שכשנרצה לידע אלכסונו של מרובע אחד אפי' שארכו יותר מרחבו צריך לרבע ארכו ורחבו וליקח שרשו של הסך העולה משניהם דרך משל אם מרובע אחד ארכו שמנה ורחבו ששה וצריכים אנו לידע מדת אלכסונו צריך לרבע מספר שמנה הוא ששים וארבע ומספר ששה הוא שלשים ושישה וסך שניהם יחד הוא מאה ושרש מאה הוא עשרה וכך הוא אלכסונו ועתה בא הרי"ש בפי' למס' כלאים ואמר דעל כרחין ליתא להאי כללא והיר ישראל הביא דבריו הכי"מ בהלכות כלאים אמר דאיתא ואיתא ועתה כשבא הרב בעל תי"ט להוכיח שאין האמת עם הרי"ש לא מצא ידיו ורגליו לפי שא"א להוכיח האמת למי שלא נתעסק בחכמה הלמודית ועי"כ כתב בפ"נ דכלאים ואמנם שזה דבר אמתי שהרבוע מן המיתר כמו כל שני רבועים מהצלעות מקיפי הזוית נצבת מבואר מאד ועמדתי על אמתתו בלמוד מ"ג ממאמר ראשון לאוקלידו מהקדמונים שבאתוני עיר החכמה הנזכרת בדברי רז"ל ואם הייתי מעתיק דברים ולבארו ולהבינו לכל קורא הייתי מצטרך לכמה הקדמות ומוסתים הקודמים בידיעתו עד שכמעט יהיה חבור קצר בפני עצמו ואם אעתיקהו ואניחהו סתום א"כ יהיה ללא הועיל כי אם ליודעים והמה כבר ידעוהו מספר ההיא בעצמו עכ"ל והלמוד הזה הוא בספרי אוקלידו שאצלנו למוד מ"ז אמנם מי שלא יאמין לא' מחכמי א"ה נגד הרי"ש ישאר בסברתו כבתחלה הרי כתב הרמבי"ם בח"א פ' ע"ג שאפשר שיצאו על שמח א' שני קווים יהיה ביניהם בתחילת יציאתם רוחק אחד וכל אשר יתרחקו יחסר הרוחק ההוא ויקרב אחד מהם אל האחר ולא יתכן הפגשם לעולם ואפי' יצאו לאין תכלית ואעפי' שכל אשר יתרחקו יתקרבו עכ"ד וכל השומע דברים אלה ישפוט בדעתו שהוא נמנע לגמרי ואם ירצה בעל החכמה הלמודית להוכיח לו אמתות זה המאמר לא יעלה בידו כיון שאין השומע הזה בקי בחכמה ולא ישכיל דברינו כלל אדרבא יתחזק בסברתו ועי"כ יפח כתב הרמבי"ם בפירושו במסכת כלאים פ"ג ז"ל וכל אלו הענינים מבוארים למי שיש לו חלק בחכמת המדות והתשבורת אבל כל מי שלא יסתכל בחכמה ההיא ילמוד אלו הדברים בקבלה ואם יהיה לו שכל טוב יהיה תכלית הבנתו לראות בעין שכלו הענין לא שיתבאר לו במופת עכ"ל ועוד כתב והאריך בהקדמתו לפירוש המשניות ז"ל והנני נותן לך בו משל מבואר כגון שנשאל לאיש מאנשי הרפואה והחשבון והנגון ומחיר בחכמת הטבע ונגוב ומשכיל והוא נעזר וריק מחכמת התשבורת וחכמת הכוכבים ונאמר לו מה אתה אומר באיש שהוא טוען שנוף השמש שאנו רואים כאלו היה ענולה קטנה ויאמר שהוא כדור וגודל הכדור ההוא כגודל הארץ מאה וששים ושש פעם ושלשה שמיני פעם וכדור הארץ שבמדתה עשינו המדות האלה כדור שיש בהקפו כ"ד אלף מיל ויהיה על הדרך הזה מגיע לדעת כמה מילין יש במדות גודל השמש אין ספק שהאיש ההוא זך העיון אשר השכיל מן החכמות כל מה שאמרנו לא ימצא בנפשו מקום לקיים זאת האמונה וכל זה דבר רחוק בעיניו בלי מושג והמענה השכלית תבא לו בתחילת המחשבה שהמענה הזאת במלה כי איך אפשר להיות האדם על מקום כפי זרת אחד מן הארץ וידע שיעור גרם השמש והקסה ומדת שמחה עד אשר תהיה דעתו כוללת אותם כמו שהוא כולל מדת חלק מחלקי הארץ ועוד יאמר איך אפשר זה והנה גרם השמש בשמים בתכלית הסרחק ואפילו ראיית גרם השמש על נכון א"א לנו ולא נשיגהו אלא זיוו בלבד ואיך יגיע למעלה שיוכל למדוד אותו וידקדק מדתו בשלשה שמיני פעם זה דבר שוא שאין כמהו ולא יהיה בלבו ספק על היות זאת המענה במלה ושלא תוכל להיות אבל כשירגיל נפשו בלמוד ספרי המדות וחכמות מה שהוא ראוי בתבניות הכדוריות וזולתם מן הערכים הנעריכים זה לזה ויעתק משם אחר כן אל הספר המסודר בענין זה והדומה אליו ריל פ' תכונת הגלגלים הודוע ספר אלמגיסטי אז יתבאר אצלו זאת המענה ותשוב לו מענה אמת שאין בה ספק ושיש עליה מופת ולא יהיה אצלו הפרש בין שנוף השמש הוא כשעור הזה או שהשמש היא מצויה וירגיל שכלו להאמין הדבר שהיה בתחלה מרחיק הרחקה גדולה ויאמין בו אמונה גמורה הנה זה יוכל להיות ואנחנו לא הסכמנו על האיש ששאלותו זה הענין שיהיה הסר מן החכמות אחרות אבל שיהיה טוב השכל וזך הטבע והכם ושאלת אשר שאלנהו משאלות הלמודים

שהיא מן הסדרנה שיעלו בה לאלהיות ק"ו יהיה העניין במי שאין לו חכמה כלל ולא הרגיל נפשו בדרך מדרכי החכמות הלמודים אבל היה נפעו משכל אפו לשכל אשתו שנשאלהו שאלה משאלות האלהיות שהם צפונות בדרשות אין פסק שהם רחוקים בעיניו כרחוק השמים מן הארץ ויקצר שכלו להבין דבר מהם וע"כ ראוי שנדין הדרשות ההם לכף זכות ונטיב לעיין בהם ואל נסהר להרחיק דבר מהם אבל כשירחק בעיננו דבר מדבריהם נרגיל נפשנו בחכמות עד שנבין עניניהם בדבר ההוא אם יוכלו להכיל לבותינו הדבר הגדול הזה שהרי החכמים אעפ"י שהיה להם מן התאוה ללמוד וטוב העיון והיגיעה וחברת החסידים הנכבדים והרחקת העולם בכל מה שיש בו הי' מיחסים החסרון לנפשם כשהם מעריכים נפשותם לפי מה שקדם אותם והוא פ"ש לבן של ראשונים כפחתו של אולם ושל אחרונים אפילו כמחט של סדקית וכ"ש אנחנו שהחכמת נעדרה ממנו כאשר הודיענו הקב"ה ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתר יחד הכתוב כל אחד ממנו בארבעה דברים חולשת השכל וחוק התאוה ועצלות בבקשת החכמה והזריזות בבצע העולם על ארבעת שפסיו ואיך החוסר לנפשותינו כשנע ריקאותה עליהם ע"כ לשון הרמב"ם ז"ל וא"כ הוא בחכמות אחרות ק"ו בנו של ק"ו בחכמה נשגבה אלהית ובפרט שראה הסעיין שגדולי עולם שהעמיקו בחכמה הזאת התזקו בה הי"ה הראב"ד ר"ת הרמב"ן הרשב"א הריטב"א ואחרים וע"כ אם יקשו עליו איזה דברים בתחלת עיונו יתלה החסרון בו ויאמין שכאשר ילמוד ויעמיק בה כל הקמטין יתפשטו ולא עוד אלא שיבין כמה מנופי תורה שכפי הפשט אין להם הבנה כלל כגון פ"ש ביומא על הזאות הפנימיות וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע ע"כ ובגמ' דכ"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת פ"ם ר' אלעזר אמר שלא יטעה בהזאות ור' יוחנן אמר אמר קרא ולפני הכפורת יזה שאין ת"ל יזה ומה ת"ל יזה לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מנה ולא מעה ע"כ ופסקו הרמב"ם והי' עובדיה בר' אלעזר והוסיף ז"ל ואין לומר ימנה הזאה ראשונה שלמעלה עם שבע שלמטה וימנה שמנה דיש לומר מצוה להפסיק מתנות שלמטה מתוך שבעה ולא מתוך שמנה ע"כ והטעם הברור הוא פ"ש בזהר ליחד הבינה העליונה הנקראת אחת למעלה עם שבע המדות התחתונות כי החומאים הפרידום כענין שנאמר ונרגן מפריד אלוף כי במעם שכתב הרע"ב אינו מפסיק כלל ובזה פירשתי מה שאז"ל בטבילת כלים חדשים הלקוחים מן הנכרי אך ביטי נדה יתחטא ואמרו מים שהנדה מובלת בהם והוא קשה מאד למה אמר הכתוב מי נדה והלא מטאי שרץ ג"כ עולים בהם והקדמתי שקודם עון אדה"ר הקליפה לא היתה חופפת על הקדש ולא היה ערלה באדם וכמו כן לא היה דם נדה באשה אמנם כשחמא אדם וערב טוב ברע כשם שלמעלה הערלה חופפת על עמרה העליונה כך למטה נולדה ערלה באדם והוא פ"ש רז"ל אדה"ר מושך בערלתו היה וכמו כן נאחזה מאד הטומאה ביסוד נוקבא ולמטה בנשים שהן ממדת הדין נאחז דם נדות והנה בזכר שאין כ"כ אחיזה ציוה הכתוב על המילה אבל בנקבה שכתב בפ' לפתח חטאת רובץ לא היה אפשר להעבירה משם רק ציוה המקום על ספירת שבעה ימים ועל הטבילה ומזה תבין המעם למה ע"ז נקרא ערלה ועע"ז נקראים ערלים כמו ששנינו בנדרים וכמו כן למה לדברי ר"ע ע"ז מטמאה במשא כנדה לפי שהקליפה היא ממש ערלה וטומאת נדה ובזה פ' הקדמונים למה רחל כשישבה על התרפים אמרה דרך נשים לי והנה כל כלי מתכות של העכוים יש בה טומאת נדה ולכן אפ' שהעבירו באש ומהר מבעולי עכוים נשאר בו טומאת הנכרי והיא טומאת נדה וצריך להטבילו והוא פ"ש רז"ל בכוון מים שנדה עולה בהם וכמו כן נתקשיתי מאד בדברי רבותינו הן בגמ' הן במדרשים וכשלמדתי נסתרי התורה והבנתי הדברים על בורין וכן בכתובי מצאתי דברים קשי ההבנה כמו פסוק ונלית מרגלותיו ושכבת שכפי הפשט הוא דבר מכוער ממגונה מאד ולמה לא אמרה רות לבועז הדבר הזה ביום וכפי נסתרי התורה המעם ברור וראיתי להזכיר כאן שכל אותן הביאות שיצאה מהן נשמת דוד היו מכוערות אבל חי"ו לא היה בהן שום פסור שאלולי כן נשמתו היתה יוצאת בלבוש פמא ועוד בכולן כונת האשה היתה פעולה מאד לדבר מצוה וכונת האיש

היה

היה לדבר מכוער אבל כונת האשה היא העקר בדבר זה נמ"ש הרמב"ן בפרקי
החכור ועל כן ביאת לוט עם בנותיו לא היתה אסורה שאין קורבה מצד האב כלל לבן
נה ובנותיו נתכונו למצוה וכן אמרו רז"ל שבשכר זה קדמה דות ארבעה דורות
להתגייר מנעמי שהיו סבורות שחרב כל העולם כמו בדור המבול וכמ"ש ואיש אין
בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ ונשאו קי"ו בעצמן אם קיין והבל נשאו אחיותיהם
האסורות מן התורה אנו לא כל שכן שמותרות אנו להינשא לאבינו וביאת יהודה עם
תמר כותרת היתה שלא נאסרה הקדשה לבני נח ותמר נתכונה למצות יבום הגדולה
ולגאול מני שחת נפש ער ואונן ויצאו ממנה פרץ וזרח פרץ דומה ללבנה שעתים
נפרצת עתים נבנית וזרח לשמש וכן ישי עם אשתו שהרי כל הפוסקים פסקו דלא
כהרמב"ם שכתב שהבא על אשה לשם זנות לוקה ואשתו נתכונה למצוה גדולה להציל
בעלה מן הפועל המכוער. ואמנם כפי פשט הדברים פירשתי בזה פסוק הן בעון חוללתי
ובחטא יחמתני אמי ופירשתי במ"ש בקדושין פ"ד על רבי חייא בר אשי כל ימיו של
אותו צדיק היה מצטער עד שמת באיתו מיתה דתניא אשה הפרם והי יסלח לה במה
הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה
בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים ע"כ הרי לך שלא יפה עשתה אשת ישי להניח
שבעלה יבא עליה בכונה לבא על פניה ולהוליד בן תמורה אלא שהיתה שוגגת בזה
שלא שמה על לבה הדבר הזה וזהו הן בעון חוללתי במיד לגבי ישי ובחטא יחמתני
אמי ואמנם הרמז היה מפרש בענין ההוא שחששה רות שיצרו של בועז לא יתקפהו
לבוא עליה ולכן אמרה לו שיאחוז כנף הציצית ויפרסהו עליה לינצל מיצר הזנות כמו
אותו האיש שבאו ציציותיו ושפח לו על פניו וזהו ופרשת כנפיך על אמתך וכן מימי נערותי
נתקשיתי מאד על מעשה אסתר והוא כי אשה שנבעלה לנכרי היא זונה דאורייתא
ואסורה לכהן וא"כ היא פגומה מאד ומצאתי לרש"י בסנהדרין פ' בן סורר ומורה שכ"כ
הקפידה תורה על פגם ישראל שהתירה להרוג נפש מישראל כדי להצילה מן הפגם
אבל לא כדי להצילה מן העבירה שכן כתב על הא דתניא החם נעבדה בה עבירה אין
מצילים אותה בנפשו ז"ל שם נעבדה בה עבירה כבר אין מצילין דהא אפגימה לה וקרא
אפגימה קפיד מדגלי בהני ולא בעבירות אחרות עכ"ל אעפ"י שלא פ' כך הרמב"ם
וא"כ הקצור קצרה יד ה' מהושיע את ישראל מבלי שתארע תקלה כזאת לאסתר שתפגם
ותעשה זונה דאורייתא ותיאסר לכהן וכמו כן נתקשיתי מאד איך אסתר היתה בוחרת
שיהרגו כל ישראל משתסכן עצמה ללכת אצל אחשורוש אמנם כשלמדתי שאסתר
אחרת היתה מזדמנת אצל אחשורוש הבנתי טעם הדבר שלא היתה אסתר רוצה להסתכן
בדבר דלאו כל שעתא מתרחיש ניסא והיתה חוששת שבלכתה ברצונה לא תזדמן אותה
אסתר האחרת הידועה אצל הבקיאים ברזי התורה ותפגם בנפשה לעילמי עד ושאלתי
את פי מהרמ"ז א"כ איך למדו מזה כמה דינים בגמ' והשיב שכיון שהכתוב בפשטו מעיד
שאסתר שכבה עם אחשורוש אלו היתה חיבת למסור נפשה ותהרג ואל תעבור לא
היה הכתוב כותב דבר שמן פשטו יעלה לנו שמותר לעשות דבר שהוא כנגד התורה
א"כ כל מה שעולה מזה כפי הפשט הוא אמת ועוד אני הצעיר אומר שלא היתה יודעת
אסתר שחקב"ה יעשה לה נס ואלו היתה חיבת למסור נפשה היתה מוסרת ותהרג
ואמנם אל יקשה אפי' לפי הפשט דבר זה שהרי ידענו מדברי רבותינו במדרש שיהושע
הרס' קבר ר' עקיבא אחר שנהרג על קדוש השם על ידי אליהו וכמו שתראה במדרש
משלי ע"פ מבחה טבחה וא"כ מ"ש בגמ' שהיו שוקלין בשרו במקולין גוף אחר זמן
להם הקב"ה וגדמה להם כר"ע ואמנם ענין זה דאסתר הואיל ובא לידי אכתוב כאן מה
שפירשתי על מה שבתחלה בפסוק לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה הקדים עמה
למולדתה ובפ' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה הקדים מולדתה לעמה ואמרתי
שקודם שנששאת אסתר לאחשורוש לא היתה רוצה שידעו שהיא מזרע שאול המלך כדי
שלא יקחנה אחשורוש לאש' וחששה שאם תאמר מאין עם היתה יחקור אחשורוש על הדבר
וידע מולדתה ולכן לא הגידה עמה כדי שלא יודע מולדת' אמנם אחרי שנשאה חששה שיבעום
עליה כמו שבעם על ושתי ויהרוג אותה ואת עמה ולכן הקפידה שלא יודע מולדתה כדי
שלא ידע עמה וכיוצא בזה מצאתי להרמ"ז שדקדק שפעמים אמר ושתי המלכה ופעמים
המלכה

המלכה ושתי וביאר שושתי המלכה פירושו שבתחילה היתה מן ההדיוטות וכשנשאה אחשורוש נעשית מלכה והמלכה ושתי פירושו שבתחילה נולדה מלכה וידענו שושתי מזרעו של נבוכדנצר היתה עוד ידענו כי אחשורוש לא היה מזרע המלוכה וכמו שאמרו המולך שמלך מעצמו ולהיות שנכרת המלכות מזרע נבוכדנצר כשנהרג בלשצר ונתן למדי ופרס אחשורוש היה מחשיב ושתי מן ההדיוטות ושהוא גדלה ושתי היתה מחשבת עצמה מזרע המלוכה וע"כ כשציוה אחשורוש שתבא לפניו בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה והוא בזיון גדול אמר להביא את ושתי המלכה וכאשר היא מאנה בדבר כתוב ותמאן המלכה ושתי אמנם אחשורוש חזר בו והיה רוצה להצילה מן המיתה וציוה לחכמים יודעי העתים פי' היודעים לדון כפי הוראת שעה שלא ידונו ושתי כפי חומר הדת אלא קרוב לדין זוהו כדת ולא דת ממש לפי שהדין עמה וזהו מה לעשות במלכה ושתי וסוף דבר אם לא שמעה בקול המלך ומרתה את פיו לא ציוה המלך הדבר הזה נעצמו אלא ביד הסרסים אבל ממוכן שהיה רוצה שתהרג שגם לו היתה אשה רעה אמר אם הדבר הזה היה ניגע בכבוד המלך בלבד היינו עושים כדבריו אבל לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה ע"כ מהרמ"ז ז"ל עוד אכתוב כאן מה שפירשתי על מה שאמרו בע"ז פ"ק ת"ר כשהלה ר' יוסי בן קסמא הלך ר' חנניא בן תרדיון אצלו לבקרו א"ל הנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבו ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו א"ל אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמהני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש א"ל ר' חנינא מה אני לעה"ב א"ל כדום מעשה בא ליד א"ל מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים א"ל א"כ מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי ע"כ והקדמתי מדברי הארי שליחד חכמה ובינה בפנימיותם צריך ליהרג על קדוש ה' עיין מדבריו שהנהרג על קדוש ה' טורף מהקליפה ניצוצות הקדושה שבתוכה הנותנים לה כח וממשלה וכשראו עשרה הרוגי מלוכה שנגזרה מאד כח הטומאה מחמת עונות ישראל בחרו ליהרג ולקדש השם בפרהסיא ובזה נחלשה ביכ מלכות הקליפה דאולא ונתדלדלה מאד החיה שהזכיר דניאל ולא עצרה כח לגזור כל אותם השמדות כאשר בראשונה ועל ההקדמה זו אמרתי שנ"ל לומר שכאשר ראה מרדכי שעברו שבעים שנה ולא נבנה ביה"מ כמו שמצינו שאף דניאל מנה וטעה ושעל זה עשה אחשורוש אותם המשתאות וגברה כח הטומאה מאד מחמת עונות ישראל שאכלו ושתו וקלקלו גמר בדעתו ליהרג על קדוש ה' כדי להחליש כח הטומאה ולטרוף ממנה אותן הנצוצות המחיים אותה ולהוריד שפע העליון ביהודין ושיבנה בהמ"ק ולכן בחר לישב בפרהסיא נגד המן שהיה לו ע"ז על בגדיו ושלא להשתחוות מפני שהוא יהודי כמ"ש הכתוב כי הגיד להם אשר הוא יהודי כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה וכמו שעשה ר"ע שהיה מקהיל קהלות ברבים ודעתו היה על מנת שהמן ואחשורוש יהרגוהו על קדוש ה' כאמור אמנם לא עלה בידו כך כי ביקש המן להשמיד כל ישראל וכבר ידוע כי מרדכי הצדיק שרש נשמתו הוא ביסוד והפונם ביסוד הוא שנטמא בקרי כי פגם היסוד נקרא קרי וכן מצינו שכאשר עמלק היה חותך מילות ישראל ואומר טול מה שבחרת ופגם ביסוד העליון מחמת עונות ישראל שרפו ידיהם מן התורה אזר הכתוב אשר קרך בדרך ועל זה בשראה מרדכי שהתקין שהיה רוצה לעשות נהפך לקלקול גמר בדעתו שנפגם היסוד העליון ולכן כתוב ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו שלפי הפשט קשה כי תיבת קרהו מורה שהוא מקרה ולא גזירה מאת ה' ית' על שאכלו מסעודתו של אותו רשע ומ"ש רז"ל נחותם של דם וחותם של טיט פירושו הוי כי דם הוא דין גמור וקישה מאד אבל טיט עשוי מעפר ומים הוא דין רפה ממוזג ברחמים אבל הקב"ה לא עשה אלא לפנים וכן נתעטר מרדכי ממלך מלכי המלכים בלבוש מלכות הוא מלכות שמים הקדושה וזה בבחינת חיצוניות שבה הנק' לבוש תכלת היא בחינה יותר פנימית ובאותה בחינה היא דומה לתפארת ות"ת דומה לבינה כי"כ הרמ"ז בפי' תכלת דומה לים ים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד ואמנם בזהר פ' שלח ביאר שתכלת היא בחינה במדת המלכות הדוחה החצונים ועל זה יבא

על נכון במרדכי שדחה התצונים בהשמדת המן ובניו והריג׳ כמה מזרע עמלק ז״ל שם פריש מאן דפריש במתיבתא דסיהרא דא קדישא שפירא איהי בחיורו וכל גוונין מנצצן בה ומרקמן ואיהו כההיא שפירו וחוורו דשמשא ממש ובההוא יומא דיליה גו שבעין שנין נפקא גונא חדא ואפיק מניה גוון תכלת ואיהו נטלא גוון דא ותקינת ליה ואתחפיא לבר בהאי גוון לאו דהאי גוון לבושא דילה דהא שש וארגמן לבושא אבל חופיאה דכבר האי גוון הוא כגוונא דא הוה משכנא דכוליה בשפירו מרקמא לגו ולבתר ופרשו בגד כליל תכלת מ״ם בגין דתתות ים דא איתי מצולות ים כלל דכר ונוקבא ואית לון עינא בישא לאסתכלא וכד מסתכלין זמין לעיניהו גוון תכלא ולא יכלא עיניהו לשלמאה ואיהו אתקנת לגו בכל גונין מרקמן כדקא יאות עכ״ל והמאמר הזה ביארו האריי בס״ ספרא דצניעותא והסי׳ השני הוא המתיחס לכוונתינו ותמצית הענין כי סיהרא היא מלכות דאצילות וזאת היא שוה לו ואין בה מעוט אלא ברדתה למטה כמעם לכי ומעטי את עצמך ובההוא יומא דילה שהיא מלכות דבריאה בהשפיע בה השבע ספירות של ז״א דבריאה שהם ע׳ שנין נפיק גוונא חדא הוא יסוד ז״א דבריאה דמזדווג עמה ומוציא גוון תכלא שהיא מלכות של עולם היצירה ואתחפיא בו כדי שהקליפות שבעשיה לא יזונו עיניהם ממנה ואפנם לפי שהיא מדת דינו של הקב״ה לכך שתוף עמו הלבן מדת חסדו של הקב״ה המסוג ומפתק הדין וזהו וחור שפרושו משי לבן עוד העלה מדת המלכות לינק מפדת הביני וזהו בכוון ועפרת זהב גדול׳ ואמר גדולה שר״ל ממותקת בחסד ולפי שהיסוד נקרא כל והוא כולל דין ורחמים אמר ותכריך בוץ וארגמן כי כבר ידוע ששניהם רומזים לפדה״ד בשתי בחינות ועתה ר׳ חנינא בן תרדיון כאשר ראה שכח הקדושה נתדלדל מאד גמר בדעתו ליהרג על קדי״ה מן הטעם האמור ואז ירחם הקב״ה על ישראל וזהו שהשיב לר׳ יוסי בן קסמא מן השמים ירחמו פירוש אני עושה כן בכונה גמורה כדי שמן השמים ירחמו ור׳ יוסי לא הבין דבריו ולכן השיב לו אני אומר לך דברים של טעם וכו׳ או א״ל ר׳ חנינא כבר גמרתי בדעתי ליהרג אבל חושש אני שאקרא מאבר עצמי לדעת לפי שאין בי זכות לעשות התקון הגדול לתקון כל ישראל ואז חיו אקלקל ולא אתקן ולכן אמר ר׳ מה אני לעה״ב אמר לו שמא מעשה בא לידך שנוכל להבין ממנה שהקב״ה חפץ במעשך זה א״ל סימן גדול יש לי והוא כי מעות פורים נחלפו לי במעות צדקה וחלקתים לעניים ומעתה כשם שמעות פורים הם על התקון גדול שעשה מרדכי והכניע לגמרי כח הטומאה עד שרבים מעמי הארץ מתיהדים כך אני אכניע כח הטומאה במותי על קדוש השם או אמר לו ר׳ יוסי עשה והצלח מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי ועל פסוק ורבים מעמי הארץ מתיהדים היה מפרש בעי אבא מארי זצ״ל שמתיהדים הוא מבנין התפעל שר״ל מתיהדים מעצמם אבל ישראל לא קבלום כשם שלא קבלו גרים בימי שלמה ואין מקבלים גרים לימות המשיח והטעם הוא כי לא באו בנפש חפצה אלא כי נפל פחד היהודים עליהם וכמו כן כמה מאמרים נמצאו ברז״ל שהם זרים מאד ובהקדמות רזי התורה יראה האדם כמה גדולה חכמת רז״ל ואכתוב כאן מאמר א׳ קשה ההבנה בסנהדרין פ׳ חלק אחז העמידו בעליה שנאמר ואת המזבחות אשר על הגג עליית אחז אשר עשו מלכי יהודה מנשה העמידו בהיכל אמון הכניסו לבית קודש חקדשים אמון חתם את התורה מנשה קדר את האזכרות אמון שרף את התורה אחז בטל העבודה מנשה הרס המזבח אמון העלה שממית על נבי המזבח אחז התיר הערוה מנשה בא על אחותו אמון בא על אמו אמרה לו אמו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו א״ל כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי כי אתא יהויקים אמר קמאי לא ידעי לארגוזי כלום אנו צריכים אלא לאורו יש לנו זהב פרוים שאנו משתמשים בו יפול אורו א״ל והלא כסף וזהב שלו הוא שנאמר לי הכסף ולי הזהב אמר ה׳ צבאות א״ל כבר נתנו לנו שנאמר השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם ומפני מה לא מנו את יהויקים משום דר׳ חייא בר אבוה דא״ר חייא בר אבוה כתוב על גולגלתו של יהויקים זאת ועוד אחרת זקנו דר׳ סרידא אשכח ההוא גלגולתא דהוה שדיא בשערי ירושלים קברה והדר נבוג קברה והדר נבוג אמר דילמא האי גלגלתא דיהויקים דכתיב ביה קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים אמר מלכא הוא ולאו אורח ארעא לבזוייה שקלת כרכא בשיראי ואותבי בסיפסא אתיא רביתהו חזיתה נפקא אמרה להו לשיבבתה

לשיבבתא אמרי לה האי דאיתתיה קמייתא דלא קא מנשי לה שגרתה לתינוקא וקלתה כי אתא אמר היינו דכתיב עילוה זאת ועוד אחרת ע"כ בנמ' ולפירושו הקדמתי שיצהיר דע"ז היה מסתה את ישראל להשתדל בעונותיהם להמשיך השפע אל צד החיצונים וכפי נודל סנמם במדות העליונות כך היתה סעולתם ועונם בארץ כי בין במצות בין בעבירות באתערותא דלתתא אתעביד אתערותא לעילא והראשונים פירשו באותו מאמר לא זז מחבב' עד שקראה בתי לא זז מחבבה עד שקראה אחותי לא זז מחבבה עד שקראה אמי שהן שלש עליות שיש למלכות שתים כשהיא ממולאת בשפע במקומה נקראת בתי וכשעולה עד התפארת נקראת אחותי וכשעולה עד בינה נקראת אמי כי כן תית נקרא אח ככתוב למען אחי ורעי ובינה נקרא אם כדכתיב כי אם לבינה תקרא ולכן אמר הכתוב "כי "זאת הנשקפה כמו שחר דהיא רביעאה לכל תלת יסה כלבנה נה"י מלכות ברה כחמה גנ"ת מלכות איומה כנדגלות כח"ב מלכות ע"כ מהראשונים ומעתה אחז סגם במלכות ולכן בא על הערוה רע וה מנשה בתפאר' ולכן בא על אחותו אמון בבינה ולכן בא על אמו וכשם שבלעם הי' בא על אתונו ילהשרות עליו רוח הטומאה כך אמון בא על אמו כדי להשפיע בחצונים וזהו כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי ולעומת זה אחז העמידו בעליה מנשה בהיכל אמון בבית קודש הקדשים וכמו כן אחז אחז בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא ילמדו תורה שבעל סה היא מלכות שתים כידוע מנשה קדר את האזכרות שידוע שפתם הוי"ה הוא בת"ת אמון שרף את התורה לפנום בבינה אם הבנים שמחה יוצאים שש קצוות אחז בטל העבודה שהיה לתקון מלכות שתים ככתוב "אשה ריח ניחוח לה' מנשה הרס המזבח שפנם בחתן העליון הוא ת"ת עד שהמזבח העליון היא רעיתו נהרס ואמון העלה שמטית היא לילית על גבי המזבח כי אתא יהויקים וכו' הסירוש שאכתוב מכאן ואילך למדתי קצתו מדברי הריר יואל שפי' ס' עשרה מאמרות להרמ"ע.והשאר מפה שחנני ה' וצריך להקדים כי כל מה שיש במציאות אין לו העמדה כי אם בשפע אורו ית' ומי שאינו אומר כן הוא מין גמור ורשע יותר מעע"ז והשתנים היותר שפלים שבעמקי שאול הם ניזונים מאורו ית' המתפשטים שם ואם לא כן ח"ו הי' שתי רשויות וכשם שכל האיברים שבאדם אפילו המזוהמים שבכולם כגון פי הטבעת אין להם שום חיות כי אם מן הכח הבא להם מן המוח המשפיע בהם באמצעות הגידים כך הוא בעולם העליון ואעפ"י שהחצונים המזוהמים הם נזונים מן שפע המזוהם עכ"ן שרשו בא ממדת דינו של הקב"ה הקדושה והכל ממנו ית' עלת כל העלות וסבת כל הסבת הוא ראש כל העילמות והנה יהויקים כחש זה והרשיע יותר מכלם והיה אומר שהחצוני' אינם צריכים כלל לאור א"ם ב"ה אלא שהם ניזונים ממדה"ד הנקרא זהב סרוים הדומה לדם סרים בלתי שיצטרכו כלל אל הראש של כל הראשים עלת כל העלות ית' ולפי שאמרו לו שבין מדת החסד בין מדת הדין הוא ממנו ית' שנאמר לי הכסף ולי הזהב השיב שהקב"ה סלק השנחתו מהם ואינם עוד צריכים לו כלל וזהו כבר נתנה לנו הנך רואה שיהויקים היה כופר גמור ולעומת זה מדה כנגד מדה כשם שחרף וגדף בראש העליון נחתכה ראשו סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם אמנם בשביל איזה זכות שלא נודע לנו היה לו חלק לעה"ב כי סימן יסה למת שלא נקבר ותיה גוררתו שבזה מתכפרים עונותיו ואחרי כמה מאות מהשנים שהיה בגיהנם היה לו תקנה באמצעית רבה בר אבוה מצר שהיה זקנו של ר' סרידא המזכה את הרבים ששנה ארבע מאות סעמים ההלכה לאותו תלמיד ולכן בתחלה אמר רבה בר אבוה ולבסוף זקנו של ר' סרידא אע"פי שזה וזה איש אחד הוא כמו שפירשי' ונשרפה גלגלתו ע"י אשתו המכוונת למה"ד כי רבה בר אבוה שכיך אותו בשיראי היה מכוון בתחילתו להלביש נפש יהויקים בבגדי אור ככתוב ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות וכאשר נשרפה אמר היינו דכתיב עלה זאת ועוד אחרת ולא יותר ומכאן והלאה תנות נשמתו ועל כן לא מנאוהו בין אותם שאין להם חלק לעה"ב ואמנם ענין ע"ז שבדורות הראשונים הואיל ובא לידינו אכתוב מה שפי' בענין פסל מיכה והקדמתי כי בעולמות הטומאה הנצוצות הם י"א ולכן יריעות עזים היו עשתי עשר וכן אמרו בזהר פ' תרומה לפטרא אחרא יהבי חושבנא יתיר ואיהי במנינא בגריעא כגון עשתי והא אוקמוהו ולכן היה אומר הרמ"ז כי יוד אלף בגימ' סמאל. עוד ידוע כי פסל הוא נגד זכר הקליפה ומסכה כנגד

נקבת

נקבת הקריסה ולפי שהנקבה טומאתה גדולה מאד לכן היו מזמינים כסף לעשות הע"ז על ידי אשה והיא העקרית ועל ידי איש ג"כ לנגר פסל ומסכה ובזהר פ' תישא אמרו כיון דמטא שבע שעתין דיומא יהבו ליה לאהרן מיד אי איהו הוה אמר לון שוו ליה בארעא בקדמיתא ואנא אשיל לא הוו יכלין בחרשייהו כלום אלא מידם נטל וקרא מתרעם ואמר ויקח מידם חמו מה דעבד אהרן גבר נביאה גבר חכים לא ידע לאסתרא דאלו נטל מארעא כל חרשין דעלמא לא הוו יכלין לאצלחה עוד אמרו שם תנינן מאה ועשרים קנטרין הוו ביה היך כתיב ויקח מידם וכי בידם הוו כל אילין קנטרין אלא מכללא דאינון קנטרין נטלין מלי ידיהו וההוא זעיר אסתלק על כלא כאלו הוו כלא בידיהו ובזה נבין מ"ש הכתוב בענין פסל ומסכה ויושב אלף ומאה הכסף לאמו אלף ומאה הם כנגד עשתי עשר מדות הטומאה כל א' בלול מעשר ועשר מעשר כמו שבענין הקדושה אמרו בזהר פ' נשא ע"ם ארבע מאות שקל כסף ותאמר אמו הקדש הקדשתי את הכסף להי מידי לבני לעשות פסל מיכה ועתה אשיבנו לך והוא ממש מה שכתבתי למעלה כי פסל כנגד הזכר של הטומאה ומסכה כנגד הנקבה ולכן היה צריך איש ואשה וזה שאמר מידי לבני לעשית פסל ומסכה ועתה אשיבנו לך וכדי שהטומאה תצליח יותר מיכה השיב הכסף לאמו והיא לקחה מאתים כסף כמו שכתבתי למעלה ההוא זעיר סליק על כלא ואמו נתנה אותו לצורף כמו שאמרו על פסוק ויקח מידם שהבאתי למעלה:

ועם זה ג"כ נבין איך עלה ביד ירבעם להטות כל ישראל לעבוד העגלים ולסור מאחרי ה' שנרי דכר בלתי אפשר עד שהרי"י אברבניל כתב מ"ש בפירושיו והקדמתי שכשם שמשתנים הדברים למעלה כך משתנים הדברים כאן בעה"ז תדע שהמשכן נעשה באותן המדות ובאותו האיפן הכתוב בתורה וכתיב והקטות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר ובה"מ ראשון נעשה באופן אחר משונה לגמרי מן המשכן והיו בו עשרה כרובים והים על שנים עשר בקר ושני העמודים יכין ובועז וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ובית השלישי הכתוב ביחזקאל הוא באופן אחר לגמרי ובית שני היה קצתו כבית השלישי סיפ דבר כפי מצבי המדות העליונות למעלה כך צורת הבית למטה ולא עוד אלא שכאשר השכינה שורה בתוקף אורה במקום אחד ואינה מתפשטת בעוצם גדולתה בשאר מקומות המקריב חוץ מאותו מקום חייב כרת כמו שהיה במשכן שילה ובבית עולמים שמעולם לא זזה שכינה מביתל מערבי וכתיב זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה ובשאר הזמנים מצוה גדולה להקריב בבמה והנה ידוע כי שבט יהודה וזרע דוד בפרט הוא מישרש במלכות שמים היא ירושלים של מעלה שכנגדה מכוונת ירושלם של מטה ומעתה תראה כי כל מציות ה' הם מכיונים לדבר אחד שהרי הכל הוא לתקון מרת מלכות שמים הקדושה ולכן דוד הוא המולך בירושלם ושם נגנה בה"מ ונאספו הבמות ונצטוו כל אותן המצות שבתורה ובפרט שהכהן דוקא יעבוד כי הוא שושבינא דמטרוניתא אמנם היה אומר ירבעם עכשיו נשתנו הדברים כי אין רצינו של הקב"ה להשפיע אלא במדת דינו הקשה ולכן הסיר זרע דוד מלמלוך והמריך שבט יוסף וכתיב בכור שורו הדר לו הוא פני שור מהשמאל לארבעתם א"כ אין עוד ללכת לירושלם ואין צורך לכהן שאין עתה כונתנו להשפיע בירושלם של מעלה ואין עוד בה"מ וכשם שבב"ה נעשים הכרובים כך צריך להשפיע באותה המדה הרשומה בענל ושור כמו שאמרנו שאם לא כן להמליך שבט יוסף וללכת לירושלם הם שני הפכים בנושא אחד אבל אחיה השילוני התנבא בשם ה' שירבעם ימלוך וא"כ ממילא משמע בהכרח שאין ללכת לירושלם עור שהרי כאן חותמו של אחיה השילוני שאומר אפי' לעבוד ע"ז כמ"ש רז"ל וא"כ ההולך לירושלם הוא מורד בה' ועובר על דברי הנביא ומורד במלכות וחייב מיתה אמת היא שרחבעם והיושבים תחת ממלכתו חייבים ללכת לבה"מ אבל שאר השבטים הוא אסור ובזה הטעה כל ישראל והריחם מאחרי ה' מלבד תוקף יצה"ר דע"ז שנאותו הזמן ומלבד שכל ישראל היו יודעים שתורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי והיה מחדש דברים במעשה מרכבה שלא שמעתן אוזן מעולם והיה ירא שמים מאד עד שהוכיח שלמה ברבים על שסתם שערי ירושלם. וא"ת איך הניח הקב"ה שיצליח כל כך מעשה שטן ושהמלך שהמליך הוא בעצמו כדי להעניש שלמה יחטיא כל ישראל

ישראל בדבר זה עד כי הרפואה פי' עונש שלטה היתה רעה יותר אלף אלפי פעמים ממכת חטאות שלמה ולמה יסיר הקב"ה השנחתו מישראל בדבר זה כיון שהסבה שהיא מלכות ירבעם נהיתה מאתו . תשובתך חטאות ישראל העצומים הם נדמו דבר זה אשר אמרו לאל סור ממנו ודעת דרכך לא חפצנו ופרו מאחרי ה' ואע"פ שיודעים היו כי ה' ית' המליך את זרע דוד לעולמי עד אמרו בפי אין לנו חלק בדוד של מעלה היא שכינתו של הב"ה ולא נחלה בבן ישי של מטה א"ש לאהליו ישראל איש לאלדיו ישראל וכן אמרו רז"ל כל המורד במלכות בית דוד כאלו מורד במלכות שמים והרי הם יודעים נבואת יעקב אבינו לא יסור שבט מיהודה ונבואת נתן ועכ"ז בעוצם קצפם על רחבעם סרו מאחרי ה' ועל כן הניחם הקב"ה למקרה והנה דורשי רשומות אמרו בסנהדרין כלם באים לחיי העה"ב ואינם הולקים על אנשי כנסת הגדולה שאמרו שאין להם חלק לעה"ב שאין פסק שלא יחיו בתחיית המתים ולא יהיה להם חלק לעה"ב חוץ ממנשה שעשה תשובה אבל נשמתם או איזה נצוץ ממנה יהיה להם חלק לעה"ב בגוף אחר אחרי אשר יתוקן ואלו באנו לשקול הדעת היתי אומר שאע"פ שירבעם היה תחלה לקלקלה וחטא הרבים תלוי בו והוא היה סבה לחרבן בה"מ ולגלות כל ישראל ולהריגת כמה רבואות עכ"ז כיון שבפסוק הנזכר נאמר ואפרים מעוז ראשי הרבה נצוצות נשמתו יתוקנו ואולי כלם והטעם הוא כי ירבעם לא היה תוהה על הראשונות ועבירה אינה מכבה תורה ולא עבד ע"ז אלא בשביל שהיה ירא שמא תשוב המלכה לבית דוד ובפרט שאמר לו אחיה ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים ונסיון גדול היה זה ולבו היה לשמים תדע שהרי שלח אשתו אל אחיה כשבנו חלה וכמו כן אחאב אע"פ שהיה ע"ז בכל לבו עכ"ז כפרו לו מחצה כמ"ש בסנהדרין בשביל שהיה מכבד את התורה וסיגל מלאי לתיך כיסן של ת"ח וותרן בטבונו ומת במלחמה כדי שלא להבעית את ישראל כמו שכתוב והמלך היה מעמר במרכבה נוכח ארם וזכות גדול הוא זה ובדבר נבות הכתוב מעיד שאע"פ שהיה יכול ליטול כרם נבות בזרוע שכר מה שכתוב בפרשת מלך מלך מותר בו עכ"ז לא עלה על לבו להזיק לנבות אלא וישכב על מטתו ויסב את פניו ולא אכל לחם ועוד הכתוב ממעט חטאו באמרו אשר הסתה אותו איזבל אשתו ולכן נמנה עם מנשה שעשה תשובה שני לי גלעד ולי מנשה אבל דואג א"י ללמד עליו זכות כלל כי התיר אשת דוד לינשא כמ"ש במדרש רבה והרג שמנים וחמשה כהנים ולכן לא יתוקן אלא איזו בחינה גרועה שנקראת אפר שפזרוה בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואין לומר עליו כי אין עבירה מכבה תורה שהרי תורתו לא היתה אלא מן השפה ולחוץ ועוד כתיב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי אבל תורת ירבעם ומעשיו הטובים היו קודם שחטא . והואיל ובא דבר זה לידינו אכתוב כאן מה שפרשתי בפסוק כזה וכזה תדבר אליה ואמרתי שכזו הוא מדה"ד על ירבעם וכזה היא מדת רחמים על ישראל והטעם שירבעם היה משתדל שישראל יעזבו את ה' כדי שה' יעזבם והנה הב"ה אמר לאחיה שיאמר לירבעם שלא יעזבם ולא יטשם ולכן יכרית כל המחטיאם וכדי להכביד ענשו לא יענישהו בעה"ז וזהו שאמר הכתוב לכי אמרי לירבעם כה אמר ה' אלהי ישראל פי' אע"פ שהטאו אלדיהם אני ועוד אמר הנני מביא רעה לבית ירבעם ולא לירבעם כל זה הוא כזו אבל לישראל כזה במדת רחמים כי אין צבור נכרת כאשר ינוד הקנה במים שטובה הקללה שקללם אחיה את ישראל מברכה שברכם בלעם כמ"ש בגמ' ולא יכריתם חיו אלא יגלם ונתש את ישראל מעל האדמה הטובה הזאת עוד אמר יתן את ישראל ולא אמר מה יתן . ואע"פ שאין הכרעתי מכרעת כבר כתבתי בהקדמה שביתי חרפי העמקתי בחכמת הפילוסופיאה ושאר ההכמות ואחר זה למדתי כפי קוצר שכלי בחכמת נסתרי התורה כפי מה שהורוני רבותי בדברי הר"ם קורדואירו ולא מצאתי שום דבר שלא יהיה מסכים מאד אל החקירה השכלית והראיתי הדבר הזה אל רבים מפילוסופי עמנו יראי שמים אשר בקשו ממני הרבה דברים שהיה קשה להם בחכמת סתרי התורה וגם אחרי שהיתי בן ארבעים וארבע שנים זכיתי ללמוד סתרי התורה כפי מה שהורנו הארי' זל"ה בחבר' חסיד גדול הוא המשכיל ונבון במהה"ר שמואל בכמהר"ר יהושע נורצי זלה"ה ולא מצאתי אפי' בעמקי החכמה שום דבר שינגד לשכל ובפרט סוד הצמצום והוא גדול מאד מי יכילנו וספר לי מהר"מ זצוק"ל שפילוסוף

אחד מעמנו בקש ממנו שיבארהו לו וכאשר התחיל לבארו לא יכול הפילוסוף לשמוע והלך לו ואני הצעיר הכרחתיו בראיות גמורות לקוחות מן הפילוסופיאה אל חכמי עמנו הבקיאים בחכמה ההיא והודו לגמרי לדברי והיה זה בעיר הזאת בפני הרבה מחכמי ישראל הבקיאים בספרי התורה וכמו כן כשהוצרכתי לבאר ברוב עם הדרת מלך ממ"ה מספרי התורה אשר הורנו הארי זלה"ה המתקתי והכרחתי הדבר בראיות ובמשלים הטבעיים עד שנתבררו הדברים ונתחוורו כשמלה לכבודו יתי ד"מ היית צריך לבאר מ"ש הארי זלה"ה בענין עליית העולמות במועדים וכל מה שנאמר בענין זה הקדמתי שבטבעי הדברים הורה לנו הנסיון שכאשר אירע מקרה פרטי ביום סלוני כשיבא אותו היום בעצמו בשנה אחרת חוזר ומתעורר אותו המקור והחולי ונסיון היותר ברור (אע"פי שבנכסים ושאר חליי הראש נמצאו ג"כ נסיונות אחרים) הוא מי שנשכו אותו השרץ אשר אינו נמצא כי אם באותה המדינה באיטליאה של יון הנקראת טארנט"ו ולכן נקרא טראנטו"לה ויש לו ארס חזק מאד עד שהאדם הנשוך נופל כמת לגמרי ואלו לא יעשו לו הרפואה אשר נזכיר לפנינו ימות ביתים מועטים ורפואתו היא לנגן לפניו בנגונים ידועים ואז יקום מחליו וידלג כאיל ויתרקד בכח גדול חמשה או ששה ימים תדירים עד שיכלה הארס וישוב לקו בריאותו ובכל אותם הימים צריך לעולם לנגן לפניו ואם לא יעשו כן יפול וימות ואמנם בכל שנה ושנה כשבא אותו היום מתעורר אותו הארס ממש ביום הראשון וצריך לנגן לפניו וישתדלו ויקפוץ עד שיכלה הארס והוא דבר ידוע לכל להיות כי המדינה הזאת היה קרובה למקומנו זה וכשם שכך נהיה בחולי הזה ובחולאים אחרים כך הוקבע חק וזמן בשמים העליונים שכאשר נתעורר איזו הארה מלמעלה לתועלת ולגאולת ישראל וכיוצא כמן שהיה בזמן יציאת מצרים ומתן תורה בכל שנה ושנה כשבא העת ההיא חוזר ומתעורר אותה הקדושה ואותו האור העליון וכדומה לו והיום הנה הוא קדוש לאלדינו והוא י"ש וזהו הטעם אתם אפי' שוגגים אתם אפילו מזידים אתם אפילו מוטעים שהרי כל קדושת אותו היום אינו אלא מכח אותו האור שמתעורר בעולמות העליונים ולכן אין הכ"ה מעוררו אלא בזמן שקדשו ב"ד את החדש והוא הטעם למאי דאמרינן בר ישראל דאית ליה דינא בהדי גוי באב לישתמט מניה דריע מזליה ובסדר עולם אמרו מנלגלים זכות ליום זבאי וחובה ליום חייב ועל זה היה מבאר הרמ"ז ברכת שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה ולא אמר בזמן הזה לפי שבזמן הזה גם כן מתעורר אותו האור העליון שבעדו נעשה הנס ההוא וראיתי להזכיר כאן שבפי' אמרו בסדר עיכם שיום שיצאו ישראל ממצרים הי' יום ו' וקרבן פסח נעשה ביום חמשי ז"ל בי"ד יום בו שחטו ישראל את פסחיהם במצרים ויום חמשי היה ובו היום לקו הבכורות ממחרת הפסח ערב שבת היה ע"כ וכפי הסברא הזאת בא על נכון מ"ש בגמ' בכמה מקומות שעצרת הוא יום שנתנה תורה לישראל והוא יום חמשים לעומר דאלו למה שאמרו בפס' שבת שפסח בשנה ההיא היה ביום חמשי ולכ"ע בשבת נתנה התורה לא נתנה תורה עד יום חמשים וא' בעומר א"כ לא ידענו למה נעשה יום טוב ביום חמשים לעומר הן אמת שלא אמרה התורה בשום מקום שבעצרת נתנה תורה אלא אמר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם ופי' בו הרמ"ז שאז נכנסים ישראל בבינה העליונה כמו שפירשו בזהר וכ"כ נתעלו עד שהותר להם חמץ במקדש והרי כאן שלשה זמנים בפסח שצריך להזה' מאד מן יצה"ר ומן השומאה חמץ אסור בכרת בשאר ימות השנה החמץ מותר בביתנו ואסור במקדש ועונשו הוא מלקות ובעצרת הקדושה גברה כ"כ שבמקדש מיתר החמץ וכשבאתי לבאר יחודי השובבים הנעשים בק"ש על המטה ובנודע בכתבי האר"י זלה"ה אמרתי שמי שחלה בראשו והיה צריך להעלות תוך הראש סגים המחזיקים אותו אבל אי אפשר כי הם יורדים לאסטומכא צוו הרופאים שאחרי סעודת הערב קודם שילך לישן יקח מרקחת עשוי מעשבים ידועים המחזיקים את הראש ונתנו הטעם לפי שבלילה האידים עולים מן האסטומכא אל הראש ועם אותם האידים יעלה כח המרקחת המרפא' כך כשצריכים אנו להעלות נציצי הקדושה המחיי' מקטרגני בסב' עון שז"ל צריכי אנו להחזיק נשמתנו בעת שעולה למעלה כדי שתוכל להרוג המזיקים וכמ"ש הכתוב רומטות אל בגרונם וחרב סיופות בידם ובספרי אחרי שוכיתי לכתבי מהרמ"ז ברוך שחלק מחכמתו ליראיו

ליראיו והנה כשבא הרב הנז' לבאר סוד הדורמיטא הקודמ' לתקון המתיקו לנו בס"ש חכמי המבע שקודם שיתהוה איזה דבר קודם לו ההעדר וההפסד כנון כאשר נזרע הזרע בארץ קודם שיתהוה הצמח או האילן החדש מתפסד הזרע ההוא או הגרעין ההוא זכן הוא בהולדת העוסות מן הבצים וכמ"ש בגמ' לכי גביל מסרח . ואמנם בפשט הדברים בבאור פסוק עורה למה תישן ה' וכיוצא בו ביארתי בו דבר נאות לשכל והוא שאמרו הרופאים שמן המוח יוצאים כמה שבילים אל איברי האדם המרגישים וממנו בא להם הכח וההרגש ואלו שביל א' נפתם האבר היונק ממנו מת וכמו שעושים הטבחים שכשרוצים להרוג הבהמה חותכים חוט השדרה ומיד אין לה כח לעמוד על רגליה ונופלת לארץ והשינה נעשית לפי שהאידים העולים סותמים כל השבילים ההם והאדם הרי הוא כמת לגמרי אמנם כבר כתב הרמ"ק בס' הפרדס בשער הצנורות שברא הקב"ה צנורות בעולם העליון שמהם בא השפע אל עולמות התחתונים ואמנם כשישראל חוטאים מסתתמים אותם הצנורות ולכן צרות רבות מתרגשות בעולם והוא כמו השינה באדם ולכן בקש מאת הקב"ה שיסיר המקטרגים הסותמים צנורות השפע וזהו עורה למה תישן ה' ואמנם בענין השינה שנשמת האדם עולה למעלה ומקבלת שפע והארה גדולה ואם זכה בא לסייעו נשמת איזה צדיק ביאר הרמ"ז לא איברי ליליא אלא לשינתא ומטיצא דבר אתה למד שהצדיק העושה מעשים טובים בכל יום באה לו הארה חדשה בכל יום ובזה ביארתי מ"ש במדרש על הלל שהי' אומר שהי' הולך לגמול חסד עם הדין אכסניא דאית לי בגו ביתי ופירשתי שהאכסני' היא נשמתו ובכל יום הי' לו אכסניא היא הארי חדשה בנשמתו והוא פשוט וזהו הטעם שהצדיקים מבקשים לחיות בעה"ז כדי לקבל תמיד הארה חדשה ובזה כמהר"ר מנשה פרובה זצ"ל פי' פסוק אבא בגבורות ה' אלדים אזכיר צדקתך לבדך וידוע ששבעים שנה שחי' דוד נתנו לו בתהלה מאדהי"ר ואח"כ כשפגם אדה"ר נתקיימו לו מאברהם יעקב ויוסף כמ"ש בזהר שלכן פי' הרים אלשיך פסוק אמרתי לה' אד' אתה טובתי בל עליך לקדושים אשר בארץ המה ע"ע ועתה אמר דוד כי אם היה חי שמנים שנה שבן שמונים לגבורות היה מחזיק טוב להב"ה לבדו וזהו אבא בגבורות ה' אלדים אזכיר צדקתך לבדך ועל הארה זו פירשתי מ"ש הכתוב יאר ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך ופירשו רז"ל שהקב"ה נושא פנים לישראל ובעלי הפשט הקשו שלא אמר הכתוב ישא ה' פניך ופירשתי שאלו פניו הנאמרים בפ' זה אינם פניו של הקב"ה שא"כ מה בין יאר ה' פניו אל ישא ה' פניו ולא עוד אלא שיאר היא ברכה יותר גדולה מישא אבל אמרתי שפניו האמורים כאן רומז לנשמתו של אדם ינק פניו לפי שבצלם אלדים נעשה ונשמתנו היא חלק אלוד ובאה מהשכינה הנקרא פנים כמ"ש הרמב"ן ע"ס לא יהיה לך אלדים על פני וא"כ ישא ה' פניו אליך פירושו ישא פניך כיון שפניך היינו נשמתך הי' פניו הנתנים אליך ומאירים אליך ובענין הארת פנים ביארתי ג"כ מזמור אלדים יחננו ואמרתי בקצור שבזמן הגאולה מדת דינו של הקדוש ברוך הוא יתן לנו טובה במתנת חנם ויוסיף לנו טובה כי אין ברכה אלא תוספת טובה ועוד יאר לנו פניו וא"ת אין זה ממדת הדין אלא מן החסד תשובתך שהקב"ה עושה כן כדי שיודעו דרכי השגחתו בארץ וכל הגויים יביגו תשועת השכינה או יאמר יבינו שתשועתנו באה מן המקום ב"ה ולהיות שבאמצעות גיולתנו העמים יכירו גדוכתו של הב"ה כלם יודו להב"ה על הטובה שהשפיע לנו ושמו של הקב"ה יתפשט בתחלה אל הקרובים ואח"כ אל הרחוקים ולזה אמר יודוך עמים אלדים יודוך עמים כלם עוד אמר כי מלכי א"ה הנק' לאמים כמ"ש אין לאום אלא מלכות הם מצוים אל האמות שלא יזקו ישראל אבל הם בעונותינו שרבו מכ" וחופפי' אותנו ואת ממונו וכמה פעמים צוו מלכי א"ה על זה ולכן הקב"ה ישביר הלאומים וינחה אותם בעה"ז וישפוט ויעניש את העמים אויבינו ואז ישמחו המלכים בפסלתם שאלו שמעו לקולם לא עלתה להם כך וזהו בכוון ישמחו וירננו וגו' ואע"פ כן כל העמים יודו להי שדין אמת דן אפי' הנענשים יודו זה וזהו יודוך עמים אלדים וגו' אמנם עד כאן דברנו כשהקב"ה אינו מיחד שמו בפרטות עלינו ובענין העה"ז אבל בענין ארץ ישראל וארץ החיים של מעל' הברכ' הי' דוקא לנו ארץ נתנה יבולה וגו' א"כ הברכ' הי' לנו וכל העמים יעבדו ד' מירא' דוקא ולא מאהב' וזה ויראו אותו כל אפסי ארץ .

ונחזור

ונחזור לענייננו עוד כשבא הרב הנזכר לבאר מאמר הזהר בתחלת בהר סיני על מ"ש הכתוב בענין עבד עברי ובשביעית יצא לחפשי חנם ועוד כתוב ובשביעית תשמטנה ונטשתה ביארו על מ"ש חכמי הכוכבים שבזמן שהלבנה היא ברבוע עם השמש סי' שהיי רחוקה ממנו ג' מזלות נעשה התעוררות בעולם ועל מ"ש חכמי הרופאים וחכמי האצטגנינים שכאשר עברו לחולה שבע' ימים מיום התחלת החולי נעש' בו התעוררות גדול ונתנו הטעם לפי שהלבנ' היא אז ברבוע ורחוק ג' מזלות מן המקום שהית' בזמן התחלת החולי הרי שיש רבוע כללי לכל העולם והוא כשהלבנה היא רחוקה ג' מזלות מן השמש ורבוע פרטי לחול' כאשר הזכרנו וכמו כן בעולמות העליונים יש שביעי' כללית לכל העולם והיא שנת השמיט' ושביעית פרטית לעבד מיום שנמכר ובשתיהן כל א' לפי בחינת' מתשמשת ושולטת השביעית העליונה סוף דבר כיון שהעולם החתתון הוא צל ודמים לעליון אין דבר בנסתרים עמוקים שבתור' שלא נוכל לתרצם כפי טבע הדברים . רק את זאת ראיתי להזכיר כדי להסיר מכשול מעיני הלומדים מפי ספרים ולא מפי סופרים שבדברי חכמי האמת והצדק מלת א"ם ב"ה אינ' מור' בכל מקום על הבורא ית' אלא לפעמים אינו כן ועיין בזה הרמ"ע זצ"ל בפלח הרמון וביארם יותר בהקדמת ספר יונת אלם ואני לא זכיתי לקבלו מפי מהרמ"ז אבל קבלתי הדברים בברור מפי כמה"ר בנימין הכהן שקבל ממהרמ"ז שקבל מכמה"ר בנימין הלוי שקבל מכמהר"ר חייא רופא שקבל מפי כמהר"ר ח"ם ויטאל בעצמו עוד ידעו כל חכמי הפשט שבדברי חכמי האמת האלדות אינו האל ית' אלא אצילות אורו כמו שאור השמש אינו השמש ממש ולכן אל תתמה אם תמצא בדברי האחרונים שהאלדות הוא עשר ספירות ומצינו הדבר הזה רמוז בגמ' בענין השכינה בסנהדרי' א"ל קיסר לר"ג אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא כמה שכינתא איכא קרייה לשמעיה מחייה בהרפתקיה א"ל אמאי מהית ליה דעל שמשא בניתא א"ל קיסר שמשא אכולי עלמ' ניחא א"ל ומה שמש' דהוא חד מן אלפא אלפי ריבוון דשמשי קמי דקב"ה ניחא אכולי עלמא שכינתא דקב"ה עא"כו והרי השמש הנכנס בבית אינו השמש בעצמו אלא אורו המתפשט בעולם והוא כמו כן ממש שכינתא דקב"ה וכן מה שתראה מצוייר בספרי הרמ"ק ז"ל סדר המדות הללו לימין והללו לשמאל הכל הוא על דרך הללו מימיני לזכו' והללו משמאילי לחובה עוד אזהיר אל המתחילים בחכמה שלא לדחוק אזן אל דברי האומרים מה נצייר ברעתנו כדי להבין הספירות הללו וכבר פיקפ"ק א' מעמנו הקשה לי הרבר הזה והיכחתיו על פניו כי שאלה זו טפשות גמורה אפי' אצל הפילוסופי' וכמו שתראה בפורה ח"א פ"ג בהפרש שיש בין הדמיון לשכל ובכלל דבריו אמר ז"ל וכן התבאר בפופית המנע מה שיחייבהו הדמיון והוא היות השית' גשם או כח בגשם שאין נמצא אצל הדמיון אלא גשם או כח בגשם עכ"ל והוא מ"ש בגמ' במגילה ור' יהודה התם באוכנתא דליבא תליא מילתא :

פרק עשרים וארבעה

ומעתה אין צורך להשיב למ"ש הרי"בש בתשובותיו סי' קנ"ז על כונת התפלה ז"ל מי מכנים אותנו בכל זה הלא טוב היה להתפלל סתם להשם ית' בכונה והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש כמאמר הכתוב גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה עכ"ל לפי שאם היה מעמ"ק בתוכיות החכמה היה יודע מה מועיל כוונתנו לקבלת תפלותינו ולהפקת רצוננו ולזה כתב הרשב"א בתשו' סי' תכ"ג באמת כי הכונה יסוד הכל אבל הכונות רבות ונחלקות למדרגות רבות זו לפנים מזו כפי רבוי הידיעות וההשגות מן הקטן שבאישים ועד מר"עה ולפי השגת כל אחד ואחד ימצא חן וכו' וח"ו למנוע מהתפלל כל מי שאינו יודע לכוין בכוונה שמכוונים אליהם גדולי החכמים ולא לרפות ידיה' שאם אתה א"מר כך נמצאו הקטנים והנשים ועמי הארצות נמנעו מן התפלה ומן המצות ולא אלו בלבד אלא כל המון ישראל זולתי אחד או שנים בדור וכו' גם כי נתעוררת על מלת ברוך וכו' כל זה ענין טוב מצד עצמו אלא שבברוך אתה יש

ענין

ענין סנימי יותר ויותר מזה עכ"ל . והמתחיל בחכמה המאמין יסתכל בס"ש הרמ"בם בהלכות שגגות פ"יא ז"ל טומאת מקדש וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה ולא היה לה ידיעה בסוף שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים ויום הכפורים תולין עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד ושאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ב"הכ ו"הכ מכפרין ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרין ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פר כהן גדול של יה"כ מכפר אם היה המזיד מן הכהנים ואם היה מישראל דם שעיר הנעשה בפנים ו"הכ מכפר שנא' וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל עכ"ל ומכאן ילמוד שמה שאמרו שטעם הקרבן הוא כדי שיתבונן החוטא שראוי לשחטו ולשרפו אבל נתן הקרבן תחתיו אינו מספיק לפי שאפילו על שאין ידיע' לא בתחלה ולא בסוף הוצרכו שעירי הרגלי' ושעירי ר"ח לנפר ומי שלא ידע שחטא לא יתבונן כלל לפי שסבור הוא שלא חטא עוד יסתכל שאם חטא אחד בטומאת מקדש וקדשיו במזיד צותה התורה שיביאו מדם השעיר בפנים ויעשו שמנה הזאות בבית קדש הקדשים ובהיכל אחד למעלה ושבע למטה (שהרי השעיר עצמו הוא על אשר יש בה ידיעה בתחלה ולא בסוף) וכפי' אמר' התורה וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם בתך טומאותם הרי לך בברור שלנקות הב"הט מן הטומאות הללו או כדי לנקות החוטא מעון זה צריכים הזאות הללו באופן זה וחמורה כ"כ העבודה הזאת עד שפורשים הכהנים אף מבין האולם ולמזבח אמנם אפילו המתעקש יודה שלא נצטוו בחנם כל אלו העבודות וביון שההזאה לבדה היא המכפרת ולא השעיר וכמו שכתבנו מוכרחים אנו לומר שההזאה הזאת עושה איזה מעשה או רושם או דבר אחר שלא נודע לבעלי הפשט אמנם אם כדברי הריב"ש מה צורך לזה יתפעל החוטא במזיד ויתכפר לו ואם צריך איזה דבר מה צורך לעשות ההזאות הללו הלא טוב לנו להתפלל סתם והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש האמת הוא שמעשה התחתונים וכונתם גורם שינולו רחמיו על מדותיו ובזה נשיג מבוקשנו בנקלה ואמנם איך יפה כחן של תחתונים בזה הוא דבר עמוק מסור לבעלי החכמה ביארו הרפ"ק בס' סדרם רמונים בשער הנשמה ואני אכתיב כאן ראשי פרקים למתחילים בחכמת סתרי התורה למען יראה קורא סדרי זה כמה גדולה מעלת התפלה בכונה. דע כי השם ית' ברא זה העולם התחתון צל ודפוס לעולם העליון ואין לך דבר נשמי בעולם הזה התחתון שלא נברא כנגד דבר רוחני למעלה בעולם העליון הן בקדושה הן בטומאה וברא הקב"ה את האדם בצלם אלדים כס"ש נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וכל אברי האדם הם מכוונים למדות עליונו' ורוחניות מאד והוא הטעם למה שכתוב בתורה ימין ה' יד ה' עין ה' דיש ימין ה' מדבר הפסיק במדת החסד שכנגדה נבראת היד ימנית באדם וכן יד ה' מדבר במדת הגבורה שכנגדה נבראת באדם יד שמאל וכן תקיש לכל שאר כנויי האיברים ולכן כתב הרמ"ע שמ"ש רז"ל דברה תורה כלשון בני אדם לפי האמת דברו בני אדם כלשון תורה לפי שאותה המלה ימין רגל יד עין וכיוצא הושמ' בתחלה לרמוז אותן המדות העליונות ואחיכ הושאלה אותה המלה לאיברי האדם שנבראו לעומתן ועל זה פי' מהרמ"ז פסוק ימינך ה' נאדרי בכח כי ביד יש בה י"ד פרקים ובשתי הידות נמצאו כ"ח פרקים והם נגד כ"ח אורות עליונים שכנגדם נמצאו כ"ח אותיות במלוי מלוין של שם ההוי"ה ב"ה וה' אצבעות שביד ימין הם כנגד ה' חסדים וחמש אצבעות של יד שמאל הם כנגד חמש גבורות והם עשרה שמו' הוי"ה וכאשר ישראל עושים רצונו של מקום מהפכים מד"הד למ"ר והכל נעשה ימין ולכן אמר הכתוב ימינך ה' נאדרי בכ"ח פ'רוש בכ"ח פרקים של שתי הידות ששתיהן חזרו להיות ימין ומזה תבין שלעולם ימין היא נקבה כמ"ש הכתוב ימין ה' רוממה וא"כ היה לו לומר ימינך ה' נאדרת כמו שבאותו הפ' עצמו אמר תרעץ אויב והוא לשון נקבה כי לזכר אומר ירעץ אלא הטעם שאמ' כאן לשון זכר נאדרי הוא מפני שהכל נעש' חסד גמור כי ככר ידעת כי הזכר רומז למדת החסד והנקבה למד"הד ואמנם מ"ש נאדרי בתוספת יו"ד והי' לו לומר נאדר בכח הטעם הוא לרמוז כי כל העשרה היות שמסס"ם ר"ם א"נם עשר בחינות מחולקות זו מזו אלא חמש בחינות לבד לפי שהבחינות של שמאל נהפכו לימין ולכן נאדרי בנימ' רמ"ה עד

כאן

כאן מהר"מז ומזה תדע כי הגודל הוא לעולם כנגד מדת החסד ואצבע הוא כנגד מדת הגבורה ולכן החטאת הבאה לפיים מדה"ד צריך להזות מרטה באצבע וגודל ימין הוא חסד שבחסד, וגודל של יד שמאל הוא חסד שבגבורה ומעתה כשתרצ' לשתף מדת החסד במדה"ד למתק הדין כדי שלא ישלטו עליך החיצונים צרי' שתעש מעש' למט' לעורר המדות ולמעל' ותקח גודל ימינך ביד שמאלך כדי למתק מדה"ד שבשמאל בחסד שבחסד ותקח גודל שמאלך ביד ימינך כדי למתק גבורה שבחסד במדת החסד והיא יד ימין והוא ממש מ"ש בפר' הרוא' האי מאן דסליק למתא ודחיל מעינא בישא לינקוט זקפא דידא דימיניה בידא דשמאליה וזקפ' דיר' דשמאלי' בידא דימיניה עוד דע דבאדרא דנשא חיג בתקוני אריך תאנא בצניעות' דספרא אשגחית' מעינא תתא' כד אשגח נהירו עילא' ביה ועייל ההוא נהירו דעלא' בתתא דמניה נהיר כלא ההי"ד אשר עין בעין נר' אתה ה' וכתיב הנה עין ה' אל יראיו וכו' ובתקונא דזעיר גרסינן התם וכל זמנא דעינוי לאו מתפקחן כל מאריהון דדינין כפיין להו לישראל ושאר עטין שלטין עלייהו וכזמנא דיפקח עינוי יסתחן בעינא טבא ורחמי על ישראל ואסתחר עינא ועביד נוקמין בשאר עמין עכ"ל עוד גרס' התם חוטמא דזעיר אנפין בחוטמא אשתמודע פרצופא בהאי חוטמא אתפרש' מלה דכתיב עלה עשן באפו בהאי חננא אתכללו אשא וגחלי דנורא עיין שם באורך וכללות הענין כי אותה המד' שכנגד' נברא החוטם באדם והוא מלכות דגולגלתא דזעיר היא דין גמור עד מאד וממנה יוצאים כחות שוטרי הדין אף חימה ומשחית עוד למדנו כי אותן שתי המדות שכנגדן נבראו העינים באדם כשסר מהם הכסות של מדת הדין המעכב ההשגח' (שכנגדו נבראו באדם הגבינים) הם נפתחי' ומשגיחים למט' ומתפשטים הרחמים על ישראל כי הם מושפעים מן העין העליון הוא עינא דאריך והנה כאשר אנו מבקשים למתק מאד מדה"ד צריכים אנו להשתדל שהעינים העליונים ישגיחו ויסתכלו בחוטם העליון כדי למתקו ובפרט במד' המכוונת כנגד צד שמאל (לא ח"ו שיש למעלה עינים וחוטם שהאומר כן עליו נאמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה אלא מדברים אנו באותן המדות הנקראות כך) וכדי לעשות מעש' זה למעל' צריך ששני עיני האדם למט' יסתכלו בצד החוטם השמאל בפרט שמשם יוצא תוקף הדין הקשה דהכי גרס' התם תאנא בתרין נוקבין דחוטמא בחד נוקבא נפיק תננא להט ומשתקעא בנוקבא דתהומא רבה ומחד נוקבא נפיק אשא דאוקיד בשלהיובי ומתלקחא בארבע אלף עלמין דבסטר שמאלא וגו' ובזה נבין מעצמנו מ"ש שם בגמרא ואי דחיל מעינא בישא דידיה ליחזייה אטרפא דנחירי' דשמאלא ואע"פ שהדברים הללו הם מסתרי החכמה ואין דרכי לדבר בהם בזה הספר עכ"ז לפי שבעונותינו מכיר אני כמה מפילוסופי עמנו שלהיותם רקים מהכמת נסתרי התורה הם מלעיגים מאד מאד על הדבר הזה ופעמו פיהם לבלי חק אעפ"י שלא אמרו א' מששים ממה שהם בעצמם מראים שיש בלבם ושתו בשמים פיהם לומר שבדברי רבותינו יש פסולת הרבה וכמו שכתבתי בהקדמ' ביאורתי מה שנר' לע"ד במאמר הזה למען תדע תבין ותשכיל שעל הפילוסופיאה נאמר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים אשר על כן אחד מן הגדולים בהוראה מן הדור חזה בשמעו דברי העוסקי' בפילוסופיאה המכחישים דברי רז"ל היה אומר היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלדיך ובעונותינו נתאמת באנשים הללו מ"ש בגמ' פרק ארבע מיתות בזכור בניהם מזבחותם וא"ר אלעזר כאדם שיש לו נענועים על בנו ועוד אמרו שם מוטב שתחזור ההיא אשה לחליה ולא תעבוד ע"ז בכך אתם בית ישראל אינכם כן הנצמדים לבעל פעור בצמ"ד פתיל ואת' הדבקים בה' אלדיכם בשתי תמרות הדבוקות זו בזו שהרי הוא דבר ברור בין א"ה שספרי דברי הימים שלהם הם מלאים שקרים וכך כתבו והוכיחו כמה מחכמיהם ובפרט נמצא ס' א' על זה מחכם גדול ביניהם וקר' שמו פארפא־לוגי פי' השקרים של הסופרים חקדמונים וילמד סתום מן המפורש והם השקרים אשר כתבו קולני־ליו מאצי־טו וויסט־נו בספריהם והוא בחלוף ממה שספרה לנו תורתנו הקדושה בס' בראשית ובס' שמות ובפרט מן הפרט בשנות העולם בלשונם קרונולוגי־אה נמצאו בלבושים ומעיו' עד אין קץ עד שחכם גדול ביניהם שמו גיפלי־רו כתב בהקדמתו לס' מהלך הכוכבים שבכל יום נקרא בלשונם איסטי־רידי שצריך להשתדל להגיה הטעיות הגדולות

שבשנות הדורות והעולם וזה יעלה בידינו ממה שמצאנו האיצטגנינים שבדור הזה על דבר הכוכבים הזנבים בלשונם קומ"טי והאנשים הללו כחשו מה שהעידו רבותינו הקדושים אשר ראו בעיניהם ואפילו מה שהעידו רבותינו ולא דברו גו מספרי א"ה היתה להם שתיקת א"ה יותר נאמנת מעדות רבותינו טוף דבר האמינו בספרי א"ה נגד רבותינו ונגד קבלתינו יותר ממה שא"ה בעצמם מאמינים בהם והוא ממש כמו מ"ש בנמ' בתר דאביקו ביה מצורף לזה שהראיו שהביאו מספרי א"ה לכחש דברי רז"ל ודברי קבלתנו אותם א"ה לא היו באותם הזמנים אשר נתהוו הספורי' ההם ולא ידעו מספר השנים ההם אלא מפי אחרים שלא הזכירו מי הם או ברו אותם מלבם בדרך אומדנא ועכ"ז נאמנו בעיני האנשי' ההם יותר מעדות רז"ל וקבל' אומתנו וכמו שתראה בס' האדום אשר נזכיר לפנינו ואצלי דבר זה הוא שמע ע"ז ומינות גמור והוצרכתי להתוכח עמהם על מה שהעיד ר' פנחס בן ערובה בס' הנזקין שראה בעיניו ממש והובא ג"כ במדרש רבה ועל מה שהובא בסדר עולם ובס' השותפין בעניין הורודום ובמסכת קדושין אמר' ההוא יומא איקרען כמה כתובתא בנהרדעא וגדלה כ"כ עזות פניהם עד שאחד מהם והוא אדום הלך אחרי אנשי אדום והחשיבם הרבה יותר מחכמי הנמ' בעלי רוח הקדש וכל ראיותיו אין בהם ממש כי בקי אני בהם ובשמותיהם ללשונותם בנוייה' וחפשתי ובדקתי ומצאתי בברור שאין בהם שום ראיה מכרחת וכבר דבר עליו מרורו' כמהרי"ר יהודה לוויא ואמנם בל אשא שמו על שפתי כי חכמי העיר הזאת אשר בזמן ההוא החרימו וקללו כל מי שיקרא בספר החו' בלא רשות המורים כי כל דבריו נוטים למינות ואל תתמה מזה כי יותר על כן בקש האדום הזה להדיחני מעל ה' ולגרשנו מנחלת תורתו כי כבר ידעת כי מועדי ה' שבהם חיוב כרת בפסח וביה"כ הם מיוסדים על חשבון המולדות ולכן השנה הזאת היא פשוטה ומרחשון וכסלו חסרים לפי שהיא שנת חמשת אלפים וארבע מאות ותשעים ליצירה ולכן כשנחשוב מבהרי"ר מולד תשרי הוא ליל ו' ו' שעות נ"ד חלקים ור"ה הי' יום שבת משום דחיית אד"ו ומולד שנה הבא היא יום ג' י"ד שעות תתקי"ל חלקים והאדום הזה כחש כל זה ובקש לערבב לנו קבלתנו וכל ראיותיו מדברי רז"ל אין בהם ממש וכמעט הם כמ"ש בנמ' ואחר הדלת והמזוזות שמת זכרונך וכמו כן חפשתי בדברי ספרי א"ה שהזכיר ואין בהם ממש אפי' לדברי א"ה כי הספרי' ההם לא היו באותם הזמני' ובעונותינו שרבו כשם שנבוזראדן היה מוכיח את ישראל שלא שמרו את התור' כמ"ש כי חטאתם לה' אלהיכם ולא שמעתם בקולו כך חכמי א"ה לבשו קנאה על קמני אמנה מעמנו המכחישי' ומלעיגים על דברי רבותינו ובפרט מן הפרט חכם א' ביניהם שמו פיישרו נאלא"טין בספרו מאסר א' פ"ז כתב הדברים הללו ממש. הקדמוני' בעלי התלמוד למדו והורו סודות כמעט בלי תכלית במשלי' וחידות ולאותם שאינם מבינים אות' נראי' דברי שטות ודברים בלתי ראויי' ולפי האמת נמצאים צפוני' בהם סודות אין מספר וכו' ומזה נהי' טעות היהודים אחרונים (פי' שבזמן הזה) שלהיות שאינם יודעים דרך הקדמונים כאשר מדברים בעניני הטבע והאלדות הם מהפכים הרבה סודות שבתלמוד לצחוק ולגדופים עכ"ל והאריך אח"כ המחבר להוכיח טעות חכמי א"ה המלעיגים על דברי רז"ל ועל הדבר הזה אומר אני שכדי לצאת מן סכנת המינות טוב שלא ללמוד מלאכת הרפוא' והתשבורת והחשבונות מפי האדוק לעכו"ם לפי שהלמד דבר א' מן המגוש חייב מיתה ובזהר פ' משפטים ר' חייא אמר ושם אלהים אחרים לא תזכירו מאן דיתעסק בספרין אחרנין דלא מסטרא דאורייתא לא ישמע על פ"ד דאסיר אפי' לאדברא לון ולמילף מניהו טעמא כ"ש על אוריית' עכ"לאמת הוא שמן הנמ' נרא' שאין איסור זה אלא בדברי תור' וכמ"ש בס' אין דורשין אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו וחלקו שם בין נדול לקטן ובעכו"ם אמרו בס' הרואה אין גוהא גוהא עביד והאי דקאמר הכי כי היכי דלא ליטעו כ"ע בתריה והתם דברי תורה הוו ותראה פירושם בזהר פ' שמ"ת ובמ' ע"ז מהו לעשות ממנו בית הכסא לכ"ג ליה"כ ממקום המנופת באו ולמקום המנופת ילכו אבל בדברים אחרים ליכא למיחש כ"כ דנגררו בתריה עכ"ז אפשר שללמור אותם מן האדוק לעכו"ם אין רוח המקום נוחה היטנו והוי דומיא דמאי דאמרי' אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל והטעם הוא שנוח לפני הקב"ה שיעבור אדם על

דברי

דברי תורה וישמע דברי ב"ד הגדול אפילו יטעו בתוראה מטת שהיחיד יחלוק עליהם וכמו כן נוח להקב"ה שלא ילמד מפי המגוש אפי' דברי אמת מטה שיחשיב אותו להכם ויבא הלכת אחריו:

וכעניין זה שמעתי מפרשים טעם מ"ש הרגו אינן נהרגין שהוא מפני שקשה בעיני המקום שידעו הכל שהב"ד הרגו דם נקי ויוציאו לעז עליהם שלא חקרו ובדקו הדבר כהוגן עוד אמרו שאותו הנהרג הי' חייב מיתה למקום ולכן לא נתגלה הדבר אלא אחרי מיתתו שאליכ לא היתי יוצאת תקלה מתחת יד ב"ד ומה שנר' לי לומר בטעם זה הוא שכל העונשים שבתור' הם לתקן נפש החוטא ואם העונש ההוא אינו מתקנו אינו נענש ע"י ב"ד וע"כ חייבי מיתות ב"ד שוגגים פטורים מן התשלומים שכ"כ גדול ענשו אפי' שוגג דקים לי' בדרבה מני' ורב הי' דורש ולקח בעליו ולא ישלם אפי' באו עדים שהשבועה היתי לשקר כמ"ש בגמ' והטעם שכיון דכתיב לא ינקה קים לי' בדרבה מני' ועל זה אני אומר שהנותן כל זרעו למולך אין לו כפרה בסקילה ולכך פטור כמ"ש מזרעו ולא כל זרעו וכמו כן המשתמש מן הב"ד להרוג איש נקי אין לו כפרה בטית' ולכן הרגו אינן נהרגין ובמה שכתבתי למעלה בענין החוטם שרומז למד' הדין הקשה פירשתי מדרש רבה פרשת קורח מל"הד לבן טובים שנמצא גונב כלים מבית המרחץ ולא היה רוצה בעל הגניבה לפרסמו התחיל נותן סימניו א"ל מי גנב כליך א"ל אותו בן טובי' בעל קומה ושניו נאות ושערו שחור וחוטמו נאה משנתן סימניו ידעו מי הוא ע"כ ל ופרשתי הדבר על מה שידוע שהכויים הם ממד' הדין הקשה ורצה הב"ה למתק ולרחוץ תוקף דינם במיתי החסד של אהרון הכהן והוא משל לבית המרחץ וכמו שביארתי בפ' יז וקורח שלא רצה במתוק וכפר בתורת מר"עה גרם שניצוצות הקדוש' של הכלים הקדמוני' שנשברו ירדו לקליפו' וגנב אותם מעולמות הקדוש' ונשתמש קורח ממה שצוה הב"ה בבית המרחץ לגנוב כלים הללו שכך אמרו במדרש וכה תעשה להם לטהרם והעבירו תער על כל בשרם מיד עשה כן לקרח התחיל לחזר על כל ישראל ולא היו מכירים אותו אמרו לו מי עשה לך כך אמר להם משה עשה בי ולא עוד אלא נטלני בידי ורגלי והיו מניפין אותי ואומר לי הרי אתה טהור והביא את אהרון אחיו וקשטו ככלה והושיבו באהל מועד והזה ממש משל לאחד שהיה גונב כלים מבית המרחץ ואמנ' כבר ידוע מדברי חכמי האמת והצדק כי שער שחור רומז למד"הד הקשה כמ"ש קווצותיו תלתלים שחורות כעורב ואפשר שבשביל זה כהן מגודל פרע עבודתו פסולה וחייב מיתה והשינים השוחנים המאכל ומבררים אותו הוא בנוי לכחות הדין העליונים ולכן אנשי המלחמה קרויים שינים כמ"ש רז"ל ע"ם שיניך כעדר הקצובות וחומם כבר פרשנוהו למעל והללו ההולכים אחר קרח היו רוצים שמדת הדין תשלוט ולא תשתעבד למדת רחמים אעפ"י שלמדת הדין הקדוש' כוונו וזהו נגד רצון הקב"ה וקורח היה לוי ועשיר גדול כמ"ש ובשמאלה עושר וכבוד ולא היה רוצה להשתעבד לאהרן וזהו בכוון מ"ש המאט' בעל קומה שניו נאים שערו שחור חוטמו נאה ואמר בעל קומה לפי שהניפו אהרן וכן שניו נאים חוטמו נאה לפי שמן הקדושה הם באים ובזה מובן ג"כ מ"ש שם אם נקבצו כל חרטומי עולם להסיר את הבקר לערב לא יוכלו וכש' שהבדלתי בין אור לחשך כך הבדלתי אהרן להקדישו בקדש קדשים עד כאן והוא פשוט שבקר רומז למדת החסד וערב למדת הדין והנה כשם שכל אבר ואבר שבאדם רומז לבחינ' אחת כך כל נוף האדם כלו רומז לכל הבחינו' ולפי שנמצאו למעלה רמ"ח אורות עליוני' שמהם נשתלשלו רמ"ח מצות עשה לכן באדם הנברא בדוגמתו של מעלה יש בו רמ"ח איברים ולכן כשרא' יחזקאל בנבואתו מראה דמות כבוד ה' אמר דמות כמראה אדם עליו מלמעל' ואחרי שברא הקב"ה גוף האדם נפח בו נשמה עליונ' ורוחנית גדולה במעל' יותר ממלאכי השרת והיא היתה כלול' מכל אודותיו ומדותיו של הב"ה ולזה רמזו רז"ל באמרם ארה"ר מן הארץ עד לרקיע היה עוד אמרו האבות הן הן המרכבה לפי שכח זכותם העלה נשמתם להיות מכוונים אל מדות עליונות גדולה גבורה תפארת כמו שכתבתי בפ"ו ולפי שיעקב הוא הבחיר שבאבות אמרו רז"ל ע"ם ויבן שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל שהקב"ה קראו ליעקב אל ואמר לי במהרר"י בריאל שההכרח לפי' רבותי הוא שכבר אמר הכתוב הן בקדושיו לא יאמין ועל זה אמרו שאין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם ואעפ"י שכתוב בפ' ויצא אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי

ואלדי יצחק כבר כתב רש"י שהטעם היא מפני שיצחק היה סומא וכלוא בבית והרי הוא כמת ועכ"ז יעקב נתירא ולא רצה לומר אלדי יצחק ואמר לולא אלדי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי ומה שכפ' וישלח אמר ואלדי אבי יצחק עיין שם הטעם ברש"י ואיך אפשר א"כ שיעקב שנשתנה שמו לישראל ייחד שמו של הב"ה על עצמו מה שלא רצה לעשות ליצחק אביו ויקרא למזבח אל אלדי ישראל אלא בהכרח פי' הוא שאלדי ישראל קרא ליעקב אל והפ' הוא שאומר אלדי ישראל ולא יעקב:

ואמנם בענין יעקב ראיתי לכתוב כאן מ"ש הרמ"ז בפי' הפ' ויאמר יעקב כאשר ראם והוא שארבע דגלי ישראל מכוונים כנגד ארבע מחנות שכינה מיכאל גבריאל רפאל אוריאל והדגל שהוא כנגד גבריאל הוא דגל אפרים ועמו מנשה ובנימין ואמנם יעקב בזמן ההוא לא נולדו לו עדיין מנשה אפרים ובנימין ולכן נגלו לו שאר המלאכים בלבד ראפ' ראשי תיבות רפאל אוריאל מיכאל והואיל ובאו לידנו מלאכים אלו אומר מה שפרשתי בפסו' אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך וכל א' מהפרושים שכתב רש"י הוא קשה מאד שלדברי האומר חול הכתוב מכחישו שהוא נקוד בקמץ ועוד למה פסוק ראשון אמרו בלשון יחיד והשני בלשון רבים ומה שאמרו בזה הוא דוחק גדול ופירוש השני קשה מאד שהרי בתחלה כתיב ויריץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה ועוד פשט הפ' מורה בברור שהכל הוא דברי אברהם אל המלאכים ולא אל הש"י עד אל נא תעבור מעל עבדך והקדמתי מ"ש הרמ"ע בעשרה מאמרות שלו ע"פ שבנחמיה ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלדי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה אל קברות אבותי ואבנהנה והוא קשה איך אפשר שהיה לו פנאי להתפלל בין שאלת המלך לתשובתו ופירש הוא זיל שדבר נחמיה בלשון שהיה מובן מחצוניותו שמדבר אל המלך והי' מדבר עם ממ"ה הב"ה וכמו שאז"ל בפ' חלמא לשנאך ופשר' לערך גם כאן אברהם היה מקבל פני שכינה וכשראה האורחים רץ לקראתם והשתחוה להם ואמר לשון דמשתמע לתרי אנפי אד' כלפי השכינה הוא קדש וכלפי האורחים אדונים שלי אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך כלפי הקב"ה בקש ממנו שלא תעבור עד שיעשה הכנסת אורחים וכלפי האורחים לגדול שבהם אמר וכיון שלא יעבור הוא לא יעברו האחרים שעמו ושני הלשונות שבב"ר הם אמת אלו ואלו דברי אלהים חיים נמצאת אומר שכשם שבמדותיו של הקב"ה נמצאו חצוניות ופנימיות עצמות וכלים כי כן מקובל בין החכמים ואין בזה ספק ולא מחלוקת כלל כך נמצא באדם גוף ונשמה ובזה פיר' הרמ"ז מ"ש הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ולא אמר בדמותנו או בצלמנו והטעם כי צלם רומז לנשמה ודמות לגוף והנה נשמת אד"ה שהיא לעומת הפנימיות היתה רוחנית מאד אבל גוף אדה"ר שנברא לעומת החצוניות נברא מן האדמה אע"פ שתפוח עקבו היה מכהה גלגל חמה והנה בנשמה רוחנית אמר בצלמנו ובגוף שהוא חומר אמר כדמותנו בכף הדיוקן שאין למעלה שום דבר חומרי כלל:

ומזה נחיה שכל מה שהאדם פועל למטה בגופו ונשמתו במצות או בעבירות עושה רושם ופעולה למעלה וקי"ו מן העשבים המעוררים שרשם למעלה כמו שכתבתי בהקדמה ואע"פ שלא ראיתי כ"א מ"ש העידו לי כמה וכמה אנשים ומהם חכמים משכילים ויראי שמים שהיו במדינת פיימונטי בעת ההיא שלא בלבד בשום עשב אוריגאנו ביד האדם הנכפה אלא אפי' בשומו על המטה או בחדר פסוק לה באופן שלא היה יכול להשליכו היה האדם ההוא צועק והומה מאד ובזה פירשתי מדרש רבה בתחלת פ' עקב זה נפחו אדם מישראל שיש לו מנורה שעשויה פרקים פרקים מהו לטלטלה בשבת כך שנו חכמים המרכיב קני מנורה בשבת חייב חטאת ומשום מה מחייב א"ר אבהו בשם ר' יוחנן המרכיב המנורה בשבת באדם שכונה בשבת ומי שהוא בונה בשבת חייב א"ר יוסי בר חנינא אימתי שמרו ישראל את השבת כשם שראוי לה תחלה כשנתנה להם באלוש וכו' אמרו לו ישראל ואימתי אתה נותן לנו שכר המצות שאנו עושים מפירותיהם אתם אוכלים עכשו אבל שכרו בעקב אני נותן לכם וכו' עכ"ל והנה מה שהביא בתחלת המדרש אדם מישראל שיש לו מנורה אין לו שייכות כלל עם מ"ש בסוף על שכר השבת לכן נר' לי לומר שבעל המאמר רצה ללמדנו שכל חלקי העולם העליון והתחתון

וכל אברי האדם וכל מצות התורה הנם כמנורה של פרקים זה מכוון לזה וזה מכוון לזה וכאשר מתיחדים יחד עושים מנורה שלמה להעלות נר לפני ה' וכל מה שהוא עמל למטה הוא עושה מעשה למעלה וכשם שהמרכיב קני מנורה עושה בנין גמור ושלם ולכן אם עשאה בשבת חייב כך כל אדם מישראל יש לו מנורה זו היינו שמירת התורה שבה עושה בנין גמור למעלה ועל זה פי' הר"ם קורדואירו ז"ל פסוק מה יתרון העושה באשר הוא עמל כי העמל בעסקי עה"ז הוא עושה מעשה למטה במה שהוא עמל ואין לו יתרון אבל המקיים מצות התורה הוא עמל למטה ועושה מעשה למעלה. והנה מנורת שלמה היה המשכן בכל כליו ובכל המדות ההם וכשם שבכלי השעות הנקי' אורולוגין אנו רואים שכאשר כל כלי וכלי הוא בעצמו הרי הוא דומם וכאשר הם ביחד מתנועעים בעצמם ומורים השעות באופן מופלא כך חכמי לב עושי מלאכת המשכן הורידו בכונת' שפע הקדושה על כל כלי וכלי אמנם על כל א' מעצמו לא היתה שורה השכינה אבל מיד שכתוב ויכל משה את המלאכה כתוב ג"כ ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן וכאן אכתוב מה שפירשתי בפ' ויקהל ופ' פקודי והוא מכוון אל הכוונה שאנו עסוקים בה והוא שבפ' ויקהל לא נמצא בשום דבר כאשר צוה ה' את משה ובפ' פקודי הוא להפך שעל כל דבר ודבר נמצא כאשר צוה ה' את משה ואמרתי שהטעם הוא שכל מה שכתוב בפ' ויקהל אין בו כבוד פרטי למשה ולאהרן יותר מכל ישראל ולכן אין לחוש לשום דבר אבל בפ' פקודי שכל בגדי אהרן ובגדי בניו הם לכבוד גדול למשה וכמו כן הקמ' המשכן שאמרו רז"ל במדרש רבה שלא יוכלו האומנים להקימו והקב"ה בחר במרע"ה להקימו ולשום בו כל כלי הקדש וה' עולה על הדעת שמשה הי' שמח בלבו על גדול' אהיו אהרן ועל גדול' בניו ועל עוצם קדושתו אשר בחר בו המקום להקים המשכן לכן בכל דבר ודבר כתב כאשר צוה ה' את משה להורות לנו שכל מה שעשה משה היה דוקא לקיום מצות ה' ולא היה לו שום פניה אחרת ולא שמחה אחרת. והנה כל מצות עשה שבתורה הוא כדי להמשיך עלינו הקדושה העליונה ממדותיו של הקב"ה ואם המעשה גרידא שהוא גשמי הוא עושה מעשה למעלה קל וחומ' שהכונה שהיא לגמרי שכלית ורוחנית ובאה מנשמת האדם דוקא ואין לגוף חלק בה שהיא עושה למעלה מעשה גדול מאד וממשיכה קדושה גדולה עלינו וכל מצות לא תעשה שבתורה היא להרחיק מעלינו הטומאה הבאה עלינו אלו היינו עושים המעשה ההוא ומזה תראה כי עקר קיום מצות עשה היא לקבל שכר ואם מבטלה העונש הבא על זה הוא מעט לגבי שכר המקיימה ואין בו מלקות והעולה מכפרת עליו אמנם עקר העונש הוא העובר על מצות לא תעשה ולכן יש בו מלקות מיתה בידי שמים כרת ומיתת ב"ד והשכר הוא מעט ובלתי עקרי כגון ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה כלל הדברים מצות לא תעשה הם להנצל מן העונש ומצות עשה הם לקבל שכר ובזה ביארתי הטעם מדוע בפרשת כי תבא נכתבו י"א ארורים ולא י"א ברכות והיה ראוי להיות בהפך שהרי בברכות היו מתחילין כמו ששנינו בסוטה ומקרא מלא הוא אלה יעמדו לברך את העם ואח"כ ואלה יעמדו על הקללה ועוד שכשם שלא רצה לכתוב לקלל את העם כדי שלא לפתוח פיו בקללה כך היה לו לכתוב הברכות ומכללם יובנו הקללות אבל נר' לי הטעם מפני שכלם הם מצות לא תעשה שעקרם הוא העונש כדי להתרחק מן הטומאה תדע שבאב ואם לא אמר ארור שאינו מכבד שאינו ירא אלא ארור מקלה אביו ואמו ומכה שכתבתי תבין הטעם למה אתי עשה ודחי לא תעשה לפי שגדולה העבודה אל הש"י בקים עשה ממה שהיה בישב ואל תעשה ואמנם בענין זה החכם השלם כמהר"ר נחמיה בכמ"ר יעקב הכהן הקשה בבית מדרשו על מה שכתבנו התוס' בערובין דף ק' בד"ה מתן ד' במתן אחת זה לשונם וא"ת וליתי עשה ולידחי לאו דכל תוספ' וי"ל דלא דמי כלל לכלאים בציצית דהכא על ידי פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלי דחיית הלאו והקשה מהאי דאמרי' בזבחים פ' דם חטאת ת"ר בשרה עד שיבלע בשרה יכול נגע במקצת חתיכה יהא כלו פסול ת"ל יגע הנוגע פסול הא כיצר חותך את מקום שבלע בשרה ולא בגידין ולא בעצמות ולא בקרנים ולא בטלפים יקדש להיות כמוה הא כיצד אם פסולי היא תפסל אם כשרה היא תאכל כחמור שבה אמאי וניתי עשה ולידחי את

לא

לא תעשה אמר רבא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש שני ועצם לא תשברו כו ר"ש בן מנסיא אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח אמאי ניתי עשה ולידחי את לא תעשה אלא אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ע"כ בגמ' ואם כדברי התוס' מאי קא מקשי וניתי עשה ולידחי את לא תעשה שאני הכא דע"י פשיעה הוא בא ואפילו תימא דרבא קושטא דמילתא קאמר דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש אע"פ שהי' יכול לתרץ כתירוץ התוספות בעירובין תינח לרבא לרב אשי מאי איכא למימר דלרב אשי אי לאו עשה דיקדש אמרי' דאתי עשה ודחי לא תעשה ותירץ דלר' יהושע הטעם דכאן לא אתי עשה ודחי ל"ת הוא משום דאיכא תרתי לריעותא חדא דכל הנתנין על מזבח החצון אם נתנן מתנה א' כפר ואיכא תקנה בלא דחיית העשה ועוד דאתי על ידי פשיעה מש"כ כההיא דדם חטאת דליכא אלא פשיעה ואין להקשות מנתנים למטה שנתערבו בנתנים למעלה דלא אתי עשה ודחי ל"ת ותנן וחכ"א ישפכו לאמה והרי אין שם אלא פשיעה וליכא תקנת' דכבר הכריח הרב בעל תי"ט שם במשנה דלא אמרו חכמים אלא לכתחלה ובנמלך אבל בנתן ולשם מים מהני וא"כ אית להו תקנה כההיא דנתן מתנה אחת כפר ולזה לא אתי עשה ודחי ל"ת ור' יהושע כשהקשה והרי הוא עיבר על כל תיסוף אה"נ שלא היה יודע טעמו של ר"א שסובר שאפי' בכגון זה אתי עשה ודחי ל"ת אע"ג דאיכא תרתי לריעותא ור' אליעזר השיבו לפי דבריו וכיוצא בזה כתבו התוס' בזבחים ותוספות דערובין הם לדברי ר"י ע"כ דברי כמהר"ר נחמיה נר"ו ולי הצעיר נר' לתרץ באופן אחר והוא דכל היכא דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה היינו כשהעשה ול"ת הוא בדבר אחד כגון כלאים בציצית בהרת במילה יבמה מטזרת וכיוצא דבגוף אחד איכא עשה דיבמה יבא עליה ולאו דלא יבא ממזר אבל כשהעשה בדבר א' ול"ת בדבר אחד ונתערבו יחד לא אמרי' בזה אתי עשה ודחי ל"ת דאלת"ה בשר שלמים שנתבשל עם בשר טריפה יהיה מותר לאכול השלמים משום דאתי עשה דאכילת שלמים ודחי לאו דטריפה והרי לאו דטריפה אינו ל"ת שבמקדש ואין בו עשה וא"כ אין כאן מקום לא לתירוצו של רבא ולא לתירוצו של רב אשי והם הם דברי התוס' בעירובין דהכא על ידי פשיעה הוא בא והי' יכול להתקיים העשה בלא הלאו אבל בכשר שלמים שנגע בכשר חטאת גזירת הכתוב היא שבשר שלמים יהיה כמו בשר חטאת בעצמו ולא משעם תעיבת שאלו משם תעובת הוא דבר כולל בכל האסורים ולא היה צריך הכתוב לומר כל אשר יגע בבשרה יקדש וכן נר' בברור מן הגמ' בפסחים פ' אלו עוברים באותה סוגיא דהיתר מצטרף לאסור דוק ותשכח וא"כ הרי הוא ממש כיבמה ממזרת דבאותו דבר עצמו יש עשה ולא תעשה שהרי איתו הבשר עצמו הוא שלמים וחטאת מגזרת הכתוב וא"ת א"כ בשר חטאת שנפסל יאכל שהרי בבשר חטאת עצמו איכא עשה ול"ת אין זו קושיא שהעשה הוא לאכול הקרבן כשר לא הפסול אבל כאן אע"פ שנעשי' כחטאת פסול מגזרת הכתוב עכ"ז המציאות לא יוכחש שהם שני דברי' ואינו דומה כלל לקרבן פסול ואם כן יפה הקשו בגמ' וליתי עשה ולדחי ל"ת ובזה נבין ג"כ דברי רש"י שכתב ז"ל ומכאן אנו למדים היתר מצטרף לאסור ואין ללמוד מכאן טעם כעקר שאין זה טעם אלא ממש ע"כ ונבין ג"כ קושית התוספו' בשבירת עצם בפסח שהלאו בעצם והעש' במוח:

ואבאר דרך משל קצת ממצות עשה וקצת ממצות לא תעשה כדי שיובנו הדברים בברור. הנה אמר הכתוב לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד וקבלו חכמי ישראל שהם חמש מדותיו של הקב"ה כי כל בשמים ובארץ היא מדה ששית הנקראת יסוד וכי כל בנימ' יסוד והוא כלול מכל החמש מדות הנזכרות ונקר' ג"כ כל כמ"ש בס' הבהיר על פסוק אני ח' עושה כל ונקר' ג"כ עץ חיים ובה שרש המדה השביעית שנזכיר שלכן גם היא נקראת כל כמ"ש הרמב"ן בפ' חיי שרה ע"פ וה' ברך את אברהם בכל ונקרא ג"כ צדיק כמ"ש הכתו' וצדיק יסוד עולם וכתיב פרי צדיק עץ חיים לך ה' הממלכ' היא מדה השביעית ומצינו בזהר פ' משפטים שנצח והוד נקראות הוד והדר ועליהם אמר הכתוב הוד והדר לבשת ונקראות ג"כ בדי ערבו' עיין שם וכבר קבלנו ששלשה בדי הדם כל א' מג' עלין בקן אחד שרשם למעלה הם גדולה

גבורה תפארת ושני בדי ערבות שרשם למעלה הם נצח והוד והלולב מושרש באותה המדה הנק' יסוד כל לפי שהיא כלולה מן הכל והאתרוג שרשו במלכות ובזה תבין למה אנו מברכי' על נטילת לולב אעפ"י שאין ד' מינים ומ"ש הפוסקים שהטעם הוא להיותו ארוך אינו מספיק כלל אבל לפי הנזכר למעלה הטעם הוא ברור לפי שבלולב העליון כלולים כל שאר מינים שלכן נקרא כל והרי הוא כאלו הזכיר בברכה כל שאר המינין והנה לתקון ההנהגה העליונה הצריכה בפרטות בחג הסכך ולקדש את נשמותינו וגופותינו צונו המקום ליטול אותם הארבעה מינים ואין ספק שהנוטלם כדי לקיים מצותו של מקום מקדש עצמו ועושה המעשה המכוון מהקב"ה כמשל המרקחת שהביא הרשב"א כתבתיו בפי"ב אבל מי שחננו ה' ית' להבין בנסתרי התורה ומכוין אל מה שקבלו בזה חכמי ישראל איש מפי איש אין ספק שנשמתו הרוחנית בכונתה ומחשבתה עושה מעשה למעלה יותר ויותר שהרי יש כאן מעשה מצד הגוף וכונה מצד הנפש תדע שכל המצות צריכות כונה קצת ואלו לא היה יודע אדם שהיום הוא סכות והיה נוטל לולב לא יצא ידי חובתו כלל כמ"ש בגמ' וא"כ הוא במעשה המצות ק"ו בתפלה שכל עיקרה היא הכונה שהיא עבודה שבלב שהכונה עושה מעשה למעלה אם יזכה וממשיך השפע הראוי לבקשתו ובזה תבין מ"ש רז"ל הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין כי העושר בא משפע מדת דינו של הקב"ה כמ"ש ובשמאלה עשר וכבוד והנה הרוצה להעשיר צריך בכונתו להמשיך השפע ממדת הצפון של מעלה כמ"ש מצפון זהב יאתה וכמו כן לעשות מעש בגופו לנטות לצד צפון ודבר זה לאיזה רוח צריך שיפנה המתפלל הואיל ובא לידי ראיתי להעיר אזן המעיינים כמ"ש הרב בעל הלבושים ס"ז צ"ד סע' ג' ז"ל ודע שכל הארצות האלו אשר אנו מפוזרים בהם כלם הם כנגד מערבית צפונית של א"י ואינם מכוונים במערבי של א"י ממש ואריכות הימים והלילות יוכיחו זה למי שיודע מעט בצורת הכדור לפיכך נ"ל שטוב ונכון הוא כשעושין ב"ה שיהיה שיעשו הכותל מזרחי שעושין שם הארון ומתפללים כנגדו שיהא נוטה קצת לצד מזרחית דרומית ואז נעמוד מכוון כנגד א"י וירושלם ובה"מ ובית קדש הקדשים עכ"ל ואמת הוא שבארץ אשכנז וסולוניא וכמו כן בארץ איטליה האמת הוא כדבריו שנכון שהכותל יהא נוטה קצת לצד דרום אבל כל מ"ש בטעם זה אחרי המחילה הראוי טעות הוא בידו ואינו ענין לדבר זה כלל וכבר נמצאו כמה מקומות ומדינות שאע"פ שנמצאו בהם אותם התנאים שכתב הרב בעל הלבושים עכ"ז הרוצה לפנות כלפי א"י ממש צריך לנטות קצת כלפי צפון והטעם הוא כי אין ענין בזה לעיין בצפון העולם ובדרום העולם ובענול הנק' משוה היום אלא בצפון ובדרום אותה העיר ובענול הראשון שבעגולים אשר הם נוכח ראש היושבים באותה העיר נקרא בלשונם וירטי"קאלי פרי"מריו, ואמנם לידע אם צריך האדם לנטות עצמו לצד צפון או לצד דרום כדי לנטות כלפי א"י א"א שיכירהו מי שלא למד חכמת המשולשי' ולכן השמטתיו כאן ורק ראיתי להעיר אזן המעיינים בזה ובסוף הספר אבאר הכל בלשון לעז כדי שהבקיאים בחכמה הזאת ידעו לאיזה רוח טוב שיטה האדם עצמו כדי להתפלל לצד א"י אעפ"י שאין צריך כלל לדקדוק הזה והמשלתי הדבר בעיר ליסבונה ראש מלכות פורטנאל והיא רחוקה מענול משוה היום לצד צפון שלשים ותשעה מעלות וחצי וירושלם אינה רחוקה לצד צפון כי אם שלשים ושנים מעלות א"כ כפי מ"ש בעל הלבושים העומד בליסבונה צריך בתפלתו לנטות קצת לצד דרום והוא ממש להפך שצריך שכותל מזרח יהי' נוטה קצת לצד צפון:

ובמה שכתבתי למעלה בענין ד' מינים שבלולב ביארתי מאמר רז"ל במדר' רבה פ' אמור זה נסחו פרי עץ הדר זה הב"ה שכתוב בו הוד והדר לבשת כפות תמרים זה הב"ה שכתוב בו צדיק כתמר יפרח וענף עץ עבות זה הקב"ה דכתיב והוא עומד בין ההדסים וערבי נחל זה הקב"ה דכתיב סלו לרוכב בערבות עכ"ל והנה מכוכות הנאצל מיסוד הנאצל מנצח והוד הוא ממש פרי עץ הדר כי יסוד נקרא עץ ונצח והוד נקרא הוד והדר כפות תמרים הוא יסוד הנק' צדיק ערבי נחל הם נצח והוד הנק' ערבות ומה שאמר זה הקב"ה אינו ר"ל שאותם המינים רומזים להקב"ה אלא שהם מדותיו של הב"ה וזה נר' מפשט לשון המאמר שהרי הוד והדר לבשת הקב"ה הוא הלובש הוד והדר לא

שהוד והדר הם הקב"ה וכמו כן והוא עומד בין ההדסים ורוכב בערבות וסורח כתמר לא שההדסים והערבות והתמר הם הקב"ה :

ובמה שכתבתי למעלה שהימין היא מדת החסד והשמאל מצד הגבורה ראיתי לכתוב כאן פרפרת יפה שלמדתי מדברי כמהר"ר שלמה ידידיה נורצי בחבורו הגדול שעשה על כל המקרא והוא כמו אור תורה שעשה הר"ם לונזאנו עך התורה ואוסיף בו איזה דברים . ותחלה אומר שמטובו של הב"ה למעט בעונשן של ישראל ובזה נ"ל לבאר הטעם מפני מה ברוב המקומות בס' אלה הדברים נכתב ח' אלדיך מן הטעם הידוע ובקללות של פ' תבא נזכר שם המיוחד לבדו לבד הפסוקי' הללו והיה אם לא תשמע בקול ה' אלדיך כי לא שמעת בקול ה' אלדיך תחת אשר לא עבדת ה' אלדיך אשר נתן ה' אלדיך לך אשר נתן לך ה' אלדיך ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלדיך כי לא שמעת בקול ה' אלדיך ונ"ל הטעם לפי שלמעט הקללה כל אותן הקללות נאמרו בשם הרחמים הגמורים ולא נשתתף עמו מדת הדין אבל כשאינה קללה אלא ספור בעלמא אז הושם ה' אלדיך ונחזור לענייננו הנה אמרו במדרש שמשה רבינו חתם שמו בראשי פסוקי' של פ' האזינו שראשי פסוקי' עד הלה' תגמלו זאת בגימ' משה ונ"ל לומ' שהאותיות שהם רוב שמו של משה במנין ובבנין הושמו בשני פסוקים שחת לו הלה' תגמלו להראות שאפילו בעת שחוטאים ישראל לא סר משה מלהתפלל עליהם בדורות הללו ומלהגין עליהם וניצוץ א' מנשמתו בא ללמד תורה וכמו שאמרו על משה שפיר קאמרת ולכן אותן שני פסוקים הם לתועלתם של ישראל ושם סיום שמו של משה . ועתה אבא אל באור מ"ש הר"ר שלמה נורצי הנה פרשת האזינו כתובה בשני עמודי ימני ושמאלי וכל הפסוקים הם בראש העמודים אלא שמן האזינו עד וישמע ישורון שמדבר בטובתן של ישראל הפסוקים מתחילים בעמוד הימני ומן וישמן ישורון עד כי אשא אל שמים ידי שמדבר בחטאן ופורענותן של ישראל הפסוקים מתחילין בעמוד השמאלי ומן כי אשא אל השמים ידי עד סוף הפרשה שזדכר בנקמת הגויים שזרעו לישראל מתחילים בעמוד הימני :

ונחזור לכונת המצות הנה מצות התפילין קבלו חכמי ישראל שארבע פרשיות של תפילין רומזים לארבע אותיות של שם ההויה ולארבע המדות הרמוזות בהן והמניחן נורם ששבו יתי שורה עליו כמ"ש הכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ובזה נ"ל לפרש איזה פסוקים שבפרשיות הנן וההפרש שבהן שהרי בפ' קדש כתוב והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהי' תורת ה' בפיך כי ביד חזק הוציאך ה' ממצרים ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה ונזכר בה בכור אדם ובכור בהמה טהורה ולא נזכר בה פטר חמור ובפ' והיה כי יביאך נכתב והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים והי' לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים ונזכר בו פדיון פטר חמור ועריפתו ונר' לי הטעם לפי שפ' קדש היא כנגד חכמה והיא שרש החסדים ולכן נזכר בו כל מה ששייך אל החסדים ופ' והי' כי יביאך היא כנגד בינה והיא שרש הגבורות ולכן נזכר בה כל מה ששייך אל הגבורה ואל הכנעת הקליפ' וכבר ידעת ההפרש בין זה וזאת כי זה הוא בתפארת מדת רחמים וזאת במלכות מד"הד וכמו כן בין זכור ושמור כי זכור הוא מצות עשה מדת רחמים ושמור מצות לא תעשה מד"הד ועיין בהרמ"בן פ' יתרו ובמדת החכמה מטש הי' הזכירה וכמ"ש האר"י זצ"ל בייחודי השובבים בענין זכור אל תשכח וכמו כן ידוע כי בחכמה היא שרש התורה והיא נק' תורה קדומה וכמו כן יום רומז אל החסד וידכה מלא פירושו יד כה והיא מלכות הנק' כה והי' ג"כ כהה כמשמעה פ" חשוכה אספקלריא דלא נהרא דלית מנרמה לה כלום ולכן בפ' קדש נזכר דוקא בכור אדם ובכור בהמה טהור' שהוא קדוש מרחם ולא נזכר ידכה אלא ידך כי אין לרמוז כאן אל יד שמאל בבחינה שהיא חשוכה ועוד נכתב ולזכרון בין עיניך ששם היא הזכירה ועוד בתשובת האב אל הבן נכתב בעבור זה ועוד נכתב למען תהי' תורת ה' בפיך ועוד נכתב מימים ימימה ועוד נ"ל לפרש ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים כמשמעו שפרעה לא היה רוצה לשלחם

אמנם בס' והיה כי יביאך נזכרה עריפת עגר חמור והוא מעשה דין גמור בחציוני ובשאלת הבן נזכר מה זאת ונכתב מלא ידכה ועוד לא נכתב בה ולזכרון אלא לטוטפות בין עיניך וכמו כן לא נכתב בה למען תהי' תורת ה' בפיך ועוד אפשר שמה שכתוב בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים פירושו שישראל היו מטומעים שם גוי בקרב גוי ולא היו רוצים לצאת ובעל כרחם הוציאם ה' ממצרים בכח הדין הקשה שהביא עליהם :

ואמנם בעבור אדם על מצות ל"ת משרה עליו כח השומע' וא"א לגרשה מעליו כי אם ביסורים ממרקי' או במיתת ב"ד כי כאשר הב"ד ממיתים החוטא מבטלים וממיתי' ממש הקליפה השורה עליו בעונו והמקטרג אשר נבר' בעונו וכן אמרו בס' בס' שופטים בר"ם לדון בסייף למאן לסמאל לדון בסקילה לסמאל לדון בשריפה לסמאל ע"ש פירושו שהנשמה פורחת לג"ע והגוף חי בתחית המתים והמיתה ה' רק לעכל הרע הנדבק בגוף ובנשמה מחמת העבירה והוא ממש פשט הסוק ובערת הרע מקרבך והו' ברור ואמנם לפי שבכל העבירות אין לחוש למה שנעשה למטה בעה"ז אלא אל מה שנעשה למעלה בעולם העליון על זה תראה שהבא על נערה מאורסה חייב סקילה ועל אשת איש חייב חנק ואיפכא מ'סתברא כיון שנערה היא ואין לה כי אם י"ב שנה ועוד שאשת איש יש לה לרוות צמאונה עם בעלה אמנם הטעם הוא מצד הפגם למעלה שנערה בתולה מאורשה היא ממש כנגד השכינה באותה בחינה שנ' בה גן נעול אחותי כלה ומחיצה יש בינה לקליפה וכנגדה יש בנערה אותו הקרום או אותו הבשר הנקרא בלשון יון היטן וכשנשבר יוצא דם בתולים וכשנערה מאורסה מזנה סנמה גדול מאד שגם החצונים שוברים איתה המחיצה ויונקים מן הקדושה אבל בוגרת בתוליה נושרים כמ"ש בנמ' ולכן אין אסורה ופנמה כ"כ גדול ולכן אסורי לכ"ג ואמנם לענין אשת איש הוא"ל ואתא לידן אכתוב כאן מה שכתבתי במקום אחר על מ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות אסורי ביאה הבא על הקטנה אשת גדול נאסרה על בעלה והקשה עליו הראב"ד דפתוי קטנה אונס הוא והרב המגיד כתב שלא מצא ראיה ברורה לדברי רבינו והרב כ"מ כתב מה שיראה המעיין בספרו ואני הצעיר מצאתי ראיה לדבריו ממאי דאמרי' בפ"ק דכתובות דגרסינן התם וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אפרוה התם אונס הוה ואבע"א כי הא דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו הא קמן דאלו בת שבע הית' ברצון ולא היתה מגורש' היתה אסורה ובפ' בן סורר ומורה מוכח תלמודא בהדיא מקראי דבת שבע קטנ' הות ולרמ"ב בני אינם בסימנים ואין נר' לו לומר דכי קאמר תלמודא התם אונס הוה ר"ל משום דקטנ' הות אלא כפשט' דאיתי' מאי אבע"א דקאמר דפירושו אפי' תימא גדולה הות והרי קראי מוכחי בהדיא דקטנ' הות וכמו כן מצאתי במ"ש הרמב"ם בפי"ז מהל' סנהדרין לפיכך אמרו חכמים שאפי' הבריא ביותר מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת נמצא שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו עכ"ל ותתר הרב כ"מ למצוי מקור דין זה ולא עלה בידו ואני מצאתיו מפורש במדרש רבה פ' קרח ארבעים יכנו לא יוסיף כנגד מ' קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה ופחתו חכמים אחת משום לא יוסיף ואמנם במה שבכל העבירות ובכל מצות התורה אין לחוש אל מה שנעשה למטה בארץ אלא אל מה שנעשה למעלה בשמים נבין כמה ממצות התור' ובתחלה אומר שבזה נבין למה המפיל אשה אינו חייב מיתה לפי שאין בעובר נפש המשכל כמ"ש למעל' ואין לומר מדי דהוה אהורג טריפ' דהתם ודאי ימות והרי הוא כמת אבל כאן מסתמא לחיי ואין להקשות ממ"ש בזהר פ' שמות תלתא בישין עביד דכל עלמא מתמגג זעיר זעיר ולא ידיע וקב"ה אסתליק מעלמא וחרבא וכפנא ומותנא אתיא על עלמא ואיכין אינון קטיל בנוי סתי' בנינא דמלכא דהיא נשמתא דאזלא ומשטטא בעלמא ולא אשכחת נייחא עכ"ל מפני שצריך לידע שתכף שנוצר הולד הנשמה נופעת ממקום מנוחתה והולכת באותו עמודא דקיימא לטיקלין שהזכירו בפ' משפטים והוא מ"ש ונר דלוק על ראשו ואינה נכנסת בארם עד צאתו מרחם אמו וע"כ המפיל אשה גורם לאות' נשמ' שתלך ומשוטט בעולם ועל זה מצאתי בכתבי הרמ"ן דבר א' כשם הר"ר אברהם אריר' הנני כותבו כאן וקוד' דב' כדי להכין הדב' על בוריו צריך אני להקדים שנמצאו עבירות שיש בהם שני סגמים גדולים האחד הוא העבירה

העביר בעצמה והשני היא הרעה הבא ממנו דרך משל המוציא זרע לנטלה נמצאו בה שתי רעות גדולות הא' הוא העון בעצמו הב' הוא שמיר נעקרה נשמה אחת ממקום הקדושה והולכת למקום הטומאה והוא מ"ש רז"ל שאד"ה הוליד שדין ורוחין ולילין בש"ז דהוא לאונס"ה והנה לזה צריך שתי תשובות הראשונה על העון בעצמו השנית להחזיר אותן הנשמות למקום הקדושה וכמו שכתוב באורך ביחודי השובבים ע"ש ובלעם כל טומאתו הי' בשכבת זרע כידוע ולכן נדון בש"ז רותחת ובזהר פ' בלק אמרו אינון חווין לא יכלין לון כל בני עלמא בר ממלא דרזא חדא ומאי איהו ש"ז רותחת ואי תימא מאן יכיל אלא בשעתא דההוא ש"ז אזיק בר נש בתאובתי אפיק לה לשמא דההוא חויא ברעותא דתיאובתא ע"ש וכבר כתב האר"י שהק"ש על המטה היא המחזרת אותן הנשמות למקומם ולכן הי' מתרעם בלעם שאינו יודע היאך יקלל את ישר' שהרי הם מתגברים כארי בבקר להשכים לעבודת בוראם ועכ"ז הלילי מאחרים ללכת לשכב עד שקראו ק"ש וביחודיהם וכיונותיהם הורגים המזיקים ומחזירים אותן הנשמות למקומ' הראשון וזהו הן עם כלבי יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה וכמו כן בשפיכות דמים נמצאו שתי רעות הא' העון בעצמו והשנית כי אותה הנשמה הולכת ומשוטטת בעולם עד שיבא זמן פקודתה. והנה כאשר נפטר מן הע"הז איזה צדיק גדול הוא מלקט אותן הנשמות הנדחות ומחזירן למקומן ולכן הי' אומר כמהר"ר אברהם אירירה שההורג בשגגה אע"פ שאין בו עון ש"ד יש בו עון אותה הנשמ' ההולכת ומשוטטת בעולם (כמו ש"ז דהוא לאונסיה שמוליד לילין) ולכן מדה כנגד מדה גם הוא יגלה ואפי' אחר מיתתו אותו הבל דגרמי' לא ישוב למקומו שם תהא קבורתו אמנם במות כהן הגדול שכפרת כל ישראל תלויה בו ומסתמא הוא מלקט כל אותן הנשמות הנדחות גם הוא ישוב למקומו. ובמה שאמרתי למעל' נבין מ"ש בגדה ר' יצחק ור' אמי אמרי כאלו שופך דמים רב אשי אמ' כאלו ע"ז והטעם הוא שכיון בעון שז"ל הנשמה נדחית ממקום קדושה הרי הוא ממש כאלו שופך דמים וכיון שהעובר ע"ז בהשפיל עצמו לע"ז הוא משפיע טשפע נשמתו ומנביר הטומא' וכמו כן המוציא שז"ל הוא ממש עוש' גם הוא כך הרי הוא כאלו ע"ז עוד אומר שבזה אין מקום כלל אל מה שהקשה בעל העקרים על תשובת החוטא ולא לתשובתו והטעם הוא לפי שכל עבירת החוטא אינה אלא פגמו למעלה והורדת ניצוצות הקדושה אל הטומאה ולכן כיון שמבטל בתשובתו הפגם והמקטרג אשר ברא בעינו והשיב נציצות הקדושה אל מקומם אין כאן עוד עבירה וכן אמרו בזהר בפ' נשא ז"ל אלא תיהנה אע"ג דאבאיש עלמא אמאי אית ליה תשובה אלא ודאי דא מהניא להו בגין דעביד תשוב' כביכול הוא עביד ליה ממש דהא מה דפגים לעיל' אתקין ליה וכמה בתשובה ותשוב' אתקין כלא אתקין לעילא אתקין לתתא אתקין לגרמיה אתקין לכל עלמא עכ"ל עוד בזה נדע כי אסור עריות דשאר בשר אינה בשביל קורבת הגוף אלא בשביל קרבת הנפש כי האב מלגיש את נפש הבן לבוש מנצוץ נשמתו וכן הבעל באשתו ולכן אם היה באפשרות להסיר מן הבן ומשאר הקרובים אותו מלבוש של הנפש אע"פ שגוף הבן נעשה מזרע האב ומדם האם ויצא מרחמה אין כאן קורבה כלל ודע כי סגולת הטבילה הוא להוריד על האיש הטובל נשמה חדשה כי שרש המקוה למעלה היא אותה הבינה העליונ' אשר שם שרש הנשמה ולכן גר שמל ולא טבל הרי הוא נכרי גמור לכל דבריו טבל ולא מל הרי הוא יהודי גמור לכל דבריו לפי שסגולת הטבילה הוא להוריד על הגר נשמה חדשה ולכן אין לו עוד קורבה עם אביו ועם אמו כי נשמתו אין לו שייכות עם נשמת אביו ואמו אע"פי שלענין הגוף הוא בנו ממש והוא מ"ש רז"ל גר שנתגייר בקטן שנולד דמי:

עוד מזה נבין למה ביאת המעוברת וביאת הזקנה אין בה עון שז"ל ולא עוד אלא שיש בה מצות עונה והטעם הוא שהאיש ואשתו כשמזדוגים יחד גורמים זוג למעלה ונעשים אורות חדשים וכמו שרמז הכתוב בפ' ואת הנפש אשר עשו בחרן כי האיש הוא מכוון כנגד מדת התפארת ואשתו כנגד מדת מלכו' ואפילו לא יולידו ילכטה יולידו למעלה אמנם עון שז"ל הוא שאינו הולך לבטלה אלא ההצונים הנקי דיק ובטלה אוהזי' אותו ורב בזה כהם מאד מאד וגורם עון זה למעל' שהיסוד העליון ישפיע לקליפות ובזה עוד

נבין

נבין למה כשהיבמה זקנה מצות עשה גמורה ליבמה אעפ"י שאינה ראויה לילד לפי שלמעלה גורם יחוד גמור ומוליד אורות עליונים ובזה מתתקנת נפש אחיו שמת בלא בנים אמנם אם היבמה הי' אילונית אמת הוא שאין כח בחצוני' לאחוז בביא' ההיא ואין כאן פגם כלל ומותר לבא עליה אבל להיות' פגום' ואינה מכוונת לגמרי כנגד השכינה אינה עושה תיקון ולכן אסורה ביבום וכמו כן סרים חמה וסרים אדם אע"פ שמותר ביבום יש בו פגם אחר כי כלפי' שאמר' תור' מום בו פ' שבעל מום בגופו הוא מפני שנשמתו פגום' תדע בכרור שהפגו' באברי' ההולד' המכוונים כנגד היסוד העליון הוא פגום יותר מכל בעלי מום והטעם שהיסוד נק' כל לפי שכך המדות כלולות בו וכמו כן למטה כל האיברים משפיעים הדם הנבחר באבר ההולדה ליצירת הזרע ולכן מי שהוא פגום בו פגום בכל ועל זה אמר הכתוב לא יבא פצוע דכא וכרו' שפכה בקהל ה' ולא עוד אלא שכהן שמן התור' אסור בגיורת אם הוא פצוע דכא מיתר בגיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מהל' אסורי ביא' ולדעת הרשב"א והראב"ד ואחרים מותר ג"כ בממזר' לפי שאינו אסילו בקדושת ישראל עוד תבין מ"ש הרמב"ם פ"א מהל' אסורי ביאה והבא על האשה משיירה בה נתחייבו שניהם מיתת ב"ד או כרת או מלקות או מכת מרדות על הכנסת העטרה הוא החיוב עד כאן והטעם הוא כי העטר' העליוני היא הנפגמת בביאת אסור ולכן על הכנסת העטרה הקפיד' התור' עוד נבין בענין דיני ממונות מה שאמר' תור' שהיבם יורש ממון אחיו המת והוא פשוט לפי שתקן נשמתו וכמו כן נבין למה תקנו רז"ל אלמנה נזונת מנכסי יתומים ולא היבמה והוא כי כבר למדנו רב ייבא סבא בפ' משפטים בזהר כמה קש' למת שאשתו תנשא ועכ"ל אם היתי' רוצה שלא לינשא אמרו רבותי' שלא תוכרח לינשא מפני חוסר מזון מלבוש ודיר' ולכן אמרו שתיזון ותתפרנס מנכסי המת אמנם היבם' שאדרבא תקון המת הוא שתתיבם אינה ניזונת מנכסיו כדי שתתיבם. וכמו כן במה שכתבתי למעלי' בענין הנשמ' והגוף נבין ג"כ למה לא נמנו ישראל אלא מבן עשרים שנה ומעל' והטעם הוא שאז באה לאדם המדרגה העליונ' שבנפש המשכלת הנק' נשמה כפי מה שיזכה וכשם שב"ד של מעל' עונשים אותו אם יחטא כך שכרו יותר אם ישמור מצות ה' ותקוניו ומעשיו הם מיחדים למעלה יותר ממה שהי' עוש' כשלא הגיע לכלל עשרים כי מדה טובה מרוב' ממדת פורענות וכן אמרו בזהר פ' משפטים וכל מאן דאיהו מעשרים שנים ולמעל' וזכי בהו אקרי בן לקב"ה וראיתי ברשב"ם פ' יש נוחלין שפי' שהיתרים מבן ששים לא נמנו במנין ישראל דגרסי' התם לא נגזר' נזיר' לא פחות מבן עשרים ולא יותר על בן ששים גמר ומעל' ומעל' מעריכין וכתב רשב"ם ואינא למימר נמי דלא נמנו באותו חשבון ע"ל והוא פשט הפ' במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם נר' מכאן בברור שהיתרים מבן ששים הם פחותים במעל' מבני עשרים וכשם שהפחותים מבן עשרים נגררים אחר בני עשרים כך היתרים מבן ששים נגררים אחריהם וכן נר' ממ"ש בשבת דרש ר' סמאי בשעה שהקדימו ישראל נעש' לנשמע באו ששים רבוא של מ"ה וקשרו לכל א' מישראל שני כתרים א' כנגד נעש' וא' כנגד נשמע וא"כ היתרים מבן ששים והפחותים מבן עשרים שלא באו בכלל ששים רבוא לא נכתרו אלא נגררים אחר השאר וכמו כן מ"ש הכתוב לאלה תחלק הארץ בנחלה מוכיח בברור שאותם שלא באו בכלל ששים רבוא לא היו בחלוקת הארץ א"כ גרועים היו מאותם שהם בני עשרים ואעפ"י שאין אנו מחוייבים לתת טעם אל מצות התור' עכ"ז דרך אומדנא אפשר לומר שלענין השכל זקני תור' שמזקינין דעתם מתישבת עליהם עכ"ז לענין מעש' המצות כיון שהגיע האדם לזקנה אין בו כח לטרוח בענין מעש' המצות ללמד אחרים לעשות צרכי הצבור לזכות אחרים ולהשיבם אל ה' וכמו כן לענין העיון והפלפול ויש כדמות ראיה באבות שעד ששים שנה האדם מתעל' ומששים ולמעל' הוא יורד לזקנה לשיבה לגבורות ולשוח וכיון שבגמ' למדו דבר זה מפרשת ערכין פשפשתי אם אפשר לדרוש בה איזה דבר דרך רמז ואומר שעליות האדם ממדרג' למדרג' הן שלש הראשונ' כשהוא עולה מאין ליש ומהעדר לקנין רצוני לומר כשנולד הוא רק מכל דבר ובן חמש שנים מתחיל להיות בן מקרא השנית כשנשלמה בו עצמות נפש המשכלת בכל חלקיה וזה יהי' כשיגיע בן עשרים שנה כמו שכתבתי למעלי' וזוכה למקרא למשנ' לתלמוד ולמצות בב"ד של מעל' השלישית כשנשלמה

כשנשלמ' בו איכות נפש המשכלת בכל מעלותיה וזה יה' כשיגיע לחמשים שנה שזכה לכח לבינה ולעצה ומן חמשים עד ששים אינו עול' ולא יורד ומששים ולמעל' הוא גרוע מבן כ' בגזירת הכתוב וכמ"ש למעל'. והאדם צריך שלעולם תהי' נגד פניו אותה המדרג' המעול' שיש לו לטרוח ולהשתדל כדי לעלות אליה. פירוש כשהוא קטן כל מגמתו לעלות מן ההעדר אל הקנין ולהיות בן חמש שנים למקרא וכשהגיע לכלל זה כל יגיעתו וטרחו לעלות ולהגיע בן עשרים שאז יהי' שלם בכל חלקי עצמות נשמתו ויזכה לכל חלקי התור' כאמור וכשיגיע לכלל זה כל כונתו להגיע לתשלום איכות נשמתו ולהגיע לחמשים שנה לעצה ומצינו בגמ' הלוק בין דמי עלי לערכי עלי שדמי עלי שמין אותו בכמה הי' נמכר בשוק וערכי עלי אפי' מוכה שחין נותן כפי הערך הקצוב בפרשה א"כ דמי עלי הו' כפי שווי הגוף וערכי עלי הוא כפי ערך הנשמה וכשהוא ספק נפל אין לו ערך לפי שנפל אין לו נפש המשכל' וכמו שכתבתי למעל' ומבן חדש כל מגמתו להגיע אל המדרג' הראשוני ולהיות בן חמש שנים ולכן ערכו הוא חמשה שקלים וכשהגיע לכלל זה כל כונתו ותכליתו להגיע למדרגי השניה ולהיות בן עשרים שנה ולכן ערכו עשרים שקלים ושהגיע לכלל זה כל תאותו להגיע המדרג' השלישית ולהיות בן חמשים שנה ולכן ערכו חמשים שקלים ודע שערך מי שהגיע לכלל עשרים הי' ראוי שיהיה ערכו עשרים שקלים אלא להיות שכל כונתו לילך ולהתגדל ערכו חמשים שקלים כמו שביארתי אבל מחמשים עד ששים שנה שאינו מתרכה עוד נשאר ערכו חמשים שקלים שבן חמשים זכה לעצה ומבן ששים ומעל' שהוא גרוע מבן עשרים כמו שכתבנו חסר לו מערך עשרים שקלים ואינו אלא חמשה עשר ואל תתמה שסכום השקלים הוא כסכום השנים לפי שסכום החדשים והשנים של האדם רומז לדבר רוחני מאד וכמו שלמדנו האריי בעבור שבעה חדשים ותשעה וי"ב כהה"א דרבה תוספאה בפ' הערל וכמו כן כתב בפי' אותה המשנה של אבות סוף דבר הזמן הוא ענין אלדי מאד וראיה לדבר מ"ש בגמ' בימים ושבילי תלה הכתוב וכן במצורע וכן בטומאת מת ואלו חסר יום אחד אין טבילתו עולה לו ואל תתמה שהרי העובר אם חסר יום א' מתשעה חדשים הוא נפל וביום אחד הוא בן קיימא ואפשר שבשביל זה לא צוה הקבה למשה שירד מן ההר ביום שלשים ותשעה אחרי עלייתו שביום ההוא עשו ישראל את העגל אבל לא השתחוו לו כמ"ש וישכימו ממחרת ויעלו עולות וגו' לפי שאלו הי' יורד משה קודם ארבעים יום הי' מפסיד כל אותה הקדוש' וההכנה שקנה ושעש' עד היום ההוא תכף אחר מעמד הר סיני וא"א עיד להזירה אמנם על זה הי' מדייק הרמ"ז שהאותיות היו חקוקים בלוחות כמ"ש חרות על הלוחות וא"כ אף על פי שנשברו עדיין היו האותיות חקוקים בהם ולמה אמר הכתוב וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים הי' לו לומר וכתבתי על הלוחות את דברי הלוחות הראשונים אבל הטעם הוא שפרחו האותיות מן הלוחות כמו שאז"ל ולכן היו לשעבר על הלוחות אבל עכשיו אינם וקרוב אני לומר שלא היו האותיות בעצמם שפרחו אלא קדושת' העליונה ונשארו כנוף בלא נשמה וכמו כן מ"ש בעי' בענין ר"ח בן תרדיון אותיות פורחות וגוילים נשרפים אפשר שהוא בענין זה שהכותב סת' כיון שבתחלה צריך להוציא מפיו שהוא כות' לקדושת סת' וכן בכתיבת כל שם ושם הוא מוריד בדבורו זה שפע עליון ויורד על אותן האותיות וכ"כ הרמ"ע ואותה הקדוש' היא שפרחה ובזה יבא על נכון ששברם משה אע"פ שהאותיות היו בו ולעיני ישראל היו קדושים כבראשונ' אבל לפי האמת פרחה קדושתם ועשה כן להבעית את ישראל ולהחזירם בתשוב' וזהו מ"ש הכתוב ואשברם לעיניכם פי' לפי האמת היו כבר שבורים אבל לעיניכם אני שברתים דאלת"ה מה זה שאמרו בפ' א"ר עקיבה שבר את הלוחות מאי דרש אמר ומה פסח שהוא א' מתרי"ג מצות אמרה תור' כל בן נכר לא יאכל בו התור' כלה וכל ישראל מומרים עאכ"ו ומה שזה שאמ' התור' כלה והלא לא היו שם אלא אבנים בלבד אלא האותיות היו שם ולא פרחה אלא קדושתם והכבידו על משה ואמנם כמה שאמרו שם ומנא לן דהסכים הקבה על ידו דכתיב אשר שברת ואמר רי"ל יישר כחך ששברת ביארתי הדבר במה שאמרו אם הי' בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם חטא משה בשבירת הלוחות ושב בתשובה ומחל לו הקבה ואמר לו כי מצאת חן בעיני וארעך בשם למה חזר ואמר לו אשר שברת הי'

לו לומר וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים ותו לא אלא ודאי שהסכים על ידו ואמנם במדרש רבה פ' יתרו ובירושלמי הביאו בעל מתנות כהונה שם אמרו עלית למרום שבית שבי שלא שלטה בריה מלמעל' כשם ששלט משה א"ר ברכיה הלוחות היו ארכן ששה טפחים היו ביד מי שאמר והי' העולם ב' טפחים ובידו של משה ב' טפחים וב' טפחים היו מפרישים בין יד ליד וכיון שעשו ישראל אותו מעש' בקש הקב"ה לחטפן מידו של משה וחטפן ממנו הוא שהכתוב משבחו ולכל היד החזקה יהא שלמא על ידא דגברת על ימינא עכ"ל וביארתי הענין שבאותו מעשה היה טעם אחר שלא ליתן הלוחות למשה והוא כבודו של הקדוש ברוך הוא כיון שיש"א חטאו ועם אחד ליתנם לו והוא כבודו של משה שזכותו עלה מאד מאד ומשה הגביר מעם הכבור שלו ובשבילו נתן הב"ה הלוחות והנה אם כן כיון שכל כך טרח כדי להב"אם למטה הי' מקפיד מאד שלא לאבדם ועם כל זה כדי לתת תורא לישראל שברם וזהו בכוון ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עש' משה לעיני כל ישראל ומה שאמר לעיני כל ישראל הוא כמו ואשברם לעיניכם שביארתי למעלה ואין ספק שאלו לא הי' משה משבר אותם בנקל הי' חוזר הרוחניות והקדוש' עליהם אבל כיון ששברם הוצרך לפסול שני לוחות אחרים והואיל שבא לידנו דבר זה מן הנשמה והגיף אכתוב מה שביארתי בענין רות ונעמי ובועז שנחלקו רז"ל בדבר יש מהם שאמרו שמחלון גירה ויש מהם אומרים שלא גירה ולכל אחת מן הסברות יקשה מאד שלדברי האומר שגיר' קשה איך אפשר שנעמי יבקש מבנה שתים ונ' פעמים שתשוב לגיותה עד שערפה חזרה והלא אמרו בגמרא גר שחזר לסורו הרי הוא כישראל משומד שאם קדש אשה קדושיו קדושין וכל העבירות שיעש' חייב עליהן כישראל גמור ובפרט אחרי שאמרו לה כי אתך נשוב לעמך ואם לא גירה א"כ כל ביאותיה היו ביכרת ה' לאיש אשר יעשנה וכו' ועיין לקמן בפרק כ"ט חומר ענין ב'את הנכרית וקדושיה אינן קדושין וא"כ הי' לבועז ולנעמי להשתדל שלא יזכר הדבר עוד למען לא יהי' למחלון למזכרת עון ואיך קרא הכתוב לנעמי חמותה ולרות כלתה כיון שלא היתה ביניהן שום קורבה ואיך אמר בועז אל סלוני אלמיני אשת המת קנית להקים שם המת על נחלתו ועוד אמר וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאש' להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו אדרבא זהו לגנע קלון וחרפה אל מחלון וח"ו כמש"ה יזכר עון אבותיו אל ה' וחטאת אמו אל תמח ועוד לפי המקובל בין אומתנו (וכמ"ש הרמב"ן והרי"ם אלשיך עיין בספריהם) כבר ידוע לחכמים כי כל כוונת רות היתה לגאול מני שחת נפש מחלון ולעשות דבר זה אמר' ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה ולכן השיבה בועז השבת חסדך האחרון שאת עושה עם בעליך מן הראשון שעש' עם חמותך כמ"ש לה בפע' הראשונ' הונד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אשך וצריכ' גאולה זאת להעשות בקרובי המת כמ"ש הרמב"ן באורך בפ' וישב וזיה אמרו לו ויהי ביתך ככית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנערה הזאת פי' כשם שכפרץ וזרח נגאלה נפש עד ואונן כך באשה הזאת תגאל נפש מחלון וכן הי' וכמש"ה ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום ויקרא שמו בישראל כי עד עתה נמחה שמו והי' לך למשיב נפש ולא אמר להשיב נפשך כמ"ש ולכלכל את שיבתך שהשיב נפש מחלון בעולם וכן אמרו בפי' יולד בן לנעמי ולא אמרו יולד בן לבועז וא"כ איך אפשר שתקון גדול כזה יעש' רות אם כל ביאותיה היו באסור גדול כביאת הנכרית:

אמנם מה שניל לומר בזה כי כל מ"ש רז"ל הוא אמת ואלו ואלו דברי אלהים חיים ולפי האמת מחלון גירה את רות וקבלה עליה עול מלכות שמים ומבלה כראוי וכן כליון לערפה ואח"כ מחלון קדש אותה ועשה חופה וקדושין כראוי וכל ביאותיה לפי דעתו היו ביאות מותרות כי אשתו גמורה היתה ולכן מצר עיצם קדושת רות וכונת מחלון נדבקה נפשה בנפשו כאלו היתה אשתו כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב אמנם אפשר שטעה בדבר אחד שלא עלה על דעתו כי מחלוקת היא בין הפוסקים כמו שתראה בי"ד סי' רס"ח והוא כי לא היו שם שלשה ולהרי"ף והרמב"ם אין טבילתה כלום וגכרית היתה ולשאר הפוסקים בדיעבד היתה גיורת גמור והנה נעמי היתה סוברת כרי"ף והרמב"ם

והרמב"ם שאפילו בדיעבד אינה גיורת ולכן השתדלה להרחיק, ומחלון הי' סבור כאותם הסוסקים הסוברים כי גיורת גמורה היתה ולכן נשאה ואפי' יהי' הלכ' כהרי"ף והרמב"ם ה' יראה ללבב כמו ב"ש שעשו כדבריהם ולכן יכלה לתקן נפש מחלון ואמנם אם תשאל הטעם מפני מה בועז הניח רות שתלך ללקט בשדה כיון שקרובה הי' וכמ"ש כי גואל אתה ובת מלכים היתי, ובשביל שנתגיירה ירדה מנכסיה והוא עשיר הי' תשובתך לא היתה רוצה רות ליהנות משל אחרים כלל כמשפט הצדיקים ואמנם בלקט ושכחה ופאה שלה היתה נוטלת שכן כתוב לעני ולגר תעזוב אותם ותנן אפי' צ"ט אומרים לחלק ואחד אומר לבוז לזה שומעים שאמר כהלכה:

והנה העבירות נעשות על ידי פתויי סמאל ולילית אלא שסמאל היותר רוחני הוא מכלבל השכל וגורם שיאמין האדם שאין בזה חטא וכיוצא באופן שאינו מאמין בתורת ה' ובחכמיה ולילית שאינה כל כך רוחנית היא מפתה האדם אל המעשה וכן אמרו בזהר פ' ויצא רוחא דנוקבא בכמה אורחין ושבילין מתפרשא מתדבקא בההוא רוחא דדכורא קשיטת גרמה בכמה תכשיטין כזונה מרחקא קיימא בריש אורחין ושבילין לפתאה בני נשא שטיא דקריב בהדה אתקפת ביה ונשקת לי' מסכת לי' חמרא דדורדיא דמרורת פתנים וכו' והנה בע"ז נמצאת עבירה מצד השכל והע"ן שמאמין בע"ז ועבירה במעשה אלא שלפעמים זה גובר ולפעמים זו גוברת כפי כונת ע"ז ובזה נ"ל לבאר מש"ה בפ' שופטים והוצאת את האיש ההוא או את האש' הה"א אשר עשי את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האש' וסקלתם באבנים ומתו שמה שחזר ואמר את האיש או את האש' נר' מיותר נמור אמנם איש הישראלי אשר נשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד אינו הוא ממש העוש' דבר הרע כי אין לך רשע שבישראל שאינו מהרהר תשובה בכל יום וכל אחד ואחד מתאוה להיות צדיק גמור אמנם העושה את העבירה הוא סמ' ולילית המפתים את האדם ומטים אותו מדרך טיבה לדרך רעה ולהיותם משוקעים בגופו של החוטא לכן צריך להוציא את האיש ההוא זה סמאל או את האשה ההיא זו לילית שעשו הדבר הרע הזה אל שעריך ביחד עם האיש או עם האשה החוטאים וסקלתם באבנים ומתו כי בזה ממית בחינ' וזוהמת המקטרג וכמ"ש בריש שהבאתי למעל' ואם תרצה תוכל לפרש את האיש או את האשה קמא על העובר עבי' ובתרא על המקטריגים וכמו כן בפ' אמור בתחלה אמר ורגמו איתו כל העדה ואח"כ אמר רגום ירגמו בו לפי שבכן המצרי ששרשו טמא וברך את ה' אמר ורגמו איתו אבל בישראל הטהור אמר ירגמו בו פ' ירגמו זוהמת המקטרג הטת הנמצאת בו ועל זה פירשתי מזמור ו' והקדמתי מ"ש הקדמונים ואני מצאתיו בכתבי הרמ"ז שארבעה משחיתים הם הרמוזים בפ' והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו והם עון ומשחית ואף וחמה וכנגדם ד' עינות שחייבים עליהם ד' מיתות כ"ד סקילה שריפה הרג וחנק והנה דהע"ה חטא במיתת אוריה ובבת שבע ועל הרינת אוריה הי' חייב הרג ועל בת שבע הי' חייב חנק אלא שאוריה מורד במלכות הי' וכל היוצא למלחמת בית דוד נט כריתות כותב לאשתו ועל עונות אלו אף וחמה היו מקטרגים כנגדו ולכן אמר אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני. אמנם מצינו בגמ' שעל עון ב"ש אמר לו הבי"ת כבר מפורש ע"י שלמה בנך כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה ולבסוף אמר לו זיל קבל עליך יסורין ולכן במזמור ל"ח אמר ובחמתך תיסרני ולמדונו רז"ל שכשהעון הגיע ליחקק על העצם אין לו תקנה בתחית המתים כמו עון רבית וכיוצא. עוד למדנו האר"י זלה"ה שדהע"ה יצא מקליפת עמון ומואב ובא לעה"ז בבחינת נפש בלבד אעפ"י שהית' עצום' מאד ולפי שפגם בה היו אומרים דואג ואחיתופל שאין לו תקנ' וכמ"ש רבים אומרים לנפשי אין ישועת' לו באלהים סלה ולכן אמר חנני ה' כי אמלל אני רפאני ה' כי נבהלו עצמי ונפשי נבהלה מאד ואתה ה' עד מתי ופירושו שהנוף הוא נתתך וצריך לחסד גמו' לרפאותו שכבר ארז"ל ע"פ והנותי את אשר אחזן עם מי שאין לו אני עוש' בתורת מתנת חנם אמנם העצמות והנפש לא נחתכו ונכרתו אלא נבהלו ועד מתי ימתין ה' לרפאותם ובעצמות מצינו שצריכים חלוץ בשפע ה' המחי' אותם כמש"ה ועצמותיך יחליץ וכשם שעצמות הנבהלים צריכים חלוץ ודי בזה כך הנפש הנבהלה צריכ' חלוץ ולכן אמר שובה ה' חלצה נפשי

אמנם לענין הנוף שאמר למעל' שצריך חסד גמור בס' חנני ה' כי אמלל אני אמר כאן הושיעני למען חסדך וכבר למדונו רז"ל שאין הב"ה מיחד שמו על הרעה שנ' ויקרא אלדים לאור יום ולחשך קרא לילה עוד אמרו ע"ם עוברי בעסק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה שקלוסו של הב"ה עולה מן הרשעים בגהינם כמו שעולה מן הצדיקים בג"ע אמנם ביורדים לשאול אינו כן כמו שנ' בזהר פ' האזינו לזה אמר כי אין במות זכרך שאין הב"ה מיחד שמו על הרעה בשאול מי יודה לך עוד אמר יגעתי וכו' ונר' לי לומר שאפשר שתיבת מטה היא על הרוב על מטת איש ואשתו והיא מכוונת אל המטה העליונ' וכמ"ש בגמ' נר דלוק ומטה מוצעת וכן אמרו בזהר ע"ם מטה שלחן כסא ומנור' אמנם תיבת ערש נמצאת על הרשעים ככתוב הנה ערשו ערש ברזל ולכן אני אומר בדרך אפשר אבל לא להחליט הדבר שמטתי הי' מטת דוד אשר ה' נוהג לשכב בה אבל ערשי הי' המט' שעבר בה עביר' ולכן אמר שביים הי' נאנח כך עד שהי' יגע ובליל' הי' מטתו טופח מדמעתו ואח"כ הי' קם ממטתו והולך אצל המט' שעבר עלי' עביר' והי' בוכה עלי' וזהו יגעתי באנחתי ביום אשהה בכל לילי מטתי היא המט' אשר הי' שוכב עלי' ואח"כ בדמעתי ערשי אמסה היא המטה שעבר עליה עביר' וקודם הגיעו אלי' היו הדמעות נובעות מעיניו וזהו שאמר בתחלי בדמעתי ואח"כ ערשי והנה דרך בעל תשו' שכשהוא בוכה מאד הוא מתפיים קצת בבכיתו ותשובתו מינון לבו על עוונותיו אמנם לדוד לא הי' כך לפי שבבקר משהי' קם הי' כועס יותר ויותר והטעם לפי שדואג ואחיתופל היו אומרים לו דוד הבא על אשת איש מיתתו במה וזהו עששה מכעס עיני אמנם אמר אח"כ שיותר נתחזקה בשביל איביו שהרופ'הם היו לו לכפר' עונותיו וזהו עתקה בכל צוררי ולפי ששערי דמעה לא ננעלו אמר סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה' קול בכיי אמנם אמרו בגמרא שאמר דוד לפני הקב"ה מחול לי על אותו עון ואמר לו מחול לך ואמר לפניו עשה עמי אות לטובה וא"ל בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע שבשעה שהכנים שכמה הארון לבית קדש הקדשים לא נענ' עד שאמר ה' אלדים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך ונהפכו פני אויבי דוד כשולי קדר' וזהו וירא שונאי ויבושו ולכן אמר דוד כי שתים היו תפלותיו ואחת מהם כבר קבלה הב"ה ומחל לו על אותו עון והאחר יקבלנ' אבל עדיין לא קבל' וזהו שמע ה' תחנתי ה' תפלתי יקח ולפי שכשישמע תפלתו השנית אז יראו שונאיו ויבושו לפיכך אמר יבושו ויבהלו מאד כל אויבי ושמעתי מפרשים שאם לא ישובו יבושו ויבהלו מאד אבל אם ישובו בתשובה יבושו רגע בלבד עוד פירשתי מ"ש דוד חטאתי אודיעך בלשון יחיד ועוני לא כסיתי לי יחיד אמרתי אודה עלי פשעי לה' לי רבים וכמו כן אמר מחה פשעי הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני ואמרתי שבאותו מעש' הי' חטא א' בשוגג והוא שהרג אורי' בחרב בני עמון ולא שת לבו לדבר ועון אחד במזיר הוא עון בת שבע ושני פשעים במרד שבקש ב' פעמים להעלים שהולך הוא בנו כששלח אוריה לשכב עם אשתו והיתה יוצאת חורבה ממנו שאח ישא אחותו ויירש ממון אוריה וכיוצא ועל מה שאמרנו למעל' כי החוטא ממשיך עליו הטומאה נבין למה אסור לבעל המנאפת לבא עלי' כיון שנטמאה והוא מ"ש רז"ל אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ובזה הי' מפרש הרמ"ז מ"ש רז"ל ונקה האיש מעון שלא יאמר אוי לי שהרגתי בת ישראל שנולתי בת ישראל ששכבתי עם טמאה ת"ל ונקה האיש מעון ע"כ וס' שאם הסוטה זנתה ומתה הי' ביד הבעל לגרשה ולתת לה כתובתה והוא השקה אותה ומתה וזהו אוי לי שהרגתי בת ישראל ואם לא זנתה וחייתה ומן הסתם הכהן פרע וסתר את שער ראשה ואחז בבגדי' וקרעם וגלה את לבה לעין כל הרי שהבעל הי' סבה לגולה וזהו אוי לי שנולתי בת ישראל וגם על זה אמר ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה לפי שלא היה לה לעבור על דברי בעלה וליסתר עם אותו האיש וזהו פשט הפ' או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקנא את אשתו (פי' ולא נטמא שאם נטמאה כבר אמר למעל' זאת תורת הקנאות אשר תשט' אשה תחת אשה ונטמאה) והעמיד את האש' לפני ה' ועש' לה הכהן את כל התור' הזאת ונקה האיש מעון או אפשר שזנת' והזכי תולה לה והתורה התירה לבעל לשכב עמה אע"פ שמתנוונה והולכת כמו" שפסק הרמב"ם וזהו אוי לי ששכבתי עם

ממאה

טמאה וגם בזה ונקה האיש מעון והאשה ההיא שאמרה שלא נטמאת תשא את עונה:
והנה למדנו משם האר"י זלה"ה כי השכ בתשובה כדי לעכל ולכלה זוהמת וטומאת המקטרג אשר טמא ולכלך נשמתו צריך ביחודיו והשובתו לעלות למעלה ולהוריד שפע ממקום עליון יותר מן המקום אשר פגם בעונו לרחוץ ולהתם חלאת חטאו ד"מ אם חטא בשו"ל שעקי פגמו היא בחכמ' ובינ' לפי שהזרע בא מן דמיח צריך לעלות בתשובתו עד הכתר אריך אנפין ולהוריד מים טהורים מן השלש עשרה מדות אשר שם למהר פגם עונו סוף דבר צריך לעשות תשובה כאלו פגם בכתר ומה שאמרתי שהמוח הו' נגד חכמה ובינה נר' בברור לעין בראש הבהמה ומצאתי בספרי הרפואה שהוא כך גם בראש האדם היינו שהמוח נחלק לשני חלקים ימין ושמאל ואהורי שניהם יש מוח אחד קטן משותף לשניהם וממנו יוצא הוט השדרה והוא ממש כדוגמא של מעלה הכמה בינה ודעת:

ובזה נ"ל לבאר פ' בפרשת ויקרא ואמרו המדקדקים שהוא זר ונגד כללי הדקדוק לפי שכל פועלים השלמים כמו פקד שמר נקודים חצי קמץ וחצי פתח וזהו נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו וגו' והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזל' אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אש' הפקד אתו או את האבד' אשר מצא והנה עשק בפ' הראשון עשק את עמתו נקוד כתקונו חציו קמץ וחציו פתח אמנם בפסו' השני נקוד כלו קמץ והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק והוא זר וביארתי הטעם בס"ש חכמי האמת כי קמץ רומז לכתר ופתח לחכמה והנה בזהר פירשו הפסוקים האלה על החוטא שהוריד ניצוצי קדושה אל הטומאה ותשובתו הוא להחזירם אל מקומם וכמו שתראה באורך בתיקוני תשובה מהאר"י סדרם הרמ"ע ונדפסו בסוף ראשית חכמה הקצר והנה להיות כי השפע יורד מלמעלה למט' לכן הפועלים חצים הראשון נקוד קמץ והשני פתח וכן היא נקוד בפ' כשמדבר בפגם החוטא או עשק את עמיתו (זה הכ"ה שנא' למען אחי ורעי) אבל כשבא לשוב צריך לחשוב בעצמו כאלו הפגם היה כלו בכתר ולכן כלו נקוד קמץ והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק. ועל פגם החוטא פירשתי פ' תמו' נפשי עם פלשתים שאעפ"י שבחינת נפש היא היותר גרועה ובה בלבד נאמר ונכרתה נר' זר לומר תמו' נפשי עם פלשתים היה לו לומר אמות עם פלשתים אמנם הקדמתי כי החוטא בפרט בגויה מכנים נצוץ נפשו בגויה כמ"ש קשורה בו ככלב והשב מאהבי מחזיר אותו הנצוץ למקומו בידוע אבל שמשון שחטא ולא שב היה מתפלל כי בטיתתי הזאת יתכפרו עיונותין ויתבטל ויומות אותו החלק והנצוץ מנפשו באיפן שלא יהי' קשור עוד עם הקליפ' ולא יהי' עוד לפלשתים כת בהיות בתוכם נצוץ נשמתו והוא דוגמת מה שפי' הרמ"ז ע"פ אלדים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות אף סוררים שכנו צחיחה פי' כי נמצאו נשמות ישראל שהם בעונותיהם ביד המקטרגים ומהם מזון כחות הטומא' רבה עד מאד כענין שאמרו כל המצר לישראל נעשה ראש והנה כשהנשמות הללו חוזרות לעולם להתקן הם בלי בת זוג שלכן נקראו יחידים והב"ה מזווג נשמת זכר מגולגל עם נקבה מגולגלת והוא מ"ש אלדים מושיב יחידים ביתה ומוציא אותן הנשמות אשר היו אסורות בבית האסורים ביד הטומאה וזהו מוציא אסירים בכושרות ואז הקליפה היא צמאה כי חסר ממנה שפע הנשמ' וזהו אף סוררים שכנו צחיחה:

וכמה שכתבתי בענין התנועו' נ"ל לפרש מש"ה ויחי ויתן לו "מזהב שבא והקדמתי שמלכות בית דוד היא מכוונת כנגד מלכית שמים מדת דינו של הכי"ה הרפה ובפרט בענין שלמה שעליו דבר הכתוב ההוא כבר אמרו רז"ל וה' נתן חכמ' לשלמה חכמה תתאה ובפרט מן הפרט כשבנה בה"מ שאז קיימ' סיהרא באשלמות' כמו שאמרו בזהר ועל זה ביאר הרמ"ז הכתוב בנה בניתי בית זבול לך והוא שבכנין בה"מ של מטה נגני ונתקן בה"מ של מעלי ובה"מ של משה הוא בית והיכל לבה"מ של מעלה ומצינו בחגיגה זבול שבו ירושלם ובה"מ ומזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן בכל יום שנ' בנה בניתי בית זבול לך וזהו פ"שש הכתוב בנה בניתי בנין כפול בה"מ של מטה שהוא בית והיכל לזבול ששם בה"מ של מעלה ונחזור לעניננו הנה

נקוד'

נקוד' שבא היא בגבור' מדת דינו של הב"ה והזהב היא מדת בינה שהיא רחמים גמורים ודינין מתערין מנה ולהיות שאין הדין מתמתק אלא בשורשו אין מדת הגבורה הנקראת שבא מתמתקת אלא כשיונקת מן הבינ' הנקראת זהב ולכן מלכות שמים המשפעת במלכות דוד אזי היא שלמה כששורשה שהיא מדת הגבור' היא מתמתקת במדת הבינ' והוא ממש מה שאמר הכתוב ויחי ויתן לו מזהב שבא פירושו לפי שמלכות שמים היא קרוב' לקליפות כמו שאמר הכתוב כפשע בינ' ובין המות אז ויחי כשיתן לו ממדת הבינ' המתמתקת מדת הגבור' וזהו ויתן לו מזהב שבא ובמה שכתבתי שצריך שתשובת החוטא תה' למעל' מפגם עינו ראיתי לכתוב כאן מה שפירש החכם כמהר"ר נור ארי' פנצי בפסוק והביט אל נחש הנחשת וחי והוא קשה שהרי אין הבטה אלא מלמעל' למטה אלא שאמרו במשנ' וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא כשישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים וזהו פירוש כשהאיש הנשוך בתשובתו הי' מעל' עצמו למעלה מעונו באיפן שהי' מביט מלמעל' למטה אל נחש הנחשת וחי וא"ת והרי מצינו הבטה שאינה מלמעל' למטה והוא ותמונת ה' רומז' לאספקלריא שאינה מאיר' ומשה עלה בנבואתו לאספקלריא המאיר' והי' הב"ה משבח משה שעלה כ"כ בנבואתו עד שהי' מביט מלמעל' למטה אותה המיה הנקראת תמונת ה' ובענין מה שגורם העון ראיתי לכתוב כאן מה שפירשתי בפ' ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך שנראים דברים שאין להם שחר עד שאמר יעקב בכור שוטה הוא זה וכי בניו ולא בני ועוד יהודה שגבר כאריה הי' יכול לומר אנכי אעיבנו שכחו הי' דרך נס גמור אבל מה הפרש נמצא בין ראובן לאחיו להבטיח דבר זה ליעקב אבל טעם הדבר הוא שהכירו השבטים שכל מה שאירע להם הי' בעון מכירת יוסף וכמ"ש אבל אשמים אנחנו על אחינו וכתיב הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וכשראו הכסף הבינו שהי' תחת העשרים כסף ובענין הגביע הבין יהודה שכשם שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים הי' צריך שימכרו כולם לעבדים ואגב ימכר בנימין שאוי לרשע ואוי לשכנו אבל כשראה שיוסף אמר האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי' לי עבד ובנימין לא חטא אזר בגבר חלציו ואמר אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדונך ואמנם ראובן שלא חטא כלל לא הי' מתירא כלל מיוסף אדרבא הי' מובטח שאלו לו לבדו ימסר בנימין כיון ששניהם לא חטאו לא יארע אליהם שום דבר ואלו ימסור אותו לכל אחיו היו ראובן ובנימין בסכנה מן הטעם האמור וכמו שנהי' שגם ראובן נאסר במשמר אמנם לפי שלא הי' יכול לגלות הדבר אמר שכ"כ מובטח הוא שלא יארע שום דבר לבנימין שמתרצ' הוא שימ"ת יעקב שני בניו בקללתו אם לא יביאנו אליו וזהו בכיון תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך והדין הי' עם ראובן בודאי שאלו הי' יעקב מוסר בנימין לראובן א"א שתארע לו שום תקלה אבל יעקב שלא הי' מכיר טעם ראובן לא שמע לדבריו והן אמת שאם השבטים עושים תשובה גמור' בתעניות ובסגופים כמו שעש' ראובן על בלבול יצועי אביו לא אירע מה שאירע בעשרה הרוגי מלוכה ואפילו שם נתפס ר' אלעזר בן פרטא אעפ"י שניצול אבל כיון ששמעו שיוסף מחל להם והיה אומר להם לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים וכמו כן אמר אל תיראו כי התחת אלהים אני לא חששו לשוב כהוגן:

והואיל ואתא לידן דבר התשובה אכתוב כאן מה שפירשתי על מ"ש בנמ' בבבא בתרא פ"ק הוא היה אומר עשרה דברים קשין נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו ברזל קשה אש מפעפעו אש קשה מים מכבי' אותו מים קשין עכים טובלים אותם עכים קשים רוח מפזרתן רוח קשה נוף סובלו נוף קשה פחד שוברו פחד קשה יין מסיגו יין קש' שינה מפכחתו ומיתה קשה מכלם וצדקה מצלת מן המיתה שנא' וצדקה תציל ממות והקדמתי שהאנשים הגדולים נקראים הרים כמו שכתוב שמעו הרים את ריב ה' וכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו ולפעמים ניצחם וכעובד' דברוריה ואחרי' יצ"הר נמשל לברזל כמ"ש אם ברזל הוי מתפוצץ ובן אמרו חכמי א"ה בטבעי הדברים שכוכב מאדים הוא מכוון אל הברזל ומשפ"ע בו ומצינו להרמ"בן שכתב בפ' אחרי מות

מות ז"ל אבל צוה הב"ה בי"הכ שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החרבן והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאכילות כחו יבא חורב ושמטון כי הוא העולה לכוכבי החרב והדמים והמלחמות והמריבות והפצעים והמכות והסירוד והחרבן והכלל נפש לגלגל מארים ע"ל ואפשר שכשביל זה אמר הכתוב במלכים כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו וכן מצינו בגלוח הזקן שדוקא בתער או במספרים כעין תער אסור אבל אם בסם יעקור זקנו וכמו שעושים ביטים האלה אין בכך כלום וזהו הר קשה ברזל מחתכו אמנם התענית הוא אש אוכלת יצה"ר וכ"כ המפרשים וזהו ברזל קשה אש מפעפעו אלא שקשה לו לנוף האדם לסבול התענית ולכן כתב הרב בעל ראשית חכמה בשער התשובה פ"ו שכדי שיוכל בעל תשובה לסבול התענית צרי' לו לעסוק בתורה והוכיח שם הדבר באורך וזהו אש קשה מים מכבים אותו לפי שהתורה נמשל' למים שני הוי כל צמא לכו למים אלא שלסבול התורה בלמודה צריכה כח גדול לפי שהיא מתשת כחו של אדם ובזהר פ' שלח בעי גוסא תקיף גבר כארי דישתכח תמן תדירא בגין דהיא מתשת חיליה דבר נש ע"כ אמנם האדם סובל יגיעת התור' בשביל חסדו של הקב"ה וכן אמרו בזהר שם אינון בני מהימנותא מאי קא אמרי אם חסין בנו ה' ונתנה לנו כיון דישתדל בר נש לגבי קב"ה ברעותא דלבא דקב"ה לא בעי מנן אלא לבא ע"ל והנה חסדו של הקב"ה נק' עב בשביל כמה טעמים הראשון ששמו של הקב"ה של ע"ב שמות הוא בחסד שני' שחסר בני' ע"ב שלישי' ששם ההוי' במלוי יודין בני' ע"ב והוא חסד גמור וכן הוא פי' הפ' הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל וזהו מים קשים עבים סובלים אותם הן אמת כי טרדותיו של אדם המבלבלים דעתו וטורדים אותו כמ"ש רז"ל והסיר ה' ממך כל חולי זה רעיון רוח הם מונעים אותו מלהינות מחסדי המקום ולעסוק בתורה וכבר ידעת כי רוח רומז לרצונו של אדם כמ"ש אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת וזהו עבים קשים רוח מפזרתן ומה שמתמיה יותר שאע"פ שהמחשבו' משברות גוף האדם ע"ז האדם סובל אותן הטרדות בנפש חפצה כשהם בדברים נופניים וזהו רוח קשה גוף סובלו והנה התאוות וההנאו' הגופניות הם קשות עד שמורידות האדם לבאר שחת אלא שמדת דינו של הב"ה הנק' פחד המייסר' אותו מכריחו לעזוב תאוות הגופניות מיראת העונש וזהו גוף קשה פחד שורדו אך אמרו רז"ל שאפי' אברהם יצחק ויעקב אינן יכולין לעמוד מפני פחדה"ד אלא שהדין מתמתק בשרשו הוי יין המשומר בענביו בינתו של הב"ה וזהו פחד קשה יין מפיגו ואעפ"י שכחה גדול לכפרת עונותינו כידוע מיה"כ ע"ז טי שישן לו מתלמוד תורה ועבודת ה' ית' מאבד ממנו טובת-אותה הבינ' העליונ' הנק' יין וזהו יין קשה שינה מפכחתו וקיו טי שנתחייב מית' בב"ד של מעלה שנזר דין של יחיד אינו נקרע וזהו ומיתה קשה מכלם וצדקה מצלת מן המיתה אפילו ליחיד כמו בהנהו עובדי דשמואל ואבלט וברתיה דר' עקיבה ובמה שכתבתי נוף קשה פחד טורדו ראיתי לכתוב כאן מה שאמרתי במזמור ק"ז המדבר ביסורים הבאים על האדם שבעבורם הוא שב מדרכו הרעה וצועק אל ה' ואמרתי שהצלה לפעמים אינה תשועה גמורה כמ"ש הצל' פורתא מיהא הויא וכ"נ מהכתוב שאמר כאשר יציל הרועה מפי הארי שתי כרעי' או בדל אוזן אמנם ישועה היא גמור' כמ"ש ויושע ה' ביום ההוא את ישראל ולכן אותם שטעו במדבר כשהדריכם הב"ה בדרך ישרה לא היתה הצלי גמורה אלא תחלת הצלה כדי שילכו אל עירם כי כן כתוב וידריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב ולכן אמר ממצוקותיהם יצילם אבל החולה שנתרפ' והיוצא מבית האסורים היא תשועה גמור' ולכן אמר ממצוקותיהם יושיעם אבל ההולכי' באניות לא די להם שישתקו הרוחות אלא צריך ג"כ שיוציאם מהאניה וילכו אל היבשה ולכן אמר ממצוקותיהם יוציאם עוד דקדקתי שבב' הראשונים נאמר ממצוקותיהם בלא וי"ו ובד' נאמר וממצוקותיהם בו"ו והטעם הוא שהג' הראשונים הם צועקים שיצילם ויושיעם הב"ה אבל היורדים באניות צריכים ב' דברים הא' שישתוקו הרוחות עד שינוחו מגיעתם וצרתם הב' שינשבו הרוחות ויוליכום אל מחוז חפצם ויצאו מהספינה אל היבשה ולכן אמר ויצעקו אל ה' בצר להם פי' שינוחו הרוחות והשנית ומצוקותיהם יוציאם שיוציאם מהספינה וכן הי' שעל השאלה הראשונה דמפי הרוחות וקם סערה לדממה עד שנחו מצרתם ואעפ"י שבלי רוחות לא תזוז הספינה ממקומה

עכ"ז מחמת תוקף יגיעתם וצרתם וישמחו כי ישתיקו ולעומת השאלה השנית אמר וינחם אל מחיז חפצם ובמה שכתבתי למעלה שאין הדין מתמתק אלא בשרשו ראיתי לכתוב כאן מה שפירשתי במזמור פ"א וקודם כל דבר הקדמתי כמה הקדמות הראשונה כי כפי נשמת האדם כך הוא שמו הכתוב בתורה כי שמו מורה ממש על נשמתו וכמו שדרשו חז"ל ע"פ אשר שם שמות בארץ וכן כשנתעלתה נשמתו של פינחס אחרי ששב מעון בתו של יפתח הושם שמו אליהו וכן בועז מתחלה היה שמו אבצן וכשעשה תשובה מעונו של בזיון מנוח ונתעבר' בו נפש יהודה הושם שמו בועז מאי בועז בו עוז לכן תראה שבעת שכת' עזרא ד"ה שכבר נתעלת' נפשו של דוד נכתב בי דויד מלא ביוד וכן חזקיהו נכתב שמו יחזקיהו שנית ששיר הלויים ורינתם הוא לסתוק מד"הד כידוע ובד"ה הכונ' בפרטות להעלותה עד מקורה קוד דנפיק מדי שופר היא הבינה העליונה ולמתק דיניה וכמ"ש פשיטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע אברהם בראש יעקב כנגדו יצחק בנתים וכבר ידעת כי שם אלהים הוא רומז למדה"ד הקשה ויעקב למדת רחמים שלישית מ"ש בזהר בריש פ' פקודי על זהב התנופ' ונחשת התנופה ולא אמר כסף התנופה לפי שהזהב והנחשת שהם אדומים ורומזים למד"הד צריך להעלותם כי חלקים אחרונים ושפלים שבהם הם משפיעים אל הקליפות אבל הכסף שהוא מדת רחמים אין צריך תנופה כי אפי' בהשפילו הוא רחמים רביעית מ"ש האר"י כי כנור הוא בהוד והוא מד"הד כידוע עיין בפי' ספרא דצניעותא חמישית כתב הרמ"ע בגיליון פרדס שלו בפי' מזמור הללויה הללו אל בקדשו כי נבל הוא בתפארת המכריע בין הדין והחסד שכן נבל צרופו ל"ב נ' ל"ב רומז להכמת שירש החסד שכו ל"ב נתיבות חכמה ונ' חמשים שערי בינה שרש הדין ובהקדמות אלו ביארתי המזמור הרנינו לאלהים כי הרינה היא מתוק מד"הד הריעו לאלהי יעקב כי התרועה היא מדת דינו של הב"ה יתהפך לרחמים הרטו ביעקב שאו זמרה פירושו הריטו והגביהו הזמר הזה כי אין הדין מתמתק אלא בהגביהו כתנופ' הלויים כמו שאמרנו למעלה ותנו תוף ואיני מאריך כאן במ"ש הרמ"ע במלת תוף עוד אמר כנור נעים עם נבל והוא פשוט ואמר כנור נעים כי בהיות מדת ההוד ממותקת מ"ה' נעימ' ונבל כבר ביארנוהו למעלה תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו אמר בחדש ובכסא לפי שלמטה נתחדשה ולמעלה מכוסה הלבנה בדינים והנה כבר ידעת כי תקעו ר"ל עשי תקיעה פשוטה הריומת למדת רחמים שכן הבדילם הפי תתקעו ולא תריעו ואמנם בכסא שהוא חדש שהלבנה מתכס' בו והוא דין גמור תקעו כלומר השתדלו שיתפשטו הרחמים בעולם והרמ"ז דקדק שתיבת הגנו רומז לחג הסוכות שנק' חג סתם ואמנם מתיק הדינים הנעשה בר"ה הוא בשביל חג הסוכות שיתפשטו בו החסדים כי חק לישראל הוא שהדין יתהפך למשפט לאלהי יעקב היא מדת רחמיו של הב"ה ואמנם מצינו כיוצא בזה שבהתפשט השופר העליון היא הבינ' נתמתק הדין וזה ה' ביוסף שהי' שקוע בכור ולמען ימליך השפיע ה' בנשמתו אור הבינ' הרמזה בהא הראשונ' של השם ולכן נק' שמו יהוסף ואז הבין השנעי' לשון ומכך על כל ארץ מצרים וזהו בכוון עדות בהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע וזהו מ"ש רז"ל שיוסף לא הי' יכול ללמוד הע' לשון והוסיף לו הב"ה אות א' משמו ולמדן ור"ל שהשפיע עליו מן הבינ' העליונ' וכשם שמתפשטת הבינה העליונ' בא חירות לעולם כמו שמצינו ב"ה וביובל וגאולה העתידה דכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול לפיכך גם כאן הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה ואמר מסבל שכמו כיון שקבל עליו עול מלכות שמים ואמר כפיו כנגד מה שעשה בידין במעשה המצות ולעומת זה כאשר גברו העונות אמרו במדרש רבה היכי טעניתון מבלי טעוני דחלא היכי הוי ידיכון כפיתין לאחוריכין:

והואיל ואתא לידן פגם החוטא אכתוב באן מה שניל בענין חטא מרע"ה בענין מי מריבה שכבר נתחבטו בו רבים וגדולים והרמבים בהקדמת פרקיו למסכת אבות כתב מ"ש תראנו משם ואקדים איזה הקדמות ראשונה שסלע בארה של מרים היא מכוונת ומושפע' מן באר מים חיים של מעל' היא שכינתו של הקב"ה. שנית שכאשר השכינה בעונות התחתונים היא פגומה צריכים הצדיקים שבדור במעשיהם ויחידיהם לעשות לה קשוטים ותקונים וכמ"ש בזהר ע"פ עת לעשות לה' ואם הפגם גדול

נדול צריך תקון נדול ואם הוא קטן יתוקן בנקל: שלישית שעון גדול הוא להוציא שם רע על השכינה ולומר שהיא פגומה כשאינו כך ועליו נאמר כי הוציא שם רע על בתולת ישר' וכמ"ש בזהר וזה הי' עין המרגלים שאמרו שאפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם ובזה הניאו לב ישראל שלא היו רוצים ליכנס לא"י שהיא מכוונת כנגד א"י של מעלה ואין ספק שכשהבאר העליונ' הי' פגומה הבאר התחתונה אינה מציאה מים וכבר ידעת שמטה משה רומז לאור עליון היוצא בעולם האצילות ממש נגד הנקבה הקדוש' וכמו שביאר האר"י זלה"ה בס' אוצרות חיים בדרוש המטות ומעשה התחתונים הוא עושה מעשה ממש למעל' והנה בזמן יציאת מצרים שלא היתה השכינה ממולאת בשפע הוצרך מרע"ה ביחודיו ובמעשיו להשפיע בה מאד מאורות העליונים ולכן נא' בפ' בשלח והכית בצור ואמנם כאשר מתו דור המדבר והיתה העדה שלמ' היתה השכינה ממולאת בשפע הן אמת שכאשר ישראל לא נתאבלו ולא בכו כלל במיתתה של מרים כמ"ש הכתוב ותמת שם מרים ותקבר שם פגמו בה קצת ולכן לכבודה של מרים נסל' מהם הבאר אבל פנם זה יתוקן בנקל ודי שמשה ואהרן בדבור בעלמא יעוררו דבור העליון ביחוד חד וגרון וישפיעו בה ומשה יקה המטה בידו לעורר אור המטה העליון ואין צורך להכאה כלל ארבא אלו היה מכה בבאר כבראשונה היה מוציא שם רע עליה לומר שהיא פגומה וכאן צריך להקדיש שם שמים לעיני ישראל למען לא ייראו עוד מן הכנענים כמו שעשו דור המדבר וילכו בנפש חפצה אל א"י ואמנם ישראל הקציפו על מי מריבה ובעבור זה משה בא לכלל כעס ואמר שמעו נא המורים ובא לכלל טעות ולא הכיר הסלע ודבר אל סלע אחר ולא הוציא מימיו כמ"ש רז"ל וכשראו כן גמרו משה ואהרן בדעתם שגרם החטא ושהשכינה היא פגומה ולא האמינו בקב"ה שאמר להם שדי בדבור ולא הקדישו שם שמים היא שכינתו יתברך לעיני ישראל ואהרן לא דבר עוד אל הסלע ומשה הכה בו פעמים אחד כנגד בחינת משה ואחד כנגד בחינת אהרן או שחשב שהיא פגומה יותר ממה שהית' ביציאת מצרים ולכן מדה כנגד מדה כיון שלא הקדישו א"י של מעלה לא נכנסו בא"י של מטה והוא פשט הכתוב יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו וגו':

ובמה שכתבתי למעלה שאמרו המרגלים שאפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם ביארתי מ"ש רבותינו במדרש רבה פ' שלח לך ז"ל מהו חרש מלמד שעשו עצמן קדרים והיו צווחין הרי קדרות בי שירצה יבא ויקנה עכ"ל והוא דבר זר מה ראה הפסוק לומר לנו שהעלימו עצמן במכירת כלי חרס ומה איכפת לנו לידע באיזה אופן העלימו עצמן ופשיט שהעלימו עצמן ולא הודיעו לכל שהיו מרגלים ולביאור זה הקדמתי כמה הקדמות ראשונה שכאשר ישראל עושים רצונו של מקום כל מזון החצוני' הוא על ידם דוקא כדי שישתעבדו לגמרי לישראל כעבד שאין לו ליזון כי אם ממה שנותן לו רבו ולכן אמרו בזהר שבליל' עשן המזבח הי' מתעקם לצד צפון להשפיע לחצונים ובסוכות מקריבים ישראל שבעים פרים כנגד שרי א"ה ולכן חייבים לבא ולחוג הס' הסוכות ולא חג אחר שנית מ"ש בפ' דברי הזהר פ' וישלח שהשליחות ששלח יעקב לעשו היו דברים שנשמעים לשני פנים לפי שהשליחות היה הן לעשו הן למלאכו שתמיד היה עמו ולעשו אמר שלא נתקיימה בו ברכת אביו מטל השמים ומשמני הארץ וזו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ רק ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה למלאכו שלח ואמר שאותן הדינים הקשים שעליהם נאמר לא תחרוש בשור ובחמור יהדיו הם משועבדים לו וכמו כן אותן כתרין תתאין דקטל הב"ה במצרים צאן ועבד ושפחה. שלישית שכל מזון החצונים הם מאותן כלים שנשברו ומן הרפ"ח נצוצים שנפלו כידוע מדברי האר"י. רביעית שלגבי מזון החצוני' כלים אלו נקראים כלי חרס וכנגדם הם כלי חרס בעולם הזה והם רמוזים בפ' תנור וכירים יותץ שתנור הוא מלך בלע כירים הם יובב חשם וצריך לניתוץ הדינים שבהם בשם מ"ב וזהו יותץ עיין כל זה באורך ביחודי השיבבים והנה המרגלים אמרו שכל כך גברה כח הטומאה בארץ כנען שהקב"ה אינו יכול להוציא כלים אלו משם וכמו שכתבתי למעלה אפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם ומינחם וכלב שהיו המרגלים בימי יהושע אדרבא הכריזו לכחות הטומאה שבארץ כנען שאל יגבה לבם לפי שאין להם שום יכולת ליזון מכלי חרס

הנזכרים אלא ע"י ישראל שעכשיו הם שולטים על הנצוצות ההם ועל קליפת כנען וזהו בכוון הרי קדרות מי שירצה יבא ויקנה אמנם הפסוק לא אמר קדרות אלא חרס שכן נקרא" כלי חרס דוקא . ובזה פירשתי טעם טומאת כלי חרס שאינו מיטמא מגבו ומיטמא מאוירו כמו ששנינו טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים טהור בכל הכלים טמא בכלי חרס ואין לו טהרה במקוה אלא נתיצתן היא טהרתן והקדמתי שכשאין בדבר אחד נצוצי קדושה אין לקליפה במה ליזון ממנו ואיני שורה בו וכפי ערך שנמצאו בו נצוצי קדושה כך היא טומאתו תדע שהרי אין שום בעל חי ולא שום אדם מקבל טומאה אלא ישראל בלבד וכל השרצים אפילו הנחש אינם מטמאים כלל חוץ משמנה שרצים והם מטמא" כשהם מתים במגע אבל לא במשא ונבלת בהמ' וחיה מטמא טומאת ערב במגע ובמשא מטמא אדם ובגדים והנכרי מת מטמא טומאת שבעה במגע ובכ"ש אבל לא באהל וישראל מטמא" באהל והנכרית אינה מטמאה כשהיא נדה כלל וישראלית נדה טומאתה חמורה מאד שהי" והמשקים היוצאים ממנה מטמאים . עוד הקדמתי שהכלים שבע"הז הם מכוונים כנגד הכלים של הספירות וכבר ידעת שחצוניותם הוא גרוע מפנימיותם עיין בדברי האר"י וכלי מחכות שהם מכוונים אל הקדושה מקבלים טומאה מגבן ונעשים אב הטומאה ולפעמים נעשים אבי אבות הטומא' ולהרמב"ם ודעמיה כל כלי שטף דינם כן אמנם יש להם טהרה במקוה לפי שהטומאה שאינה בטבעה לנוח שם היא בורחת משם בכח המקוה . אבל כלי חרס שהם כנגד הכלים תנור וכירים שאמרנו למעלי חצוניותם אינו מקבל טומא' כלל כמו הנחש וכיוצא בו ואינם נעשים אב הטומא' כשנוגעים במת . הן אמת שפנימיותם להיותו מעולה יותר ושורים בו נצוצי קדושה מקבל טומאה ואז מצא מין את מינו ונעור ולכן מקבלים טומאה מאוירן ולפי ששם ממש שורה הטומאה אין כח במקוה להסיר טומאתן אלא שבירתן היא טהרתן :

ואמנם לפי שדברנו לעיל בענין קדושת א"י אכתוב כאן מה שלמדתי מפי החכם השלם כמהר"ר יצחק ברביה קנטון בפי' מ"ש בכתובות פ' שני דיני גזרות ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים ופי' החכם הנזכר במ"ש בנדרים פ"ג ע"ם ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש איזהו דבר שמכלה אה העינים ומדאיב נפש הוי אומר אלו תחתוניות עוד אמרו שם קא תמה ר' יוחנן ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב ומעתה אם רבה לא היה רוצה לזוז מבבל היה חי' בסכנה בלב רגז כליון עינים ודאבון נפש אלו תחתוניות ולכן כנגד לב רגז הזהירו אל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב וכנגד כליון עינים אמרו אל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים וכנגד ודאבון נפש אמרו אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות והוא פי' נחמד מאד והייתי כותב כאן פי' כמה סוגיות שביאר החכם הנז' בעומק פלפולו אלא שאינו מכוונת הספר . עוד אכתוב כאן מה שפי' הרמ"ז בענין מומאת צרעת החמורה שאמרו בה אלא שהטומאה והטהר' ביד כהן והוא דבר קשה והקדים מה שפירש האר"י שהצרעת הוא דין קשה אבל אינו טמא ופירש עוד שהצרעת בא לאדם מפני שבעונותיו מסתלקים ממנו שפע הסדיו של הב"ה (אור אבא) עוד ביאר ששרש נשמת הכהן הוא בחסד עליון וכמו שכתוב תומיך ואוריך לאיש חסידיך ומעתה ביאר הרמ"ז שמרחמי ה' על בריותיו א"נו מניח לרוח הטומאה לשרות על החוטא אשר בעונו נסתלקו חסדי ה' ממנו כי אם בהיות הכהן לפנינו שבקדושת נשמתו יוכל לעשות שיתפשטו חסדי ה' עליו בענין הב"ה מקדים רפואה למכה ואמנם בהיות הכהן לפנינו ולא סר הצרעת ממנו הוא מחמת שעונותיו כ"כ גברו שאין כח ביד קדושת הכהן להשרות עליו חסדי ה' ואז מיר שורה עליו רוח הטומאה אמנם בענין הצרעת לא הבינותי קושית הרב בעל כ"מ בפ"ב מהל' צרעת והביאו הרב בעל תי"ט בנגעים פ"א ז"ל וא"ת הא קי"ל ששיער לבן הוא סימן טומאה גם בשחין ומכוה וא"כ דל בהרת מהכא תפוק לי משום שחין ומכו' שיש בהם שער לבן עכ"ל ולא הבינותי דבריו שמן התורה ומן הפוסקים נר' בברור שאין המכוה ושחין מטמאין בשער לבן אלא כשיש בהם בהרת

וכל מקום שנוי שחין ומכוה במשנה הוא כשיש בהן בהרת אמנם כשאמרו בפ"ק הקיף השחין לשתיהן הוא שחין שאין בו בהרת וזה נר' ברור:

עוד אכתוב כאן אנכ גרא מה שהקשו לי בהרמב"ם שבפ' י"ב מהל' אבות הטומאה כתב גזירה שמא יהי' פי הכלי צר ולא יהי' בו כשפופר' הנוד והוא כרבא בפ' חומר בקדש ובפ"ג מהל' מקואות כתב בד"א לתרומה אבל לקדש אין מטבילין כלים בתוך כלים טהורים כלל ואפי' הי' בסל או בקופה וחוא כר' אילא שחולק עם רבא דהכי גרסי' התם מאי איכא בין דרבא לרר' אילא איכא ביניהו סל וגורגתני והשבתי שאין נר' להרמב"ם לפסוק כרבא משום דמשמע דלא כותיה דסתמא דתני שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקודש ומהיכא תיתי לאפלוני בין סל וגורגתני לשאר כלים אלא פסק כאבא שאול דסתם לן תנא דמתניתין כותיה וכרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר י"א מעלות שנו כאן ולרידי איכא טובא בין ר' אילא לרידי' וכמו שכתבו התו' בד"ה מאי איכא בין רבא לר' אילא ע"ש ואפשר כך מוכי תלמודא דאיכא בין רבא לר' אילא סל וגורגתני הוא משום דפשיטא ליה לתלמודא דרבא סיל סל וגורגתני שמילאן כלים והטבילן טהורים וכראמרי' ואזדא רבא לטעמיה וכו' ודחיק נפשיה רבא לפרושי מתני' הכי אבל לרב נחמן אמר רבה בר אבוה אתיא מתניתין כפשטה בכל הכלים:

ואחרי שהגיעני ה' עד כה אבאר מה שכתבתי בהקדמה הנה אמרו בגמרא הרואה אוזן בחלום יצפה לחכמ' והטעם הוא כי שם שרישו ולהיותו הלובן העליון רחטים פשוטים לכך הוא לבן ולעומת זה התרנגול שרשו למעלי הוא מלאך גבריאל מדת הדין הקשה ולכן כנהו הכתוב לנוש בדים ולכן הוא שחור ובזהר פ' ויחי א"ר יהודה כל מה דעבד הב"ה בארע' כולהו רמיז בחכמ' בר דרבי נשא לא ידעי ההי"ד מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית ומשום דאתעבידו בחכמ' כולהו רמיזין בחכמה ותרנגול' אוכמא תנינן לית דינא שריא אלא באתר דהוא זניה ואיכמא מסטר דדינא קאתי ובגי' בפלגות ליליא ממש כד רוחא דסט"א דצפון אתער חד שלהובא נפיק ופשיט תחות גדפוי דתרנגולא וקרי וכ"ש בתרנגולא אוכמא דכוין יתיר מאחרא ובפ' שלח לך פירשו עוד יותר מבתר פלגו ליליא שלהובא דעמודא דיצחק נפיק ובטש בהאי תרנגולא דאקרי גבר בגוונא דנבר אחרא עילאה כיון דבטש ביה האי גבר קרי ויהיב שית קלין וכולהו בסוכלתנו בשעתא דאיהו קרי כל תרנגולין דהאי עלמא קראן ונפיק סניה שלהובא אחרא ומטי לון תחות נדפיהו וקראן איהו מה קארי בשעתא קדמאה קרי ואמר קול ה' בכח קול ה' בהדר ובשעתא תנינא קארי ואמר קול ה' לעיר יקרא וגו' בשעתא תליתאה קארי ואמר קיל ה' חוצב להבות אש בשעתא רביעאה קרי ואמר קול ה' יחיל מדבר וגו' בשעתא חמישאה קרי ואמר קול ה' על המים וגו' בשעתא שתיתאה קרי ואמר קול ה' יחולל אילות וגו' לבתר (ס"י שכבר שלמו שש שעות אחרונות של לילה) קארי ואמ' קול או' קרא ואמר מה אקר' וגו' ודא איהו תרנגולא דקארי ולא שכיך ולבתר קארי כמלקדמין ומאי קארי כל עובדין דבני עלמא בגין דאיהו מאריה דאחמתא וקסת הסופר בחרצוי וכל עובדין דבני עלמא כתב בכל יומא ובליליא בתר דקארי כל קריאן אילין קארי כל מה דכתב ביממא ואלמלא רגלוי אצבען דיליה דאינון תרין דרגין חד ההוא דקיימא באמצעיתא דאיהו זעיר דקא מעכבין ליה יהא מוקיד עלמ' בשלהובוי ומה עבדי כיון דסליק צפר' וחוטא דנהירו נפיק מסטר דרום כדין מתחברין כולהו ואתעבדון תרין רגלין תרי שלפין כעגלא לקיימא כתיב וכף רגליהם ככף רגל עגל והא ידעת רזא דא עכ"ל ולא קבלתי מרבותי פי' האצבעות הללו והיה עולה על רעתי לומר שכשם שאצבעות רגלי האדם הם רומזות לבחינות התחתונות שבאציות המשפיעים בעולם התחתון והם גדולה גבורה תפארת נצח הוד כך בבחינות התחתונות שבמרכבת גבריאל נמצאו הבחינות הללו וחסרה מהן בחינת החסד להיות גבריאל מד"ה הקשה ותחתי"ה היא בחינת הנצח הרמוזה באצבע דקיימא מאחורא דאיהו זעיר והאצבע דקיימא באמצעיתא דאיהו רב הוא רומז למדת התפארת כמו שהוא באדם ושתים האצבעות האחרות הן גבורה והוד והן מתמתקות בשתים האצבעות שאמרנו ועל זה אצבע יתרה הוא סימן

סימן טהרה בעוף לרש"י היוצא גודל ולשאר המפרשים האמצעי הארוך וכשמאיר היא בחינת של מדת הרחמי' מתיחדות יחד ורב כהם למתק שתי הבחינות האחרות שנם הם מתיחדות ובענל חצי פרסה הימני' היא ארוכה מהשמאלית אבל לא שמענא ולא אימא והראיתי המאמר לכמהר"ר יהודה מינדולא ופירש בו פירוש אחר וערב לי מאד והיא כי ד' הם מחנות השכינ' מיכאל גבריאל רפאל אוריאל וכל א' מהם כלול מארבעתם והללו הם ד' אצבעות שבהגלי התרנגול והאמצעית היא בחינת רפאל והיוצאת גודל היא בחינת מיכאל ולפי שנבריאל היא מדת הדין הקישה לכן בחינת החסר בו קטנה והשתי אצבעות אחרות הם גבריאל אוריאל ואתי שפיר ככף רגל עגל שכן פני שור מהשמאל אעפ"י שנם בשאר פנים נאמר כן ע"כ מהרב הנז' ומי יודע אם להיות שהשקר אין לו רגלים ונק' קטע ע"כ רגלי החצונים הם כרגלי התרנגול לפי שיונקים מבחינות הללו בלתי ממותקות רחמי' באמצע בין ב' מדה"ד עוד החסור הוא קליפת החסר ומימן לדבר חומ"ר מים רבים והאחורים הם קשין מאד ולכן הם שהורים אבל הפנים והם הכרס והפנים הם לבנים :

פרק עשרים וחמשה

ולא הוזקקתי להשיב לאות' שרצו לתלות עצמם בחוט של הבל שאין בו ממש שנביא לפנינו כדי לומר שספר הזהר חברו ר' משה די ליאון אשר הי' בשנת נ"ג ליצירה בדורו של הרשב"א ואינו מרשבי"י לפי שכל זה אמרו כדי שלא להודות בכתבי התוי' וכבר הוכחתי אמתתם ובספר יוחסין הנדפס בקראקא דף מ"ב כתב וז"ל וכן ס' הזהר המאיר לכל העולם ונק' מדרש יהי אור שהיא מסורת התור' והקבלי כנוהו על שמו אעפ"י שהוא לא עשאו כיון שתלמידיו ובנו ותלמידי תלמידיו עשאוהו על מה שקבלו ממנו כמו שאמרנו שהמשנ' וספרא וספרי ותוספתא כולהו אליבא דר' עקיבה אעפ"י שאלו הדברים נעשו על פיו יותר ששים שנה אחרי מותו ובעבור זה דברי הזהר הם יותר אמתיים כי הם דברי האחרונים שראו המשנ' ופסקי ההלכות ומאמרים מאמוראים שם ונגלה זה הסי אחר הרמבין והרא"ש שלא ראוהו וכבר הוא מוסכם בישראל שהדבר שלא יחלוק על התלמוד ואינו מפורש בתלמוד ומצינו שם מפורש שמקבלים אותו כמו אמן של נאל ישראל אעים שרש"י ור"ח ובה"ג ורבינו יעקב הזכירוהו אבל בתוי ובהרמב"ם לא נמצא אבל בפסקי ברכות נמצא שהוא פסק כרש"י וכן בקדוש של סעודה שלישית על היין שאינו מפורש בתלמוד והרמב"ם אומר שצריך אעפ"י שהרא"ש אומר שאינו צריך ונתן טעם כי כמו שהוא די בלילה בקדוש אחד כן הוא ליום וזה השעם חלוש כי בליל' לא יש אלא סעוד' אחת וביו' חייב בי סעודות מרשות הפסוק והזהר מסכים לדעת הרמב"ם וכן בתפילין של השם כי לא נשאר נאון וכן הראב"ד וכן הרמב"ן שלא אסרו אותו חוץ מבעל ספר המצות והרא"ש ובתלמוד בבלי שלנו אינו מפורש אנו לוקחים סברת הזהר שהוא אסור וכן ברכת המזון שהרמב"ם פסק אינ' טעונה כוס והרא"ש פסק שטעונ' כוס ומצאנו בזהר שאינ' טעוני כוס ביחיד כי אם בשלשה בזמון וכ"כ המחברים משם הרשב"א עכ"ל ובדף נ"ב ע"ב כתב ז"ל כבר ידוע שאעפ"י שהוא מכונה לר' אליעזר האחרונים עשו פרקיו כמו הזהר המכונה לר' שמעון וכן נמצא ס' יצירה המכונה לאברהם אבינו .עכ"ל ואין זה מנגד לכונתנו לפי שידוע הוא לפי שקרא ס' יוחסין וס' הקבלה להראב"ד ובקי מעט בנמ' שרבנו הקדוש כתב המשנ' כמו מאתים שנים אחר הלל ונמצאו בה כמה דברים שאמרו הלל ושמאי ותלמידיהם ותנאים אחרים שמתו קודם לידת רבנו הקדוש ומה בכך הלא כל הדברים בעל פה היו בין החכמים וכן מימי ר' הקדוש עד רב אשי עברו מאתים שנים בקירוב והגמ' נחתמה ע"ג שנה אחר מות רב אשי אי"כ מימי רב ושמואל עד חתימ' התלמוד עברו יותר ממאתים שנ' וכבר נמצאו בתלמוד כמה ממרו' מרב ושמואל ורבא ור' יוסף וכמה מעשי' שאירעו בימים קדמונים וכי מפני כך לא נאמין להם לפי שמחבר התלמוד לא שמע הדברים ההם וכן אם רשבי"י בעצמו לא כתב הזהר אלא נכתב מבנו ותלמידו אפילו ק'

שני אחר מותו מה בכך . ואחזה לך דעתי בדבר הזה דע כי קודם רבנו הקדוש היו שונים המשניות והמסכתות בעל פה וכן העלו כל המפרשים וראייתם ממה ששנינו בסוף כלים אמר ר' יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה ומהא דאמרי' בברכות פ"ד עדיות בו ביום נשנית ובהוריות פ"ג מוכח שבימי ר"ג היו שונים עוקצין אמנם כל תנא ותנא היו מוסיף מה שהיו מחדש ולא היו הדברים מסודרים כל הצורך עד שבא רבי וסדר הכל ואחר מותו לא הוסיפו במשנתו כי אם מעט מזער כמו משמת רבי בטל' ענוה ויראה חטא ובסוף עוקצין אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשר עולמות עוד דע כי גם בימי רבי היו שונים הגמ' ובהדיא אמרי' בסוף פ"ב דב"מ דבימי רבי שבקו ב"ע מתניי' ואזלי בתר גמרא הדר דריש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אבל עד רב אשי כל אמורא היו מוסיף מה שהיו מחדש עד שבא רב אשי וסדר כל ההלכות ולא יכול לסיימו בחייו והוסיפו בו הרבה דברים מר בר רב אשי ואחרים ונחתם התלמוד בימיהם ועכ"ז רבנן סבוראי הוסיפו בו איזה דברים עוד דע שכל המשניות היו לומדים אותם בעל פה עד שרבנו הקדוש כתבם אמנם זהו לפי דעת הרמב"ם אבל לפי דעת הרב חאגיס בעל עץ חיים לא נכתבו המשניות עד אחר מות רב אשי וכמ"ש בהקדמתו ועד רב אשי היו לומדים כל הגמ' בעל פה ומעתה גם בס' הזהר כך הי' שכל האידרא בין דנשא בין דהאזינו נכתבה תכף ומיד שנאמרה שכן כתוב שם ר' אבא יכתוב וכו' אמנם שאר הדרשות של רשב"י ושל כל שאר החכמים היו לומדים בעל פה עד שנסדרו בספר כמו שסדרו המשניות והתלמוד ודומה לזה ממש הוא מדרש רבה לפי שכתב בעל ס' יוחסין שרבי הושעיה חבר מדרש רבה ושר' יוחנן תלמיד ר' הושעי' הי' והרי מצינו שם כמה דרשות שנאמרו מן החכמים שקדמו הרבה לר' חייא ור' הושעי' אלא שהיו לומדים אותם בעל פה עד שבא ר' הושעיה וסדרן ואחר ר' הושעיה החכמים שבאו אחריו הוסיפו בו דרשות הרב' ולכן תמצא בו כמה דברים שאמרו החכמים שהיו אחר ר"י ור"ל בשם ר' יוחנן ור"ל ובפ' שמיני בשם רב נחמן והמאסף האחרון למדרש רבה לא נודע אצלי מי הוא . ואל תתמה איך בימי רשב"י כתבו האידרא אם אפי' בימי רבנו הקדוש עדיין לא נכתב שום דבר מתור' שבע"פ לפי שבהגדה הקלו וכך העלה הרב בעל עץ חיים בהקדמתו ממאי דאמרי' בתמור' פרק ב' אמר רב דימי א' אשכחית דכתב איגרתא שלחית לי' לרב יוסף לא תיסמי מנחת נסכים ממתניתא וכו' ופריך בגמרא ואי הוה לי' איגרתא מי אפשי' למשלחה והא אמר ר' אבא ברי' דרב חייא בר אבא א"ר יוחנן כותבי הלכות כשורפי תור' והלמד מהם אינו נוטל שכר דרש ר' יהודה בר נחמני מתורגמני' דריל כתוב אחד אומר כתוב לך את הדברים האלה וכתוב א' אומר כי על פי הדברים האלה לומר לך דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרם בכתב ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה וכו' דילמא מילתא חדתא שאני התם ר' יוחנן וריל מעייני בספרא דאגדתא בשבתא וכתב עוד בעל עץ חיים במקום הנז' ז"ל נשאר לנו לידע למה הקלו בדברי אגדה שיכתבו מבשאר הלכות אפשר משום דבהלכות הכל היו משתדלים בהם ולא יבאו לידי שכחה אבל הגדות מצינו הרבה שלא היו בקיאים בהם כמו רב ספרא בפ"ק דע"ז וכו' ואפשר שישתכחו חיו עכ"ל וא"כ בהגדות הפשט ק"ו בסתרי התור' עוד כתב ז"ל ונר' שלא היו חוששין כל כך בהגדה ואפשר שאין האסור מדאורייתא בדברי הגדה דהא א"ר יוחנן בירושלמי פ"ה דברכות ברית כרותה למלח הגד' מתוך הספר לא במהרה הוא משכח :

פרק עשרים וששה

ובעל הקונטרס שהזכיר הרמ"ע בתשובותיו ס' קח הקשה איך אפשר שימצאו מימרות של רשב"י שלא נכתבו בגמ' וזה הבל גמור הוא שהרי במדרש רבה הביאו כמה מימרות מרשב"י ור' יוחנן ור"ל וכמה תנאים ואמוראים שלא הובאו לא בבבלי ולא בירושלמי עוד מסכת סופרים וכל שאר המסכתות (קראום המדפיסים ספרים החצונים

החצונים כגון מסכת שמחות מסכת דרך ארץ) לא הובאו כל הברייתות ההם בגמ' עוד הקשו שנמצאו בזהר דברים שהובאו בגמ' בשם חכמים שהיו אחר רשב"י ואין זו קושיא לפי שכבר הוכחנו למעלה שמאסף מדרשי הזהר לא היה רשב"י הגם שסתם הזהר הוא רשב"י והכלל שמה שאמרו חכמים לענין ההין שמו אותי בתלמוד ומ"ש בדברי הגדה שמוהו במדרש רבה ומ"ש בסתרי התורה שמוהו בזהר אמת הוא שגם בגמ' הובאו איזה דרשות ובפרט בפ' חלק ובמדרש רבה איזה דינים ובפרט בפ' נשא אבל הרוב כפי מה שאמרתי . ועוד אני אומר שיתמה המקשה הזה על עצמו וכי מ"ש בשם אמורא אחד סתם בתלמוד אינו מן הראשונים ועי"ד משל מאי דאמר רבא חמש אוני אית לריאה אי חסיר יתיר או חליף טריפה ס"ד שנעלם זה מן הראשונים זה א"א ועי"כ כתב רב שרירא גאון בתשובה שהובאה בפ' יוחסין ז"ל ודקא אמריתו מ"ט שבקו קמאי רובא לבתראי לא שבקו קמאי רובא לבתראי אלא בולהון מ"לי דקמאי גרסי ושעטהון מתני דהא הלל הזקן כשמינוהו בני בתירא עליהם אמר להם מי גרם לכם שאהי נשיא עליכם עצלות שהית בכם שלא משמתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון כדאיתא בפסחים והכי הויא מילתא דהראשונים לא אתידע שמהתהום אלא שמותן של נשיאים ושל אבות ב"ד בלבד משום דלא הוה מחלוקת ביניהון אלא כל טעמי דאירייתא הוו ידעין להון ידיעה ברורה ותלמוד הכי נמי הוו ידעין לון ידיעה ברורה והוויות ודקדוקים כמשנתן על כל דבר ודבר דהא ט"ד בפרק יש נוחלין שמנים תלמידים היו להלל הזקן וכו' דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעש' מרכב' דבר קטן הוויו' דאבי ורבא להודיעך דאפילו הוויו' דאבי ורבא לאו מדעתייהו הוו אלא כולהו נהירן לראשונים עכ"ל עוד כתב באותה תשובה ז"ל ואי כולהו מרבנן שמעוה למילתא ואמרוה כחדא ליכא מאן דקדים ואמרה מתאמר סתמא ואי חד הוה קדים ואמר מתאמר משמי"ה א"ר פלו' דאמ"י בפסחים וכו' עכ"ל הא קמן דמאי דמתאמר בגמ' משמיה דחד אמורא תירתן של ראשונים היא ומעתה אין לתמוה אם הובאו בזהר דברים שהושמו בגמ' משם אמוראים אחרונים ובעל הליכות עולם כתב שמצינו שהאמורא מק' קישיא אחת ומתרץ אותה אמורא אחר שקדם לו הרבה והטעם לפי שגם בימיהם של ראשונים הקשו אותה הקושי' ע"ש ועצמו מספר ההלכות והמעשים שהובאו בגמ' והובאו קורם לזה במדרש רבה ובפ' במה מדליקין אמרינן דר' אליעזר ור' עקיבה אית להו דאמר עולא וכו' והרי עולא היה אחריהם כמה שנים ובמועד קטן אמר רבי לר' חייא חכמית בחוץ תרונה כדרבא דאמר רבא וכו' והרי רבא נולד כמה שנים אחרי שמת רבי ע"ה וזו ראיה ותשובה נצחת אצלי שאין להשיב עליה . ובאן צריך להביא מ"ש הר"ר מנחם לונזאנו במעריך שלו ז"ל ארקיליאון בן הדסה במדרש שיר השירים בפ' ישקני דע כי מעשה היה בסופר א' שהיה לו אחות ושמה הדסה והיה לו בן ושמו ארקילאון והסופר הזה היה כותב מדרשים ובכל מקום שהיה מוצא תורה הי' מתפלל על בן אחותו שיזכה לתורה וכותב דבריו בספר וכל הרואה חשב שהם דברי הסופ' ולא היא ולכן צריך למוחקו וכן בפ' תורי זהב צריך למחוק שלמר ארקילאון בדעתו של הקב"ה עכ"ל ובתשו' הרמ"ע סי' ק"ז על הברייתא שהובאה בפ' הקומץ כ"צר סודרן דמסיים בה והקורא קורא כספרו כתב ז"ל אלא ודאי ליתיה מן הנוסחא וחד מרבוואתא דס"ל כרש"י ורמב"ם הגיה כן מבחוץ והועתק כן בפנים כמו שאירע כן במקומות רבים ידועים ובהל' הריי"ף בפ' שואל כתוב ואני אומר דהכא לא גרס' בשבת ראפ' בחול וכו' וכל הלשון ההוא אינו מן הריי"ף אלא מרש"בם אלא שהמעתיקים שמוהו בפנים ועוד כיוצא בזה תראה בגמ' שהרי בעל העטור במאמר י' כתב ז"ל והאי דכתיב פירוש בספרים ישנים תיובתא דר' אלעזר בחדא ודשמואל בתרתי פירוש דרב יהודאי גאון הוא וליתא בספרי' עכ"ל ובפ' אלו טרפות כתב הרין שמ"ש בגמ' והלכתא עמדה צריכה בדיקה הלכ' אפי' בדיק' אינה צריכה אינו מעקר נסה' הגמ' אלא מלשון אחרונים פוסקי ההלכות ובי"ט פ"ב ברי"ף כתוב ואע"ג דהתם משמע דלר"ם הוא דצריך וכו' כל אותו הלשון אינו מרי"ף ובפ' כל הבשר והילכתא בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין כתב הרין שאותו הלשון אינו מהגמ' אלא תוספת ראשונים וכן מ"ש בגמ' באלו טרפות א"ר זירא והוא שיכולה לחיות ע"י הלעט והמרא' דבר פשוט הוא שהגהה היתה בגיליון ונעה הסופר

הסופר וכתבה בפנים וקרא לה בשם ר' זירא כך כתב הרב ב"י בי"ד סי' ל"ג ובשני פרקים ראשונים של מנחות רבו כמו רבו הלשונות בגמ' שאינן מן הגמ' אלא התלמידי הגיהו כן מבחוץ ועל הרוב בטעות והמעתיקים שמו אותם בפנים עיין בס' ברכת הזבח וכתבתי זה לפי שקצת מהמעיינים כאשר מצאו בזהר המאמרים שהוכאו בגמ' ג"כ ציינו בהרבה מקומות באיזה מקום נאמרו הדברים והמעתיקים העתיקו הכל בפנים וכן העתיקו בפנים קצת לשונות שברור הוא שאינם מן הזהר ובס' אמור כתוב בתוספתא ז"ל ורזא דמלה זאת תורת הקנאות חסר אוהרותא לנשי עלמא דלא ישטון תחות בעליהון ואי לאו קטי שעורים זמינא לקרבה זה מבחוץ ומלה חדא אשתמודע מלה אחרא והוא שבוש גמור מה שכתוב זה מבחוץ ופירושו הוא שתוספתא זאת אינה כתובה בתוך הס' והא כתובה חוץ לס' בגיליון והיא תוספ' א' מהחכמי' אחר רשב"י שהגיהו כן מבחוץ ולכן כותב הזהר הזהיר למעיינים שזה הוא מבחוץ והסופרים הבלתי מבינים העתיקו הכל כמו שכתוב בלי הבין כמו שעשו בארקולאון בן הדסה הכתוב למעלה וכן עשו בס' בא שכתוב שם ואור הנר יפה לבדיקה מבחוץ והוא שבוש גמור ופירוש הוא ששם היה מפרש רשב"י הטעם שמכת הבכורות היתה בלילה וא' מן החכמים כתב מבחוץ ואור הנר יפה לבדיקה פי' שאור השכינה הנק' נר כתוב כי נר מצוה ותורה אור הוא יפה לבדוק ולבער החמץ הם החיצונים כי השכינה שולטת בחצי האחרון של הלילה כמ"ש רשב"י שם ומעתיק הזהר הזהיר למעיינים שזה אינו מן הזהר אלא היה כתוב בגיליון והמעתיקים שבאו אחריו קלקלו וכתבו הכל בפנים.

עוד הקשה אי"ך אפשר שנעלם מן הראשונים עד שאמרו שפרסמו הרי"ר משה די ליאון בשנת ה' נ"ג ליצירה ותשובתו בצדו הנה מצאנו אל הרב לונזאנו בס' שתי ידות בחלק אגדת בראשית שכתב הדברים הללו האלדים אנה לידי חפצים יקרים חפצי שמים ומרגליות טובות אשר עין לא ראתה ואפי' לשמע אוזן לא נשמעו ספרים מסדרשי חז"ל שלא נדפסו ומהם שאפי' בעל הילקוט והערוך לא ראום ולא ידעו עכ"ל וכמו כן הרב בעל הילקוט הביא מדרשים רבים שלא נודע מקומם אים והרי"ף הביא בריתא כ"ד דברי' מעכבים את התשובה ולא נמצאת בשום מקום ובס' תומת ישרים הביא כמה מתשובות הקדמונים שלא ראינו עד הנה ובס' מדרש שמואל בהקדמה כתב ז"ל האלדים אנה לידי אמרי דברי חקרי לב רבים ונכבדים אחרונים וקדמונים חדשים גם ישנים הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים כאשר יראה המעיין אשר עין לא ראתה עד היום הזה הפירושים ההמה כי סתומים וחתומים היו עד עתה הלא המה וכו' ומביא שמה י"ד מחברים וכן הרב מוסקאטו כתב בפירושו לכוזרי שנמצא אצלו כמוס בכתיבת יד ספר ר' יהודה חיוג על הקדוק אשר תרגמו הרא"בע בלשון הקדש האם נאמר שכל האנשים הקדושים הללו בדו הספרים ההמה מדעתם כדי לגדל שמם וליקח מחיר רב אבל אין קושי' זו כלום לפי שלא הי' דסוס בעולם והספרים כתובי יד היו יקרים מאד ולא היו מעתיקים אלא הספרים השוים לכל אדם וההעתקה שנמצאת מספרים העמוקים אם היתה אצל יחידי סגולה לא היו מגלים אותה ואם אצל עשירים ועמי הארץ לא היו מכירים בה ואם אצל חכמים שאינה מבעלי החכמה לא היו הוגים בהם תדע שבשביל זה נאבדו ממנו או לפחות לא ידענו היכן נמצאו העתקותם של כל השלשים וה' ספרים על חכמת הקדוק שהזכיר הרא"בע בתחלת ספר מאזנים ולא בלבד ספרי המדרשים אפי' של הפשט שהזכרנו למעלה לא נודע מקומם וכמו כן לא ידענו היכן תשובת רב שרירא גאון שהביא הרמב"ן בס' זה ספר תולדות אדם שהזכרתי למעל' ולא ספר המחירגם חכמתא רבתא דשלמה שהביא הרמב"ן בהקדמת פי' התורה אלא אפי' פי' ר"ח ופי' הרב ן' מיגש לתלמוד הכל נעל' ממנו מעצלות המעתיקים ואעפ"י שבושני להביא כאן דברי אנשים שמ"בע עכ"ז לפי שאצל אנשים הללו ספרי א"ה הם נחשבים יעיינו בהקדמת אימאניב"ל אלו"אדו לספרו בדקדוק לשון לאטין ויראו שכמה ספרים נאבדו ממנו אשר הביאם פרישי"אנו בספרו לדקדו' לשון הנזכר. עוד וזאת אחרת שכשחפשתי ודקדקתי לא מצאתי הקושיא מעקרא לפי שר' משה די ליאון היה בדורו של הרשב"א כמוזכר בס' יוחסין וכל המחברים בספרי התורה אחר

הרשב"א כנון ר' מנחם מריקנאטי ר' יהורא חייט ציוני הראב"ד בפי' ס' יצירה הזכירוהו (אינו הראב"ד בעל ההשגות) והראב"ד זה היה מהקדמוני' שדבר בספרי התורה בדרך נעלם כנראה מפירושו והזכיר בשם מדרשו של הרשב"י וקודם הרמב"ן לא היה מחבר שדבר בספרי התורה כי אם בדרך נעלם ולא הביא שום ספר לראיית דבריו. והראיה הברורה על זה הוא מדרשו של ר' נחוניה בן הקנה הנקרא ספר הבהיר לא הזיד שום רשע מפילוסופוסי עמנו לומר שהרמב"ן בדה אותו מלבו כדי ליקח מחיר רב והנה חכמי הפשט כנון רש"י וחבריו לא הזכירוהו ולא הזכירוהו ג"כ הגאונים והראב"ד ור"ת וכמו כן לא הביאו שום מחבר והרא"ש שהי' אחר הרמב"ן והרשב"א לא הביאו בפסקיו ולא בתשובותיו ולכן אין לתמוה אם לא הביא ס' הזהר והנרבוני הוכיח שהרמב"ן לא ראה אותו והרמב"ן הביא דבריו בפי' לתורה וכבר ידעת שהרמב"ם והרמב"ן היו כמעט בדור אחד והמחברים אחר הרשב"א שדברו בספרי התורה בביאור יותר הזכירוהו וכן נע"ש בס' הזהר ומדברי אריסטו קברניטס של אלן כתב סטרבוני' בספר י"ג מהי'אוגר'אפי'אה שלו איך אחר מיתת אריסטו נעלמו מעיני כל חי והיו טמונים במערה אחת והיו מטושטשים בהרבה מקומות ואחר ימים רבים איש א' ששמו אפילי"קון טי'וס צוה והשתדל להעתיקם ואחר זה הובאו לרומה בזמן סי'לה ואז טיראני'ון המדקדק צוה להעתיקם פעם אחרת ולו יונה שר' משה די ליאון פרסמו לפי שמצא כמה העתקות הצפונות בידי אנשים יחידים כשם שהרמב"ן פרסם ס' הבהיר והזכירו בחבוריו למה תאמין לדברי אפיליקון ולא תאמין לדברי ר' משה די ליאון:

ועתה כדי לברר עוד האמת נר' מי הוא האומר שם הזהר נעש' מרשב"י ומי הוא האומר שלא נעשה ועל מה הטבעו אדני האומרים שלא נעשה הנה כבר שמעת מ"ש בעל ס' יוחסין על ס' הזהר שכל ישראל הלכו אחריו והביא כמה דינים על זה הבאתי לשונו בפרק הקודם ולעומת זה בשנת ה' נ"ג כתב (כפי מה שסופר לי שנמצא בס' יוחסין הנדפס בקוסטנטינה שלא ראיתיו עד הנה) שמצא כתוב ולא ידע מי כתבו שאיש אחד לא ידענו מי הוא ולא נמצא בשום ס' או בשום פילוסוף הגיד שאשה אחת ספרה לו שר' משה די ליאון הגיד לאשה הזאת שהוא היה מחבר ס' הזהר ושהי' תולה הדברים ברשב"י כדי ליקח מחיר רב (ואם זה הי' אמת כל מה שכתוב בס' הזהר מהיכלות ומדורות ג"ע וגהינום ושמו' המלאכים וכל מה שכתוב בו בשם אליהו זכור לטוב שנגלה לרשב"י הכל שקר גמור) ושאלו את פי' ר' משה די ליאון על הדבר הזה ונשבע שזה שקר גמור ושס' הזהר הנמצא אצלו הוא מרשב"י והאיש הזה אשר הוזכר מזה שנמצא כתוב ולא נודע מי כתבו אמר ששמו ר' דוד רפאן והאשה הזאת אפר' שהיא אשתו ובתו של ר' משה די ליאון שאמרו כן אחרי מותו והנה כל חכמי ישראל הלכו אחר ס' הזהר כמ"ש ס' יוחסין ואחריו הר"י עראמה פילוסוף גדול בעל ס' העקדה הביא כמה ממאמריו בכלל מדרשי רבותינו ופירשם וכמו כן האגור הרב ב"י ובכלל כל חכמי ישראל הביאו דבריו ומצד אחר איזה פילוסוף בלתי מאמין בספרי התורה ואין מבין דבריו וסברתו אינה מעלה ולא מורידה שהעור לא ידון בצבעים בחר לו לעזוב מ"ש ס' יוחסין והלך לו אחרי מה שנכתב לא נודע ממי שאיש אחד לא שמענו שמו מעולם אמר שהאשה אחת אמרה לו כך שר' משה נשבע שאין זה אמת ואפי' לדבריו עוב מה שנשבע ר' משה כדי ללכת אחרי האשה הזאת וחי אלדי השמים והארץ העתיד לדון באש בוערת המוציא שם רע על תורה שבע"פ שאפי' ר' משה היה נשבע שהוא חברי כל הקורא בו ומבין דבריו יכיר שזה שקר גמור ולכן הר"ר שמואל שולם יפה כתב על האפיקורוסות הזה הדברים הללו אמר שמואל שולם הנך רואה בעיניך סכלות הדוברים על צדיק עתק לא ידעו ולא יבינו ההופכים ללענה דברים שהם כבשונו של עול' ודברי הס' החתום לזר יחשבוהו וישימו לאל מלתו וראיותם וטענותיהם הכל ואין בם מועיל עכ"ל אבל יפה כתב הרמב"ן במלחמותיו בפר' במה מדליקין ז"ל אבל כמדומה לנו שפירושנו יכריח כל מזדה על האמ' להודו' בו ואין אחריו' עקש' עלינו:

ואשים

פרק עשרים ושבעה

ואשים קנצי למלין בדבר חבורי זה ורק אומר שבימי חכמי הנמר' היה אליהו ז"ל נגלה בבית מדרשם של חכמי ישראל אמנם עכשיו לא נמצא אלא לפעמים נצוץ נשמת איזה צדיק .שבא להורות סתרי התורה ליחידי סגולה ובכללם נזר החכמה והחסידו' רבן של בני הגולה אשר כל בית ישראל אוכלים על שלחנו הטהור הוא הרב ב"י ויפה אמרו עליו ברוך שככה לו בעולמו ועתה העלו בכתב חכמי צפת ובראשם כמה"ר שלמה לוי אלקבץ בעל מנו הלוי וספרי' אחרי' מה שאירע להם ושמעו באזניהם ממש בליל שבועות שבהיותם לומדים בבית הרב קארו כל הלילה שמעו קול המירגל לדבר ללמד ולהורות לרב קארו והעלו כל המעשה בכתב תמצא אותו בשני לוחות הברית במסכ' שבועות ולפי שקול הזה נגלה פעמים רבות להרב ב"י העלה הוא בעצמו על ס' כל מה שהיה אומר לו וס' הזה הודפס בויניציאה בשם מגיד מישרים ע"י הר"ר יצחק בינגה והר"ר אלישע אשכנזי אשר הביאוהו מארץ הקדושה להדפיסו ושם מפורש בכל דבור באיזה יום ובכמה בחדש היה הקול מדב' עמו ואעתיק כאן התחלת איזה דבור ממנו כדי שיבין מי שאין לו הס' בידו מה דרכו של הרב קארו בס' ההוא בדף ג' ז"ל אור ליום שבת כ"ז אייר בפ' טדבר סיני אכלתי מעט מזער וכן עשיתי בשתיה ושניתי משניות בתחלי הלילה וישנתי עד אור היום והקצתי והשמש זרח על הארץ ונצטערתי מאד באמרי איך לא קמתי בעוד לילה כדי שיבא אלי הדבור כמנהג ועכ"ז התחלתי לגרום משניות וקריתי ה' פרקי' ובעודי קורא משניו' קול דודי דופק בתוך פי מנגן מאליו והתחיל ואמר ה' עמך בכל אשר אתה עושה וכל אשר עשית וכל אשר תעשה ה' מצליח בידיך רק בי תדבק ובירא'תי ובתורתי ובמשניותי תמיד ולא כאשר עשית בזאת הלילה שאע"פי שקדשת עצמך במאכלך ובמשתייך מ"מ ישנת שיני עצל כי הדלת תסוב על ציר' והעצל על מטתו ולא קמת לקרו' המשניות כמנהגך הטוב ועל זה ה' ראוי לעזבך ולנטשך אחרי שנתת תוקף לסמ' ונחש ויצ'הר בשינתך שישנת עד שהאיר היום אבל בזכו' הששה סדרי משנה שאתה יודע על סה ובזכו' אותם הענויים והסנופי' שעשי' בימי' שקדמו וגם עתה אתה מחזיק בהם הסכימו בישיב' של מעלה שאחזור לדבר עמך כבראשונה ושלא אעזבך ולא אנטשך וכן עשיתי כאשר אתה רואה בעת הזאת שאני מדבר אותך כאשר ידבר איש אל רעהו ועיניך הם הרואות וכו' ע"ש ובדף י"ג אור ליה"כ שנת הש"לב אלדים עמך וגו' הדבק בי ובירא'תי ובמשנותי לא תסריד מחשבותך אפילו רגע והאי פר ושעיר של י"הכ רמיז' לקליפין דפר רמיז לקליפין דסטרא דשמאלא דאינון תקיפין וכו' ובדף ט' דנא מילת' הסכימו במתיבתא קדיש' וקב"ה וכל בני מתיבת' שדרוני לותך לאודעותך מילין חדתין אילין דעד דא לא יתגלו וכו' ובס' הזה מבוארים כמה וכמ' מספרי תורה מסכימים אל חכמת ספרי תורה שבידנו ועל הרוב בלשון תרגום וכמה פעמי' מזכיר ס' הזהר ולשונו הכתובים בו כמו בדף ז' ע"ב ואי תימא דחב דור כדקטל יתיה בחרב בני עמון דהוה מצייר ביה דרקון ובהכי איתקף ההוא ע"ז כדכתיב בזוהרא קדישא מ"ט לא חב דוד אלא בשוגג דלא אסיק אדעתיה ההוא מילתא ומשום הכי קרי ליה נביאה חטא וכו' ע"כ"ל והדבר הזה הוא בס' משפטים בזהר וכן בדף כ"ח ע"ג ז"ל וקב"ה גלגל דישלוט יוסף דרמיז לצדיק במצרא' דאל"כ לא יכילי ישראל למיפק ממצרים וכדאית' בס' הזהר ובפי' נר' בו שמחבר הס' הזה הוא הרב קארו שחבר ב"י וכ"מ וכמה פעמים נאמר בו שהקול הזה שליחא דקב"ה . ועתה כל עוד שלא ירצה המעיין להאמין לחכמת הקבלה שבידינו ולספר הזהר לא ימנע מהלוקה אם לומר שהרב קארו זצוק"ל רשע גמור כירבעם וחבריו ובדה הדברים ההם מלבו או לומר שמעולם מהרי"ק לא כתב הדברים ההם אלא אנשים אחרים בדו אותם מלבם ותלו עצמם באילן גדול והפתאים המאמינים לכל

דבר נמשכו אחריהם והרפיסום וכן באותו מעשה שנהיה בליל שבועות כך אתה אומר שהכל הוא מזייף ולפי שהחלוקה הראשונה אסור אפילו להעלותה על הדעת נר' אם החלוקה השנית בטלה היא אם לאו. ידוע כי הרב קארו היה יושב בצפת ונסטר בשנת של"ה וכ"כ שלשלת הקבלה וכ"נ מהקדמת בנו של הרב קארו על תשובותיו וכמו כן דבר ידוע שהרב קורדואירו היה יושב גם הוא בצפת וכ"נ מתשובתו הכתובה בתשובות הרב קארו בס' כ' ונפטר בשנת ש"ל ה' שנים קודם פטירת הרב קארו וכמו שכתבתי למעלה והרב קארו רבו של הרב קורדואירו היה בתלמוד וכ"כ בס' הרב קורדואירו בפרדס והרמ"ע בהקדמת פלח הרמון: ונראה בבירור מדברי הר"ר אליהו די וידאש בעל ראשית הכמה והר"ר גלאנטי בעל קול בוכים תלמידיהם של הרב קורדואירו שס' הפרדס נתפרסם בחיי הרב קורדואירו ועוד הרמ"ע מפאנו בהקדמת פלח הרמון כתב בברור שהרב קורדואירו שלח לו ס' הפרדס ואין לפקפק בזה כי על פי שלשה עדים יקום דבר ואחרי שהרב קארו חיה ה' שנים אחרי הרב קורדואירו א"כ כשהרב קורדואירו פרסם ספר הפרדס היה הרב קארו בחיים חייתו ובעירו של הרמ"ק (וקודם כל דבר דע שמ"ש הרמ"ק בלשון שאכתוב לקמן לשון סברא אחרת אל יעלה בדעתך שהן סברות חלוקות אלא השגרת לישן והוכיח הרמ"ק שם בבירור שזה וזה הוא האמת בעצמו ואלו ואלו דברי אלהים חיים ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי) ועתה מצינו בפרדס שער סדר האצילות פ"ג שכתב שם הרמ"ק בזה הלשון ממש הכונה בפרק זה לבאר סברא אחרת מנגדת לזה והיא קבלת מורי ורבי החסיד כמהר"ר יוסף קארו נר"ו וז"ל הא אתינא לאידעא לך קושטא דמילתא ורזא דרזין למנדע דכד סליק רעוא רעוין עתיקא דעתיקין א"ס למברי עלמין בטש מניה חד בטישו ונהיר חד נהירו דאיהו כליל תלת ובראמור רבנן ונקודה חדא איהי כלילא תלת אורכא ורחבא ועמקא ודכי ההוא נהירו הוה חד וכלילן ביה דאינון כתר חכמה בינה ובתר כל חד מהני תלת בטש מניה נהירו חד דאיהו כליל תרין דאיהו חסד ונצח ועם חכמה גופה הוה תלת ובינה נמי בטש מניה נהירו הד דאיהו כליל תרי דאיהו גבורה והוד ועם בינה גופה הוה תלת ובתר בטיש מניה חד נהירו דאיהו כליל תלת דאיהו תפארת יסוד ומלכות דבגין דאיהו קריב טובא לא"ס ודמי ליה דהא נמי איהו נעלם טובא בגונא דא"ס משום הני בנהירו באפיק כלילן תלת כנונא דא"ס והשתא מנו דכתר חכמה בינה חוה חד נהירו ומלכות נחית מכתר ואברהם מן חכמה הוו כאלו נפקו תרויהו מאתר חד ומשום ה"ק אברהם עלה וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ואשתליטו להון עשר ספירות עילאי עכ"ל טוהר צדקתו וחסידותו וכלל דבריו וכו' והאריך אחר כך' הר"ם קורדואירו לבאר דברי מהרי"ק קארו והלשון הזה הוא במגיד משרים דף י"א ע"ג ונאמר לרב קארו עם דברים אחרים אור לר"ח ניסן הר"צו ליצירה ומ"ש בתחלת לשונו אתינא לאודעא לך היה הקול שהיה אומר שבא להודיע לרב קארו הסודות ההם וא"כ איך אפשר שדברים כאלה המדברים בסתרי התורה יכתוב הר"ם קורדואירו בשם רבו מהרי"ק בחייו ובעירו של מהרי"ק ויעלם על ספר ויפרסם אותם בפני רבו וישלח' להרמ"ע ובכמה מקומות אחרים אם לא היה האמת שהרב קארו כתבם ופרסמם יתעקש המתעקש ויאמר מה שירצה שזו היא בעיני תשובה נצחת שאין להשיב עליה והראיתי דברי אלה לאחד מן המתפלספים ואמר לי שצריך לומר שהרב קארו בדה דברי שקר כדי לגדל מעלתו תאלמנה שפתי שקר אתפרכן אתחרשן הדוברות על צדיק עתק:

אמנם

פרק עשרים ושמנה

אמנם ראיתי להרמב"ם בח"ב פ' כה שכתב ז"ל היות ה' בלי גוף יתכאר במופת ויתחייב בהכרח שיפורש כל מה שיחלוק על פשוטו המופת ויודע שיש לו פירוש בהכרח ע"ל ועל כן נעיין עתה אם במה שיאמרוהו הבקיאים בספרי התורה ימצא איזה דבר שיחלוק על פשוטו המופת כדי שנדע שהדבר ההוא אינו כפשוטו וצריך פירוש אעפ"י שזה לא יזיק לחכמה בכללה וכיון שכל מה שאמרו בגמ' אצלנו הוא כמו שבא עליו מופת הוזק נעיין כאן אם מה שאמרו בגמ' יסתור איזה דבר ממ"ש הבקיאים בספרי התורה כדי שנדע שהדבר ההוא צריך פירוש . תנן בר"ה פ"ג סדר תקיעות שלש של שלש ויליף לה בגמ' מקראי וגרס' תו התם אתקין ר' אבהו בקסרי תשרית מה נפשך אי ילולי הוא תרועה נעביד שברים לא נעביד אי גנוחי הוא שברים נעביד תרועה לא נעביד 'מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל מתקיף לה רב עוירא ודילמא גנוחי הוא ואחיא תרועה ומספקא בין תקיעה לשלשה שברים הדר עביד בבא אחרינא תש"ת מתקיף לה רבינא ודילמא ילולי הוא ואתו שברים ומספקי בין תקיעה לתרועה הדר עביד בבא תליתאה תר"ת א"כ דר' אבהו למה לי דילמא גנח ויליל אי הכי איפכא נמי סתם אניש כי מיתרע ביה מילתא ברישא גנח והדר יליל ע"כ בגמרא והרי לך בברור שלא תקנו תשר"ת תש"ת תר"ת אלא מפני שנשתכשו בפי' התקיעות של תורה אבל מעולם לא צוה המקום אלא תשע תקיעות וא"כ איך אמרו בזהר שכולם צריכים למצוה מן המובחר והאריך בכוונתם הרב בעל שני לוחות הברית והרי זה הפך המשנה והגמ' בפירוש :

עוד גרס' בפ' הקומץ רבה ת"ר כיצד סודרן קדש והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם שמוע משמאל והתניא איפכא אמר אביי ל"ק כאן מימינו של קורא כאן מימינו של מניח והקורא קורא בסדרן ופירש"י כאן מימינו של קורא כשהקורא עומד כנגד מניח הוי ימינו של זה לשמאלו של זה והקורא קורא בסדרן כסדר שהן כתובין בתורה מוקדם ומאוחר מאוחר הילכך הא דקתני לעיל קדש והיה כי יביאך מימין מימינו של קורא קאמר דהשתא כשהוא קורא כדרכו מימינו לשמאלו נמצא קוראן בסדרן והא דתני איפכא דמשמע קדש והיה כי יביאך משמאל אמניח קאמר דהוא ימין של קורא עכ"ל וכ"כ הרמב"ם וכ"כ סמ"ג שמצאו בתפילין ישנים שכבימה שנפלה על כבר יחזקאל וכן כתב הרשב"א בתשובה הביאה הרב ב"י בס' ל"ד וכתב שכן נהגו הי"ר יונה והרמב"ן וכן נהגו כל ישראל בדורות הללו אבל ר"ת הקשה על פ' זה ופירש קדש והיה כי יביאך מימין הקורא ומשמאל של קורא הוי שמע מנחויץ ואחריה והיה אם שמוע בפנים וכן פירשו כל הגאונים רבינו שרירא ורבינו האי ור"ח וכן כתבו חכמי לוניל באינרותם אל הרמב"ם וכן נהגו כל אנשי המערב לפני הרמב"ם וכמו שהעיד הרמב"ם בתשובתו לחכמי לוניל והרב אלברצלוני כשמצא בשמושא רבא דברים שאינם נראים בעיניו תלה אותם בטעות המחבר אבל כשמצא סדר הפרשיות כרש"י היה כל כך זר בעיניו דבר זה שלא שמעו מעולם שתלה אותו לטעות סופר וז"ל וכן מצינו טעותא בהאי שמושא שאין לסמוך עליו " כלל מה שאמר ומשוי פרשתא דקדש 'מימיניה בביתא קמא ופרשתא דסמיך ליה והיה כי יביאך בביתא תנינא ופרשתא דשמע כתבינהו בביתא תליתאה ופרשתא דוהיה אם שמוע ברביעתא דהא מילתא טעותא רבה דהאי סדרא דכתיבתן היא אבל סדר הנחתן בגרתקן שמע בבית ראשון לצד ימין המניחן בראשו והיה אם שמוע בבית שני הסמוך לו והיה כי יביאך בבית שלישי קדש לי בבית רביעי ואפשר דהוי טעות סופר עכ"ל ומה שמתמיה יותר הוא שרבנו האי סיבש הסוגיא באופן זה וכתב הרמב"ם שהחכמים הגאמנים פתחו תפיליו ומצאום כתובים

כתובים ומונחים כפי סדר פי' רש"י ועל כן הרא"ש והר"ם מרוטנבורק מניחים שני זוגות תפילין מן הספק כמ"ש הטור בסי' ל"ד :

ועתה הבקיאים בספרי תורה אומרים שלמצוה מן המובחר צריך להניח שני זוגות תפילין ודבר זה הוא בברור נגד הגמרא דבפרק המוצא תפילין אמרי' שהמניח שני זוגות תפילין עובר בבל תיסף וברור הוא שמפני מחלוקת רש"י ור"ת נתהוה מנהג ב' זוגות וכי מרע"ה היה מניח ב' זוגות תפילין. ואני הצעיר אשתדל כפי יד ה' הטובה עלי וכפי מה שהבנתי מדברי הרמ"ע בתשו' ק"ז לפרש דברי הכמים באופן שיהיו קיימי' ובריוח ועל זה צריך להקדים איזה הקדמות ואקדים מ"ש הרמב"ם בח"ב פ' יו שכתב ז"ל ואשר אשתדל בו אני שאבאר כי היו' העולם מחודש על דעת תורתנו שכבר ביארתיו אינו נמנע ושהראיות ההם כלם הפילוסופיות אשר יראה מהם שאין הענין כמו שזכרו יתצא למענות ההם כלם פנים יבטלום ויבטל עשות הראיה מהם על"נו וכאשר התבאר לי זה והיתה זאת השאלה ר"ל קדמות העולם או חדושו אפשרית היתה אצלי מקובלת מצד הנבואה עד כאן לשונו וכן אני אומר שאני משיב בלבד אל הקושיות הנזכרות וע"כ עלי לבאר הדבר באופן שבעלי הפשט לא יוכלו להקשות מדברי הגמ' אמנם אין לי להכריח דברי בראיות ובפרט שכבר הוכחתי למעלה שבין בחכמי התלמוד בין בספרי התורה אין בעלי החכמה מוכרחים להביא ראיה ומופת על כל דבור ודבור אלא די שיאמרו אלו כך העלו בגמרא ואלו כך הסכימו בעלי החכמה :

פרק עשרים ותשעה

ההקדמה הראשונה נמצאו מצות בתורה שלכאורה אין להם שום טעם אמנם לא לחנם נצטוו אלא טעמם מתעלומות התורה ואלו נקראים חקים ובזה כבר דברנו למעלה. ההקדמה השנית מצינו במצות מדבריהם דברי' שהם כחקים יען כי קצת מהם טעמם נעלם ממנו לגמרי כמו הא דא"ר יוחנן בפ' במה אשה כתפילין כך מנעלים וקצת מהם טעמם אינו מתישב כלל אצל השכל וכמו שאזכיר וכלל גדול אמרו שעל הרוב תחת הענין הפנימי הרמוז לקחו בתלמוד החצון הרומז להעלים הנסתר כגון הא דאמרינן בר"ה פ"ד הני עשרה מלכיות כנגד מי א"ר לוי כנגד י' הלולים שאמר דוד בספר תהלים הלולי' טובא הוו הנך דכתיב בהו הללוהו בתקע שופר א"ר יוסף כנגד י' הרברות שנאמרו למשה בסיני ר' יוחנן אמר כנגד י' מאמרות שבהן נברא העולם ולפשט המאמר יקשה במאי קא מיפלגי ולמה תקנו כנגד דברים הללו אבל לא נתכוונו לעשרה הלולים ולא לעשרת דברות ולא לי' מאמרות אלא לעניינים פנימיים ודקים מאד מאד פירשם הרמ"ק בס' הפרדס שער ב' ומרבריו למדתי פ' מ"ש במגילה הני עשרה פסוקים כנגד מי אריב"ל כנגד י' בטלנים שבב"כ רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני ור' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם ועשרה הלולים שבספר תהלים ועשרה בטלנים של בה"כ היא כנסת ישראל רומז לדבר אחר וכן בס' הבהיר אמרו מ"ד שלח תשלח את האם ולא אמר את האב אלא שלח תשלח בכבוד אותה בינה שנקראת אם העולם דכתיב כי אם לבינה תקרא מאי ואת הבנים תקח לך א"ר רחימאי אותם הבנים שגדלה ומאי ניהו שבעת ימי הסוכה ודיני ז' ימי השבוע ע"כ והמדרש לא כיון אל ימי הסוכה אלא אל דבר גדול שימי סוכה רומזים אליו ומזה תקיש אל השאר. ההקדמה השלישית שאפילו אותם המצות שטעמם מפורש בתורה עכ"ז יש להם עוד טעם אחר פנימי ונעלם ועל כן לפעמים אין הטעם ההוא מספיק לכל פרטי המצוה ההיא כמו בתרומה שטעם המצוה הוא לפי שאין להם לכהנים חלק בארץ וע"כ מוטל על ישראל לזונם ונתנו להם כ"ד מתנות כהונה ובכללם התחומה

ואמרו

ואמרו עין רעה א' ששים בינונית מחמשים טובה מארבעים אמנם קשה מאד מ"ש שמן התורה חטה אחת פוטרת כל הכרי שזה מיחזי חוכא ואטלולא ומה תועיל חטה אחת לכהנים מוטב היה לפטור הישראל מן המיתה בלא כלום יעויין מ"ש הרמב"ן בס' בראשית גגד מה שמכחישים וקטני אמנה ספרו להתל בדברי רז"ל וסוף דבריהם כתבו אין למדרש סוף ברוך אלדינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ועל כן כתב הרשב"א בתשובה ס' צ"ד ז"ל אך המצות שיראה מפשוטי הטעמים שנתנה בהם התורה שהטעמים ההם הם תכלית הכונה בהם ואינם תכלי' אלא הטעם ההוא אמת אך הוא כנקודה מתועלותיה ומכוונותיה והדברים הנעלמים הרמוזים בתוכה לאשר חננום ה"ית אין להם תכלה והוא שאמר הוי לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ואם על הפשטים לבד יכילם מעט גיליון כאזהרות שחברו הפייטנים ואם על פירושם יכילם קונטרסים כמשנה ותלמוד ועל זה א"ר עקיבה אלו היו שמים וארץ יריעות וכלל המאמר ההוא והם הענינים הנכבדים הצפונים בתוך המצות וכמ"ש במדרש בני אם תקח אמרי ומצותי תצפון אתך אמר הב"ה לישראל אם זכיתם להצפין תורתי אני משביע אתכם מטוב הצפון לעתיד לבא שנא' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך והנה מצות השבת שנתפרש טעמה בתורה כי ששת ימים עשה ה' וגו' ונר' כי תכלית הכונה במצות זו זה לא זולת זה כמו שבאר בסוף על כן ציוך את יום השבת עכ"ז יש בענין השבת סוד נשגב מאד ואולם גם הטעם הזה הנגלה כולל וכו' וכן במצות הסוכה וכן מקצת מן המצות כ"ש אשר לא נתפרש טעמם בתורה ודע כי לכל אלו יש לבעלי סודות התורה טעמים נכבדים מאד אך כי וכו' עכ"ל . ההקדמה הרביעית כשם שמצות התורה נמצאו קצת מהן שאעפ"י שטעמם מגולה אעפ"כ יש להם עוד טעם אחר נסתר וכמו שאמרנו למעלה כך הוא ג"כ במצות מדבריהם ועל כן לפעמים כל פרטיהם אינם מסכימים לטעם הנגלה כמו ע"ד משל תמצא שגזרו על מים ראשונים משום סרך תרומ' ומים אחרונים משום מלח סדומית ואמנם לטעם הזה הנגלה מה חטאו מים האחרונים ששורה עליהם רוח רעה ואינה שורה על מים ראשונים אי'פכא מסתברא כיון שסתם ידים שניות לטומא' עיין בזהר פ' תרומה . ההקדמה החמשית נמצאו הרבה דברים שאע"פ שלא נצטוו בתורה עכ"ז משום מדת חסידות יראי שמים היו מקיימים אותם כמו בשר כום כום שנזהר ממנו יחזקאל וסתם יינם שנזהר ממנו דניאל וחבריו והעברת נחלה'לא נאסרה בתורה וכמו כן ביאת הגויה היא מגזרת ב"ד של חשמונאי כמ"ש בע"ז פ' אין מעמידין וכתב הרב המגיד בהל' אשות פ"א ואל תתמה היאך תהיה הישראלית ביאתה בזנות בלאו והנכרי' מדברי סופרים לפי שאסור העריות היא בנזרה ודבר שאין לו טעם בכל פרטיו והנה תראה שאם חמותו הוא בסקילה ואם אמו מדברי סופרים ונדוי הוא בישראלית מן התורה בכרת ובנכרית אין נדות כלל עכ"ל אבל דעת אחרת יש לי בזה וכמו שאכתוב לקמן . ההקדמה הששית כל הדברים שהיו מתחלה ממדת חסידות לבד כיון שהב"ד ראו לגזור שיקויימו מכל ישראל ונתפשטה גזרתם בכל ישראל חייבים כל ישראל לקיימו וכמו שנעשה בסתן של עכו"ם אליבא דמאן ובסתם יינם לדברי הכל וכן בבנותיהם לא אסר' תורה בצנעא ושלא דרך חתנות ואתו ב"ד של חשמונאי וגזרו כמו שמפורש בע"ז פ' אין מעמידין . ההקדמה השביעית כתב הרמב"ן בס' תולדות יצחק ז"ל והנראה אלי מדעת רז"ל שלמד אא"ע התורה כלה ברוח הקדש ועסק בה ובטעמי מצותיה וכסודותיה ושמר אותה כלה כמי שאינו מצווה ועושה עכ"ל ומכאן יש ללמוד שקרוב הוא שטר"עה קיים הדברים שגזרו חז"ל אח"כ כל עוד שיהיה בהם איזה טעם הגם שהוא מכוסה ונעלם אמנם זה היה כמי שאינו מצווה ועושה כגון גזרו חכמים נטילת ידים לק"ש ותפלה משום רוח רעה השורה על ידים ועכ"ז אין ספק אצלי שטר"עה היה נוטל ידיו שחרית וכן כמה וכמה דברים אחרים וכ"ש שהרבה

מישראל שהיו נזהרים מלהכנים אות ברי' קדש בנוף הטמא . וביאת הנכרית הואיל ואתת לידן אימא בה מילתא ואקדים הא דגרסינן פ' שני נזירים על' הא דתנן א"ר יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים וליתי אמר רב יהודה אמר שמואל לא אמר ר' יהושע אלא לחדד בה את התלמידים ופירשי' יודע היה ר' יהושע שאין תשובתו כלום ולא אמר כך אלא כדי לחדד בה את התלמידים שיהו נושאים ק"ו בעצמם ומה ר' יהושע שיודע הוא בעצמו שאין בדבריו ולא כלום מש"ב דבר שאינו משנ' ק"ו לשאר כל אדם שאינו יכול להשיב על דברי רבן ואפי' ידע בו שאין בדבריו כלו' ושאר חבריו יהיו מלעיגין עליו לא ימנע מלשאול כל צרכו וכדאמרינן בפ' נדה יתיב רב פפא וכו' ואחיכו עליה ואמר רבא אפילו כי הא מילתא נימא אניש קמי רביה ולא לשתוק עכ"ל ויודע אני שאיני כדאי אפילו להבין דברי הפוסקים כ"ש לחלוק עליהם ועכ"ז לא אמנע מלחוות דעתי . ואומר שנ"ל שביאת הנכרית אין אסורה מדרבנן אלא הב"ה אסרה לישראל אפילו באקראי ובצינעא אלא שלא ענש עליה כיד ביד ואתו ב"ד של חשמונאי וגזרו במיחד לה ארבעה מלקיות משום נש"ג ובאקראי בעלמא מכת מרדות כהאיא דפ' הרואה ר' שילא נגדיה להההוא גברא דבעל גויה ולהרטב"ם ולהרב בעל הערוך שאזכיר אסורה כתוב' בתור' והוי דומיה דשכבת ז"ל דבר מבול איהו וחייב מיתה כמעשה דער' וא"נן ולא נמצא לה מן התורה מלקות וכמו כן לא נמצא לה מרבנן מכת מרדות ושאלתי את כמהר"ר יהודה בריאל הי"כן נרמזה אזהרתה בתורה ואמר לי מדכתיב ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה' וכ"ש שלא יוציא זרע לבטלה . ומנא אמינא לה אבע"א קרא אב"ע גמרא אב"ע סברא אב"ע קרא דכתיב בנדה יהוד' ותועבה נעשת' בישראל וברושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה ומהיכא תיתי לחלק בין צינעא לפרהסי' היכא דקרא לא חלק ועוד בפי' כתב הרב בית חדש שאבי' לשונו לפנינו דודאי עונש זה דיכרת הוא בין בבא עליה בפרהסיא בין בבא עליה בצנעא ואפילו תימא דאסורה לא רמיזא באורייתא ודלא כהרמב' והרב בעל הערוך גמ"א נמירי לה ואתא מלאכי ואסמכי' אקרא ועוד מדאמרי' בפ' הנשרפין בנדה יהודה זו ע"ז ותועבה נעשתה בישראל וברושלים זה משכב זכור כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב זו זונה ובעל בת אל נכר כמשמעו וכי היכי דקמאי אפילו בצנעא אסירי הכי נמי בעל בת אל נכר אפילו בצנעא אסיר ועוד מדכתיב לכה אעצך וא"ל אליהם של אלו שונא זמה הוא ומנא ידע בלעם דיזנו בפרהסיא ולא מצינו אלא זמרי אב"ע גמרא דאמרי' פ' הנשרפים א"ר חייא בר אבוה כל הבא על הגויה כאלו נתחתן בע"ז דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על הגויה ולא חלק בין צנעא לפרהסיא ודרך אמורא לפרש ועוד דתנן התם הגונב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל ארמית קנאים פוגעים בו וכי היכי דקמייתא אפילו בצנעא אסירא ה"נ בתרייה' ועוד מדאמרי בפ"ב דערובין בר ישראל הבא על הגויה דמשכא ערלתיה ולא מבשקר ליה ולא חלק כלל בין צנעא לפרהסיא וכ"נ בברור מדברי הרמ"בם בפ"ב מהלי' אסורי ביאה שכתב אבל ישראל הבא על הגויה בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת איש ואפילו היה קטן בן תשע שנים ויום אחד כיון שבא על הגויה בזדון הרי זו נהרגת ודבר זה מפורש בתורה שנ' הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם עכ"ל הא קמן דתקלה היא מן התורה עד שהורגין עליה בת נח אפילו וקטנה והרי הרמב"ם חלק בין זדון לשוגג ולא חלק כלל בין צנעא לפרהסיא ועוד בבן ט' שנים ויום א' מאי איכא בין צנעא לפרהסיא כיון שאינו בר עונשים ואינו בן דעת והרב בעל בית חדש בא"ה סי' י"ו על מ"ש הרמב"ם לא סגעו בו קנאים ולא הלקוהו ב"ד הרי ענשו מפורש בקבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה את

קדש

קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה וכתב ז״ל בא ליישב דלא יקשה הא דנפ׳ הרואה דר׳ שילא נגדיה להההוא גברא דבעל גויה וכמ״ש הרב גופיה דמכין אותו מכת מרדות ואם בא עליה בפרהסי׳ קנאין פוגעים בו והרי הנביא צווח דעגשו הוא יכרת ה׳ דאמו בתרי קטלי קטלינן ליה ומתרץ דהנביא מדבר כשלא פגעו בו קנאין ולא הלקוהו בי״ד אבל ודאי דעונש זה דיכרת הוא בין בבא עליה בפרהסיא בין בבא עליה בצנעא דכיון שלא עשו בו דין למטה עושים בו דין. למעלה עוד הביא דברי סמ״ג ז״ל והרי שלח הב״ה ביד נביאו שענשו בכרת חמור יותר מכרתה של תורה שנאמר בנבואת מלאכי נגדה יהודה ותועבה נעשת׳ בישראל ובירושלם כי חלל יהודה את קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה פי׳ שכרתה של תורה הוא נכרת ואין זרעו נכרת וכאן אף זרעו נכ״ת בענין זה שלא יהא בכלל ער ועונ׳ ואין זה ערירים האמור בעריות דעיירי הולך בלא בנים והכא יש לו בנים אלא דלא מעלי עכ״ל והאריך עוד ע״ש וכ״כ בפי׳ הרב בעל הערוך בפירוש אותה גרייתא שהובאה בפ״ד דמגילה תנא דבי ר׳ ישמעאל בישראל הבא על הגויה והוליד בן לע״ז הכתוב מדבר אע״פ שרש״י ושאר מפרשים לא פירשו כך וז״ל בערך אדם האומר מזרעך לא תתן להעביר למולך ומזרעך לא תתן לאעבר׳ לארמיותא פי׳ לא תתן מזרעך באומ׳ ידוע׳ שמעבירים זרעם למולך כגון ארמיים שאת׳ גורם להעביר זרעם למולך ומכלל דבריו משמע ששאר האומות שאין מעבירים זרעם למולך מותר לפיכך משתקין אותו בנזיפה אלא פי׳ הכתוב כדתנא דבי ר׳ ישמעאל בישראל הבא על הגויה והוליד בן לע״ז הכתוב מדבר דלא שנא מולך משאר ע״ז עכ״ל ואפילו לדברי רש״י אפשר לומר דאתא מלאכי ואסמכיה אקרא כי היכי דאמרי׳ אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא וכמו שכתבנו למעלה ומדברי הזהר גם כן יש ללמוד כן דבריש פ׳ שמות החמיר בעון זה ומדבריו נר׳ בברור שאין חלוק בין צנעא לפרהסיא כלל דהכי אמרינן התם מאן דשכיב בבת אל נכר דאעיל ברית קדש ואת קיימא ברשו׳ אהרא דכתיב ובעל בת אל נכר ותנינן ליה קנאה קמי קודש׳ בריך הוא בר קנאה דברית קדישא דאיהו קיימא דשמא קדישא ורזא דמהינותא מה כתיב ויחל העם לזנות את בנות מואב מיד ויחר אף ה׳ בישראל רישי עמא דידעי ולא מחו בידיהו אתענשו בקדמיתא דכתיב קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה׳ נגד השמש ר׳ אבא אמר מאי נגד השמש נגד הברית דאקרי שמש ועלייהו איתמר כי שמש ומגן ה׳ אלדים שמש ומגן דא ברית קדישא מה שמש זרח ואנהיר על עלמא אוף הכי ברי׳ קדישא זרח ואנהיר גופא בר נש מגן מה מגן איהו לאגנא עליה דבר נש אוף הכי ברית קדישא מגן עליה דבר נש ומאן דנטיר ליה לית נזקא בעלמא דיכיל למקרב בהדיה ודא הוא נגד השמש רישי עמא יתפסון בכל דרא ודר׳ בחובא דא אי ידעין בגין דחובא דא עלייהו לקנאה ליה לקב״ה בהאי ברית מאן דאעיל קדושה דא ברשות׳ אחרא עליה כתיב לא יהיה לך אלדים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה׳ אלדיך אל קנא וכלא קנאה חדא ועל דא אידחייא שכינתא מקמיה מאן דמשקר בברית קדישא דחתים בבשריה דבר נש כאלו משקר בשמא דקודשא בריך הוא מאן דמשקר חותמא דמלכא משקר ביה במלכא לית ליה חולקא באלהא דישראל אי לא בחילא דתיובתא תדיר עכ״ל ומדאמר רישי עמא יתפסון בכל דרא ודרא בחובא דא אי ידעין מכלל דבצנעא הוא דאי בפרהסיא מאי אי ידעין דקאמר. ואבע״א סברא שהו׳ מנגד לשכל לגמרי שביאת הנכרית בצנעא תהיה מותרת ובפרהסיא יהיה חייב מיתה שקנאין פוגעים בו ועוד כתב הרמב״ן בתשובה הובאה בב״י אבן העזר סימן י״ו שאפילו הנכרית מתכונת להנאתה יהרג ואל יעבור והיכן מצינו דבר כזה בכל התורה:

עוד

עוד אני אומר שכיון שהרמב"ן סתם דבריו ולא חילק בין צנעה לפרהסיא אפשר דסבירא ליה דאפילו בצנעא יהרג ואל יעבור וראיה לדבר מר' צדוק דסליק ויתיב בגויה דתנורא ורב כהנא דסליק ונפיל מאיגרא לארעא בס"ק דקדושין ומסתמא ההיא מטרוניתא לא היתה רוצה לזנות בפרהסיא אלא בצנעא ואי מדאורייתא שרי היכי עבדי הכי והא כתי' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש . השתא אתינן לסוגיא דע"ז פ' אין מעמידין דמשם למדו הרב המגיד בפ"א מהלכות אשות לשונו למעלה והטור בסי' י"ו ופוסקים אחרים שהוא מדרבנן ונ"ל שאין משם ראי' כלל דהא דאמרי' פתן ושמנן ויינן ובנותיהן מי"ח דבר הן מסקינן בגמ' דיחוד בנותיהן קאמר ומהא דאמרינן בצנעא נמי בית דינו של חשמונאי גזרו דתניא ישראל הבא על הנוי' חייב משום נש"נא כי אתא רבין אמר משום נש"ז לא קשי' מידי דכי היכי דהתו' בפ' הנשרפים בד"ה ואידך נשייהו לא מפקרי כתבו לפי דרכם דהוצרכו חכמים לגזור כדי לחייבו מלקות ה"נ לדידי הוצרכו חכמים לחייבו עונש מלקות או ד' מלקות אבל אסור מן התורה הוה :

ועוד ראיה לזה מראצטריך רחמנ' למשרי יפת תואר ש"מ דנכרית דלאו יפת תואר מראורייתא אסיקא ואין לומר דדוקי באשא איצטריך למשרי דבגמרא מוכח בהדיא דהא דאמרי סופו להוליד בן סורר ומורה בכל ענין קאמרי' דהכי גרסינן בפ' חלק מלך שכשותי יהרגנו בנו א"ל מ"ש נסבת יפת תואר א"ל יפת תואר רחמנא שריא א"ל מ"ט לא דרש' סמוכים דסמיך ליה כי יהי' לאיש בן סורר ומורה כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה ע"כ ומפשט סוגיא זו נר' בברור דבכל יפת תואר נולד בן סורר ומורה ולא בלבד באשא וא"כ הדברים מוכיחים שהנכרית מדאורייתא אסיקא דאי שריא איך ביפת תואר נולד בן סורר ומורה והלא בלאו הכי מותרת אלא ודאי דאסורה ויפת תואר התירה הכתוב נגד יצה"ר אבל בשר תמותות נק' כדאמרי' בפ"ק דקדושין ולכן נולד ממנה סירר ומורה ובנכרית גרידה שאינה יפת תואר בשר תמותו נבלות נק' כדאית' התם וכי היכי דנבלה אסורה מדאורייתא ה"נ הנכרית ובזה יתורץ מה שהקשה הרא"ם בריש פ' תצא ז"ל אך קשה כיון שבביתו שהוא בצנעא בא עליה הביאה ראשונה למה לי קרא להתירה עכ"ל ולדידי אתי שפיר והנה החכם השלם כמהר"ר נחמיה בכמהר"ר יעקב הכהן הקשה לי מ"ש התוס' בסוף פ' הזהב דף נ"ח ע"ב בד"ה חוץ משלשה שיורדים ואינם עולים וכתבו שם שהבא על הנכרית בשביל עבירה זו לבדה אינו נענש והשבתי שכל זה אמרו התו' בשביל מ"ש שם הבא על א"א יש לו חלק לעה"ב והתו' בעצמם בפ' עושים פסים לא חששו לקושיא זו וכתבו דהבא על הנכרית עולה מן הגהינם כשקבל דינו והטעם נר' לפי שעה"ב הוא עולם התחיה כמ"ש הר"ר עובדיה מברטנורה על משנת ואלו שאין להם חלק לעה"ב והביא ראיה לדבריו ממ"ש בגמ' הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים ומעתה לעולם אימא לך שהבא על א"א יורד ואינו עולה עד זמן תחיית המתים ועוד יש לומר לקושי' התוספות דתנא ושייר ואעפ"י שר' חנינא אמורא היה עכ"ז ע"כ שייר מומר לערלות דההוא ודאי אאע"ה אינו מעלהו שלא בלבד משכא ערלתיה אלא יש לו ערלה ממש ואין לומר בו שאינו נענש כמ"ש בבא על הנכרית שהרי בכרת הוא :

ועוד אני אומר שא"א להבין דברי התו' כפשוטן שהרי בדלא עשה תשובה עסקי' כמ"ש בסוף הדבור וכולהו בדלא עשה תשובה וא"כ איך יעלה על הדעת שמחלל שבתות בצנעה והבא על הבהמה ועל הזכור וכיוצא אפי' מעוטו ענות ולא עשה תשובה ירד לגהינם ויעלה מיד הא ודאי ליתא אלא אפי' לדבריהם צריך לפרש שבאו עליו יסורין בחייו או אחרי מותו ייסרו אותו הוץ לגהינם כמו שתראה בספר נשמת חיים ואכתוב כאן מה שאמרתי על מ"ש הרב בעל ר"ח בחלוק שיש בין עריה לעורה

לערוה וגו' שעריה הוא שמנים רע בין יוד הא של השם פי' בין חכמה ובינה וערו' בין ואו הא של השם פי' בין ת"ת ומלי ואמרתי שהחוטא פעמים רבו' חטא קל מעלהו לחשוד ולכן ערוה כלי' רבים נאמר ערות לא ערוות:

עוד אקדים הקדמה שמינית והיא שאחרי החרבן צריכים אנו להרבות בתפילה כי בעונותינו מעשינו אינם מתקנים כמו בזמן בהמ"ק ולכן כתב הרמ"ע שאעפ"י שתפילת ערבית רשות עכ"ז לא הסכים רשב"י עם ר"י בדור החרבן שתהיה רשות ור"ג קבעו חובה ולפי שדבריו סתומים אכתוב כאן פ"ש בבאור דבריו והוא שקשה באותו מעשה דפי' תפלת השחר איך אפשר שר"י יכחיש בדבר וכי לא חלק מעולם עם ר"ג ובפרט שהלכה כסותו שתפלת ערבית רשות ועוד איך היה נוח לו לשקר לולא שאותו התלמיד חי ולמה לא אמר אמת כך אמרתי וחזרתי בי לכן פירש שאמר ר"י שאמת הוא שתפלת ערבית רשות כמו שהשיב לרשב"י אבל עכ"ז גמר בדעתו לקבעה חובה עכשיו כסברת ר"ג אעפ"י שבזמן בהמ"ק ראשון היא רשות והטעם הוא שהשכינה נק' אני והמקטרג שאין להעלות בשם קראו בלשון נסתר הוא ואלו בהמ"ק קיים שהשכינה בתפ' והמקטרג תש כחו ומת עבר ובטל קטרוגו והצורך למרק עוונותינו בגלות וכמו כן בזמן הגאולה העתידה שהשכינה בתפלה ואין עוד חיות למקטרג יכולה השכינה להכחיש המקטרג ואין צורך להרבות בתפלותנו אלמלא אני' חי וה"א מת יכול החי להכחיש את המת אבל עכשיו שאנו בגלות והמקטרג והצורך להתעכב בגלות למרק עוונותינו הוא בתפקו והבי"ה אינו ותן ומאריך אפיה וגבי דיליה אינה יכולה השכינה להכחיש את המקטרג אלא חובה עלינו להרבות בתפלה ובמעשים טובים עכשיו שאני' חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי. וכן פירשו חכמי האמת שמן הטעם הזה תקנו שני ימים טובים של גליות ובזוהר אמרו שיום' קמא של ר"ה דוא דינא קש' ויומא בתרא דינ' רפ"א ואמרו המפרשים שבזמן בהמ"ק היו עושי' בי התקנים ביום אחד וכן אמרו שסינחס גזר על סתם יינם בעון שטים וכשנכנסו ישראל לארץ שכח הטומאה נחלש ולא היתה לה אחיזה במקום העליון שמשם נשפע היין חזרו והתירוהו ובחרבן בית ראשון דניאל מסרו לעצמו ואוקי גם לאחרים ובבנין בית שני חזרו והתירוהו מאותו הטעם בעצמו ובדור החרבן באותן שנים הקדמות לו חזרו ואסרוהו ואסרו ג"כ השמן לפי שגבר' אחיז' המקטרג אף עד שרש השמן אבל אחרי דור רבינו הקדוש שאנטונינוס נתגייר וחלש מעט כח הטומאה התירו השמן עיין כל זה בין המשומר להרי"ד נתן שפי"ה ועיין בסוף הספר תשובת מע' אבא מארי על מים חיים הנעשה מסתם יינם:

פרק שלשים

ואחרי שהקדמתי כל ההקדמות הללו אומר אני שמלבד הטעם הפשוט בשופר לעורר האנשים לתשובה נמצא כה טעם אחר מקובל בין החכמים נישנב מאד ואלו לא היה בו אלא הטעם הראשון למה נצטוו תשע תקיעות לא פחות ולא יותר ולמה שופר של פרה פסול ולדברי הרמב"ם אין כשר אלא שופר של כבש וכי שאר השיפרות אינם מעוררים אלא הדבר הוא כמו שאמרתי וכשנתנה התורה קבל משה מפי הגבורה שלעשות ההכרחי צריך לתקוע תשע תקיעות, ושהתרועה יכול אדם לעשות יללה או אנחה וכישקבל מרע"ה הטעם הנעלם ידע שכשעושים היללה צריך לכוין לדבר אחד וכשעושים האנחה צריך לכוין לדבר אחר אמנם דע שהדברים הללו הם דומים זה לזה ששניהם מיני תרועה הם ושניהם סדת דינו של הקב"ה זו קשה וזו רפה ומעתה הרוצה לעשות לפנים משורת הדין יעשה היללה והאנחה שהרי יהיו בידו שני הענינים הללו אמנם לא פרסם טעמים וכוונות אלה להמון ולהם מספיקים התשע תקיעות ההכרחיות לבד שלא כל אדם זוכה לעשות

לפנים משורת הדין ובתורה לא נצטוו הדברים שהם ממדת חסידות כמו שאמרנו בהקדמה החמישית ועל כן נחלקו ישראל במנהגם קצתם היו עושים האנחה וקצתם היו עושים הילולה והמהדרים היו עושים זה וזה ואולי בצנעה ובא ר' אבהו והתקין שכל ישראל יתקעו יללה ואנחה והיה בדעתו הטעם כדי שבידי הכל יהיו שני הענינים האלו אבל לא רצה לפרסם הטעם הנעלם ואמר שהטעם הוא מפני שמסופק הוא בדבר אמנם לפ' שאין זה הטעם האמתי פשט הסוגיא איננו מסכים לטעם זה עד שכתב הרמ"ע בתשובה ק"ז שכל משכיל יקשה על הסוגיא מן המשורסמות מה שלא ישקוט השכל בה ובתוספות הקשו הלא די לו בש"ת תש"ת תש"ת וכן ברי"ת תר"ת דהא לא בעינן אלא שלש של שלש ואי גנח ויליל הרי יצא בסד' של תשר"ת ואי גנח להוד תעלה לו תקיעה אחרונ' של תשר"ת לפשוטה שלפני תש"ת וכן אתה אומ' בשל תר"ת ותירצו דהיינו טעמא משום דדילמא אתי למטעי שאם אתה אומר שבש"ת ראשון לא יהזור ויתקע יטעו לומר שאינו צריך לעשות אלא ש"ת ש"ת ש"ת ע"כ והנך רואה כמה דחיק התירוץ הזה עוד כתב הר"ן ז"ל ואנו עכ"ו נוהגים לכתוב על סדר ברכות תש"ת למלכיות תש"ת לזכרונות תר"ת לשופרות וכמו שכתב הרב אלפסי בהלכות וצ"ע למה שהרי היה לנו לעשותן כלן למלכיות וכן לשופרות דהא אנן משום ספקא דאורייתא עבדינן להו וצריך לשטעון על סדר ברכות במלכיות וכן בזכרונות והרב אלפסי כתב דהקילו בהו משום טרחא דצבורא כיון שכבר יצאו שלא על סדר הברכות ואפשר עוד על דרך זה שחששו שלא להפסיק יותר מדאי בתקיעות שאינן צריכות בין מלכיות זכרונות ושופרות ואכתי לא נהירא עכ"ל . ואל תחשוב שדבר זה בדוי הוא מלבי כדי לקיים דברי החכמים הללו אלא הגאונים שכל דבריהם דברי קבלה מצינו שכך פירשו בפשט הסוגיא וכמו שתראה בס' תימת ישרים סי' קי"ט שאלה שנעשית לרבינו האי על ספקות עצומים שנופלים בסוגיא הזאת ותשובה ארוכה שהשיב רבינו האי על זה וקצורה כתב הר"ן ברי"ה ז"ל לרבינו האי גאון וכי עד שבא ר' אבהו לא היו ישראל יוצאין ידי תקיעת שופר ובלשון הזה השיב אל תחשבו בלבבכם כי בימי ר' אבהו נפל ספק בדבר זה שהרי משניות קדומות הם אחת אומרת תרועה שלשה יבבות וא' אומרה תרועה שלשה שברים והא אמרינן בהדיא אמר אביי בהא ודאי פליגי וכו' וכך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות ומהם עושים תרועה יבבות כבדות שהן שברים ואלו ואלו יוצאים י"ח שברים כבדים תרועות הן יבבות קלות תרועות הן והיה הדבר נראה כחלוקה אע"י שאינה חלוקה שהרי התנאין כמו שאמרנו למעלה הללו שונין שעור תרועה שלש יבבות והללו שונין שעור תרועה שלשה שברים אלו משנתם כמנהגם ואלו משנתם כמנהגם וקאמר אביי בהא פליגי ולאו פלוגתא היא ולא היו מטעים אלו את אלו אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה קתני והכמים של הללו מודים כי שברים תרועה היא והכמים של הללו מודים כי יבבות תרועה היא וכשבא ר' אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושין מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואין אותו כחלוקה עכ"ל והר"ז הלוי כס' המאור כתב שדברים אלו מוכים ונאים ומתוקים מדבש ונופת צופים והריטב"א הביאו הרב ב"י בס' תק"צ כתב ז"ל ומזה הטעם בתקיעות על סדר התפלה אין עושים בכל ברכה אלא אחד מהסימנים ואלו היה תקנת ר' אבהו מפני הספק היה לנו לעשות בכל אחד מהם שלשה סימנים שאם לא כן אין בשלשתן אלא אחת מהן שתהיה אמת אבל לפי זה שלשתן אמת וארם יוצא בכל אחת מהן ולפיכך כדי שלא להטריח על הצבור די לנו באחת מהם .וגם כדי שתברר מתוך כך שכולם אמת ואנו עושים תחלה דברי ר' אבהו ואחר כך דברי תנא ברא ואחיכ דברי תנא דמתניתין להעלות בקדש לפתוח בקטן ולסיים בגדול וזה כפתור ופרח עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל ולדברי רבינו האי גאון לא קשיא מדי דהא יום תרועה אמר רחמנא הילכך בין גנח בין ייליל יצא דכולהו תקיעות דאורייתא נינהו והילכך להקל על הצבור ולתקוע בתקיעות דכולהו מקימות שפיר דמי עכ"ל ודע בברור כי האומר שקכ"ה צוה לנו שנתקע יותר מתשע תקיעות או התוקע יותר מתשע תקיעות בתורת חיוב עובר על בל תוסיף אבל בשתוקעים

כשתוקעים יותר מתשע תקיעות למצוה מן המובחר או כדי שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד ויודעים שאין זה מן החיוב או שעושין זה מן הספק אינו עובר משום בל תוסיף. ואם תשאלני אם מרע"ה היה תוקע תשר"ת תש"ת תר"ת הייתי יכול להשיבך שהיה תוקעם כמו שהיה ניטל הלולב דמדאורייתא בנטילה בעלמא סגי ורבנן תקנו טוליך מביא מעלה ומוריד למצוה מן המובחר והו' דבר נאות בענין זה וכמו שכתבתי לעיל בהקדמה השביעית וזוהי סברת כמהר"ר בניטין הכהן אבל אפשר עוד שלא נצרכנו לכל זה אלא אחר החרבן שאו מעשינו אינם מיחדים כל כך וכמו שאמרתי למעלה בהקדמה השמינית ואין דעתי חלוקה מדעת כמהר"ר בנימין הכהן בדבר זה אעפ"י שכתבתי שאפשר שלא נצטרכנו לזה בזמן שבה"מ קיים אבל בענין התפילין שנזכיר לפנינו אין דעתי מסכמת עמו אחרי המחילה הראויה וכמו שאכתוב לקמן:

ובתפילין אלו ה' הטעם בלבד מפני שנזכור עול מלכות שמים ועול מצות ויציאת מצרים למה צוה המקום שיהיו מרובעות ותפירתן ברכיע ואלכסונן ברבוע ושיהי' בעור של תפלין של ראש צורת ש"ין מימין ומשמאל ושיהיו תופרין אותן בגידין ושעושים להם מעבורת ושיהו הרצועות שחורות ושיהי' קשר בצורת דלת ולהרכיבם שיכרוך הפרשיות במטלית ושיכרוך אותם בשיער מעל המטלית ואם שנה בא' מאלו פסל ועוד הפלא ופלא איך אפשר שלעכר היו כל חכמי ישראל מסכימין בסדר פרשיות התפלין ואחר כך לפי שנחלקו בפי' הסוגיא נחלקו במעשה התפילין והמחלוקת כל כך גדולה עד שהרב הברצלוני אשר הבאתי לשונו למעלה לא ראה ולא שמע מעולם תפילין דרש"י ודמה שהם טעות. סופר וכמו כן הגאונים ואנשי המערב כך הורו ולעומת זה אנשי ארץ ישראל ורש"י לא ראו ולא שמעו תפילין דהויו' אהדדי והלא התפילין אדם מניח בכל יום וא"א שאדם שבעולם יפרש הסוגיא נגד הקבלה והמעשה ואם כן הראשון שנסתפק בפירו' כאן לימין הקורא כאן לימין המניח יראה איך נהגו עד היום הזה ויסתח מן התפילין העשויות כבר ואין זה מן הדברים שאינם מצויים בכל שעה עד שבנקל יפול בו הספק וכיוצא בזה פרכינן בפ' מי שמתו וניחזי עזרא היכי תקן וכתבו התו' בהרבה מקומות גבי שאר תקנות לא פריך תלמודא הכי אלא שאני הכי דדבר הרגיל בכל יום הוא על כן אנו זכורים עכ"ל אלא האמת כן הוא שכלבד הטעם המפורסם יש עוד טעם אחר עמוק ונעלם ומעתה הורה משה להמון בני ישראל שצריך לעשות התפילין ולשרידים אשר ה' קורא למד בצנעא הטעם הנסתר ומסנו ידעו ביחוד (לסברת כמהר"ר בניטין הכהן אפילו בזמן שבה"מ קיים ולסברתי אחר החרבן דוקא וכדמות ראיה לסברתי מ"ש בגמ' שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין ומסתמא לא היה המצנפת כל כך לאחורי הראש שיניחו שם שני זוגות תפילין שמי שירצה להיות מן המהדרים לא יסתיק לו בתפילין הידועים אלא יעשה לו עוד תפילין אחרים ויכוין בהם אל דבר נעלם (לפי סברתי כיון שבעונותינו אין יחוד לגמרי למעלה ובתפילין המורגלים אינו נגרר אחריו הדבר האחר כמו שעכשיו בתרועה לבדה אינו נגרר השברי') ואחרי שהורקנו מכלי אל כלי וגלינו בארבע רוחות העולם מי שרצה לכתוב תפילין ראה את התפילין שקדמיהו ומי שמצא תפילין דהוויות אהדדי עשה כמוהו ופי' הסוגיא כך ומי שמצא תפילין דקדש והיה שמע והיה עשה כמוהו ופי' הסוגיא כך והמופלאים בחכמה הכינו שני זוגות אמת הוא שנחלקו איזה לחיוב ואיזה למצוה מן המובחר כי כל א' חשב שהתפילין כמנהג מקומו הם לחיוב ופי' כך הסוגיא והאחרים למצוה מן המובחר ומעתה אל יקשה אם רבינו האי פי' הסוגיא דמנחות בתפילין דהוויות אהדדי וכן הורה הלכה למעשה והרמב"ם העיד שהחכמים הנאמנים פתחו תפיליו ומצאום כסדר האחד לפי שהכין לו שני זוגות תפילין כאמו' ולצאת ידי חובתו עשה ותקן אותן דהוויות אהדדי והם מסורים להמון כפי סברי כל הגאונים והאחרים למצוה מן המובחר בצנעא:

ודע כי אם ירצ' אדם להניח שתי זוגות תפילין בחיוב מן התורה הוא עובר על בל תוסיף וכמו שאמרו בערובין אבל אם יעשה כך מן הספק או כדי שכל ישראל יעשו מעש' אחד או מטעם אחר אין כאן בל תוסיף וכמו שכתבנו הפוסקים בשני ימים טובים של גלויות ואלו לשעבר היו מסכימים חכמי ישראל להתקין

להתקין שכל ישראל יזכו לשני העניינים הנסתרים ויהיה בידם יחוד נמור אף על פי שלצאת ידי חובתם די בזוג אחד לא היו מפרסמים השעם הנעלם אלא היו אופרים שהדבר הוא מן הספק כמו שעשה ר' אבהו בשופר ונשאר השעם האפתי צעזן . ואלמלא תשובת רבנו האי היתי אומר שכוה נהיה גם כן בתקיעות היינו שהמפלאים בחכמה היו עושים האנחה והילולה ומפורסם הוא שמן התורה בתשע תקיעות יוצא אדם ידי חובתו ומחמת הנליות והטלטולים נתיזה המחלוקת הללו אומרים שמעינו מרבותינו האנחה והללו אומרים שמעינו היללה ור' אבהו שידע השעם הנעלם ראה להתקין שניהם ולא פרסם השע' האמתי אלא אמר שהוא מפני הספק ועלו דברי אבהו בפשטם וכמו שנר' שהביע' הרמב"ם אבל יקשה על זה סדר תקיעות מוסף כפי מנהגם אבל לפי מנהגינו יבא כחוגן והוא מנהג הנכון שראוי לילך אחריו וכן כתב הרב בעל שני לוחות הברית . ואל תחשוב שהכוונות הנזכרות לשני זוגות תפילין היא דבר מחורש שהרי בעל מגדל עוז תלמיד הרשב"א כתב בהלכות תפילין פ' ג' ז"ל בקצור הסכימו רבותינו בעלי התו' ז"ל לצאת ידי שניהם כי מקום יש בראש להניח שתי תפילין וכן בזרוע עד שקבלנו ביחוד שמן השמים הוכיחו ואמרו כפלוגתא בארעא כך פלוגתא ברקיעא ופתרים אחרים שלא נתנו לבא בכתב עכ"ל ה' יאיר עינינו בתורתו אכי"ר :

ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי .

ואחרי שזכאנו למעלה אגב נרא אסיר שתיית סתם יינם ראיתי לכתיב כאן תשובה אחת ממעלת אבא מארי זצ"ל על דבר זה .

שאלה אותם הנוהגים אסור בין נסך מותרים הם לשתות הסם חיים היוצאים מאותו היין על ידי הריסט"לאציוני בלאמב"יקו הנעשית מכח האש או לא .

הרמב"ם פ"ג מהלכות אסורי מזבח כתב המשתחוה לקמה חיטה מותרות למנחות דאין דעתו להשתחוות אלא למה שהוא רוא' ולא למילת היוצא מאותם החיטין ועוד דנשתנו ונדמו לתולדות של אסורי מזבח דלא אסרו אלא הם ולא תולדותיהם וכ"כ רש"י ז"ל בפי תצא ע"ם לא תביא אתנן וז"ל נם שניהם לרבות שנוייהם כגון חטים ועשאם סולת הרי דאמרי' דעתיה דעובד שהנם שדעתו להשתחוות לאותה קמה כיון דאינה עוד קמה אלא נעשית סולת מותרת להקריב אותה למנחות ואע"פ שאותה הסולת היא מגש גוף הקמה רק שנשתנית הקמה לסולת מיתרת להקרבה כן נאמר בין נסך שנשתנ' מיין לסים ע"י האש והכלי וגם צורתו משתנית מאדום ללבן כמו החטים שנשתנו מקמ' לסולת שמותרים ואם יאמר האומר היא זיעת היין ממש באופן שהנם שנשתנ' צורתו עכ"ז הוא עריין בחזקתו נשיב ונאמר שאיסור שתיית יין נסך אינו אלא מפני שני דברים א' משום חתנות וא' משום שדעתו של עכו"ם לנסך אותו היין לטובתו לאלריו ולכן אסור לשתותו משום תקיובת ע"ז ולשניהם עשינו תקון בשנותו את טעמו וצורתו בי אם הוא משום התנות דבר ידוע הוא שאין קובעין סעודה על מים חיים ועל תקרובת ע"ז דקא צווח ואומר לא ידבק בידך מאומה מן החרם כיון שאין עוד יין ולא נק' שם יין עליו ואינו עוד ראוי לנסך מדמנן ליה לולד אסורי מזבח שבין שנשתנו מותרים ע"ג המזבח הנם שהם נולדים מנוף האסור

ממש

ממש והלא דברים ק"ו ומה אם להקריב ע"ג המזבח שהוא קרש להי' הוכשר השנוי כיון דנשתנה ולא היה דעתו על אותו דבר שנשתנה ק"ו בנו של ק"ו דכיון שאין דעתו של כותי על אותם המים ואינם עתד ראויים לניסוך דמותרים הם לשתותם יען כי דבר ידוע הוא שמה שעדיין נשאר בלאמבי"קו שכולי האי ואולי שם יין עליו הנק' בלשון לעז ווי"נאזה הוא הנשא' בס"ק הכלי וזורקין אותו לאשפה וקרא כתיב תעביהו באש ושהר.

ואלה מוסיף על הראשונים האשל הגדול אבי אבא הגאון כמהר"ר יהושע בועז לבית ברוך זצוק"ל בתב בס' הפשוטים שלו מסכת חולין פרק אלו טריפות וז"ל פשוט הוא דטריפה אינה יולדת לפיכך עוף פסק טריפה שהטיל בצים משהין אותו עד שיטיל כל ביציו שמעון כבר ואם יטעון עוד פעם אחרת כשרה ואם לאו טריפה וכיון שלא הוזכר דין זה אלא בעוף נראה דבהמה שנולד בה פסק טריפות והיא מעוברת הולד כשר ואינו דומה לביצה וכ"כ התוס' וכן משמע שם בהריא בגמר' דולד בהמה טריפה כשר ומותר לאכלו דעובר לאו ירך אמו הוא וכן אפרוח שנולד מביצה טריפה מותר כמ"ש הפוסקים ס' כל האסורים בפסקת תמורה וכמו כן כתב הר"ר יונה שמותר לאכול המוסקו הגם שמתחילי היה ליחה סרוח' ומאוסה וכיון שנשתני לעלויא מותר ולא עוד אלא דיש אוסרים שהמוסקו מתחלה הוא דם ממש כמו שכתבו הטנעיים ועכ"ז הוא מותר מכל אלה בינה הבינותי לומר שהמים חיים היוצאים מיין נסך הם מותרים לשתותם לאותם שנזהרים משתיית יין נסך והאמת כן הוא שבטלה דעתי אצל כל אדם ואם שניתי הבינו לי:

תשובה קריתי מה שכתב מעכ"ת בהיתר המי ויטא שנעשים מיין נסך ע"י ריסטילאצי"וני בלאמבי"קו ולהיות שחתנו המוביל אמר לי בשם מעכ"ת שהפצו ורצונו לעמוד על דעתי הקדוש' בנדון זה במצווה ועושה אשיב מפני הכבוד כי אפילו היו הראיות להיתר חזקות כראי מוצק לע"ד לא היה בנו כח להתי' כיון שכבר הורו גדולי עולם לאיסור ה"ה הריב"ש ומהר"ר דוד ן' זמרה ומהר"י קארו וכל הנגרר' אחריו וראיה לדבר מזה שכתבו מהרים מפאדובה בתשובותיו ס"י י"ו ומהר"ם מלובלין בתשובותיו סימן קל"א שאחרי שהביאו לשון הירושלמי שהביא הרשב"א בתשובותיו ס"י ר"ט לאסור דירת חלוץ והלוצה והוכיחו שדברי הירושלמי מורים הסך דבריו מהרים מפאדוב' כתב והנה על כרחי בטלה דעתי אצל דעת הגאון ומהרים מלובלין הוסיף ואם הגאון מהרים מפאדובה בטל דעתו אצל דעת הגאון הרשב"א ז"ל ק"ו שגם אנכי על ברחי בטלה דעת אצל דעת הרשב"א והדברים ק"ו שאנן יתמי דיתבי אפי' שהיה נראה לנו בראיות להיתר המי ויטא יש לנו לבטל דעתנו אצל דעת רבים וגדולים האוסרים כנ"ל וכן הריב"ש בתשו' ס"י שצ"ד קרא תגר על הי"ר חיים גליפפה על שהיה רוצה להתיר דברים המפורסמים באסור וכתב לו ואם חכמת חכמת לך ומתיך חכמתך יראה לך להתיר להלכה אל תורה לעשות מעשה אמנם כאשר שמתי עיני ולבי על הראיות שהביא מעכ"ת נלי"עד דאינא למשדי בהו גרגא שציש הרמ"בם המשתחוה לקמה חיטה מיתרות הוא מפני שבהשתחואה בעלמא אינה נאסרת לא בהנאה ולא באכילה כיון שלא נזרע לשם ע"א שכ"כ הר"ב בס' כל הצלמים דאליבא דתיק דהלכתא כותיה הואיל ובתחילת נטיעתו לא נתכון

לעבדו

לעבדו אין העבודה שעיבד אותו אחר שהוא מחובר אוסרתו דהוי כמי שעובד להר ואינה נפטלת למזבח אלא משום נעבד כדתנן בתמורה אמנם בניד היין נסך נאסר באכילה ובהנאה כדתנן אלו דברים של גויים אסורים ואסורן אסור הנאה ולכן אין הנדון דומה לראיה כלל ועקר ואדמיתי מר ראיה להית'רא מפסולי מזבח דלא שייכא בנ"ד ליתי ראיה לאסורא מיין נסך עצמו דגרסי בפרק בתרא דע"ז ההוא גברא דאגר ארבא לסתם יינם יהבו ליה חמי באנריה אתא לקמי' דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו בי קברי ואמרי' התם דבקלייה לחוד לא סני שהרי נעשה זבל וקבורה לחוד לא סני דילמא משכח להו גברא ואתי בהו לידי תקל' ואם החמין של שכר הבאת סתם יינם אסור האפר אחר השריפה אע"פ שאין קובעין סעוד' על אפר ואינו ראוי לנסך כ"ש בסתם יינם עצמו ק"ו בנו של ק"ו ביין נסך עצמו שאסור בהנאה ואפילו אחד שנשתנה לצורה אחרת במראיתו ובטעמו וכמ"ש כל זה בארוכ' הריב"ש בתשובותיו סי' רנ"ה וכבר ראיתי זה כמה שנים מ"ש האשל הגדול הגאון כמה"ר יהושע בועז מברוך זצ"ל על המי ו"מא האלה הי"ה בס' שלטי הגבורים דפ' בת"א דע"ז דף שפ"א ע"ב בסופו ותמצית דבריו היא שלדע' ר"י מי ו"מא שנעשין מיין נעפש ונפסד אפשר שיהיה מותר דבתר השת' אזלי' אמנם לדעת הראב"ד והרמ"ה והרא"ש שאוסרין המוסקו גם המי ומא שנעשין מיין נעפש ונפסד ודאי אסורין ואם כן מהררי"ו בועז הנ"ל תנא רבא דמסייע ליה לאסורא הוא דהא לא כתב אפשרות דהיתר אלא ביין מעופש נפסד ולדעת הי"ר יונה א"ס ביין שאינו מעופש לדעתו ולדעת כ"ע אסור ואפילו ביין מעופש שבקינן מאי דלאו בפירוש איתמר לרעת הי"ר יונה והוא באפשרות מסני ודאי של איסור הנאמר בפירוש מכמה אשלי דברבי ובודאי שמעכ"ת לא יחלוק על הגאון זקנו ז"ל וכמדומה לי דבדיק לן מר ולחדודי לן קא בעי זהו מה שהעלתה מצודתי החלושה מתוך דוחק הזמן קצר והטרדות מרובות אשר לא יתנוני השב רוחי ומורה למוד התלמידים יצ"ו כאשר יעיד על זה חתנו הנ"ל ולכן אסתפק בהכרת והריני מקצר ועולה ושלום למר ולתורתו . אין זה תוספת אלא עקר כי לא אוכל להתאפק מלהגדיל התמיהה על נוסח השאלה שכתב מעכ"ת וזה לשונה אותם הנוהגים אסור ביין נסך מותרים הם לשתות המים חיים וכו' ופלי' נשגבה בעיני לא אוכל להבין מאי האי דקאמר מר אותם הנוהגים אסור ביין נסך אטו במנהגא תליא מילתא דאי ביין נסך ממש אירי הלא הוא אסור מן התורה דהכי יכפינן מקרא כדכתב בעל הלבושים בי"ד סי' קכ"ג סעיף א' ואי בסתם יינם אירי הלא גם זה אסור נמור מדבריהם והוא מ"ח דבר שנגזרו בו ביום דאמרינן עלייהו בגמרא שאפילו יבא אליהו ויאמר נהסך אין שומעים לו וכל העובר עליהם חייב מיתה ח"ו ומה גם אחרי שמהרי"ו קארו ובית דינו החרימו שלא לפרוץ גדר זה ואחריו נמשכו רבני סלוניקי וקוסטאנטינא ורבים אתם ועל גדולי הדור יראי ה' והושבי שמז כמע"כת לפרסם חומר איסורו ברבים ולגדור הפרצה הזאת כי יהיה זוכה ומזכה את הרבים ולו נאה ולו יאה לעמוד בפרץ ואחרי כי לפניו נגלו תעלומות חכמת האמת ויודע מה שכתוב בס' הזהר פ' שמיני דף מ' עמוד א' ומה שכתב בעל מע"כת האלדות דף ע"ה עמוד א' וזיל והשותה יין על ידי אומות או שנוגע בו אפילו יהיה מלא מצית כרמון סורו טמא קראו למו סורו סורו אל תגעו לעולם הבא רחמנא ליצלן . לכן על מעכ"ת המצוה הזאת מוטלת להיותה גדול השכל טהור המחשבות ואם פרצתי חוק המוסר הוא כרחום יכפר בי קנאת ה' צבאות תעשה זאת .

מעפר שח מנחם שמשון בכמה"ר שלמה באזילה זצ"ל :

אויסצוג

אוים דעם נאַכשטעהענדען אַנהאַנג אין אימאַליענישער שפּראַכע

דער זעהר געלעהרטע זעליגע ספּרענגער בעווייזט אין דעמזעלבען דיא ריכטיגקייט זיינער בעהויפּטונג (דף מ״ו ב) אינדעם ער נאַך זאַרנפאלטיגער בערעכנונג דיא געאַנראַפּהישע לאַגע ליסאַבאַנס דער הויפּטשטאַדט פּאַן פּארטוגאַל, אונד דיא דער הייליגען שטאַדט ירושלים געגען איינאַנדער האַלט. אין דער ענטשפּרעכענדען פּינור בילדעט דיא פּעריפּהעריע (קרייסליניע) ב׳ א׳ ע׳ צ׳ דען מעריריאַן פּאַן ליסאַבאַן; אין דעמזעלבען איזט פּונקט א׳ דאס צעניטה כ׳ צ׳ דער האריצאַנט אונד ע׳ דער נאַרדאַל פּאַן ליסאַבאַן. פּונקט ד׳ איזט דער שיטעלפּונקט פּאַן ירושלים, לינע ד׳ ע׳ אין שטוקק זיינעס מעריריאַנ׳ס; א׳ ד׳ פּערפּענדעט דיא שיטעלפּונקטע פּאַן ליסאַבאַן אונד ירושלים; דאַצו קאַמעט אין טהייל דעס מעריריאַנס פּאַן ליסאַבאַן (א׳ ע׳.) דאַרויס ענטשטעהט דאַנן דאַס דרייאַקק ד׳ א׳ ע׳. — היעראויף פּאלגט דיא געאַמעטרישע בערעכנונג דיא דעס אינ־ געוויהעטען דיא אובערצייגונג געוואַהרט, דאַס דיא זינאַנגענפּראַנט (לצד מזרח) אין ליסאַבאַן אין נארדאַסטליכער ריכטונג שטעהען מוסס: לכון כנגד ירושלים (אום אין גערַאדער לינע מ׳ט ירושלים צו שטעהען) וואר אַלזא דיא נעאַנראַפּהישע לאַגע זיינעס וואהנארטעס גענויא קעננט, ווירד דען בויא דעס בהכנ״ס נאַך פּאר־ שטעהענדער ווייזע נעגען ירושלים בערעכנען קאַננען.

אונד נון פּאלגט דיא בענריפּספּערקלארונג דער אויסדרוקקע: **האַריצאַנט**, **צעניטה**. **אקוואַטאָר** אונד **מעריריאַן** פּור דען לערנבעגיערינגען לעזער.

א׳ האַריצאַנט: וועלן וויר אונס אין אינער עבענען נעגענד אדער אויף דער האהען זעע בעפּינדען, זא ערשיינט אונס דיא אבערפּלאַכע דער ערדע אַלס אינע פּאַן אינעם קרייזע בענראַנצטע עבענע. דיעזע עבענע בים אן דאַס הימעלסגעוואלבע ערווי־טערט, הייסט דער שיינבארע האריצאַנט (נעזיכטסקרייס) דעם בעאַבאַכטערס, אונד אינע מיט איהם פּאַראַללעלע (גלייכלויפּענדע), דורך דען מיטטעלפּונקט דער ערדקוגעל געהענדע איזט דער וואַהרע האריצאַנט דעם בעאַבאַכטערס;

ב׳ צעניטה: דענקט זיך נון דער בעאַבאַכטער, דאס אינע נעראדע דורך זיינען האריצאַנט אונד זיינען רוהעפּונקט נעצאַנענע לינע דורך דען מיטטעלפּונקט דער ערדע נעהע, אונד פּערלאַנגערט זיא בים אַן דיא אבערפּלאַכע דעס הימעלס אובער אונד אונטער דער ערדע. זא ווירד דער פּונקט אם הימעל איבער דעס

בעאבאכטער: ראם צעניטה (דער שיטעלפונקט) אונד דער אנדערע אם היממעל אונטער דעם בעאבאכטער ראם נאדיר (דער פוספונקט) גענאננט.

ג׳ אקוואטאר: מיטטען אום דיא ערדקוגעל דענקט מאן זיך אייגען גראסטען קרייז, דער אין אללען פונקטען 90 גראד פאן ביידען סאלטען (נאדיר- אונד זיד סאל) ענטפערנט איזט, אונד דיא ערדע אין דיא נארדליכע אונד זידליכע האלב קוגעל (העמיספהארע) טהיילט; ער הייסט דער ערד אקוואטאר, גלייכער (אויך געווואהנליך דיא ליניע). דענקט מאן זיך דיא עכענע דעם ערדאקוואטארס בים אן דאם היממעלסגעווואלבע פערלאנגערט, זא האט מאן דען בעגריף פאן דעם זאגענאננטען היממעלם אקוואטאר.

ד׳ מעריריאן: יעדער גראסטע קרייז, וועלכער דורך ביידע סאלע דער ערדקוגעל אום דיא זעלבע געצאגען גראדאבט וירד, אלזא דען אקוואטאר רעכטווינקליג דורכשניידעט אונד דיא ערדע אין אינע אסטליכע אונד וועסטליכע האלבקוגעל טהיילט, הייסט אין ערד מעריריאן אדער מיטטאגס קרייז. דענקט מאן זיך דיא עכענע אינעם דורך אינען בעשטימטען ארט אויף דער ערדע גצאגענען מעריריאנס בים אן דאם היממעלסגעווואלבע ערווייטערט; זא בעשרייבט דיא ראנד דען היממעלם מעריריאן סור דענזעלבען ארט, אין וועלכעם דיא זאננע סור דיעזען ארט מיטטאגס 12 אוהר שטעהט (וואהרוים זיך דער נאטע מיטטאגס קריים ערקלארען לאסט).

טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ידך.

וז״ל סבא המקובל מלקי כ׳ אברהם בר יצחק מכימון הספרדי (הוא שהעיד עליו המקיל מלקי הארי ז״ל שכל דבריו נאמרו בהוכ״ק) על פסוק וטוב לאחוז עתך וכו׳ אמונת כמו למספר. עתך כמו לתכונה. חוסן כמו לתשבורת. ישועות כמו לגנון (כמ״ש וטוב כגנן המגן וכו׳) חכמת כמו למדות. ודעת כמו לטבע. יראת ה׳ היא אוצרו כמו לחכמת אלקות. וע״ש לפון סרמנ״ס ז״ל בפרק כיד (מלכות קס״ם פיי״ט מלכה ד׳) ומפני שמכמות מעט עליו למכום ולמקור בהן — אשריכם זורעי על כל מים.

דכוק מוכד זעכלאנ פלן ס. נלמכמכלוופקי מין יאהאננים בורג.

נדפס

בזיטאמיר

בשנת תרכנ לפ"ק

Ex Libris Hermann Oppenheim

Ex Libris Hermann Oppenheim

Ex Libris Hermann Oppenheim